2

Karnataka

Kavya Kalanidhi Series.

Uttara Ramacharitra Kathe.

ಉತ್ತರ ರಾಮಚರಿತ್ರ ಕಥೆ

EDITED BY

S. G. NARASIMHACHAR

AND

M. A. RAMANUJA IYENGAR.

THE STAR PRESS, MYSORE.

1903.

ಕರ್ಣಾಟಕ

ಕಾವ್ಯಕಲಾನಿಧಿ-

ಕೋಶಸಂಖ್ಯೆ—೧೧

ಉತ್ತರರಾಮಚರಿತ್ರ ಕಥೆ

ಎಸ್. ಜಿ. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್

ಗೌರ್ನ್ಮೆಂಟ್ ಕನ್ನಡ ಟ್ರಾನ್ಸ್ಲೇಟರ್ ಎಜುಕೇಷನ್ ಡಿಪಾರ್ಟ್ಮೆಂಟ್, ಮೈಸೂರು-

ಮತ್ತು

ಎಂ. ಎ. ರಾಮಾನುಜೈಯಂಗಾರ್

ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಮಾಸ್ಟರ್, ವೆಸ್ಲಿಯನ್ ಹೈ ಸ್ಕೂಲ್, ಮೈಸೂರು-

ಇವರುಗಳಿಂದ ಶೋಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟು

ಮೈಸೂರು ಸ್ಟಾರ್ ಪ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿತವಾಯ್ತು

1903.

ಪೀಠಿಕೆ.

— ಉತ್ತರರಾಮಚರಿತ್ರಕಥೆ —

ಈ ಗ್ರಂಥವು ಅತ್ಯಂತಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಭವಭೂತಿಕವಿಯಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವಿರಚಿತವಾದ "ಉತ್ತರರಾಮಚರಿತ್ರ" ವೆಂಬ ನಾಟಕದ ಕನ್ನಡ ಗದ್ಯಾನುವಾದವಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ "ಉತ್ತರರಾಮಚರಿತ್ರಕಥಾತಾತ್ಪರ್ಯಂ" ಎಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಹೆಸರೂ ಇರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸಿದ ಕವಿಯಾರೋ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಈ ಕವಿಯು ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಯಾಪಾತ್ರಗಳ ತಿಳಿವಳಿಕೆಗಾಗಿ ಬರೆದಿರುವ (ವಿಷ್ಕಂಭಕ, ಆಕಾಶೇ ಇತ್ಯಾದಿ) ಭಾಗಗಳನ್ನು ಕೂಡ ವಾಕ್ಯರೂಪವಾಗಿ ಕಥಾಭಾಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿ ಬರೆದಿರುತ್ತಾನೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ವಾಕ್ಯರಚನಾಕ್ರಮವು ಬಹಳಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶೈಲಿಯನ್ನೇ ಹೋಲುತ್ತದೆ. ಕವಿಯು ಭವಭೂತಿಯ ಗಂಭೀರವಾದ ಉಕ್ತಿಯನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವಂತೆ ಬಹಳಮಟ್ಟಿಗೆ ಸುಲಭ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುತ್ತಾನೆ.

"ಉತ್ಪತ್ಸ್ಯತೇ ಮಮತು ಕೋಪಿ ಸಮಾನಧರ್ಮಾ"

ಎಂಬದಾಗಿ ಭವಭೂತಿಯೇ ಹೇಳುವಂತೆ, ಆತನ ಹೃದಯವನ್ನು ತಿಳಿದು ಆತನಂತೆಯೇ ಹೇಳಬಲ್ಲ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳವರು ಬಹಳ ವಿರಳರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದ ಸೂರ್ಯನ ಬಿಂಬಕ್ಕೂ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಕ್ಕೂ ಎಷ್ಟು ಅಂತರವೋ, ಅಷ್ಟೇ ಅಂತರವು ಸಂಸ್ಕೃತದ ಮೂಲಕ್ಕೂ ಈ ಕನ್ನಡದ ಟೀಕೆಗೂ ಇದೆ ಎಂದು ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು. ಆದರೂ ಈ ಟೀಕಾಕಾರನು ಇಂಥ ದುರ್ಘಟವಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು ಸ್ತ್ರೀಬಾಲಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಇದನ್ನು ವಿರಚಿಸಿದುದು ಮಹೋಪಕಾರವಾಗಿದೆ.

ಜನರಿಗೆ ವಿವೇಕವೂ ಉನ್ನತವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳೂ ಉಂಟಾಗಬೇಕಾದರೆ ಇಂಥ ಮಹಾಕವಿಗಳ ಗ್ರಂಥಪರಿಶೀಲನಕ್ಕಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮವಾದ ಉಪಾಯಾಂತರಗಳು ಯಾವುವೂ ಇಲ್ಲ.

ಸಂಸ್ಕೃತಕವಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಏಕಕಂಠರಾಗಿ ರಸಪುಷ್ಟಿಯಾಗುವಂತೆ ಕಥಾಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೂ, ಕಥಾಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೂ ರಸಪುಷ್ಟಿಗೂ ಅನುಕೂಲವಾಗಿಯೂ ಉತ್ತೇಜಕವಾಗಿಯೂ ಇರುವಹಾಗೆ ಪದಪ್ರಯೋಗಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಭವಭೂತಿಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಅನನ್ಯಾದೃಶವೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು

" ಉತ್ತರೇ ರಾಮಚರಿತೇ ಭವಭೂತಿರ್ವಿಶಿಷ್ಯತೇ "

ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಗೋವರ್ಧನದಾಸನೂ ತನ್ನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ —

" ಭವಭೂತೇಃ ಸ್ಸಂಬಂಧಾತ್ ।
ಭೂಧರಭೂರೇವ ಭಾರತೀ ಭಾತಿ ॥
ಏತತ್ಕೃತಕಾರುಣ್ಯೇ ।
ಕಿಮನ್ಯಥಾ ರೋದಿತಿ ಗ್ರಾವಾ ॥ "

[ಟೀಕೆ-- ಭವ, ಎಂದರೆ, ಈಶ್ವರನ; ಭೂತೇಃ- ಸಂಪತ್ತಿನ; ಸಂಬಂಧಾತ್-ಸಂಬಂಧದಿಂದ; ಭೂಧರಭೂ ಎಂದರೆ ಪಾರ್ವತಿಯು; ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾಳೆಯೋ, ಅದೇರೀತಿಯಲ್ಲಿ; ಭವಭೂತೇಸ್ಸಂಬಂಧಾತ್— ಭವಭೂತಿಕವಿಯ ಸಂಬಂಧದಿಂದ; ಭಾರತೀದೇವಿಯು ಎಂದರೆ ಸರಸ್ವತಿಯು ಒಪ್ಪುತ್ತಾಳೆ. ಏತತ್ಕೃತಕಾರುಣ್ಯೇ- ಈಶ್ವರಕೃತವಾದ ಕರುಣೆಯಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ, ದಕ್ಷಾಧ್ವರದಲ್ಲಿ ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯು ಅಗ್ನಿಕುಂಡದಲ್ಲಿ ಶರೀರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ, ಭವಭೂತಿಯಿಂದ ಕಲ್ಪಿತವಾದ ಕರುಣರಸಪ್ರಧಾನವಾದ ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ " ಅಪಿ ಗ್ರಾವಾ ರೋದಿತ್ಯಪಿ ದಳತಿ ವಜ್ರಸ್ಯ ಹೃದಯಂ " ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಂತೆ ಸೀತಾವಿಯೋಗಪರಿತಪ್ತನಾದ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನ ಶೋಕದಲ್ಲಿ, ಕಿಮನ್ಯಥಾ ರೋದಿತಿ ಗ್ರಾವಾ- ಕಲ್ಲೂ ಕರಗಿ ನೀರಾಗಿ ಹೋಗುವುದು ಬಂದಾಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ.]

ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಚೇತನವಾದ ಪಾಷಾಣಾದಿಗಳಿಗೂ ಕೂಡ ರಸೋದ್ರೇಕವುಂಟಾಗುವಂತೆ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬುದರಿಂದ ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ರಸಪುಷ್ಟಿ ಎಷ್ಟೊಂದು ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಪಾಠಕರೇ ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಈ ಉದ್ಗ್ರಂಥದ ಸ್ವಾರಸ್ಯವನ್ನು ಸವಿಯಲು ಸಹಾಯಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇವೆ:—

(1) ಕಥಾಚಮತ್ಕಾರ:-ಪೂರ್ವರಾಮಚರಿತ್ರೆಯ ಕಥಾಭಾಗವನ್ನು ತಿಳಿಸದೆ ಉತ್ತರಕಥಾಭಾಗವನ್ನು ಹೇಳುವುದಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಇಲ್ಲಿ ಕಥಾಭಾಗವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತ ಬಂದರೆ, ಕಥೆಯು ನೀರಸವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಈ ಎರಡು ವಿಧವಾದ ದೋಷವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ ಪೂರ್ವಕಥೆಯ ಮುಖ್ಯ ಮುಖ್ಯವಾದ ಭಾಗಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕಥಾನಾಯಕನ ಗುಣಪ್ರಕಾಶವಾಗುವಂತೆ ತಿರಿಗಿಸಿಕೊಂಡು ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿಯೇ ವಿವರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಚಿತ್ರಪಟದರ್ಶನವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿರುವುದು ಕವಿಯ ಕಲ್ಪನಾಶಕ್ತಿಗೆ ಅನ್ಯಾದೃಶವಾದ ದೃಷ್ಟಾಂತವಾಗಿದೆ. ಚಿತ್ರದರ್ಶನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಕ್ತವಾದ ಮಂಥರಾವೃತ್ತಾಂತ, ಪರಶುರಾಮವಿಜಯ, ಅಯೋಧ್ಯಾನಗರಪ್ರವೇಶ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಭಾಗಗಳಿಂದ ಈ ವಿಷಯವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

(2) ವರ್ಣನಾಭಾಗ:— ದ್ವಿತೀಯಾಂಕದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿರುವ ದಂಡಕಾರಣ್ಯ, ಜನಸ್ಥಾನ- ಇವುಗಳ ವರ್ಣನೆಯು ಅದ್ಭುತವಾಗಿಯೂ ಅವುಗಳನ್ನೇ ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ಕಣ್ಣಿದಿರಿಗೆ ತಂದು ತೋರಿಸುವಂತೆಯೂ ಇದೆ.

(3) ರಸ:— ಸೀತಾಪ್ರಲಾಪ, ರಘುರಾಮನ ಶೋಕ, ಇವುಗಳ ವರ್ಣನೆಯಂತೂ ಓದುವವರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಶೋಕರಸವನ್ನೇ ಮೂರ್ತಿಗೊಳಿಸಿ, "ಅಪಿ ಗ್ರಾವಾ ರೋದಿತಿ" ಎಂದು ಕವಿಯು ಹೇಳುವಂತೆ ಚೇತನಾಚೇತನರೂಪವಾದ ಸಮಸ್ತಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಕರುಣರಸದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಸಿ, ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಲಯಿಸಿಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಮೇಲೆ ದಿಕ್ಪ್ರದರ್ಶನಾರ್ಥವಾಗಿ ಸೂಚಿಸಿದ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇತರಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ತುಂಬಿ ತುಳುಕಾಡುತ್ತಿರುವ ಸಮಸ್ತರಸವ

ನ್ನೂ ಆಸ್ವಾದಿಸಿ ಸುಖಪಡಬೇಕಲ್ಲದೆ ಕಾಡುಕಟ್ಟುಕಥೆಗಳಂತೆ ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಇಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಓದಿ ತೃಪ್ತಿಪಡುವ ಪುಸ್ತಕವಲ್ಲ.

ಈ ನಾಟಕವು ಕರುಣರಸಪ್ರಧಾನವಾದುದು. ಇತರರಸಗಳೂ ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ ತೋರಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರಧಾನರಸವಾದ ಕರುಣರಸವನ್ನು ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸುತ್ತವೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರಥಮಾಂಕದಲ್ಲಿ ಶೃಂಗಾರರಸವೂ, ತೃತೀಯಾಂಕದಲ್ಲಿಯೂ ಷಷ್ಠಾಂಕದ ಆದಿಯಲ್ಲಿಯೂ ವೀರರಸವೂ ತೋರಿ ಬರುತ್ತವೆ. ಇತರ ರಸಗಳೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ. ಭವಭೂತಿಯೂ ಕೂಡ ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯೇ ತನುಸೆಯ ಮೂಲಕ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ಅನುಮೋದಿಸುತ್ತಾನೆ.

"ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದುದು. ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ— ಯಾವ ರೀತಿ ಒಂದು ಜಲವು ಸುಳಿಗಳೆಂದೂ, ನೊರೆಗಳೆಂತಲೂ, ನಾನಾವಿಕಾರಂಗಳನ್ನೈದಿದರೂ ಅದೆಲ್ಲವೂ ಜಲವೇ ಹೊರತು ಮತ್ತೊಂದಲ್ಲವ್ರೋ, ಅದೇರೀತಿ ಒಂದು ಶೋಕ (ಕರುಣ) ವೆಂಬ ರಸವೇ ಒಂದೊಂದು ನಿಮಿತ್ತವಿಶೇಷದಿಂ ಭಿನ್ನಿಸಿ ನಾನಾಪ್ರಕಾರಂಗಳಾಗಿರುವ ರೂಪಾಂತರಂಗಳಂ ವಹಿಸುತ್ತಲಿದೆಯಲ್ಲವೆ?"

— ವಿಷಯವಿವರಣಂ —

ಉತ್ತರ ರಾಮಚರಿತ್ರ ಕಥೆ.

ಭವಭೂತಿಯೆಂಬ ಮಹಾಕವಿಯು ಸ್ವಕೃತವಾದ ಮಹಾವೀರಚರಿತ್ರವೆಂಬ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವರಾಮಚರಿತ್ರವಂ ಸರಸವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿ, ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ರಾಮಚರಿತ್ರವಂ ನಿರೂಪಿಸಲೋಸುಗ ಉತ್ತರರಾಮಚರಿತ್ರವೆಂಬ ನಾಟಕವಂ ರಚಿಸುವನಾಗಿ ವಿಘ್ನವಿಲ್ಲದಂತೆ ತನ್ನ ಗ್ರಂಥವು ಸಮಗ್ರವಾಗಬೇಕೆಂದು ಮೊದಲು ಮಹಾಕವಿಪ್ರಣಾಮಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತನ್ನ ಇಷ್ಟ ದೇವತೆಯಂ ವಂದಿಸುವನದೆಂತೆನೆ:—

"ಇದಂಕವಿಭ್ಯಃ ಪೂರ್ವೇಭ್ಯೋ ನಮೋವಾಕಂ ಪ್ರಶಾಸ್ಮಹೇ ।
ವನ್ದೇಮಹಿ ಚ ತಾಂ ವಾಣೀಮಮೃತಾಮಾತ್ಮನಃ ಕಲಾಂ ॥"

ಸಾಂಪ್ರತ ವರ್ತಮಾನರಾದ ಮಹಾಕವಿಗಳಿಗೂ ಪೂರ್ವಿಕರಾದ ಮಹಾಕವಿಗಳಿಗೂ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದವನಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಶಕ್ತಿಸ್ವರೂಪಳಾಗಿ ಅಮೃತಸ್ವರೂಪಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಸರಸ್ವತೀದೇವಿಯಂ ವಂದಿಸುವೆ ಯೆಂಬುದಾಗಿ.

ಕವಿಯಿಂ ರಚಿತವಾದ ಸರಸ್ವತಿಯು ಪ್ರಣಾಮರೂಪವಾದ ಈ ಮಂಗಳಶ್ಲೋಕಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಚಮತ್ಕಾರದಿಂ ಅರ್ಥಚಮತ್ಕಾರದಿಂದಲೂ ಸೂಚಿತವಾಗುವ ಈನಾಟಕದ ಕಥಾಭಾಗವೇನೆಂದರೆ:—

ಶ್ರೀರಾಮಸ್ವಾಮಿಯು ರಾವಣವಿಜಯಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಅಖಂಡವಾಗಿ ಪೃಥ್ವೀಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳುತ ಗೂಢಚಾರರ ಮುಖದಿಂ ಬಂದಾನೊಂದು ಜನವಾರ್ತೆಯಂ ಕೇಳಿದುದಱಿಂದ ತಾನು ಸೀತಾದೇವಿಯು ಪರಿಶುದ್ಧಳೆಂಬುದಂ ತಿಳಿದವನಾದರೂ ಲೋಕಾಪವಾದ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಪೂರ್ಣಗರ್ಭಿಣಿಯಾದ ಸೀತಾದೇವಿಯಂ ವ್ಯಾಜಾಂತರದಿಂ ರಥವನ್ನೇಱಿಸಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಮುಖಾಂತರವಾಗಿ ವಾಲ್ಮೀಕ್ಯಾಶ್ರಮದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ತ್ಯಾಗಂಗೈಸಿದವನಾಗಲು; ಆಬಳಿಕ ಆಶ್ರಮವಾಸಿಗಳಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಗಳ ಅನುಗ್ರಹದಿಂ ಶ್ರೀರಾಮಪತ್ನಿಯಾದ ಆ ಸೀತೆಯು ಕ್ಷೇಮಯುಕ್ತಳಾಗಿ ಪುತ್ರವತಿಯಾಗಿ ಪುನಃ ತನ್ನ ಪತಿಯು ಸಮೀಪವನ್ನೈದಿ ಚಂದ್ರನೊಡಗೂಡಿದ ಚಂದ್ರಿಕೆಯಂತೆ ಅತಿಪ್ರಕಾಶಮಾನಳಾಗಿ ಸುಖವನ್ನೈದುವಳು-ಎಂಬ ಈ ನಾಟಕದ ಕಥಾಭಾಗವು ಈಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷೇಪದಿಂ ಸೂಚಿತವಾಗುವುದು.

ಈ ರೀತಿ ವಾಚ್ಯ ಸೂಚ್ಯ ಎಂಬ ಉಭಯಾರ್ಥಂಗಳಿಂ ಶೋಭಿತವಾದ ಮಂಗಳಶ್ಲೋಕವಂ ಕೇಳಿ ಸೂತ್ರಧಾರನು ನಾಟ್ಯರಂಗಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪಠಿಸಿದವನಾಗಿ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನಿಂತವನಾಗಲು; ಆಬಳಿಕ ಅದೇರೀತಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬನಾದ ಸೂತ್ರಧಾರನು ನಾಟ್ಯಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತರಾದ ತನ್ನ ಪರಿಜನರೊಡಗೂಡಿ ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶವಂಗೈದು ಮಹಾಸಭೆಗೆ ಅಭಿಮುಖನಾಗಿ ನಿಂತು ಪುಷ್ಪಾಂಜಲಿಯಂ ಸಮರ್ಪಿಸಿ ರಂಗಪೂಜಾಪೂರ್ವಕವಾದ ನಾಟಕಕಥಾಪ್ರಸ್ತಾವಂಗೈದನದೆಂತೆನೆ:— "ಎಲೈ ಸಭಾನಾಯಕರಾದ ವಿದ್ವಾಂಸರೇ, ಸಾಂಪ್ರತ ಭಗವಂತನಾದ ಕಾಳಪ್ರಿಯನಾಥನೆಂಬ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಈ ಮಹೋತ್ಸವಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯರಾದ ನಿಮ್ಮಂ ಕುಱಿತು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸುವೆನು. ಪೂಜ್ಯರಾದ ನೀವು ಈರೀತಿ ನನ್ನ ವಿಜ್ಞಾಪನೆಯಂ ಚಿತ್ತವಿಸುವವರಾಗಬೇಕು. ಅದೇನೆಂದರೆ:— ಈ ಭೂಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಕಾಶ್ಯಪಗೋತ್ರೋತ್ಪನ್ನನಾಗಿ ಶಬ್ದಶಾಸ್ತ್ರವಂ ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರವಂ ಪೂರ್ವೋತ್ತರಮೀಮಾಂಸಶಾಸ್ತ್ರಂಗಳಂ ತಿಳಿವನಾಗಿ ಇರುವ ಶ್ರೀಕಂಠಭವಭೂತಿಯೆಂಬ ಮಹಾಕವಿಯು ಇರುವನಲ್ಲವೆ. ವಾಗ್ದೇವಿಯಾದ ಸರಸ್ವತಿಯು ದ್ವಿಜೋತ್ತಮನಾದ ಯಾವ ಭವಭೂತಿಯೆಂಬ ಕವಿಯಂ ವಶ್ಯಳಾದಂತೆ ಅನುಸರಿಸಿಕೊಂಡಿಹಳೊ, ಅಂಥ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಭವಭೂತಿಯೆಂಬ ಮಹಾಕವಿಯಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಉತ್ತರರಾಮಚರಿತ್ರವೆಂಬ ನಾಟಕವಂ ನಿಮ್ಮ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಅಭಿನಯಂಗೈಸುವೆನು. ಆದುದಱಿಂದ ನೀವು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನಿಟ್ಟು ಚಿತ್ತವಿಸಬೇಕು. ನಾನು ದೇಶಾಂತರಸ್ಥನಾದರೂ ಈಗ ಈಗ ಕವಿಕಲ್ಪಿತವಾದ ನಾಟಕದ ಕಥೆಯಿಂ ಅಯೋಧ್ಯಾಪಟ್ಟಣಸ್ಥನೂ, ಶ್ರೀರಾಮಸ್ವಾಮಿಯು ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಹ ಇರುವವನೂ ಆಗುತ್ತಲಿದ್ದೇನೆ.'' ಎಂದು ಸಭೆಯಂ ಕುಱಿತು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿ, ಕಥಾಘಟಕನಾದ ಆ ಸೂತ್ರಧಾರನು ಕಥೆಯಂ ಪ್ರಸ್ತಾವಂಗೈಸಲೋಸುಗ ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿದವನಾಗಿ ಇಂತೆಂದನು:— "ಎಲೊ! ಎಲೊ! ನಟನೆ! ಪೂಜ್ಯನಾಗಿ ರಾವಣವಂಶಕ್ಕೆ ಕಾಲಾಗ್ನಿಯಾಗಿ ಮಹಾರಾಜನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಶ್ರೀರಾಮಸ್ವಾಮಿಯ ಈ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕಮಹೋತ್ಸವಕಾಲದಲ್ಲಿ ದಿವಾರಾತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಎಡಹಿಲ್ಲದಂತೆ ವಾದ್ಯಘೋಷಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಶುಭವ್ಯಾಪಾರಂಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಲಿರುವುವು. ಈಗ ಏನುಕಾರಣ ರಾಜಗೃಹಂಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಭೃತ್ಯರ ಸಂಚಾರವು ನಿಂತು ಇದೆ?'' ಎಂದು ಸೂತ್ರಧಾರನು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈಯಲು; ಆಗ ನಟನು ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಉತ್ತರವನ್ನಿತ್ತನು. "ಎಲೈ ಸೂತ್ರಧಾರನೆ, ಶ್ರೀರಾಮಸ್ವಾಮಿಯು ಲಂಕಾಪುರದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಮಹಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯರಾಗಿ ಮಹಾತ್ಮರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಸುಗ್ರೀವ ಮೊದಲಾದ ವಾನರರಂ, ವಿಭೀಷಣ ಮೊದಲಾದ ರಾಕ್ಷಸರಂ ಸಹ ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನಂಗಳಂ ಕುಱಿತು ಕಳುಹಿಸಿದವನಾದನು. ಮತ್ತು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಸೇವಿಸುವರಾಗಿ ನಾನಾದೇಶಾಂತರಗಳಿಂದ ಬಂದಿದ್ದ ಬ್ರಹ್ಮಋಷಿಗಳೂ

ದೇವರ್ಷಿಗಳೂ ರಾಜರ್ಷಿಗಳೂ ಸಹ ರಾಮಾಜ್ಞೆಯಿಂ ಸ್ವಸ್ಥಾನಂಗಳನ್ನೈದಿದರು. ಇಷ್ಟು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯು ದೇಶಾಂತರಗಳಿಂ ಬಂದಿರುವ ಆ ಜನರಂ ಸೇವಿಸಲೋಸುಗ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಉತ್ಸವವು ಬಳೆಯಿತು.'' ಎಂಬದಾಗಿ ನಟನು ಪೇಳಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ, ಸೂತ್ರಧಾರನು- ಈರೀತಿ ಮಹಾರಾಜದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷದಿಂ ಜನಸಂಚಾರವಿಲ್ಲದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಆ ಸುಗ್ರೀವಾದಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಹೊರಟುಹೋಗಿರುವುದೇ ಕಾರಣವಹುದೆಂದು ಸಮ್ಮತಿಸಲು; ಮತ್ತು ನಟನು ಇಂತೆಂದನು. "ಎಲೈ ಸೂತ್ರಧಾರನೆ, ಇದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರಣವುಂಟು. ಅದೇನೆಂದರೆ— ಶ್ರೀರಾಮಮಾತೃಗಳಾದ ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿ ಮೊದಲಾದ ಮಹಾರಾಜಪತ್ನಿಯರು ವಸಿಷ್ಠರೊಡನೆ ಅವರ ಆಜ್ಞಾನುಸಾರವಾಗಿ ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯಂ ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಯಜ್ಞವಂ ನೋಡಲೋಸುಗ ಅಳಿಯನ ಆಶ್ರಮವಂ ಕುಱಿತು ತೆರಳಿಹೋದರು.'' ಎನ್ನಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೂತ್ರಧಾರನಿಂತೆಂದನು:— "ಎಲೈ ನಟನೆ, ನಾನು ದೇಶಾಂತರಸ್ಥನಾದುದಱಿಂದ ನಿನ್ನ ಕೇಳುವೆನು. ಈ ಮಹಾರಾಜಪತ್ನಿಯರುಗಳಿಗೆ ಅಳಿಯನೆಂಬವನು ಯಾರು ?'' ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಲು ನಟನು ಇಂತೆಂದನು. "ಎಲೈ ಸೂತ್ರಧಾರನೆ, ಕೇಳು. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ದಶರಥಮಹಾರಾಯನು ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿಯಲ್ಲಿ ಶಾಂತಾದೇವಿಯಂ ಪಡೆದವನಾಗಿ ಆ ಪುತ್ರಿಯಂ ತನಗೆ ಪರಮಮಿತ್ರನಾದ ರೋಮಪಾದರಾಯನಿಗೋಸುಗ ಇವಳು ನಿನಗೆ ಪುತ್ರಿಯಾಗುವಳೆಂದು ಕೊಟ್ಟನು. ಆಬಳಿಕ ರೋಮಪಾದರಾಯನ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ಧಮಾನಳಾಗಿರುವ ಆ ಶಾಂತಾದೇವಿಯಂ ವಿಭಂಡಕನೆಂಬ ಮುನಿಗೆ ಪುತ್ರನಾದ ಋಷ್ಯಶೃಂಗನೆಂಬ ಮುನಿಯು ವಿವಾಹವಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಅದಕಾರಣ ಈ ಋಷ್ಯಶೃಂಗಮುನಿಯು ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿ ಮೊದಲಾದ ಈ ಮಹಾರಾಜಪತ್ನಿಯರುಗಳಿಗೆ ಅಳಿಯನೆನಿಸಿಕೊಂಬನು. ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಆ ಋಷ್ಯಶೃಂಗಮುನಿಯು ದ್ವಾದಶವರ್ಷಸಾಧ್ಯವಾದ ಮಹಾಯಜ್ಞವಂ ಮಾಡಲೋಸುಗ ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿದನು. ತನ್ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಪೂಜ್ಯರಾದ ಶ್ರೀರಾಮಮಾತೃಗಳೆಲ್ಲರು ಸೀತಾದೇವಿಯು ಪೂರ್ಣಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಅಂಥ ಸೊಸೆಯಂ ಬಿಟ್ಟು ಆ ಅಳಿಯನ ಮಹಾಯಜ್ಞವಂ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಋಷ್ಯಶೃಂಗಾಶ್ರಮವಂ ಕುಱಿತು ಪೋದರು.'' ಎಂದು ನಟನು ಪೇಳಲು; ಸೂತ್ರಧಾರನಿಂತೆಂದನು. "ಎಲೈ ನಟನೆ, ಈ ರಾಜಬಂಧುತ್ವವಿಚಾರದಿಂ ಫಲವೇನು ? ನಮ್ಮ ಜಾತಿಗೆ ಉಚಿತವಾದ ಸಂಪ್ರದಾಯದಿಂ ರಾಜದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಕಾದುಕೊಂಡಿರೋಣ, ಬಾರೈ.'' ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಆ ಸೂತ್ರಧಾರನ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ ನಟನು ಇಂತೆಂದನು. "ಎಲೈ ಭಾವನೇ, ನಾವು ಮಹಾರಾಜನಾದ ಶ್ರೀ ರಾಮಸ್ವಾಮಿಯ ದರ್ಶನವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡು ರಾಜದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಕಾದುಕೊಂಡಿರಬೇಕಾದಕಾರಣ ಶಬ್ದಶುದ್ಧಿಯಿಂ ಅರ್ಥಪುಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ರಮಣೀಯವಾಗಿ ಮಹಾರಾಜನಂ ಭಜಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಸ್ತೋತ್ರಪ್ರಕಾರವಂ ನೀನು ನನಗೆ ತಿಳುಹಿಸುವನಾಗು.'' ಎಂಬ ನಟವಚನವಂ ಕೇಳಿ,

ಸೂತ್ರಧಾರನಿಂತೆಂದನು. "ಎಲೈ ನಾನಾವೇಷಭಾಷಾದಿಗಳಿಂ ಬಹುಮುಖವಾಗಿ ಪ್ರಸಂಗೈವ ನಮಗೆ ಎಂತು ಅಪವಾದವಿಲ್ಲದೆ ಪೋಗುವುದು! ಯಾವ ರೀತಿ ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ಕೆಲಬರು ಪರಿಶುದ್ಧವಾಗಿ ಇದ್ದರೂ ಜನರು ಅವರ ವಿಷಯವಾಗಿ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರೆಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನೆ ಮುಂದಕ್ಕೆ ತಂದು ಅವರ ಪತಿವ್ರತಾಧರ್ಮವಂ ಮುಂದಕ್ಕೆ ತಾರದೆ ಅಪವಾದವಂ ಕಲ್ಪಿಸಿ ದುರ್ಜನರಾಗುವರೋ, ಅದೇರೀತಿ ನಮ್ಮ ವಾಕ್ಕುಗಳು ಪರಿಶುದ್ಧಗಳಾಗಿ ಇದ್ದರೂ ಆ ಶಬ್ದಾರ್ಥಶುದ್ಧಿಯಂ ಶ್ಲಾಘಿಸುವರಾಗದೆ ನಮ್ಮ ನಟನಾಟಗಾಯಕತ್ವವನ್ನೇ ಮುಂಧಕ್ಕೆ ತಂದು ಅಪವಾದವಂ ಕಲ್ಪಿಸಿ ದುರ್ಜನರಾಗುವರೇ ಹೊಜತು ಮತ್ತೊಂದಿಲ್ಲ." ಎಂಬ ಸೂತ್ರಧಾರನ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ ನಟನಿಂತೆಂದನು. 'ಎಲೈ ಸೂತ್ರಧಾರನೆ, ಇಂಥ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಜನರು ಅತಿದುಷ್ಟರೆಂದು ಪೇಳತಕ್ಕುದು. ಅದೆಂತೆಂದರೆ— ಜನಕರಾಯನ ಪುತ್ರಿಯಾದ ಸೀತಾದೇವಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲೂ ಸಹ ಲಂಕಾಪುರದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತದೇವತೆಗಳೂ ಸರ್ವಜನರೂ ಸಹ ನೋಡುತ್ತಿರಲು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಬಂದು ಅಗ್ನಿಯು ಶ್ರೀರಾಮಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕುಱಿತು,— ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೆ, ಈ ಸೀತಾದೇವಿಯು ಮನೋವಾಕ್ಕಾಯಕರ್ಮಗಳಿಂದಲೂ ಪರಿಶುದ್ಧಳಾದವಳು. ಆದಕಾರಣ ಲಕ್ಷ್ಮೀಸ್ವರೂಪಳಾದ ಈ ಸೀತೆಯಂ ಪರಿಗ್ರಹಿಸುವನಾಗೆಂದು ಪೇಳಿದನೆಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯವಿಲ್ಲದೆ ರಾವಣಗೃಹದಲ್ಲಿ ಪರಾಧೀನಳಾಗಿ ಸೀತೆಯು ಬಹು ಕಾಲ ವಾಸಂಗೈದಳೆಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನೆ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಮುಂದಕ್ಕೆ ತಂದು ಅಪವಾದವಂ ಕಲ್ಪಿಸುತಲಿದ್ದಾರೆ. ಆದುದಱಿಂದ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜನರು ಅತಿದುರ್ಜನರೇ ಸರಿ ಎಂದು ನಿಶ್ಚೈಸತಕ್ಕುದು." ಎಂಬ ನಟನ ವಾಕ್ಯವಂ ಕೇಳಿ ಸೂತ್ರಧಾರನಿಂತೆಂದನು. "ಎಲೈ ಜನವಾರ್ತೆಯು ಬಂದುವೇಳೆ ಮಹಾರಾಜನಾದ ಶ್ರೀರಾಮಸ್ವಾಮಿಗೆ ಶ್ರುತವಾದಲ್ಲಿ ಅತಿಪ್ರಮಾದ ಉಂಟಾಗುವುದು. ಆದರೂ ಸರ್ವಪ್ರಕಾರಗಳಿಂ ಋಷಿಗಳು ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಾರೆ." ಎಂದು ಹೇಳಿ, ತಿರಿಗಿದವನಾಗಿ, ಈಗ ಮಹಾರಾಜನು ಎಲ್ಲಿರುವನೆನ್ನುತ. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಶ್ರವಣಗೈದು, 'ಜನರು ಹೀಗೆನ್ನುತಾರೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ— ಮಗಧದೇಶಾಧಿಪತಿಯಾದ ಜನಕರಾಯನು ಸ್ನೇಹಾನುಬಂಧದಿಂ ಸೀತಾಸಮೇತನಾದ ಶ್ರೀರಾಮಸ್ವಾಮಿಯ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕಮಹೋತ್ಸವವಂ ನಡೆಯಿಸಿ, ಸಂತೋಷಪಡಲೋಸುಗ ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಬಂದು ಇಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯೋತ್ಸವಗಳಿಂ ಬಹುದಿನಗಳಂ ಕಳೆದು, ಪುನಃ ಮಿಥಿಲಾಪುರವಂ ಕುಱಿತು ತೆರಳಿಪೋದನಾದುದಱಿಂದ ವ್ಯಸನಯುಕ್ತಳಾಗಿರುವ ಸೀತಾದೇವಿಯಂ ಸಮಾಧಾನವಂ ಪಡಿಸಲೋಸುಗ ಸಿಂಹಾಸನದಿಂ ಎದ್ದವನಾಗಿ ಶ್ರೀರಾಮಸ್ವಾಮಿಯು ಅಂತಃಪುರವಂ ಪ್ರವೇಶಂಗೈಯುತ್ತಾನೆಂದು ಜನರು ಪೇಳುತ್ತಾರೆ."

ಎಂಬದಾಗಿ ಪೇಳುತ ಸೂತ್ರಧಾರನು ಈ ರೀತಿ ತಾನು ಅಭಿನಯಂಗೈಸುವ ನಾಟಕಕಥೆಯ ಪೂರ್ವೋತ್ತರಸಂದರ್ಭಗಳಂ ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಕಥಾನಾಯಕನಾದ ಶ್ರೀರಾಮನು ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಸಂಗತಿಯಂ ಸಹ ನಟನೊಡಗೂಡಿ

ಪ್ರಶ್ನೋತ್ತರವಚನಗಳಂ ಪೇಳುವುದಱಿಂ ಪ್ರಸ್ತಾವಂಗೈದು ರಂಗಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪರಿವಾರಸಹಿತನಾಗಿ ಸಭಾಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಅಭಿಮುಖನಾಗಿ ನಿಂತು ನಾಟಕಾಭಿನಯವಂ ಮಾಡಿಸುವುದಱಲ್ಲಿ ಉದ್ಯುಕ್ತನಾಗುತ್ತಿರಲು—

ಆಬಳಿಕ ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ನವರತ್ನಮಯವಾದ ಮಂಚದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವನಾಗಿ ಶ್ರೀರಾಮಸ್ವಾಮಿಯು ಅದೇ ರೀತಿ ಸೀತಾದೇವಿಯು ಕೂಡ ಇವರಿರ್ವರು ರಂಗಸ್ಥಲವಂ ಪ್ರವೇಶಂಗೈವರಾಗಲು; ಆಗ ತಂದೆಯಾದ ಜನಕರಾಯನು ಸ್ವಾಮಿಯಿಂ ಬಹುಮಾನಿತನಾಗಿ ಅಯೋಧ್ಯಾಪಟ್ಟಣದಿಂ ಸ್ವದೇಶವಂ ಕುಱಿತು ತೆರಳಿಪೋದನೆಂದು ವ್ಯಸನಯುಕ್ತಳಾಗಿ ಇರುವ ಸೀತೆಯಂ ಶ್ರೀರಾಮನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುವ ಕ್ರಮವೆಂತೆನೆ:— "ಎಲೈ ಪ್ರಿಯಳೆ, ಚಿತ್ತವಂ ಸಂತೈಸು ಸಂತೈಸು. ಆ ಗುರುಜನರಾದವರು ನಮ್ಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಪೋಗಲು ಸಮರ್ಥರಾಗುವರೆ? ಸಮರ್ಥರಲ್ಲ. ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ, ಶ್ರುತ್ಯುಕ್ತಗಳಾದ ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನಂಗಳು ನಿತ್ಯಗಳಾದುದಱಿಂದ ಆಹಿತಾಗ್ನಿಗಳಾದ ಪುರುಷರ ಸ್ವತಂತ್ರತ್ವವಂ ಪರಿಹರಿಸುವುವು. ಅಂಥ ನಿತ್ಯಕರ್ಮಂಗಳಂ ತ್ಯಜಿಸುವರಾದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯವಾಯಂಗಳು ಸಂಭವಿಸುವುವಾದಕಾರಣ ಶ್ರದ್ಧಾವಂತರಾಗಿರುವ ಪುರುಷರಿಗೆ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮವು ಮಹಾಕಷ್ಟವಲ್ಲವೆ. ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯಾದ ಜನಕರಾಯನು ಸ್ವಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನಗಳಿಂ ಪರವಶನಾದುದಱಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರನಲ್ಲದೆ ಪ್ರೇಮಪಾತ್ರರಾದ ನಮ್ಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಮಿಥಿಲಾಪುರವಂ ಕುಱಿತು ಪೋದನೇ ಹೊಱತು ಮತ್ತೊಂದಿಲ್ಲವಾದುದಱಿಂ ನೀನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವ್ಯಸನಪಡಬೇಡ." ಎಂದು ಶ್ರೀರಾಮನುಪೇಳಲು ಸೀತೆಯು ಇಂತೆಂದಳು:—"ಎಲೈ, ಪ್ರಾಣಕಾಂತನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ನಿರೂಪಿಸಿದ ಅರ್ಥವಂ ನಾನು ತಿಳಿಯುವೆನು. ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ, ಪೂಜ್ಯರಾಗಿ ಪ್ರಿಯಬಂಧುಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಇಂಥ ಜನಗಳ ವಿಯೋಗಂಗಳು ಬಹುಪ್ರಕಾರಗಳಿಂ ಸಂತಾಪಪಡಿಸುವುವಾದ ಕಾರಣ ನಾನು ವ್ಯಸನಪಡುವೆನು." ಎನಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನಿಂತೆಂದನು:— "ಎಲೈ ಪ್ರಿಯಳೆ, ಇಂಥ ಇಷ್ಟಬಂಧುಗಳಂ ಬಿಟ್ಟಿರುವುದು ಸಹಿಸಲು ಶಕ್ಯವಲ್ಲ. ಯುಕ್ತವೇ ಸರಿ. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಸಾರಧರ್ಮಗಳು ಹೃದಯಮರ್ಮಸ್ಥಾನಗಳಂ ಭೇದಿಸುವುವಲ್ಲವೆ. ಅದುಕಾರಣ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ನಾನಾಕ್ಲೇಶಂಗಳನ್ನನುಭವಿಸಿ ಸುಖಲೇಶವನ್ನಾದರೂ ಕಾಣದೆ ಇನ್ನು ಸಂಸಾರ ಸಾಕೆಂದು ಬೇಸಱಿಕೆಯಿಂ ವ್ಯಾಕುಲಚಿತ್ತರಾಗಿ ಸಮಸ್ತಕಾಮಗಳಂ ತ್ಯಾಗಂಗೈದು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಸಂಗೆಯ್ಯುತ್ತ ವಿಶ್ರಾಂತಿಸುಖವನ್ನನುಭವಿಸುತಲಿದ್ದಾರೆ." ಎಂದು ಸ್ವಾಮಿಯು ಸೀತೆಯಂ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುತ್ತಲಿರಲು;

ಅಷ್ಟಱೊಳಗೆ ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರಯೋಗ್ಯನಾದ ವೃದ್ಧನಾದ ದ್ವಾರಪಾಲಕನು ಪ್ರವೇಶಂಗೈದು ಕೈಮುಗಿದು—"ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟನಾಗಿರಲಿ ರಾಮಭದ್ರನು— ಎಂಬ ಅರ್ಧವಚನದಲ್ಲೇ ಭಯಯುಕ್ತನಾಗಿ, ಪುನಃ "ಎಲೈ ಮಹಾರಾಜನೆ" ಎಂದು

ಪೇಳಿದವನಾಗಲು; ಆಗ ಶ್ರೀರಾಮನು ನಗುತ್ತಲಿಂತೆಂದನು:- "ಎಲೈ ದ್ವಾರಪಾಲಕನೆ, ಬಹುಕಾಲದಿಂ ಮಹಾರಾಜನಾದ ನಮ್ಮ ತಂದೆಗೆ ಪರಿಜನವಾಗಿ ವೃದ್ಧನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನೀನು ನನ್ನಂ ಕುರಿತು ರಾಮಭದ್ರ ಎಂದು ಕರೆವುದೇ ಉಪಚಾರಹಾಗಿ ತೋರುತ್ತಲಿದೆಯಾದುದರಿಂದ ಇದುವರೆಗೂ ನಿನಗೆ ಹೇಗೆ ಅಭ್ಯಾಸವೊ ಹಾಗೆ ಎನ್ನಂ ಕರೆಯುವನಾಗು." ಎಂದು ಸ್ವಾಮಿಯು ಪೇಳಲು; ಆದ್ವಾರಪಾಲಕನು ಕೈಮುಗಿದು- "ಋಷ್ಯಶೃಂಗಾಶ್ರಮದಿಂದ ಅಷ್ಟಾವಕ್ರನೆಂಬ ಮಹಾಮುನಿಯು ಬಂದು ದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿಹನು" ಎಂದು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೀತಾದೇವಿಯು-ಪೂರ್ಣಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗಿರುವ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಪರಮವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂ ಅತ್ತೆಯರಾದ ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿ ಮೊದಲಾದ ದೇವಿಯರು ತನ್ನಂ ಕುರಿತು ಈ ಋಷಿಮುಖಾಂತರದಿಂ ಏನು ವೃತ್ತಾಂತವಂ ಪೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಾರೆಯೋ, ಎಂಬ ಕುತೂಹಲದಿಂದ-ಏನುಕಾರಣ ಈ ಋಷಿಯು ಒಳಗೆ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ವಿಳಂಬವೆನಲು; ರಾಮಸ್ವಾಮಿಯು ಸೀತಾದೇವಿಯ ಕುತೂಹಲವಂ ನೋಡಿ ಅಷ್ಟಾವಕ್ರಮುನಿಯಂ ಅತಿಶೀಘ್ರದಿಂ ಪ್ರವೇಶಂಗೈಸುವನಾಗೆಂದು ದ್ವಾರಪಾಲಕನಿಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಲು; ಆ ದ್ವಾರಪಾಲಕನು- "ಹಾಗೆ ಆಗಲಿ." ಎಂದು ಹೊರಟುಹೋದನು.

ಆಗ ಅಷ್ಟಾವಕ್ರಮುನಿಯು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಂಗೈದು, "ನಿಮಗೆ ಶುಭವಾಗಲಿ!" ಎಂದು ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ಆಶೀರ್ವಾದವಂ ಮಾಡಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು- "ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಮುನಿಯೆ, ನಾನು ನಿನಗೆ ವಂದಿಸುವೆನು. ಈ ಪೀಠದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವನಾಗು." ಎನಲು; ಅದೇರೀತಿ ಸೀತೆಯು- ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವೆಂದು ಮುನಿಗೆ ನಮಿಸಿ- "ಅಳಿಯನಾದ ಋಷ್ಯಶೃಂಗಮುನಿಯೊಡಗೂಡಿರುವ ನಮ್ಮ ಗುರುಜನರಿಗೆ ಕುಶಲವೇ ಏನು?" ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಲು; ಆಗ ಸ್ವಾಮಿಯು ಆ ಮುನಿಯಂ ಕುರಿತು- "ನಮ್ಮ ಭಾವಾಜಿಯಾಗಿ ಪೂಜ್ಯನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಋಷ್ಯಶೃಂಗಮುನಿಯು ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿ ಮಹಾಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಸೋಮಪಾನವಂ ಮಾಡಿದನೆ ಏನು? ನಮ್ಮ ಅಕ್ಕಯ್ಯನವರಾದ ಶಾಂತಾದೇವಿಯು ಸಹ ಪತಿಯೊಡಗೂಡಿ ವಿಘ್ನವಿಲ್ಲದೆ ಸೋಮಪಾನವಂ ಗೈದಳೇ ಏನು?" ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಲಾಗಿ, ಪುನಃ ಸೀತೆಯು- "ಇಲ್ಲಿರುವ ನಮ್ಮಂ ಆಗುರುಜನರು ಸ್ಮರಿಸುವರೊ ಏನು?" ಎನಲಾಗಿ, ಅಷ್ಟಾವಕ್ರಮುನಿಯು ಪೀಠದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತವನಾಗಿ ಸೀತೆಯಂ ಕುರಿತು "ಎಲೈ ಭಾಗ್ಯವತಿಯೆ, ನಿಮ್ಮ ಗುರುಜನರೆಲ್ಲರು ಕ್ಷೇಮಯುಕ್ತರಾಗಿ ಸರ್ವಕಾಲದಲ್ಲೂ ನಿಮ್ಮನ್ನೇ ಸ್ಮರಿಸುತಲಿದ್ದಾರೆ. ಎಲೈ ಮಹಾರಾಜಪತ್ನಿಯೆ, ನಿಮ್ಮ ಕುಲಗುರುವಾದ ಪೂಜ್ಯನಾದ ವಸಿಷ್ಠಮಹಾಮುನಿಯು ನಿನ್ನಂ ಕುರಿತು ನಿರೂಪಿಸಿದನಷ್ಟೇನೆಂದರೆ:— ಎಲೈ ಪುತ್ರಿಯೆ, ಸಕಲಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಆಧಾರಳಾಗಿ ಪೂಜ್ಯಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಭೂಮಿದೇವಿಯು ನಿನ್ನಂ ಪೆತ್ತಳು. ನಿನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ಜನಕರಾಯನಾದರೋ ಜ್ಞಾನಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಸಮಾನನಾಗಿಹನು. ಮತ್ತು ಯಾವ ಮಹಾರಾ

ಜವಂಶಕ್ಕೆ ಸೂರ್ಯನು ಮೂಲಪುರುಷನಾದುದಱಿಂದ ಗುರುವಾಗಿಹನೊ, ಪುರೋಹಿತನಾಗಿರುವುದಱಿಂದ ನಾನು ಗುರುವಾಗಿರುವೆನೊ, ಅಂಥ ರಘುವಂಶಸ್ಥರಾದ ಅರಸುಗಳಿಗೆ ನೀನು ಸೊಸೆಯಾಗಿರುವೆಯಾದಕಾರಣ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನಂ ಪೋಲುವ ಭಾಗ್ಯವತಿಯಿಲ್ಲವಾದುದಱಿಂದ ನಿನ್ನವಿಷಯವಾಗಿ ನಾವು ಆಶೀರ್ವಾದಮಾಡತಕ್ಕದು ಮತ್ತೊಂದು ಏನು ಇದೆ? ಸುಖದಿಂ ನೀನು ಮಹಾವೀರರಾದ ಪುತ್ರರಂ ಪಡೆಯುವವಳಾಗು! ಎಂದು ವಸಿಷ್ಠರು ನಿನ್ನಂ ಕುಱಿತು ಪೇಳಿದರು.'' ಎಂದು ಸೀತೆಯಂ ಕುಱಿತು ಅಷ್ಟಾವಕ್ರಮುನಿಗಳು ಪೇಳಲು; ಶ್ರೀರಾಮಸ್ವಾಮಿಯು ಸೀತೆಯಂ ಕುಱಿತು- ಎಲೈ ಪ್ರಿಯಳೆ, ನಾವು ವಸಿಷ್ಠರಿಂ ಅನುಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟವರಾದೆವು. ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ — ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಾಧಾರಣರಾಗಿರುವ ಪುರುಷರ ವಾಕ್ಯಗಳು ಅರ್ಥಗಳಂ ಅನುಸರಿಸಿಕೊಂಡು ಮುಖದಿಂ ಹೊಱಡುವುವು. ಪೂರ್ವಿಕರಾದ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನಾದರೋ ಅರ್ಥಗಳು ತಾವೇ ಅನುಸರಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರಾಪ್ತಳಾಗುವುವು ಆದಕಾರಣ ಮಹರ್ಷಿಗಳಾದ ವಸಿಷ್ಠರ ವಾಕ್ಯಬಲದಿಂ ನೀನು ಮಹಾವೀರರಾದ ಪುತ್ರರಂ ಪಡೆಯುವುದಱಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.'' ಎಂದು ಶ್ರೀರಾಮನು ಪೇಳಲು; ಪುನಃ ಅಷ್ಟಾವಕ್ರಮುನಿಯು ಇಂತೆಂದನು. “ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೆ, ನಿಮ್ಮ ಗುರುಪತ್ನಿಯಾದ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯು ಮಹಾಮಾತೃಶ್ರೀಗಳಾದ ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿ ಮೊದಲಾದ ಮಹಾರಾಜಪತ್ನಿಯರು ನಿಮ್ಮ ಅಕ್ಕಯ್ಯನವರಾದ ಶಾಂತಾದೇವಿಯೂ ಸಹ ನಿನ್ನಂ ಕುಱಿತು ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ಈ ಅರ್ಥವನ್ನಾಜ್ಞಾಪಿಸಿದರು. ಅದೇನೆಂದರೆ: ನಮಗೆ ವಾತ್ಸಲ್ಯಪಾತ್ರಳಾದ ಸೀತಾದೇವಿಯು ಪೂರ್ಣಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗಿರುವಳಾದಕಾರಣ ಬಂದುವೇಳೆ ಮನೋರಥಂಗಳನ್ನೇನಾದರೂ ಬಯಸಿದವಳಾದರೆ ಅಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಆ ಸೀತಾಮನೋರಥವಂ ಪೂರ್ತಿಗೈವನಾಗು.'' ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದರೆಂದು ಮುನಿಯು ಪೇಳಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ “ಹಾಗೆ ಆಗಲಿ. ಈ ಪ್ರಿಯಳು ಯಾವದನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸುವಳೋ ಅದನ್ನಾಕ್ಷಣವೇ ಭೋಗಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವೆನು.'' ಎಂದು ಶ್ರೀರಾಮನು ಪೇಳಿದನು. ಪುನಃ ಅಷ್ಟಾವಕ್ರಮುನಿಯು ಸೀತಾದೇವಿಯಂ ಕುಱಿತು ಇಂತೆಂದನು. “ಎಲೈ ಪುಣ್ಯವತಿಯೆ, ನಿನಗೆ ಅತ್ತಿಗೆಯಾದ ಶಾಂತಾದೇವಿಗೆ ಪತಿಯಾದ ಋಷ್ಯಶೃಂಗಮುನಿಯು ನಿನ್ನಂ ಕುಱಿತು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದರದೇನೆಂದರೆ:— ಎಲೈ ಮಗಳೆ, ನೀನು ಪೂರ್ಣಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗಿರುವೆಯಾದುದಱಿಂದ ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಾರ್ಥವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಾವು ನಿನ್ನಂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ನಿನಗೆ ಬೇಸಱಿಕೆ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಚಿತ್ತವಂ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಲೋಸುಗ ಚಿರಂಜೀವಿಯಾದ ಶ್ರೀರಾಮನನ್ನೂ ಕೂಡ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವಂತೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದೆವು. ಆದುದಱಿಂದ ಮಹಾವೀರರಾದ ಪುತ್ರರಂ ತೊಡೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಲಾಲಿಸುವಳಾಗಿ ಆಯುಷ್ಮಂತಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನಿನ್ನಂ ನಾವು ನೋಡುತ್ತೇವೆಂದು ನಿನ್ನಂ ಕುಱಿತು ಋಷ್ಯಶೃಂಗಮುನಿಯು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು.'' ಎಂದು ಅಷ್ಟಾವಕ್ರಮುನಿಯು ಪೇಳ

ಲು;ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಕುತೂಹಲದಿಂ ಮುಗುಳುನಗೆಯಿಂದಲೂ ಯುಕ್ತನಾಗಿ ಹಾಗೆ ಆಗಲಿ ಎಂದು ಋಷ್ಯಶೃಂಗಮುನಿಯ ಆಶೀರ್ವಾದವಂ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿ "ಪೂಜ್ಯರಾದ ವಸಿಷ್ಠರುನನ್ನಂ ಕುಱಿತು ಬುದ್ಧಿವಚನವಂ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಅಜ್ಞಾಪಿಸಿದವರಾಗಲಿಲ್ಲವೆ?" ಎಂದು ಕೇಳಲು; ಅಷ್ಟಾವಕ್ರಮುನಿಯು ಇಂತೆಂದನು. "ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೆ, ನಿನ್ನಂ ಕುಱಿತು ವಸಿಷ್ಠಮುನಿಯ ಆಜ್ಞಾವಚನವಂ ಕೇಳುವನಾಗು. ಅದೇನೆಂದರೆ- ಎಲೈ ರಾಮನೆ, ನಾವು ಅಳಿಯನಾದ ಋಷ್ಯಶೃಂಗಮುನಿಯ ಯಜ್ಞವು ಪೂರ್ತಿಯಾಗುವಪರ್ಯಂತವು ಇಲ್ಲೇ ವಾಸಂಗೈಯುವರಾಗಿ ಇದ್ದೇವೆ. ನೀನು ಬಾಲಕನೆ ಹೊಱತು ಪ್ರಬುದ್ಧನಲ್ಲ. ಇದಲ್ಲದೆ ರಾಜ್ಯಾಧಿಪತ್ಯವು ನೂತನವಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ಇಕ್ಷ್ವಾಕುಮಹಾರಾಯನ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿರುವ ನಿನಗೆ ಕೀರ್ತಿಯೇ ಧನವಾಗುವುದೇ ಹೊಱತು ಸುವರ್ಣರತ್ನಾದಿಗಳು ಧನವಲ್ಲವಾದಕಾರಣ ನೀನು ಸಮಸ್ತರಾದ ಪ್ರಜೆಗಳ ಮನೋರಂಜನವಂ ಮಾಡುವುದಱಲ್ಲಿಯೇ ಉದ್ಯುಕ್ತನಾಗಿಇರು." ಎಂಬದಾಗಿ ವಸಿಷ್ಠರು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದರು." ಎಂದು ಮುನಿ ಪೇಳಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನಿಂತೆಂದನು— "ಪೂಜ್ಯರಾದ ವಸಿಷ್ಠರು ಯಾವ ರೀತಿ ಆಜ್ಞಾಪಿಸುವರೊ ಅದೇ ರೀತಿ ನಾನು ಅರ್ಥಲೋಭವಿಲ್ಲದವನಾಗಿ ಸಮಸ್ತಪ್ರಜೆಗಳ ಮನೋರಂಜನವಂ ಮಾಡುವುದಱಲ್ಲೇ ಉದ್ಯುಕ್ತನಾಗಿರುವೆನು. ಮತ್ತು ಈಜನರ ಮನಸ್ಸಂತೋಷಾರ್ಥವಾಗಿ ಇಷ್ಟಬಂಧುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹವಂ, ಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ದಯೆಯಂ, ನನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸೌಖ್ಯವನ್ನು, ಕೊನೆಗೆ ಪರಮಪ್ರೇಮವಿಷಯಳಾದ ಸೀತೆಯನ್ನಾದರೂ ನಾನು ತ್ಯಾಗಂಗೈವೆನೇ ಹೊಱತು ಈವಿಷಯವಾಗಿ ಪುನಃ ವ್ಯಸನಪಡುವನಲ್ಲ." ಎಂಬ ಶ್ರೀರಾಮವಚನವಂ ಕೇಳಿ ಸೀತಾದೇವಿಯು ಇಂತೆಂದಳು. "ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೆ ಈರೀತಿ ನೀನು ಸಮಸ್ತಜನಮನೋರಂಜನವಂ ಮಾಡುವುದಱಲ್ಲಿ ಉದ್ಯುಕ್ತನಾಗಿರುವುದಱಿಂದಲೆ ರಘುವಂಶಸ್ಥರಾದ ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠರ ಪ್ರಜಾಪಾಲನಭಾರವಂ ಸಹಿಸುವನಾಗುತೀಯೆ." ಎಂದು ನುಡಿಯಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು ಸೀತಾಸಮೇತನಾಗಿ ಅಳಿಯನ ಯಜ್ಞಾರ್ಥವಾಗಿ ಪೋಗಿರುವ ಗುರುಜನರ ಕ್ಷೇಮವೃತ್ತಾಂತವಂ ಅವರಿಂದ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಬುದ್ಧಿವಚನಗಳಂ ಸಹ ಕೇಳಿದವನಾಗಿ ದೂರದೇಶದಿಂ ಬಂದಿರುವ ಅಷ್ಟಾವಕ್ರಮುನಿಯು ವಿಶ್ರಮಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಪರಿಜನವಂ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದವನಾದನು. ಆಗಲೇ ಮುನಿಯು ಪೀಠದಿಂ ಎದ್ದವನಾಗಿ ತಿರುಗಿಕೊಂಡು, "ಎಲೈ, ಚಿರಂಜೀವಿಯಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಬಂದನು" ಎಂದು ಪೇಳಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ವಿಶ್ರಮಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರವಾಗಿ ಹೊಱಟು ಹೋದವನಾಗಲು;

ಆಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣಸ್ವಾಮಿಯು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಂಗೈದು, "ಪೂಜ್ಯನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟನಾಗಿರಲಿ!" ಎಂದು ಅಣ್ಣನಿಗೆ ವಂದಿಸಿದವನಾಗಿ ಇಂತೆಂದನು. "ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ಈ ಚಿತ್ರಪಟವನ್ನು ನಮ್ಮ ಆಜ್ಞಾನುಸಾರವಾಗಿ ಈ ಅಂತಃ

ಪುರದ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯನಾದ ನಿನ್ನ ಚರಿತ್ರೆಯಂ ರಮಣೀಯವಾಗಿ ಬರೆದು
ಇದ್ದಾನೆಯಾದುದಱಿಂದ ಅದಂ ಸ್ವಾಮಿಯು ನೋಡಬೇಕು.'' ಎಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಣ
ನು ವಿಜ್ಞಾಪನಂಗೈಯಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಸಂತೋಷದಿಂ ''ಎಲೈ
ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆ, ಇಷ್ಟಜನರಂ ಬಿಟ್ಟಿರುವುದಱಿಂ ವ್ಯಸನಪಡುತಲಿರುವ ಈ ಸೀತೆಯಂ
ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯುವನಾಗುತ್ತೀಯೆ. ಆ ಚಿ
ತ್ರವು ಎಷ್ಟು ಪರ್ಯಂತ ಬರೆದು ಇದೆ.'' ಎನಲು;

ಲಕ್ಷ್ಮಣಸ್ವಾಮಿಯು– "ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಸೀತೆಗೆ ಅಗ್ನಿಶುದ್ಧಿಯಾಗುವಪರಿಯಂ
ತವು ಬರೆದು ಇದೆ.'' ಎನಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ, ಶ್ರೀರಾಮನು–ದೋಷವಿಲ್ಲ ದೋಷವಿಲ್ಲ
ವೆನುತ, ಸೀತೆಯಂ ಸಮಾಧಾನವಚನಗಳಿಂ ಸಂತೈಸುವನಾಗಿ ಇಂತೆಂದನು:— ''ಯ
ಜ್ಞಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವಳಾದಕಾರಣ ಆಜನ್ಮಪರಿಶುದ್ಧಳಾಗಿ ಇರುವ ಈಸೀತೆಗೆ
ಪರಿಶುದ್ಧಗಳಾದ ಇತರ ವಸ್ತುಗಳಿಂ ಶುದ್ಧಿಯೇನುಂಟಾಗುವುದು ? ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮ
ಹಾತೀರ್ಥಜಲವು ಅಗ್ನಿಯು ಸಹ ಮತ್ತೊಂದಱಿಂದ ಶುದ್ಧಿಯನ್ನೈದುವುದಕ್ಕೆ
ಯೋಗ್ಯಗಳಲ್ಲವಲ್ಲ. ಎಲೈ ಜನಕರಾಯನ ಯಜ್ಞಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿರುವ ಪ್ರಿಯ
ಳೆ, ಪ್ರಸನ್ನಳಾಗು ಪ್ರಸನ್ನಳಾಗು. ನಿನಗೆ ಈನಮಸ್ಕಾರವು ಯಾವಜ್ಜೀವವು ಆಗಲಿ,
ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸತ್ಕುಲಸ್ಥರಾದ ಜನರು ವ್ಯಸನಪಡುವ ಇಷ್ಟಜನವನ್ನು ಪ್ರಿಯವಚ
ನಗಳಿಂ ಸಂತೋಷಪಡಿಸುವವರಾಗಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಇರುವಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಅ
ಗ್ನಿಶುದ್ಧಿಯೆಂದು ನಾವು ಪೇಳಿದ ಈ ಅಶುಭವಚನವು ನಿನಗೆ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ. ಅದು
ಹೇಗೆಂದರೆ— ಪರಿಮಳಯುಕ್ತವಾದ ಪುಷ್ಪಕ್ಕೆ ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಧರಿಸುವುದೆ ಉಚಿತ
ವಾಗುವುದಲ್ಲದೆ ಹೊಱತು ಕೆಳಗೆ ಬಿಸುಟು ಪಾದಗಳಿಂ ಮರ್ದಿಸುವುದು ಉಚಿತವಾಗ
ಲಾರದಲ್ಲ.'' ಎಂಬದಾಗಿ ಕಾಂತನು ತನ್ನಂ ಸಂತೈಸುವನಾಗಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ
ಸೀತೆಯು— "ಎಲೈ ಪ್ರಿಯನೆ, ಅದು ಹಾಗಿರಲಿ. ನಿನ್ನ ಚರಿತ್ರವಂ ನೋಡೋ
ಣ.'' ಎಂತೆನಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು ರತ್ನಮಯವಾದ ಮಂಚದಿಂದೆದ್ದು ತಿರಿಗಿದವ
ನಾಗಲು;

ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಕೈಮುಗಿದು- ಇದೆ ಚಿತ್ರವೆಂದು ತೋಱಿಸಿದನು. ಸೀತೆಯು
ಆ ಚಿತ್ರವಂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ– ಎಲೈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆ, ಈ ಚಿತ್ರದ ಉಪರಿಪ್ರದೇಶ
ದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವರಿವರು ಯಾರು ? ಎಡೆಬಿಡದಂತೆ ನಿಂತವರಾಗಿ ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಸ್ತೋ
ತ್ರಂಗೆಯ್ಯುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ.'' ಎಂದೆನಲು; ಲಕ್ಷ್ಮಣನು– "ಎಲೈ ತಾಯೆ, ಇವ
ರು ಪರಮರಹಸ್ಯಯುಕ್ತರಾಗಿ ಇರುವ ಜೃಂಭಕಾಸ್ತ್ರದೇವತೆಗಳು. ಈ ಅಸ್ತ್ರ
ಗಳ ಉಪದೇಶಕ್ರಮವೆಂತೆಂದರೆ— ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಭೃಶಾಶ್ವನೆಂಬ ಮ
ಹಾಮುನಿಯು ತಪೋಲಬ್ಧಗಳಾದ ಈಜೃಂಭಕಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನೆಂಬ ಮ
ಹಾಮುನಿಗೆ ಉಪದೇಶವಂ ಮಾಡಿದನು. ಆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಮುನಿಯು ತಾಟಕಾಸಂ

ಹಾರವಾದಲ್ಲಿ, ನಮ್ಮಣ್ಣನಾದ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಆ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನನುಗ್ರಹವಂ ಮಾಡಿದನು." ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು– "ಎಲೈ ಪ್ರಿಯಳೆ, ಈ ಜೃಂಭಕಾಸ್ತ್ರದೇವತೆಗಳಿಗೆ ವಂದಿಸುವಳಾಗು. ಈ ಅಸ್ತ್ರಗಳ ಮಹಿಮೆ ಏನೆಂದರೆ:— ಪೂರ್ವಿಕರಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಮುನಿಗಳು ಪರಮೇಶ್ವರನ ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಅತಿನಿಯಮಂಗಳಿಂ ಅನೇಕ ಸಹಸ್ರ ವರ್ಷಂಗಳು ತಪಸ್ಸಂಗೈದು ಆಬಳಿಕ ತಪೋರೂಪಂಗಳಾದ ತಮ್ಮ ತೇಜಸ್ಸುಗಳೆ ಈರೂಪದಿಂದಿರುವುವೋ ಎಂಬಂತೆ ಅತಿಪ್ರಕಾಶಮಾನಗಳಾಗಿರುವ ಈ ಜೃಂಭಕಾಸ್ತ್ರಂಗಳಂ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿದವರಾದರು. ಅದುಕಾರಣ ಈ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಂಗಳಿಗೆ ವಂದಿಸು." ಎನಲು; ಸೀತೆಯು ಆ ಪತಿವಚನವಂ ಕೇಳಿ ಪರಮಭಕ್ತಿಯಿಂ ಅಸ್ತ್ರದೇವತೆಗಳಿಗೆ ನಮಿಸಲು; ಆಗ ಶ್ರೀರಾಮನು– "ಎಲೈ ಪ್ರಿಯಳೇ ಈ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಗಳು ಸರ್ವಪ್ರಕಾರದಿಂದಲು ನಿನ್ನ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿರುವ ಪುತ್ರರಂ ಭಜಿಸುವುವು." ಎಂದು ಹೇಳಲು; ಸೀತೆಯು– ಇದೆ ಪರಮೋಪದೇಶವೆಂದು ತಿಳಿದು, "ನಾನು ಅನುಗ್ರಹಪಾತ್ರಳಾದೆನು" ಎಂದಳು.

ಲಕ್ಷ್ಮಣನು— "ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯಳೆ, ಇದು ಮಿಥಿಳಾಪುರದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ವೃತ್ತಾಂತವು" ಎಂದು ಚಿತ್ರವಂ ತೋಱಿಸಲು; ಸೀತಾದೇವಿಯು ಅದಂ ನೋಡಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟು– "ಎಲೈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆ, ವಿಕಾಸಯುಕ್ತವಾದ ಕನ್ನೈದಿಲೆಯಂತೆ ನಿರ್ಮಲವಾಗಿ ಶ್ಯಾಮಲವರ್ಣವಾಗಿ ಮೆಱೆಯುತ ನುಣುಪಾಗಿ ಪುಷ್ಪಯುಕ್ತವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ದೇಹದ ಸೌಭಾಗ್ಯದಿಂ ಆಶ್ಚರ್ಯಯುಕ್ತರಾಗಿ ಚಲಿಸದೆ ಇರುವ ಕಣ್ಣಾಲೆಗಳುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ಪುರಜನರಿಂ ನೋಡಲ್ಪಡುತ್ತಲಿರುವ ರಮಣೀಯವಾದ ಸೌಂದರ್ಯಸಂಪತ್ತುಳ್ಳವನಾಗಿ ಲೀಲಾಮಾತ್ರದಿಂ ಮುಱಿಯಲ್ಪಟ್ಟ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಧನಸ್ಸುಳ್ಳವನಾಗಿ ಕಾಕಪಕ್ಷಗಳಿಂ ಅಲಂಕೃತನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಪ್ರಾಣಕಾಂತನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ಇಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ." ಎಂದು ನೋಡಲು; ಲಕ್ಷ್ಮಣನು- "ಎಲೈ ತಾಯೆ, ಇಲ್ಲಿ ನೋಡು, ಇಲ್ಲಿ ನೋಡು. ಈ ಸಭಾಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯಾದ ಈ ಜನಕರಾಯನು ಗೌತಮಮುನಿಗೆ ಪುತ್ರನಾದ ಕುಲಪುರೋಹಿತನಾದ ಶತಾನಂದನು ಸಹಸಂಬಂಧಿಗಳಾದ ವಸಿಷ್ಠಾದಿಗಳಿಂ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾನೆ." ಎಂದು ಹೇಳಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು ನೋಡಿ— "ಇದು ಬಹುಚೆನ್ನಾಯಿತು! ಜನಕವಂಶಸ್ಥರಾದ ಅರಸುಗಳಿಗೂ ರಘುಗಳಿಗೂ ಸಂಭವಿಸಿದ ಸಂಬಂಧವು ಯಾರಿಗೆ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ? ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ— ಉಭಯಕುಲಬಂಧುತ್ವದಲ್ಲೂ ಗುರುವಾದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಮುನಿಯು ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾದುದಱಿಂ ಕೊಡುವನು ಪ್ರತಿಗ್ರಹಿಸುವನು ಸಹ ತಾನೆ ಆಗಿರುವನಾದ ಕಾರಣ ಈ ಉಭಯಸಂಬಂಧವು ಸರ್ವಜನರಿಗೂ ಇಷ್ಟವಾದದು." ಎಂದು ಹೇಳಲು; ಸೀತೆಯು, ಚಿತ್ರವಂ ನೋಡಿ- "ಎಲೈ ಕಾಂತನೆ, ಆಗ ಗೋದಾನವೆಂಬ ಶುಭಕರ್ಮವಂ ಮಾಡಿ ವಿವಾಹದೀಕ್ಷಿತರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಸಹೋದರರಾದ ನೀವು ನಾಲ್ವರಲ್ಲವೆ ಇಲ್ಲಿ

ಶೋಭಿಸುವುದು." ಎಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡುತ, "ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೆ, ಈ ಚಿತ್ರವಂ ನೋಡುವುದರಿಂ ಈಗ ನಾನು ಆ ಕಲ್ಯಾಣಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಆದೇಸಮಯದಲ್ಲಿ ಇರುವೆನೋ ಏನೋ ಎಂಬದಾಗಿ ತಿಳಿಯುತೇನೆ." ಎಂಬದಾಗಿ ಪೇಳಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು ಅದಂ ಕೇಳಿ- "ಎಲೈ ಪ್ರಿಯಳೆ, ನನಗೂ ಹಾಗೆ ತೋರುತ್ತಲಿದೆ. ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ— ಯಾವ ಕಲ್ಯಾಣೋತ್ಸವಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕಂಕಣದಿಂ ಶೋಭಿಸುವ ಈ ನಿನ್ನ ಹಸ್ತವು ದಾನೋದಕವನ್ನೆರೆಯುಲೋಸುಗ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪುರೋಹಿತನಾದ ಶತಾನಂದಮುನಿಯಿಂ ನನ್ನ ಹಸ್ತದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದಾದಮಾತ್ರದಿಂದಲೆ ಆಕಾರವಂ ಪಡೆದಿರುವ ಕಲ್ಯಾಣೋತ್ಸವದಂತೆ ನನ್ನ ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಸಂತೋಷಪಡಿಸಿತೋ, ಅಂಥ ಕಲ್ಯಾಣಸಮಯವೇ ಈಗಲೂ ಇರುವಂತೆ ನನಗೆ ತೋರುತಲಿದೆ." ಎಂದು ಪೇಳಲಾಗಿ; ಲಕ್ಷ್ಮಣಸ್ವಾಮಿಯು ಆ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ವಿವಾಹಮಂಟಪದಲ್ಲಿ- "ಇವಳೇ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ನೀನು; ಇವಳೇ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಮಾಂಡವಿದೇವಿಯು; ಇವಳೇ ಕನ್ನೆಯಾದ ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿಯು." ಎಂದು ಸೀತೆಗೆ ಚಿತ್ರವಂ ತೋರಿಸಿದವನಾಗಲು; ಸೀತೆಯು ಅಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ಊರ್ಮಿಳಾದೇವಿಯಂ ನೋಡಿ- "ಈಮುತ್ತೊಬ್ಬಳು ಯಾರು" ಎಂದು ಕೇಳಲು, ಲಕ್ಷ್ಮಣಸ್ವಾಮಿಯು ನಗುತ, ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ- ಸೀತೆಯು ಊರ್ಮಿಳೆಯಂ ಕೇಳುತ್ತಾಳೆ, ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಕರಕೊಂಡುಹೋಗೋಣವೆಂದು, ಮುಂದೆ ತೋರಿಸಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿ- "ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯಳೆ, ಇದಂತಿರಲಿ ಮುಂದೆ ನೋಡತಕ್ಕುದು ಬಹಳವಿದೆ." ಎಂದು ಮತ್ತೊಂದುಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರವಂ ತೋರಿಸಿದವನಾಗಲು; ಸೀತೆಯು ನಗುತ ಪ್ರೇಮದಿಂದಲೂ ಬಹುಮಾನದಿಂದಲೂ ಮೈದುನನಂ ನೋಡಿ- "ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯರಿಗೆ ಪುತ್ರನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆ, ನೀನು ಈ ವಿನಯಾತಿಶಯದಿಂ ಶೋಭಿಸುವೆ" ಎಂದು ಪೇಳಲು

ಲಕ್ಷ್ಮಣನು — "ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯಳೆ, ವಿವಾಹವಾದ ಬಳಿಕ ನಾವೆಲ್ಲರು ಅಲ್ಲಿಂದ ಅಯೋಧ್ಯಾಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಬಂದ ರೀತಿಯಂ ಇಲ್ಲಿ ನೋಡು." ಎನಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು ಆರೀತಿಯಂ ನೋಡಿ ಕಣ್ಣೀರುಬಿಡುತ "ಅಕಟಕಟ! ನಾನು ಆ ಸೌಖ್ಯವಂ ಸ್ಮರಿಸುವೆನು, ಸ್ಮರಿಸುವೆನು. ಅದೇನೆಂದರೆ— ನಮ್ಮ ತಂದೆಯಾದ ದಶರಥಮಹಾರಾಯನು ರಾಜ್ಯಭಾರವಂ ವಹಿಸುತ ಆಯುಷ್ಮಂತನಾಗಿರೋಣ, ನಾವು ನೂತನವಾಗಿ ವಿವಾಹವಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪತ್ನಿಯರೊಡನೆ ಸುಖವನ್ನನುಭವಿಸುತಲಿರೋಣ, ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ದೇಹಪೋಷಣೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಚಿಂತೆಯಂ ಮಹಾಮಾತೃಶ್ರೀಯವರುಗಳು ವಹಿಸಿ ಇರೋಣ—ಈರೀತಿ ಬಹುಪ್ರಕಾರಂಗಳಿಂ ಸುಖಪಡುತ್ತಲಿರುವ ನಮ್ಮ ಆದಿವಸಗಳು ಕಳೆದು ಹೋದವಲ್ಲ!" ಎನುತ ಚಿತ್ರವಂ ನೋಡಿ— "ಎಲೈ, ಆಕಾಲದಲ್ಲಿರುವ ಸೀತೆಯು ಇವಳಲ್ಲವೆ? ಆಗ ಬಾಲಕಳಾದುದರಿಂದ ದಂತಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲ ಬಿದ್ದಿರುವುವಾದ ಕಾರಣ ವಿರಳಂಗಳಾಗಿ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಲಿರುವ ಮೊಳಕೆಗಳುಳ್ಳಂಥ ವಾ

ಗಿಯು ಪುಷ್ಪಗಳಂತೆ ಬೆಳಗುವ ದಂತಗಳಿಂ ರಮಣೀಯವಾದ ನೋಟವುಳ್ಳ ಮುಖವಂ ಧರಿಸುವಳಾಗಿಯು ಸೀತೆಯು ಅತಿಮನೋಹರಂಗಳಾಗಿ ಬೆಳದಿಂಗಳಂತೆ ನೇತ್ರಾನಂದಕರಂಗಳಾಗಿ ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೆ ವಿಲಾಸಯುಕ್ತಳಾಗಿ ಆಭರಣಂಗಳು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸ್ವತಃ ಬೆಳಗುತಲಿರುವ ತನ್ನ ಅಂಗಗಳಿಂ ನನ್ನ ಅಂಗಗಳಿಗೆ ಆಲಿಂಗನವಂ ಮಾಡಲೋಸುಗ ಕುತೂಹಲವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದಳು." ಎಂದು ಪೂರ್ವಸುಖವಂ ಸ್ಮರಿಸುವನಾಗಲು;

ಆಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹಜ್ಜೆಯನ್ನಿಟ್ಟು "ಇವಳೇ ಮಂಥರೆ" ಎಂದು ಚಿತ್ರವಂ ತೋರಿಸಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು ತ್ವರೆಯೊಡಗೂಡಿ ಆಪ್ರದೇಶವಂ ಬಿಟ್ಟು ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರವಂ ತೋರಿಸುವವನಾಗಿ, ಸೀತೆಯಂ ಕುರಿತು— "ಎಲೌ ವಿದೇಹರಾಜಪುತ್ರಿಯಾದ ಪ್ರಿಯಳೇ, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಶೃಂಗಿಬೇರಪುರದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಯಾವ ವೃಕ್ಷಮೂಲಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಿರಾತದೇಶಾಧಿಪತಿಯಾದ ಮಿತ್ರನಾದ ಗುಹನೊಡನೆ ನಮಗೆ ಸಂಗತಿ ಉಂಟಾಯಿತೊ, ಆ ಇಂಗುದಿಯೆಂಬ ವೃಕ್ಷವೆ ಇದೇ." ಎಂದು ತೋರಿಸಲು; ಲಕ್ಷ್ಮಣಸ್ವಾಮಿಯು ನಕ್ಕವನಾಗಿ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ- ಎಲೈ ನಮ್ಮಣ್ಣನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಕೈಕೆಯಾದೇವಿಯ ವೃತ್ತಾಂತವಂ ಅನರ್ಥಕರವೆಂದು ಮರೆಮಾಡಿದನು ಎಂದು, ಭಾವಿಸಿದವನಾಗಲು; ಸೀತೆಯು— "ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೆ, ಈವೃಕ್ಷಮೂಲದಲ್ಲಿ ನೀವು ಜಟೆಗಳಂ ಧರಿಸಿದ ವೃತ್ತಾಂತವು ಇದಲ್ಲವೆ!" ಎನಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು— "ಎಲೈತಾಯೆ, ಕೇಳು. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ವೃದ್ಧರಾಗಿ ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಂಶಸ್ಥರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಅರಸುಗಳು ಬಹುಕಾಲ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳಿ ಬಳಿಕ ಆರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯಂ ಪುತ್ರಾಧೀನವಂ ಮಾಡಿ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯಕರವಾದ ಯಾವ ವನವಾಸವ್ರತವಂ ಧರಿಸಿದರೋ ಆ ವನವಾಸವ್ರತವಂ ನಮ್ಮಣ್ಣನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿದನು." ಎಂದು ಪೇಳಿದನು.

ಸೀತೆಯು ಮುಂದಣ ಚಿತ್ರವಂ ನೋಡಿ— "ಇವಳು ನಿರ್ಮಲವಾದ ಪುಣ್ಯಕರವಾದ ಜಲವುಳ್ಳ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಭಾಗೀರಥಿಯಲ್ಲವೆ?" ಎನಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು— "ಎಲೆ ರಘುಕುಲದೇವತೆಯಾದ ಗಂಗಾದೇವಿಯೆ, ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನು. ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯಳೆ, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ವಂಶಸ್ಥನಾದ ಸಗರಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಅಶ್ವಮೇಧವೆಂಬ ಮಹಾಕ್ರತುವಿಗೋಸುಗ ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿ ದೇಶಸಂಚಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಅಶ್ವವಂ ಬಿಡಲು ಆಗ ದೇವೇಂದ್ರನು ಮಾಯೆಯಿಂದ ರಾಕ್ಷಸರೂಪವಂ ಧರಿಸಿ ಯಜ್ಞಾರ್ಥವಾದ ಆ ಅಶ್ವವನ್ನಪಹರಿಸಿ ಪಾತಾಳಲೋಕದಲ್ಲಿ ತಪೋನಿಷ್ಠನಾಗಿ ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸಾಕ್ಷಾನ್ನಾರಾಯಣಾವತಾರವಾದ ಕಪಿಲಮಹಾಮುನಿಯ ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಆ ಅಶ್ವವಂ ಬಿಟ್ಟು, ತಾನು ಅಂತರ್ಧಾನವನ್ನೈದಿದವನಾಗಲು, ಆಗ ಸಗರಚಕ್ರವರ್ತಿಯು

ಅಶ್ವವಂ ಹುಡುಕುವುದಕ್ಕೋಸುಗ ಸುಮತಿಯೆಂಬ ಪತ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿರುವ ಅರವತ್ತುಸಾಸಿರ ಮಂದಿ ಪುತ್ರರನ್ನಾಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಆ ಮಹಾವೀರರು ತಂದೆಯಿಂದ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟವರಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ಭೂಮಂಡಲವಂ ಹುಡುಕಿದವರಾದರೂ ಆಅಶ್ವವಂ ಕಾಣದೆ ಭೂಮಿಯಂ ಭೇದಿಸುವರಾಗಿ ಪಾತಾಳದಲ್ಲಿ ಆ ಕಪಿಲಮುನಿಯ ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಆ ಅಶ್ವವಂ ಕಂಡು- ಈ ಮುನಿಯೆ ನಮ್ಮ ಅಶ್ವವನ್ನಪಹರಿಸಿದವನೆಂದು ಗರ್ಜಿಸುತ, ಆಯುಧಪಾಣಿಗಳಾಗಿ ಆಮುನಿಯ ಸಮೀಪವನ್ನೈದಿ, ಆಕಪಿಲಮಹಾಮುನಿಯ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ರೋಷದಿಂ ದಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟವರಾದಕಾರಣ ಸದ್ಗತಿಯಂ ಕಾಣದೆ ಅನೇಕ ಸಹಸ್ರ ಸಂವತ್ಸರಂಗಳು ಭಸ್ಮರೂಪದಿಂದಿರುವರಾಗಲು, ಆಬಳಿಕ ಸಗರ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ಮಱಿಮಗನಾದ ಭಗೀರಥಮಹಾರಾಯನು ಆ ಸಗರಪುತ್ರರಿಗೆ ಸದ್ಗತಿಯಂ ಕಲ್ಪಿಸುವನಾಗಿ ಕಾಯಕ್ಲೇಶವನ್ನೆಣಿಸದೆ ಬಹುಕಾಲ ಮಹಾತಪಸ್ಸುಗಳಂ ಮಾಡಿ ಈಶ್ವರಪ್ರಸಾದದಿಂ ನಿನ್ನಂ ಭೂಮಿಗೆ ತಂದು ಇಲ್ಲಿಂದ ಪಾತಾಳಲೋಕವನ್ನೈದಿಸಿ ನಿನ್ನ ಪಾವನಗಳಾದ ಜಲಗಳಿಂದ ನಮ್ಮ ತಂದೆಗೆ ಪ್ರಪಿತಾಮಹರಾದ ಆ ಸಗರಪುತ್ರರಂ ಪರಿಶುದ್ಧರಂಗೈದು ಉದ್ಧಾರವಂ ಮಾಡಿದನು. ಆದಕಾರಣ ನಮ್ಮ ಕುಲದೇವತೆಯಾಗಿ ತಾಯಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಗಂಗಾದೇವಿಯೆ, ಅಂಥ ಲೋಕಪಾವನೆಯಾದ ನಿನಗೆ ಸೊಸೆಯಾದ ಈ ಸೀತೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯಂತೆ ಕ್ಷೇಮವಂ ಚಿಂತಿಸುವಳಾಗು ! ಎಂದು ಸ್ವಾಮಿಯು ಗಂಗೆಯಂ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲು;

ಲಕ್ಷ್ಮಣನು- "ಎಲೈ ತಾಯೇ, ಚಿತ್ರಕೂಟವೆಂಬ ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಪೋಗುವ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಯಮುನಾತೀರದಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗಸೂಚನಾರ್ಥವಾಗಿ ಭರದ್ವಾಜಮುನಿಯಿಂ ತಿಳಿಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಶ್ಯಾಮವೆಂಬ ವಟವೃಕ್ಷವು ಇದು" ಎಂದು ಸೀತೆಗೆ ಚಿತ್ರವಂ ತೋಱಿಸಿದನು. ಶ್ರೀರಾಮನು ಆಗ ಇಚ್ಛಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆವೃಕ್ಷವಂ ನೋಡುತ್ತಲಿರಲು; ಸೀತಾದೇವಿಯು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕುಱಿತು ರಹಸ್ಯವಾಗಿ— "ಎಲೈ ಪ್ರಾಣಕಾಂತನೆ, ಶ್ಯಾಮವೆಂಬ ಆ ವಟವೃಕ್ಷದ ಮೂಲಪ್ರದೇಶವಂ ಸ್ಮರಿಸುವಿಯೊ, ಏನು." ಎಂದು ಕೇಳಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು ರಹಸ್ಯವಾಗಿ— "ಎಲೈ ಪ್ರಿಯಳೇ, ಯಾವ ವೃಕ್ಷದ ಮೂಲಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಂ ಪತ್ರಗಳಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನಕ ಆಲಿಂಗನವಂ ಮಾಡಲೋಸುಗ ಲಜ್ಜೆಯಿಂ ಪರಾಙ್ಮುಖಂಗಳಾದರೂ ಪ್ರೇಮಾತಿಂಯದಿಂ ಅನುಕೂಲಂಗಳಾಗಿ ಮೋಹಯುಕ್ತಗಳಾಗಿ ದೃಢಾಲಿಂಗನಂಗಳಿಂದಲೇ ಕಲ್ಪಿತವಾದ ಅಂಗಸಂಮರ್ದನವುಳ್ಳವಾಗಿ ಬಲಿದ ತಾವರೆದಂಟನಂತೆ ಅತಿಕೋಮಲಂಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನಿನ್ನ ಅಂಗಗಳಂ ನನ್ನ ವಕ್ಷಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಅತ್ಯಂತ ಮಾರ್ಗಶ್ರಮದಿಂ ನೀನು ನಿದ್ರೆಗೈದವಳಾದೆಯೋ, ಅಂಥ ಆ ಪ್ರದೇಶವಂ ನಾನು ಎಂತು ಮಱತೇನು !" ಎಂದು ಪೇಳಲು;

ಲಕ್ಷ್ಮಣಸ್ವಾಮಿಯು— "ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯಳೆ, ಇದು ವಿಂಧ್ಯಾರಣ್ಯದ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಮಗೂ ವಿರಾಧನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೂ ಸಂವಾದವಾದ ವೃತ್ತಾಂತವು." ಎಂದು ಚಿತ್ರವಂ ತೋಱಿಸಲು; ಅದಂ ನೋಡಿ, ಸೀತೆಯು ಭಯದಿಂ- "ಇದಂತಿರಲಿ. ಪ್ರಿಯನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ತಾಳಪತ್ರಂಗಳಿಂ ಕಲ್ಪಿತವಾದ ಛತ್ರವಂ ತನ್ನ ಹಸ್ತದಿಂ ಪಿಡಿದು ನನಗೆ ಅತಿಭಯಂಕರವಾದ ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗಸ್ಥನಾಗಿ ಸಂಚರಿಸಿದ ಕ್ರಮವಂ ನೋಡುವೆನು." ಎನಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು ಸೀತೆಯಂ ಕುಱಿತು "ಎಲೈ ಪ್ರಿಯಳೇ, ಯಾವ ತಪೋವನಗಳಲ್ಲಿ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯರಾಗಿ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಅತಿಥಿಗಳಾಗಿ ಬಂದ ಮುನಿಗಳಂ ಸತ್ಕರಿಸುವುದಱಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷದಿಂ ಆಸಕ್ತರಾದಕಾರಣ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೃಷಿಯಿಲ್ಲದೆ ಬೆಳೆಯುವ ನೀವಾರಂಗಳೆಂಬ ಧಾನ್ಯವಂ ತಂದು ಅದಂ ಪಾಕಂಗೈಯುವರಾಗಿ ಗೃಹಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸವಂ ಮಾಡುವರೋ, ಗಿರಿನದೀತೀರಗಳಲ್ಲಿ ವಾನಪ್ರಸ್ಥರಾಗಿರುವ ಋಷಿಗಳಿಂ ಆಶ್ರೈಸಲ್ಪಟ್ಟ ವೃಕ್ಷಗಳುಳ್ಳ ಆ ತಪೋವನಂಗಳು ಇವಲ್ಲವೇ, ನೋಡು." ಎಂದು ತೋಱಿಸಲು;

ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಚಿತ್ರವಂ ತೋಱಿಸುತಲೆ— "ಪೂಜ್ಯಳೆ, ನಿಬಿಡಂಗಳಾಗಿರುವ ವೃಕ್ಷಗಳ ಸಮೂಹಂಗಳಿಂ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಮೆಱೆಯುತ ಕಪ್ಪಾಗಿರುವ ಮಹಾರಣ್ಯದಿಂ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿ ಗೋದಾವರೀನದಿಯ ಘೋಷದಿಂ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಯಂ ಮಾಡುತಲಿರುವ ಗುಹೆಗಳುಳ್ಳುದಾಗಿ ಸರ್ವಕಾಲದಲ್ಲೂ ಸ್ರವಿಸುತಲಿರುವ ಮೇಘಂಗಳು ಹಬ್ಬಿಕೊಂಡಿರುವುದಱಿಂ ಅತಿನೀಲವರ್ಣವಾಗಿಯೂ ಜನಸ್ಥಾನವೆಂಬ ದಂಡಕಾರಣ್ಯಭಾಗದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಸ್ರವಣವೆಂಬ ಪರ್ವತವು ಇದೆ." ಎಂದು ತೋಱಿಸಿದನು.

ಅದಂ ನೋಡಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಸೀತೆಯಂ ಕುಱಿತು ರಹಸ್ಯವಾಗಿ— "ಎಲೈ ಕಾಂತೆಯೆ, ಆ ಪ್ರಸ್ರವಣಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಮಾಡುವ ಸೇವೆಯಿಂ ಸುಖವಾಗಿರುವ ನಮ್ಮ ಆ ದಿವಸಂಗಳಂ ಸ್ಮರಿಸುವೆಯೊ ಏನು? ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿ ಮಾಧುರೀಯುಕ್ತವಾದ ಜಲವುಳ್ಳ ಗೋದಾವರಿಯಂ ಸ್ಮರಿಸುವೆಯೊ? ಇನ್ನು ಆ ಗೋದಾವರೀತೀರದಲ್ಲಿ ನಾವು ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಪ್ರೇಮಾತಿಶಯದಿಂ ವಿಹರಿಸುವರಾಗಿ ಇದ್ದ ವೃತ್ತಾಂತಗಳನ್ನಾದರೂ ಸ್ಮರಿಸುವೆಯೊ ಏನು? ಎಲೈ ಪ್ರಿಯಳೆ, ಮತ್ತು ಆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನಾವು ವಾಸಂಗೈಯುವಾಗ ರಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಪತ್ರಗಳಿಂ ತೃಣಗಳಿಂದಲೂ ರಚಿತವಾದ ಹಾಸಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪವಡಿಸಿಕೊಂಡು ಮೋಹಾವೇಶದಿಂ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಕಪೋಲಂಗಳಂ ಕೂಡಿಸಿ ಕ್ರಮವಿಲ್ಲದಂತೆ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಏನೇನೋ ರಹಸ್ಯವಚನಂಗಳಂ ನುಡಿಯುವರಾಗಿ ದೃಢವಾದ ಆಲಿಂಗನದಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಉದ್ಯುಕ್ತಗಳಾದ ಒಂದೊಂದು ಭುಜಗಳುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ನಮಗೆ ಕಳೆದು ಪೋಗಿರುವ ಯಾಮಂಗಳಂ ತಿಳಿಯದೆ ಆರಾತ್ರಿಮಾತ್ರವೆ ಮುಗಿಯಿತೆ ಹೊಱತು ಆ ಉತ್ಸಾಹವು ಆ ರಹಸ್ಯಸಲ್ಲಾಪವು ಸಹ ಮುಗಿಯಲಿಲ್ಲ" ಎಂದು ಪೇಳಲು;

ಲಕ್ಷ್ಮಣನು- "ಎಲೈ ತಾಯೆ, ಇದು ಪಂಚವಟಿಯೆಂಬ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿಯೊಡನೆ ಶೂರ್ಪನಖಿಯು ಸಂವಾದಂಗೈದ ವೃತ್ತಾಂತವು." ಎಂದು ತೋರಿಸಲು; ಸೀತೆಯು ಅದಂ ನೋಡಿ— "ಹಾ! ಪ್ರಾಣಕಾಂತನೆ, ನಿನ್ನ ದರ್ಶನವು ಇಷ್ಟುಪರ್ಯಂತವೆ ಸರಿ." ಎಂದು ತತ್ತರಿಸಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು— "ಎಲೈ, ವಿರಹದಿಂ ಭಯಗ್ರಸ್ತಳಾದ ಪ್ರಿಯಳೇ, ಇದು ಚಿತ್ರವು. ಯಥಾರ್ಥವಲ್ಲ. ಭಯಪಡಬೇಡ." ಎನಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು— "ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೆ, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ದುರ್ಜನರು ಯಾವತೆರದಿಂದಲಾದರು ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ದುಃಖ ಉಂಟುಮಾಡುವರಾದಕಾರಣ ಈ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಈಶೂರ್ಪನಖಿಯಂ ಕಂಡು ನಾನು ಭಯಪಟ್ಟವಳಾದೆನು." ಎಂದಳು.

ಶ್ರೀರಾಮನು— "ಆಗ ಜನಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಆ ವೃತ್ತಾಂತವು ಈಗಲೂ ನಡೆಯುವಂತೆ ತೋರುತಲಿದೆ. ಕಟಕಟಾ!" ಎನಲು; ಲಕ್ಷ್ಮಣಸ್ವಾಮಿಯು ಚಿತ್ರವಂ ತೋರಿಸುತ ಸೀತೆಯಂ ಕುರಿತು— "ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯಳೇ, ಕೇಳು. ಮಹಾಪಾಪಿಗಳಾದ ಈ ರಾಕ್ಷಸರು ಸುವರ್ಣಮೃಗವೆಂಬ ಕಪಟವ್ಯಾಪಾರದಿಂ ನಮಗೆ ಆರೀತಿ ಸಂತಾಪವಂ ಕಲ್ಪಿಸಿದರು. ಅದೆಂತೆನೆ— ಇಂಥ ಸಂತಾಪಕಾರಿಗಳಾದ ರಾಕ್ಷಸರೊಡನೆ ಸಹಿತವಾಗಿ ಅವರಿಂದುಂಟಾದ ಸಂತಾಪವು ನಿಶ್ಶೇಷವಾಗಿ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂ ಪರಿಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವಾದರೂ ಯಾವ ರೀತಿ ಸ್ಮೃತಿಮಾತ್ರದಿಂದಲೆ ನಮ್ಮಂ ವ್ಯಥೆಪಡಿಸುವುದೋ ಆರೀತಿ ಈ ದುಷ್ಟರು ದ್ರೋಹವಂ ಮಾಡಿದರು. ಆಗ ನಿನ್ನಿಂದ ರಹಿತವಾದ ಆ ಜನಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಅಣ್ಣನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ಬಹಿರಿಂದ್ರಿಯವ್ಯಾಪಾರವಿಲ್ಲದೆ ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತನಾಗಿ ವಿರಹತಾಪವನ್ನನುಭವಿಸಿದ ವ್ಯಾಪಾರಂಗಳಿಂ ಅತಿಕಠಿನವಾದ ಪಾಷಾಣವೂ ಕೂಡ ದುಃಖಿಸುವುದು. ಮಹಾಕಠಿನವಾದ ವಜ್ರಮಣಿಯ ಹೃದಯವೂ ಕೂಡ ಸೀಳುವುದು." ಎಂಬ ಲಕ್ಷ್ಮಣವಚನವಂ ಕೇಳಿ ಸೀತಾದೇವಿಯು ನೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಜಲವನ್ನಿಟ್ಟು— "ಸೂರ್ಯವಂಶಕ್ಕೆ ಆನಂದಕರನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ನನ್ನ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಈರೀತಿ ಸಂತಾಪಯುಕ್ತನಾದನಲ್ಲ, ಕಟಕಟಾ!" ಎನಲು; ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಭಾವಿಸಿ ನೋಡಿ- "ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೇ, ಇದೇನು! ಈ ಕಣ್ಣೀರು ಭಿನ್ನವಾದ ಮುಕ್ತಾಹಾರದಂತೆ ನೇತ್ರಗಳಿಂ ಧಾರಾರೂಪದಿಂ ಸ್ರವಿಸುತ ಜರ್ಜರಿತಗಳಾದ ಬಿಂದುಗಳುಳ್ಳುದಾಗಿ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಹೊರಳುತಲಿದೆ. ಮತ್ತು ಬಹುಕಾಲದಿಂ ಹೃದಯಲ್ಲಿ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿರುವ ದುಃಖದ ವೇಗಾತಿಶಯವು ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ತಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟವಾದರೂ ಅಧರೋಷ್ಠವು ನಾಸಾಪುಟಂಗಳು ಸಹ ಕಂಪಿಸುವುದರಿಂದ ಅನ್ಯಜನರು ಊಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಇದೆ." ಎಂಬ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ವಾಕ್ಯವಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು— "ಎಲೈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆ, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಿಯಳಾದ ಸೀತೆಯ ವಿರಹದಿಂ ಪುಟ್ಟಿದ ದುಃಖವೆಂಬ ಅಗ್ನಿಯು ಅತಿ ದುಸ್ಸಹವಾಗಿದ್ದರೂ ಅಂಥ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣಭೂತನಾದ ರಾವಣನಿಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಂ ಮಾಡಲಿಚ್ಛೆಯಿಂದ ನಾನು ಆ

ದುಃಖವಂ ಸಹಿಸಿದೆನು. ಈಗ ಮತ್ತು ಆ ದುಃಖಾಗ್ನಿಯು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ಹೃದಯದ ಮರ್ಮಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಪುಟ್ಟಿದ ವ್ರಣದಂತೆ ದುಸ್ಸಹವಾದ ವೇದನೆಯನುಂಟುಮಾಡುತಲಿದೆ.'' ಎಂದು ದುಃಖಿಸುತ ಪೇಳಿದವನಾಗಲು; ಆಗ ಸೀತೆಯು ಆರೀತಿ ಪ್ರಿಯನು ದುಃಖಿಸುವುದಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಮೂಲವಾದೆನೆಂದು ತನ್ನಂ ನಿಂದಿಸುತ್ತ— ''ಎಲೈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೇ, ಈಗ ನಾನೂಕೂಡ ಅತಿ ವೃದ್ಧಿಯನೈದಿರುವ ಈಮನೋವ್ಯಾಕುಲತ್ವದಿಂ ಪತಿವಿಹರವನನುಭವಿಸುತ್ತಲಿರುವಳಂತೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಭಾವಿಸುತ್ತೇನೆ.'' ಎಂದು ವ್ಯಸನಪಟ್ಟಳು.

ಅದಂ ನೋಡಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಈಜನಸ್ಥಾನವೃತ್ತಾಂತವು ಇವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಅತಿ ದುಃಖಕರವಾದ ಕಾರಣ ಇದಂತಿರಲಿ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗೋಣವೆಂದು ಚಿಂತಿಸಿ, ಚಿತ್ರವಂ ನೋಡಿ, ಪ್ರಕಟವಾಗಿ—''ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯಳೇ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಇತ್ತಲು ಈಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಿಕನಾಗಿ ಗೃಧ್ರಾಧಿಪತಿಯಾಗಿ ಪೂಜ್ಯನಾಗಿ ತಂದೆಯಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಜಟಾಯುವಿನ ಚರಿತೆಯು ಅವನ ಪರಾಕ್ರಮವು ಸಹ ಬರೆದು ಇದೆ. ಇದಂ ನೋಡು.'' ಎಂದು ಚಿತ್ರವಂ ತೋರಿಸಲು; ಸೀತೆಯು ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಜಟಾಯುವಂ ನೋಡಿ— ''ಎಲೈ ತಂದೆಯಾದ ಜಟಾಯುವೇ, ನನ್ನ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ನೀನು ಪ್ರಾಣಗಳಲ್ಲೂ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನಿಡದೆ ಪುತ್ರವಾತ್ಸಲ್ಯವಂ ನಿರ್ವಹಿಸಿದವನಾದೆಯಲ್ಲಾ!'' ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು ನೋಡಿ— ''ಎಲೈ ತಂದೆಯೇ, ಕಶ್ಯಪಮುನಿಪುತ್ರನೇ, ಎಲೈ ಪಕ್ಷಿರಾಜನಾದ ಜಟಾಯುವೇ, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮಹಾತ್ಮನಾಗಿ ಪೂಜ್ಯನಾಗಿ, ಸಾಧುವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನಿನ್ನಂಥ ಬಂಧುವು ಪುನಃ ಎಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವನು. ಎಲ್ಲೂ ಇಲ್ಲ.'' ಎನಲು.

ಲಕ್ಷ್ಮಣಸ್ವಾಮಿಯು ಚಿತ್ರವಂ ತೋಱಿಸುತ—''ಎಲೈ ತಾಯೆ, ಇದು ಜನಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಪಶ್ಚಿಮವಾಗಿ ದನುಕಬಂಧನಿಂದ ವಾಸಂಗೈಯ್ಯಲ್ಪಟ್ಟ ಕ್ರೌಂಚಾರಣ್ಯವೆಂಬ ದಂಡಕಾರಣ್ಯದ ಪ್ರದೇಶವು. ಇದಱ ಸಮೀಪದಲ್ಲೆ ಇರುವ ಇದೆ ಮತಂಗಾಶ್ರಮವು. ಇವಳೆ ತಪಸ್ಸಿದ್ಧಿಯಂ ಪಡೆದಿರುವ ಶ್ರವಣೆಯೆಂಬ ಶಬರಿಯು. ಇದೇ ಆ ಪಂಪಾಸರಸ್ಸು. ನೋಡು.'' ಎಂದು ಚಿತ್ರವಂ ತೋಱಿಸಿದನು. ಸೀತೆಯು ಆ ಪಂಪಾಸರೋವರವಂ ನೋಡಿ— ''ಎಲೈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆ, ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಿಯನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ರಾವಣನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕೋಪಯುಕ್ತನಾಗಿ ನನ್ನ ವಿರಹದಿಂ ದೀನನಾಗಿಯೂ ತಡೆಯಿಲ್ಲದೆ ಕಂಠಧ್ವನಿಯಂ ಬಿಟ್ಟು ದುಃಖಿಸಿದವನಾದನಲ್ಲವೆ ?'' ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು ಸೀತೆಯಂ ಕುಱಿತು— ''ಎಲೈ ಸೀತಾದೇವಿಯೆ; ಈಪಂಪಾಸರಸ್ಸು ಬಹು ರಮಣೀಯವಾದುದು. ಮಹತ್ತಾದ ಈ ಸರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮದಯುಕ್ತಗಳಾಗಿರುವ ಹಂಸಪಕ್ಷಿಗಳು ಪಕ್ಷಂಗಳಂ ಕೊಡಹುವುದಱಿಂದ ಚಲಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಮಹತ್ತುಗಳಾದ ನಾಳಂಗಳುಳ್ಳ ಕಮಲಂಗಳಿಂ ಕನ್ನೈದಿಲೆಗಳಿಂದ

ಲೂ ಶೋಭಿಸುವ ಈಸರಸ್ಸಿನ ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶಂಗಳಂ ನಾನು ನೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿರುವ ಬಾಷ್ಪಜಲವು ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬೀಳಲು ಪುನಃ ತುಂಬುವಷ್ಟರೊಳಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿದೆನು" ಎಂದು ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಕೇಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು— "ಇವನೇ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಹನುಮಂತನು." ಎಂದು ಚಿತ್ರವಂ ತೋರಿಸಲು; ಸೀತೆಯು ನೋಡಿ "ಈತನೇ ದುಷ್ಟರಾದ ರಾಕ್ಷಸರ ಬಾಧೆಯಿಂ ಬಹು ಕಾಲ ದುಃಖಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುವ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಂ ಪುನಃ ಉದ್ಧಾರವಂ ಮಾಡಿ ಮಹತ್ತಾದ ಉಪಕಾರವಂ ಮಾಡಿದನಾದಕಾರಣ ಮಹಾನುಭಾವನಾದ ಆಂಜನೇಯನು" ಎಂದು ನೋಡಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು— "ಎಲೈ ಸೀತೆಯೇ, ಯಾವನ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂ ನಾವು ಕೃತಾರ್ಥರಾದೆವೋ, ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಗಳು ಸಹ ಕೃತಾರ್ಥಗಳಾದುವೋ, ಮಹಾಬಲವಂತನಾದ ಆ ಹನುಮಂತನೇ ಈತನು; ಬಹು ಚೆನ್ನಾಯಿತು! ಎಂದು ನೋಡಿದನು.

ಸೀತೆಯು ಚಿತ್ರವಂ ನೋಡುತ— "ಎಲೈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆ, ಪುಷ್ಪಯುಕ್ತಗಳಾದ ಕದಂಬವೃಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ನರ್ತನವಂ ಮಾಡುತಲಿರುವ ನವಿಲುಗಳುಳ್ಳ ಈ ಪರ್ವತದ ನಾಮಧೇಯವೇನು? ಈಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಕಟಾಕ್ಷವೀಕ್ಷಣ ಮೊದಲಾದ ಶರೀರವ್ಯಾಪಾರಂಗಳು ಅತಿ ರಮಣೀಯಗಳಾಗಿ ಇರೋಣದರಿಂದ ಮಾತ್ರವೆ ಅವಶಿಷ್ಟವಾಗಿ ಮಲಿನವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ಮೂರ್ಛೆಯನ್ನೈದುತ್ತಲಿರುವನಾದುದರಿಂ ದುಃಖಿಸುವ ನಿನ್ನಿಂದ ಅವಲಂಬಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿಯೂ ಪ್ರಿಯನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ಈ ವೃಕ್ಷಮೂಲದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟು ಇದ್ದಾನೆ." ಎಂದು ಕೇಳಲು; ಲಕ್ಷ್ಮಣನು— "ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯಳೆ, ಕಕುಭಗಳೆಂಬ ವೃಕ್ಷವಿಶೇಷಂಗಳ ಪುಷ್ಪಗಳಿಂ ಪರಿಮಳ ಯುಕ್ತಗಳಾಗಿರುವ ಈ ಪರ್ವತವು ಮಾಲ್ಯವಂತವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿಹುದು. ಈ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ನೀಲವರ್ಣವಾಗಿ ಮೆರೆಯುತಲಿರುವ ನೂತನವಾದ ಮೇಘವು ಶಿಖರವನ್ನಾಶ್ರೈಸುತಲಿದೆ, ನೋಡು. ಈಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಅಣ್ಣನು—" ಎಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸ್ವಾಮಿಯಿಂ ಅನುಭವಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವಿರಹವೇದನಾತಿಶಯವಂ ಸೀತೆಗೆ ತಿಳಿಸೋಣವೆಂದು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವಷ್ಟರೊಳಗೆ ಅದಂ ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಶ್ರೀರಾಮನು— "ಎಲೈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೇ, ನಿಲ್ಲಿಸು, ನಿಲ್ಲಿಸು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಣ ವೃತ್ತಾಂತವಂ ನೀನು ಹೇಳುವುದಂ ನಾನು ಸಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥನಲ್ಲ. ಪುನಃ ನನಗೆ ಆ ಸೀತಾವಿರಹವು ತಿರಿಗಿ ಬಂದಂತೆ ತೋರುತ್ತಲಿದೆ." ಎಂದು ಹೇಳಲು; ಲಕ್ಷ್ಮಣನು— "ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೆ, ಈ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿಂ ಮುಂದೆ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ಪೂಜ್ಯರಾದ ಸುಗ್ರೀವ ಮೊದಲಾದ ವಾನರಾಧಿಪತಿಗಳು ರಾಕ್ಷಸರು ಸಹ ಮೂವರುಗಳ ಎಣಿಸಲಶಕ್ಯಗಳಾಗಿ, ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟಂಗಳಾಗಿ, ಮುಂದೆಮುಂದೆ ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಇರುವುದಾದಕಾರಣ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರಗಳಾಗಿ, ಇರುವ ಪರಾಕ್ರಮವ್ಯಾಪಾರಂಗಳು ಲಿಖಿತಗಳಾಗಿ ಇವೆ. ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಈ ದೇವಿಯು ನಿಂತುಕೊಂಡು ಬಹು

ಕಾಲ ಚಿತ್ರವಂ ನೋಡಿದುದಱಿಂದ ಬಳಲಿದವಳಾದುದಱಿಂ ವಿಶ್ರಮಿಸುವಳಾಗೆಲೆ ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸುವೆನು." ಎನಲು; ಆಗ ಸೀತೆಯು— "ಎಲೈ ಪ್ರಿಯನೆ, ಚಿತ್ರದರ್ಶನದಿಂ ನನಗೆ ಬಂದು ಮನೋರಥವು ಜನಿಸುತ್ತಲಿದೆ." ಎಂದಳು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸ್ವಾಮಿಯು— "ಎಲೈ ಪ್ರಿಯಳೆ, ನಿನ್ನ ಮನೋರಥವಂ ನನಗೆ ತಿಳಿಯಿಸಬಾರದೆ." ಎನಲು; ಆಗ ಸೀತೆಯು— "ಎಲೈ ಪ್ರಿಯನೆ, ಪುನಃ ನಾನು ನಿರ್ಮಲಳಾಗಿ ನಿಬಿಡಂಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ವನಪಜ್ಙ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುವಳಾಗಬೇಕು. ಮತ್ತು ಸ್ನಾನಮಾತ್ರದಿಂದಲೆ ಜನವಂ ಪರಿಶುದ್ಧರನ್ನಾಗಿ ತೇಜೋವಂತರನ್ನಾಗಿ ಸಂತಾಪರಹಿತರನ್ನಾಗಿಯೂ ಮಾಡುವ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಗಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಸ್ನಾನವಂ ಮಾಡಬೇಕು." ಎಂದು ತನ್ನ ಮನೋರಥವಂ ಬಿನ್ನವಿಸಿದಳು.

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಂ ಕುಱಿತು— "ಎಲೈ ಸೌಮ್ಯನೆ, ಈಗತಾನೆ ಈ ಸೀತೆಯು ಬಯಸಿದ ಮನೋರಥವಂ ನೀನು ಶೀಘ್ರದಿಂ ಪೂಱಿಸುವೆನಾಗೆಂದು ನಮ್ಮ ಗುರುಜನರು ಅಷ್ಟಾವಕ್ರಮುನಿಯ ಮುಖಾಂತರದಿಂದ ನನ್ನಂ ಕುಱಿತು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದರಾದಕಾರಣ ಪೂರ್ಣಗರ್ಭಿಣಿಯಾದ ಈ ಪ್ರಿಯಳು ಕುಳಿತು ಸುಖದಿಂ ಪೋಗುವುವಕೊಕ್ಕೆಸುಗ ಜಾಱದಂತೆ ಮುಗ್ಗುರಿಸದಂತೆಯೂ ಇರುವ ಯೋಗ್ಯವಾದ ರಥವಂ ನೀನು ತರಿಸುವನಾಗು." ಎಂದು ನಿರೂಪಿಸಲು; ಆಗ ಸೀತಾದೇವಿಯು, ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕುಱಿತು— ಎಲೈ ಕಾಂತನೆ, ನೀವು ನನ್ನೊಡನೆ ಬರುವರಾಗಬೇಕೆಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು— "ಎಲೈ ಕಠಿನಚಿತ್ತಳೆ, ನೀವು ಸಂಗಡಲೆ ಬರಬೇಕೆಂಬ ಅರ್ಥವು ಕೂಡ ನನಗೆ ತಿಳಿಸತಕ್ಕುದೆ ಏನು? ನಾವೆ ಸ್ವತಃ ಬರುತ್ತೇವೆ." ಎಂದು ಪೇಳಿದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು ನೀವು ಸಂಗಡ ಬರುವುದಱಿಂದ ನನಗೆ ಸಂತೋಷವಲ್ಲವೆ, ಸಂತೋಷವಲ್ಲವೆ!" ಎಂದಳು.

ಆಬಳಿಕ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸ್ವಾಮಿಯು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ರಥವಂ ತರಿಸುವನಾಗುತ್ತೇನೆ ಯೆಂದು ಪೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನ ಸನ್ನಿಧಿಯಿಂದ ತೆರಳಿಪೋದನು.

ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿಯು ಸೀತೆಯಂ ಕುಱಿತು— "ಎಲೈ ಪ್ರಿಯಳೆ, ನೀನು ಚಿತ್ರದರುಶನದಿಂ ಬಹು ಬಳಲಿದೆಯಾದ ಕಾರಣ ಈ ಗವಾಕ್ಷಿಯ ಗೂಡಿನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಜಗಲಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ಮುಹೂರ್ತ ನಿದ್ರೈಸುವಳಾಗು." ಎನಲು; ಸೀತೆಯು— "ಎಲೈ ಪ್ರಿಯನೆ, ಹಾಗೆ ಆಗಲಿ. ನಾನು ಅತಿಶ್ರಮದಿಂ ಪುಟ್ಟಿದ ನಿದ್ರೆಯಿಂ ಪರವಶಳಾಗಿ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಅಡಿಯನ್ನಿಡಲಾರೆನಲ್ಲವೆ." ಎಂದಳು. ಶ್ರೀರಾಮನು— "ಎಲೈಪ್ರಿಯಳೇ, ನೀನು ನಿದ್ರಾಪರವಶಳಾದೆಯಾದಕಾರಣ ಈ ಹಾಸಿಗೆಗೆ ಹೋಗುವ ಪರಿಯಂತರವು ದೃಢವಾಗಿ ನನ್ನನ್ನವಲಂಬಿಸುವಳಾಗಬಾರದೆ. ಎಲೈ ಕಾಂತೆಯೆ, ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸರಂ ಕಂಡು ಅವರ ವೃತ್ತಾಂತವಂ ಕೇಳಿದುದಱಿಂ ಭಯವೂ, ಇದುವರೆಗೂ ನಿಂತುಕೊಂಡು ನೋಡಿದುದಱಿಂ ಶ್ರಮವೂ ಸಹ ಈ ಉಭಯದಿಂ

ಪುಟ್ಟಿದ ಸ್ವೇದಜಲಬಿಂದುಗಳೊಡನೆ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವುದಾದಕಾರಣ, ಚಂದ್ರಕಿರಣಸಂಪರ್ಕ ದಿಂ ಬಿಂದುಗಳಂ ಬಿಡುತಲಿರುವ ಚಂದ್ರಕಾಂತಮಣಿಮಯವಾದ ಹಾರದ ವಿಲಾಸವ ನಂಗೀಕರಿಸುತ್ತಲಿರುವ ನಿನ್ನ ಭುಜವಂ ನನ್ನ ಕಂಠದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿ ಈಚಿತ್ರದರುಶನದಿಂ ಪೂರ್ವವಾದ ವಿರಹಸಂತಾಪವು ಸ್ಮರಣೆಗೆ ಬಂದುದಱಿಂ ಪರಿತಪ್ತನಾದ ನನ್ನಂ ಬ ದುಕಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವಳಾಗು.'' ಎಂದು ಪೇಳಿ, ಅದೇರೀತಿ ಸೀತೆಯಿಂದ ಅಂಥ ಭುಜವಂ ತನ್ನ ಕಂಠದಲ್ಲಿ ಮಡಗಿಸುತ ಆನಂದಯುಕ್ತನಾಗಿ ಸೀತೆಯಂ ಕುಱಿ ತು— "ಎಲೈ ಕಾಂತೆಯೆ, ಇದೇನೊ ನಾನಱಿಯೆ. ನಿನ್ನ ಅಂಗಸ್ಪರ್ಶವುಂಟಾಗ ಲು ಬಂದಾನೊಂದು ವಿಕಾರವು ಚಕ್ಷುರಾದೀಂದ್ರಿಯಸಮೂಹವ್ಯಾಪಾರಂಗಳಂ ತಡೆ ಯುತಲಿರುವುದಾಗಿ ಚೈತನ್ಯವಂ ಭ್ರಮಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಲಿದೆ. ಮತ್ತು ನಿಶ್ಶೇಷ ವಾಗಿ ಅದಂ ಅಪಹರಿಸುತಲೂ ಇದೆ. ಇದು ಏನು! ಸುಖಾತಿಶಯವೆಂದೂ ದುಃಖ ವಿಶೇಷವೆನುತಲಾದರೂ ಮಹಾಮೋಹವೆನುತಲಾದರೂ ನಿದ್ರೆಯೆನುತಲಾದರೂ ವಿಷ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯೆನುತಲಾದರೂ ಏನೋ ಮದವಿಶೇಷವೆನುತಲಾದರೂ ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲು ನಿಶ್ಚೈಸಲು ಶಕ್ಯವಲ್ಲವು.'' ಎಂಬ ಪ್ರಿಯನ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು— "ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿ, ಆರೀತಿ ನನ್ನಲ್ಲಿ ನಿಮಗೆ ಅನುಗ್ರಹವು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಇದೆಯಾದಕಾರಣ ಈ ರೀತಿ ನಿಮಗೆ ಮೋಹಾವೇಶವುಂಟಾಗುವುದಱಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನು ಇದೆ!'' ಎನಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು ಆ ಮಧುರವಚನವಂ ಕೇಳಿ– "ಎಲೈ ಪ್ರಿಯಳೆ, ಕಮಲಲೋಚನೆ ಯಾದ ನಿನ್ನ ಈ ರಸಭರಿತಗಳಾದ ವಚನಂಗಳು ವ್ಯಸನಗಳಿಂ ಬಾಡಿರುವ ಜೀವ ವೆಂಬ ಪುಷ್ಪಕ್ಕೆ ಪುನಃ ವಿಕಾಸಕರಂಗಳಾಗಿ ಅಮೃತದಂತೆ ಪರಮತೃಪ್ತಿಕರಂಗ ಳಾಗಿ ಸಕಲೇಂದ್ರಿಯಂಗಳಿಗೂ ಮೋಹಕರಂಗಳಾಗಿ ಕರ್ಣಾಮೃತಂಗಳಾಗಿ ಮನೋ ರೋಗಗಳಂ ಪರಿಹರಿಸುವುದಱಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧರಸಾಯನಂಗಳಾಗಿಯೂ ಇವೆ.'' ಎಂದು ಸೀ ತಾವಚನವಂ ಬಣ್ಣಿಸಿದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು— "ಎಲೈ ಪ್ರಿಯಭಾಷಿಯಾದ ಪ್ರಾಣಕಾಂತನೆ, ಚಿತ್ತಯಿಸು, ಮಲಗೋಣ.'' ಎನಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು— "ಎಲೈ ಪ್ರಿಯಳೆ, ಈ ಅರ್ಥವು ನನಗೆ ತಿಳಿಸತಕ್ಕದ್ದೇನು? ಎಲೈ ಕಾಂತೆಯೆ, ವಿವಾಹಸಮ ಯವಂ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಸಕಲಸಂಪತ್ತುಗಳಿಂ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಾ ದರೂ ವನದಲ್ಲಾದರೂ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಾದರೂ ಅನಂತರ ಯೌವನದಲ್ಲಾದರೂ ಅನ್ಯಳಾದ ಬಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಯಿಂದಲು ನಿದ್ರೆಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ಪಡೆಯಲಶಕ್ಯವಾಗಿ ಇರುವ ಈ ರಾಮನ ಭುಜವು ನಿದ್ರೆಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ನಿನಗೆ ತಲೆಗಡಿಯಾಗಲಿ!'' ಎಂ ದು ಭುಜವನ್ನಿಡಲು; ಸೀತೆಯು ನಿದ್ರೆಯಂ ನಟಿಸುತ–ಎಲೈ ಪ್ರಿಯನೆ, ಹಾ ಬಿ ಡುಬಿಡೆಂದು ನಿದ್ರೆಗೈಯುತ್ತಿರಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು ನೋಡಿ ಪ್ರಿಯಭಾಷಿಣಿಯಾದ ಸೀತೆಯು ನನ್ನ ವಕ್ಷಸ್ಸ್ಥಲವನ್ನವಲಂಬಿಸಿಕೊಂಡು ನಿದ್ರೆಯನ್ನೈದಿದಳು, ಎನುತ ಭಾವಿಸಿ ನೋಡಿ, ಸ್ನೇಹದೊಡಂಗೂಡಿ ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನೆ ಇಂತೆಂದನು:— "ಈಸೀ

ತೆಯು ಗುಣವತಿಯಾದುದಱಿಂ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಾಗಿ, ರೂಪವತಿಯಾದುದಱಿಂ ನೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಅಮೃತಾಂಜನವಾಗಿಯೂ ಇಹಳು. ಈಪ್ರಿಯಳ ಅಂಗಸ್ಪರುಶವು ಸಂತಾಪಹರವಾದುದಱಿಂ ನನ್ನ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದ ಚಂದನದ್ರವವಾಗಿ ಇದೆ. ಮತ್ತು ಈ ಕಾಂತೆಯು ಭುಜವು ಶೀತಳವಾಗಿ ನುಣುಪಾಗಿಯೂ ಇರುವುದಱಿಂ ನನ್ನ ಕಂಠದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಾಹಾರವಾಗಿರುವುದು. ಈಸೀತೆಯು ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ನನಗೆ ಅತಿಪ್ರಿಯಕರವಾದುದಲ್ಲ; ಸಕಲವೂ ಇಷ್ಟವಾದುದೇಸರಿ. ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ, ಈ ಸೀತೆಯು ವಿರಹಮಾತ್ರವು ಸಹಿಸಲು ಶಕ್ಯವಲ್ಲ.'' ಎಂದು ಪೇಳುತ ಸ್ವಾಮಿಯು ಸೀತಾಸಮೇತನಾಗಿ ಪವಡಿಸುತಿರಲು;

ಅಷ್ಟಱೊಳಗೆ ದ್ವಾರಪಾಲಕಳಾದ ಸ್ತ್ರೀಯು ಸ್ವಾಮಿಯ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಂಗೈದು ಕೈಮುಗಿದು— "ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ಬಂದಬಂದನೆಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು— ಎಲೈ ಬಂದಬಂದನೆಂದು ಪೇಳಿದವನು ಯಾವನು? ಎನಲು; ಆಗ ದ್ವಾರಪಾಲಕಳು ಕೈಮುಗಿದು— ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೆ, ತಮ್ಮ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಸೇವಕನಾಗಿರುವ ದುರ್ಮುಖನು ದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಇದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ— "ಅಂತಃಪುರಸಂಚಾರಿಯಾದ ಈ ದುರ್ಮುಖನಂ ನಾನು ಪುರಸ್ಥರಾದ ಜನರಲ್ಲಿ ದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಜನರಲ್ಲಿಯೂ ನಮ್ಮ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಡೆಯುವ ಗುಣದೋಷಪ್ರಸ್ತಾಪವಂ ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕೋಸುಗ ಗೂಢಚಾರನನ್ನಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಿ ಇದ್ದೆನು. ಇವನು ಏನು ವೃತ್ತಾಂತವಂ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿಹನೋ?'' ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿ, ಪ್ರಕಟವಾಗಿ,— "ಎಲೈ ದ್ವಾರಪಾಲಕಳೆ, ಅವನಂ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಂಗೈಸು.'' ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ದ್ವಾರಪಾಲಕಳು— ಹಾಗೇ ಆಗಲಿ, ಎಂದು ಕೈಮುಗಿದು ತೆರಳಿದಳು.

ಆಬಳಿಕ ಆದುರ್ಮುಖನು ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಂಗೈದು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ— "ಕಟಕಟ! ಈಗ ನಾನು ಎಂತು ಸೀತಾದೇವಿಯಂ ಹೊಱತು ಚಿಂತಿಸಲ ಶಕ್ಯವಾದ ಇಂಥ ಜನಾಪವಾದವನ್ನು ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಹೇಳೇನು! ಅಥವಾ ನಾನು ಈ ರೀತಿ ಚಿಂತಿಸಿ ಫಲವೇನು! ಭಾಗ್ಯಹೀನನಾದ ನನಗೆ ಆಕ್ಷಣವೆ ತಿಳಿದ ವೃತ್ತಾಂತವಂ ಬಿನ್ನವಿಸುವಂತೆ ಸ್ವಾಮಿಯು ಆಜ್ಞೆ ಉಂಟಾಗಿದೆಯಲ್ಲವೆ?'' ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರಲು;

ಅಷ್ಟಱೊಳಗೆ ಸೀತೆಯು ನಿದ್ರಾಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ "ಎಲೈ ಚಂದ್ರನಂತೆ ನೇತ್ರಾನಂದಕರನಾದ ಪ್ರಿಯನೆ, ಎಲ್ಲಿ ಇರುವೆ?'' ಎಂದು ಕಳವಳಿಸುವವಳಾಗಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು— "ಎಲೈ, ಚಿತ್ರದರ್ಶನದಿಂ ಪುಟ್ಟಿದ ಅದೇ ವಿರಹಭಾವನೆಯು ಮನಸ್ಸಂ ವ್ಯಾಕುಲವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದಾದಕಾರಣ ಸೀತೆಗೆ ಕಳವಳಿಕೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಲಿದೆ.'' ಎಂದು ಪೇಳುತ, ಸೀತೆಯು ಅಂಗವಂ ಸ್ಪರ್ಶಿಸುತ್ತ ಇಂತೆಂ

ದನು— “ಯಾವ ಅನುಕೂಲದಾಂಪತ್ಯವು ಯೌವನ ಸುಮಾನುಷವೆಂಬ ಪ್ರೌಢಾವಸ್ಥೆಯು ಸಹ ನಾನಾಪ್ರಕಾರಗಳಾದ ಅವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸುವ ಸುಖದುಃಖಗಳಲ್ಲಿ ಸಹ ಪರಸ್ಪರ ಅಭೇದಭಾವನೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದೋ, ಮತ್ತು ಯಾವ ಅನುಕೂಲದಾಂಪತ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪ್ರೌಢಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರೌಢರಾದ ಆ ದಂಪತಿಗಳಂತೆ ಅವರ ಮನಸ್ಸುಗಳು ಒಂದಾಗಿ ವ್ಯಸನಗಳಂ ಬಿಟ್ಟು ವಿಶ್ರಾಂತಿಸುಖವನ್ನೈದುವುದೋ, ಇನ್ನು ಯಾವ ಅನುಕೂಲದಾಂಪತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರೌಢಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೂ ವೃದ್ಧತ್ವವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೂ ಅದಱಿಂದ ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರೇಮಾತಿಶಯವು ತಗ್ಗದೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವುದೋ; ಮತ್ತು ಯಾವ ಅನುಕೂಲದಾಂಪತ್ಯವು ಯೌವನಬಲದಿಂ ಲಜ್ಜೆಯೆಂಬ ತೆರೆಯು ಅಪಹರಿಸಲ್ಪಡುವುದಾದಕಾರಣ ಸ್ನೇಹಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನವಾಗಿಹುದೋ, ಅಂಥ ಅನುಕೂಲದಾಂಪತ್ಯಕ್ಕೂ ಆ ಪ್ರೌಢಾವಸ್ಥೆಗೂ ಸಹ ಕ್ಷೇಮವುಂಟಾಗಲಿ! ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜನರು ಬಹು ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲು ಅನುಕೂಲದಾಂಪತ್ಯವಂ ಆ ಪ್ರೌಢಾವಸ್ಥೆಯನ್ನೇ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವರಲ್ಲವೇ!” ಎಂಬದಾಗಿ ಸ್ವಾಮಿಯು ಕ್ಷೇಮವಂ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರಲು;

ಅಷ್ಟಱೊಳಗೆ ಆ ದುರ್ಮುಖನೆಂಬ ಭೃತ್ಯನು ಸ್ವಾಮಿಯ ಸಮೀಪವನ್ನೈದಿ ಕೈಮುಗಿದು— “ಭೂಪತಿಯು ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟನಾಗಿರಲಿ!” ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು— “ಎಲೈ ದುರ್ಮುಖನೆ, ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ನೀನು ತಿಳಿದುಬಂದ ವೃತ್ತಾಂತವಂ ಪೇಳು” ಎನಲು; ದುರ್ಮುಖನು— “ಎಲೈ ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠನೇ, ಪುರದಲ್ಲಿ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಹ ಇರುವ ಜನರು ಶ್ರೀರಾಮನು ರಾಜ್ಯಾಧಿಪತಿಯಾದುದಱಿಂದ ನಾವು ಆತನ ಗುಣಾತಿಶಯಗಳಿಂ ಮಹಾರಾಜನಾದ ದಶರಥನಂ ಮಱೆತೆವು ಎಂದು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಹೊಗಳುತಿದ್ದಾರೆ.” ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸ್ವಾಮಿಯು— “ಈ ಗುಣಶ್ಲಾಘನವಂತಿರಲಿ! ದೋಷಾಂಶವೇನಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಅದಂ ನನಗೆ ತಿಳುಹಿಸುವನಾಗು. ಅದಕ್ಕೆ ಪರಿಹಾರೋಪಾಯವಂ ಮಾಡೋಣ.” ಎಂದು ನಿರೂಪಿಸಲು; ದುರ್ಮುಖನು ಕಣ್ಣೀರಂ ಬಿಡುತ, ಭಯದಿಂ— ಸ್ವಾಮಿಯು ಕೇಳಬೇಕೆಂದು ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸ್ವಾಮಿಯು “ಕಟಕಟಾ! ಈ ವಚನವೆಂಬ ವಜ್ರಾಯುಧವು ಅತಿ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ವೇಗವುಳ್ಳುದು” ಎಂದು ಪೇಳುತ, ಮೂರ್ಛೆಯನ್ನೈದಲು; ದುರ್ಮುಖನು ಶ್ರೀರಾಮನಂ ಕುಱಿತು— ಸ್ವಾಮಿಯು ಚಿತ್ತಸಮಾಧಾನವಂ ಮಾಡಬೇಕು ಮಾಡಬೇಕು, ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಿದನು. ಶ್ರೀರಾಮನು ವ್ಯಸನಯುಕ್ತನಾಗಿಯೆ ಚಿತ್ತವಂ ಸಮಾಧಾನವಂಗೈದು— “ಕಟಕಟ! ಈ ಲೋಕವ್ಯಾಪಾರವು ಬಹು ದುಷ್ಟವಾದುದು. ಅದೇನೆಂದರೆ: ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಬಹು ಕಾಲ ರಾವಣಗೃಹದಲ್ಲಿ ವಾಸವುಂಟಾದುದಱಿಂ ಸೀತೆಗೆ ಬಂದ ಯಾವ ದೂಷಣವೂ ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶ ಮೊದಲಾದ ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯಕರಗಳಾದ ಉಪಾ

ಯುಗಳಂ ಪರಿಪರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತೋ ಆ ಪರಗೃಹವಾಸದೂಷಣೆಯೂ ಈಗ ದೈವವು ಪ್ರತಿಕೂಲವಾಗುದಱಿಂ ಹುಚ್ಚುನಾಯಿ ಕಚ್ಚೋಣದಱಿಂ ಜನಿಸುವ ವಿಷದಂತೆ ತಿರಿಗಿಯೂ ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯಾಪಿಸಿದಂಥದಾಯಿತು! ಭಾಗ್ಯಹೀನನಾದ ನಾನು ಆಲೋಕಾಪವಾದಪರಿಹಾರನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಏನು ಮಾಡೇನು!'' ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿ, ಶೋಕದೊಡಗೂಡಿ, 'ಈಜನಾಪವಾದಪರಿಹಾರಕ್ಕೆ ಸೀತಾಪರಿತ್ಯಾಗವೇ ಉಪಾಯವೆ ಹೊಱತು ಮತ್ತೊಂದು ಉಪಾಯುವಿಲ್ಲ. ಸ್ವಭಾವದಿಂ ಪರಿಶುದ್ಧಳಾದ ಸೀತೆಯಂ ತ್ಯಜಿಸುವುದು ಹೇಗೆಂದರೆ— ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕಾರ್ಯದಿಂದಲಾದರೂ ಸರ್ವಜನರಂ ಸಂತೋಷಪಡಿಸುವುದು ಸತ್ಪುರುಷರಿಗೆ ವ್ರತವಾಗಿರುವುದು. ಆದುದಱಿಂದಲೆ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯಾದ ದಶರಥರಾಯನು ಲೋಕಾಪವಾದಪರಿಹಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರನಾದ ನನ್ನಂ ಇಷ್ಟಗಳಾದ ಪ್ರಾಣಂಗಳಂ ಸಹ ತ್ಯಾಗಂಗೈದು ಸರ್ವಜನಸಂತೋಷವಂ ಮಾಡೋಣವೆಂಬ ಆ ವ್ರತವಂ ಪೂರ್ತಿಮಾಡಿದನು. ಮತ್ತು ಈಗ ತಾನೆ ನಮ್ಮ ಗುರುವಾದ ವಸಿಷ್ಠರು ಅಷ್ಟಾವಕ್ರಮುನಿಯು ಮುಖಾಂತರದಿಂ ನನ್ನಂ ಕುಱಿತು ಸರ್ವಪ್ರಕಾರದಿಂದಲೂ ಪ್ರಜಾರಂಜನವಂ ಮಾಡುವುದಱಲ್ಲಿ ಉದ್ಯುಕ್ತನಾಗಿ ಇರು ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿ ಇದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯವಂಶೋತ್ಪನ್ನರಾಗಿ ಲೋಕಶ್ರೇಷ್ಠರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಭೂಪತಿಗಳು ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದ ತಮ್ಮ ಸಚ್ಚರಿತ್ರೆಯಂ ಯಾವ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಖ್ಯಾತಿಯನ್ನೈದಿಸಿದರೋ ಅಂಥ ಈ ನಮ್ಮ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಈಗ ನನ್ನ ಸಂಬಂಧದಿಂ ಅಪಕೀರ್ತಿಯು ಸಂಭವಿಸುವುದಾದರೆ, ಕಟಕಟ! ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಾನು ಪುಣ್ಯಹೀನನಾಗಿ ಜನರ ನಿಂದೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗುವೆನು. ಹಾ ಪಟ್ಟಾಭಿಷಕ್ತಳೆ! ಹಾ ಯಜ್ಞಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವಳೆ! ಹಾ ಸ್ವಜನ್ಮದಿಂದ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ ಪರಿಶುದ್ಧಳಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಭೂಮಿಯುಳ್ಳವಳೆ! ಹಾ ರಾಜರ್ಷಿಯಾದ ಜನಕರಾಯನಿಗೆ ಪುತ್ರಿಯಾದವಳೆ! ಅಗ್ನಿಯಿಂ ವಸಿಷ್ಠಮಹಾಮುನಿಯಿಂ ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯಿಂದಲೂ ಮಹಾಪರಿಶುದ್ಧಳೆಂದು ಶ್ಲಾಘಿಸಲ್ಪಟ್ಟವಳೆ! ಹಾ ಸದಾಚಾರಸಂಪನ್ನಳೆ! ಹಾ ರಾಮಮಯವಾದ ಜೀವವುಳ್ಳವಳೆ! ಹಾ ಮಹತ್ತರವಾದ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಿಯಳಾಗಿ ಸುಖಿಯಾಗಿಯೂ ಇದ್ದವಳೆ! ಹಾ ತಂದೆಯಾದ ದಶರಥರಾಯನಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾದವಳೆ! ಹಾ ಮಿತಭಾಷಿಣಿಯಾದವಳೆ! ಎಲೈ ಸೀತೆಯೆ! ಈರೀತಿ ಆಜನ್ಮಪರಿಶುದ್ಧತ್ವ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಸದ್ಗುಣಗಳಂ ಪೂರ್ಣಳಾಗಿರುವ ಇಂಥ ನಿನಗೂ ಕೂಡ ಹೇಗೆ ಇಂಥ ಜನಾಪವಾದಮೂಲಕವಾದ ದುರ್ದಶೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು! ಎಲೈ ಪ್ರಿಯಳೆ! ಮತ್ತು ಈ ಲೋಕಂಗಳು ಮಹಾಪತಿವ್ರತೆಯಾದ ನಿನ್ನಿಂದ ಸುಕೃತಶಾಲಿಗಳಾಗಿವೆ; ಜನರ ವಚನಂಗಳಾದರೋ ನಿನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪಾಪಯುಕ್ತಂಗಳಾಗಿವೆ; ಮತ್ತು ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಂಗಳು ನಿನ್ನಿಂದ ನಾಥಯುಕ್ತಗಳಾಗಿವೆ; ನೀನಾದರೋ ಅನಾಥಳಾಗಿ ಕಷ್ಟಪಡುವವಳಾಗುತ್ತೀಯೆ!'' ಎಂಬದಾಗಿ

ಶ್ರೀರಾಮನು ಸೀತಾನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಸಂತಾಪಪಟ್ಟು ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವ ಆ ದುರ್ಮುಖನಂ ಕುರಿತು— "ಎಲೈ ದುರ್ಮುಖನೆ, ನೀನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಈ ಅರ್ಥವಂ ತಿಳುಹಿಸುವನಾಗು. ಅದೇನೆಂದರೆ: ನೂತನವಾಗಿ ರಾಜತ್ವವಂ ಪಡೆದಿರುವ ರಾಮನು ನಿನಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸುತ್ತಾನೆ." ಎನುತ ಅವನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆಂದು ಆ ರಹಸ್ಯವಂ ತಿಳಿಸಿದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ದುರ್ಮುಖನು ಕೈಮುಗಿದು— "ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೆ, ಅಗ್ನಿಮುಖದಿಂ ಪರಿಶುದ್ಧಳಾಗಿ ಮತ್ತು ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪರಿಶುದ್ಧರಾದ ರಘುಕುಲೋದ್ಧಾರಕರಾದ ಪುತ್ರರಂ ಧರಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಇಂಥ ಸೀತಾದೇವಿಯುಂ ಈ ಗ ದುರ್ಜನರ ವಚನದಿಂ ಹೇಗೆ ತ್ಯಾಗಂಗೈಯಬೇಕೆಂದು ಸ್ವಾಮಿಯಿಂ ನಿಶ್ಚೈಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು!" ಎನಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು— ದೋಷವಿಲ್ಲ ದೋಷವಿಲ್ಲವೆನುತ, "ಎಲೈ ದುರ್ಮುಖನೆ, ನೀನು ಪುರದಲ್ಲಿರುವ ಜನರಂ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಜನರಂ ಸಹ ಹೇಗೆ ದುರ್ಜನರೆಂದು ಹೇಳುತ್ತೀಯೆ. ನಮ್ಮ ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಂಶವು ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೂ ಅತ್ಯಂತ ಇಷ್ಟವಾದುದೇ ಸರಿ. ಆದರೂ ಈಗ ದೈವಸಂಕಲ್ಪದಿಂ ಅಪವಾದಕ್ಕೆ ಬಂದು ಮೂಲ ಹುಟ್ಟಿತು. ಸೀತೆಗೆ ಪರಗೃಹವಾಸಮೂಲಕವಾದ ಆ ಅಪವಾದವಂ ಪರಿಹರಿಸಲೋಸುಗ ಅಗ್ನಿಶುದ್ಧಿಯಾಗುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ಅಗ್ನಿಯೆ ಬಂದು ಸಕಲದೇವತೆಗಳೊಡಗೂಡಿ- ಎಲೈ ರಾಮನೇ, ಈ ಸೀತೆಯು ಕರಣತ್ರಯದಿಂ ಪರಿಶುದ್ಧಳಾದವಳೆಂದು ಪೇಳಿದನೆನಲು, ಯಾವ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾದ ವ್ಯಾಪಾರವುಂಟು ಆವ್ಯಾಪಾರವಂ ಎಲ್ಲೋ ದ್ವೀಪಾಂತರದಲ್ಲಿ ನಡೆದುದರಿಂದ ಯಾರೂ ಯಥಾರ್ಥವೆಂದು ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲವಾದಕಾರಣ ನೀನು ಹೋಗಿ ನಾನು ಹೇಳಿದ ರಹಸ್ಯವಂ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ತಿಳುಹಿಸುವನಾಗು, ಪೋಗು." ಎಂದು ಪೇಳಿದನು.

ಆಬಳಿಕ ಆದುರ್ಮುಖನು— "ಎಲೈ ಜನಕರಾಯನ ಪುತ್ರಿಯಾದ ಸೀತಾದೇವಿಯೇ! ಕಟಕಟಾ!" ಎನುತ ತೆರಳಿಪೋದನು.

ಆಗ ಶ್ರೀರಾಮನು ಈರೀತಿ ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಸೀತಾಪರಿತ್ಯಾಗವಂ ನಿಶ್ಚೈಸಿದುದರಿಂ, ಹಾ ಕಷ್ಟವೆಂದು ಸಂತಾಪಪಡುತ— "ನಾನು ಅತಿ ಘೋರವ್ಯಾಪಾರವಂ ಮಾಡುವೆನಾದುದರಿಂ ಘಾತುಕನಾಗುತ್ತೇನೆ. ಅದೆಂತೆನೆ: ಬಾಲ್ಯಪ್ರಭೃತಿಯಾಗಿ ಪ್ರಿಯವಚನಗಳಿಂ ಪೋಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟವಳಾಗಿ ವಿಶ್ವಾಸಾತಿಶಯದಿಂ ನನ್ನನ್ನೇ ಆಶ್ರೈಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಈ ಪ್ರಿಯಳಂ ಕಟುಕನು ತನ್ನ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಪೋಷಣದಿಂ ಬೆಳೆದಿರುವ ಪಕ್ಷಿಯಂ ಮೃತ್ಯುವಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸುವಂತೆ ನಾನು ಕಪಟವ್ಯಾಪಾರದಿಂ ಮೃತ್ಯುವಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತೇನಲ್ಲಾ! ಅದುಕಾರಣ ಪಾತಕಿಯಾದ ನಾನು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯನಾದುದರಿಂ ಆ ಜನ್ಮಪರಿಶುದ್ಧಳಾದ ಸೀತೆಯುಂ ಸ್ಪೃಶಿಸುವನಾಗಿ ಏಕೆ ದೋಷಯುಕ್ತಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಿ!" ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ತನ್ನ ಭುಜದಲ್ಲಿ ಶಿರಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸಿಕೊಂ

ಡು ನಿದ್ರೆಗೆಯ್ಯುವ ಸೀತಾದೇವಿಯ ಶಿರಸ್ಸಂ ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಿಂ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎತಿ ತನ್ನ ಭುಜವಂ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸೆಳೆಯುತ್ತ ಸೀತೆಯುಂ ಕುಱಿತು— "ಎಲೈ ಮೂಢಳಾದ ಸೀತೆಯೆ, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಆಜನ್ಮಪರಿಶುದ್ಧಳಾಗಿ ಲಜ್ಜೆಯುಕ್ತಳಾಗಿ ಸತ್ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನಂಗಳಿಗೆ ಅನುಕೂಲಳಾಗಿ ವೀರರಾದ ಪುತ್ರರಂ ಪಡೆಯುವಳಾಗಿ ಪ್ರಿಯವಚನಗಳಂ ನುಡಿಯುವ ಇಂಥ ಸ್ತ್ರೀಯುಂ ಯಾವವನಾದರೂ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ತಾನು ದೋಷವಂ ನೋಡದೆ ತ್ಯಾಗಂಗೈಯ್ಯಲಿಲ್ಲ, ಈಗ ನಾನು ಅಂಥ ನಿನ್ನಂ ದೋಷವನ್ನೋಡದೆ ತ್ಯಾಗಂಗೈದು ಅಕ್ಷಯವಾದ ನರಕಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಾಗುವೆನು. ಅದುಕಾರಣ ಶ್ರೀಚಂದನವೃಕ್ಷವು ಎಂಬ ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂ ಪರಿಣಾಮಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಹಿಸಲಶಕ್ಯವಾದ ವೃಕ್ಷವನ್ನಾಶ್ರೈಸಿದವಳಾದೆ!" ಎಂದು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎದ್ದವನಾಗಿ "ಕಟಕಟಾ! ಈಗ ಪ್ರಪಂಚವು ವ್ಯತ್ಯಸ್ತವಾಯಿತು! ಈಗ ರಾಮನು ಇದುವರೆಗೂ ಜೀವಿಸಿದುದಕ್ಕೆ ಫಲವುಂಟಾಯಿತು! ಮತ್ತು ಈಗ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ಜೀರ್ಣಾರಣ್ಯವಾಯಿತು! ಸಂಸಾರವೆಂಬುದು ನಿಸ್ಸಾರವಾದುದು! ನನಗೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಕನಾದವನು ಇಲ್ಲ! ಏನು ಮಾಡಲಿ! ಮುಂದೆ ನನಗೆ ಗತಿಯೇನು! ಅಥವಾ ಈರೀತಿ ನಾನು ಏತಕ್ಕೆ ಚಿಂತಿಸಲಿ ? ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ದುಃಖವನ್ನನುಭವಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರವೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ರಾಮನಲ್ಲಿ ಜೀವವನ್ನಿಟ್ಟು ಇದ್ದಾನೆ!" ಈರೀತಿ ಮಹಾದುಃಖವನ್ನನುಭವಿಸುತ, "ಈಜೀವವು ಏತಕ್ಕೆ ಇರಬೇಕೆಂದರೆ? ಮರ್ಮಗಳಂ ಭೇದಿಸುವ ಈ ಪ್ರಾಣಂಗಳು ಹೃದಯವೆಂಬ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಜೀವವಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತಾವು ವಜ್ರಮಯಂಗಳಾದಕೀಲುಗಳಂತೆ ಆಚರಿಸುತ ಆ ಹೃದಯದಿಂ ಜೀವವಂ ಹೊಱಡಲೀಸವಲ್ಲ. ಹಾ ತಾಯಾದ ಅರುಂಧತಿಯೆ! ಹಾ ಪೂಜ್ಯರಾದ ವಸಿಷ್ಠವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರೆ! ಹಾ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಅಗ್ನಿಯೆ! ಹಾ ಭೂಮಿದೇವಿಯೆ ಹಾ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಜನಕರಾಯನೆ! ಹಾ ತಾಯಿಗಳಿರಾ! ಹಾ ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರನಾದ ಮಹಾರಾಜನಾದ ಸುಗ್ರೀವನೆ! ಹಾ ಇಷ್ಟನಾದ ಹನುಮಂತನೆ! ಹಾ ಮಹತ್ತಾದ ಉಪಕಾರವಂ ಮಾಡಿರುವ ಲಂಕಾಧಿಪತಿಯಾದ ವಿಭೀಷಣನೆ! ಹಾ ಸೀತೆಗೆ ಪ್ರಿಯಸಖಿಯಾದ ತ್ರಿಜಟೆಯೆ! ಭಾಗ್ಯಹೀನನಾದ ರಾಮನು ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಪರಮಸಮ್ಮತಳಾಗಿರುವ ಇಂಥ ಪೂರ್ಣಗರ್ಭಿಣಿಯಾದ ಸೀತೆಯುಂ ತ್ಯಜಿಸುವನಾದಕಾರಣ ಪರಮಪೂಜ್ಯರಾದ ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರಂ ವಂಚಿಸಿದೆನು; ಅವಮಾನವಂ ಸಹ ಮಾಡಿದೆನು. ಅಥವಾ ಅರುಂಧತಿ ಮೊದಲಾಗಿರುವ ಆ ಪೂಜ್ಯರ ನಾಮಧೇಯಗಳಂ ಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಈಗ ನಾನಾರು ? ಕೃತಘ್ನನಾಗಿ ದುರಾತ್ಮನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ನಾನು ಈಗ ಮಹಾತ್ಮರಾದ ಅವರ ನಾಮಂಗಳಂ ಗ್ರಹಿಸುವನಾದರೆ, ಪರಿಶುದ್ಧರಾದ ಅವರೂ ಕೂಡ ಪಾಪಯುಕ್ತರಾಗುವರು ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ. ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ: ನಂಬಿಕೆಯಿಂ ನನ್ನ ವಕ್ಷಸ್ಸನ್ನವಲಂಬಿಸಿಕೊಂಡು ನಿದ್ರೆಗೈಯುವಳಾಗಿ ಗೃಹಲಕ್ಷ್ಮಿಯಾಗಿ ಪರಿತಾಪದಿಂ ಚರಿಸುತಲಿರುವ ಪರಿಪಕ್ವವಾದ ಗರ್ಭದಿಂ ಪೂರ್ಣ

ಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಇಂಥ ಪ್ರಿಯಳಾದ ಪತ್ನಿಯಂ ಕಠಿನಚಿತ್ತನಾಗಿ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾಂಸವಂ ಭಕ್ಷಿಸುವ ವ್ಯಾಘ್ರ ಮೊದಲಾದ ದುಷ್ಟಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಬಲಿಯನ್ನಾಗಿ ಕೊಡುವೆನಾದಕಾರಣ ನಾನು ಕೃತಘ್ನನಾಗಿಯೂ, ದುರಾತ್ಮನಾಗಿಯೂ ಇರುವೆನಲ್ಲವೆ ?— ಎಂದು ಪೇಳುತ, ಶ್ರೀರಾಮನು ಸೀತೆಯ ಚರಣಂಗಳಂ ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿಕೊಂಡು— ಎಲೈ ಪ್ರಿಯಳೆ, ಇನ್ನುಮೇಲೆ ರಾಮನ ಶಿರಸ್ಸಿಗೆ ನಿನ್ನ ಪಾದಕಮಲಸ್ಪರ್ಶವಿಲ್ಲ. ಇದೇ ಕೊನೆ— ಎಂದು ರೋದನಂಗೆಯ್ಯುತ್ತಿರಲು;

ಅಷ್ಟರೊಳಗೆ ವೇಷಧಾರಿಗಳಾದ ಗಾಯಕರಿಗೆ ಸ್ಥಾನವಾಗಿರುವ ನೇಪಥ್ಯವೆನ್ನಿಸಿಕೊಂಬುವ ತೆರೆಯೊಳಗಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಉಪಶಾಂತಿಯು ಆವುದೋ ಆ ಶಾಂತಿಯು ನಿನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದಾಗಿ ಬಂದು ಜನಘೋಷವುಂಟಾಯಿತು.

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು, "ಇದೇನೊ ತಿಳಿಯುವವರಾಗಿ" ಯೆಂದು ದ್ವಾರಪಾಲಕರಂ ಕುರಿತು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಆಬಳಿಕ ಪುನಃ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ— "ಎಲೈ ಮಹಾರಾಜನೆ, ಅತಿ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ತಪಸ್ಸಂಗೆಯ್ಯುವರಾಗಿಯು ಯಮುನಾನದೀತೀರದಲ್ಲಿ ವಾಸವಂ ಮಾಡುತ್ತಲಿರುವ ಋಷಿಗಳ ಸಮೂಹವು ಲವಣಾಸುರನಿಂದ ಭಯಪಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದಾಗಿ ನಿನ್ನಂ ಶರಣವನ್ನಾಗಿ ಹೊಂದಲೋಸುಗ ಬಂದು ಇದೆ." ಎಂಬ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ, ಶ್ರೀರಾಮನು— "ಇದೇನೈ ! ಈಗಲೂ ಋಷಿಗಳಿಗೆ ರಾಕ್ಷಸರಿಂ ಭಯವುಂಟೆ ?" ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿ, "ಆಗಲಿ ! ಋಷಿಗಳ ಕ್ಷೇಮಕ್ಕೋಸ್ಕರ ದುರಾತ್ಮನಾಗಿ ಮಧುರಾಪುರವಾಸಿಯಾಗಿ ಕುಂಭೀನಸಿ ಯೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸಿಗೆ ಪುತ್ರನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಲವಣಾಸುರನ ಸಂಹಾರವಂ ಮಾಡಲೋಸುಗ ತಮ್ಮನಾದ ಶತ್ರುಘ್ನನಂ ಕಳುಹಿಸುತ್ತೇನೆ." ಎಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಅಡಿ ಇಟ್ಟವನಾಗಿ, ಪುನಃ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿ ಸೀತೆಯಂ ನೋಡಿ— "ಹಾ ಪ್ರಿಯಳೆ ! ನೀನು ಇಂಥ ಪೂರ್ಣಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗಿ ಎಂತು ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಪೋಗುತ್ತೀಯೆ ! ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಭೂದೇವಿಯೇ, ದೋಷರಹಿತಳಾದುದರಿಂ ಶ್ಲಾಘಿಸಲು ಯೋಗ್ಯಳಾಗಿರುವ ಜನಕರಾಯನಿಗೆ ಪುತ್ರಿಯಾದ ಈ ಸೀತೆಯಂ ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲೂ ಕಾಯುವಳಾಗು. ಎಲೈ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮಳಾದ ಭೂದೇವಿಯೇ, ಮತ್ತು ಯಾವ ಸೀತೆಯು ಜನಕವಂಶಸ್ಥರಾದ ಅರಸುಗಳಿಗೂ ರಘುವಂಶಸ್ಥರಾದ ಅರಸುಗಳಿಗೂ ಸರ್ವಪ್ರಕಾರದಿಂದಲೂ ಕುಲಭೂಷಣಳಾಗಿ ಇರುವಳೋ ಮತ್ತು ಜನಕರಾಯನ ಯಜ್ಞಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯಶೀಲೆಯಾದ ಯಾವ ಸೀತೆಯಂ ನೀನು ಪೆತ್ತವಳಾದೆಯೋ ಅಂಥ ಸೀತೆಯಂ ನೀನು ರಕ್ಷಿಸುವಳಾಗು !" ಎಂದು ಭೂಮಿಯಂ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ, ಶ್ರೀರಾಮನು ಲವಣಾಸುರನಂ ಸಂಹರಿಸಲೋಸುಗ ಶತ್ರುಘ್ನನಂ ಕಳುಹಿಸುವನಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ತೆರಳಿಪೋದನು.

ಆಬಳಿಕ ಸೀತೆಯು ಎಚ್ಚರಗೊಂಡು— "ಎಲೈ ನೇತ್ರಾನಂದಕರನಾದ ಕಾಂ

ತನೆ" ಎನುತ ಎದ್ದವಳಾಗಿ "ಕಟಕಟಾ! ಎಲೈ, ದುಸ್ಸ್ವಪ್ನದಿಂದ ಪುಟ್ಟಿದ ಮನೋವ್ಯಾಕುಲತ್ವದಿಂ ನಾನು ವಂಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟವಳಾಗಿ ನನ್ನಂ ಪತಿರಹಿತಳನ್ನಾಗಿ ನೋಡುತ್ತೇನೆ." ಎಂದು ಪುನಃ ನೋಡಿ "ಕಟಕಟಾ! ಕಾಂತನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ನಿದ್ರೆಗೈಯುತ್ತಲಿರುವ ನನ್ನೊಬ್ಬಳಂ ಬಿಟ್ಟು ಹೊಱಟುಹೋದನು. ಈಗ ಇದೇನೊ ತಿಳಿಯದು. ಆಗಲಿ. ನಾನು ಪುನಃ ಕಾಂತನಂ ನೋಡುವವಳಾಗಿ ನನಗೆ ನಾನು ಪ್ರಭುವಾದರೆ ಪ್ರಿಯನಲ್ಲಿ ಕೋಪವಂ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ." ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿ ಸೀತಾದೇವಿಯು— "ಎಲೈ, ಈ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಪರಿಜನರೊಳಗೆ ಯಾವನು ಇದ್ದಾನೆ?" ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಆಗ ಪುನಃ ಆದುರ್ಮುಖನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಕೈಮುಗಿದು— "ಎಲೈ ದೇವಿಯೆ, ಕುಮಾರನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣಸ್ವಾಮಿಯು ನಿನ್ನಂ ಕುಱಿತು— ರಥವು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಪೂಜ್ಯಳಾದ ನೀನು ರಥವನ್ನೇಱುವವಳಾಗು— ಎಂದು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸುತ್ತಾನೆ." ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಸೀತೆಯು— "ಹಾಗೆ ಆಗಲಿ, ನಾನು ರಥವನ್ನೇಱುವವಳಾಗುತ್ತೇನೆ." ಎಂದು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎದ್ದವಳಾಗಿ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಅಡಿಯಿಟ್ಟು— "ಎಲೈ ದುರ್ಮುಖನೆ, ನನ್ನ ಗರ್ಭಭಾರವು ಅದರುತ್ತಲಿದೆ. ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ನಡೆಯೋಣ" ಎನ್ನಲು; ದುರ್ಮುಖನು "ಹಾಗಾಗಲಿ" ಎಂದು ಕೈಮುಗಿದು— "ದೇವಿಯು ಇತ್ತಿತ್ತ ಅಡಿಗಳಂ ಪಾಲಿಸಬೇಕು." ಎಂದನು.

ಅಬಳಿಕ ಸೀತೆಯು— "ರಘುಕುಲದೇವತೆಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು. ತಪಸ್ಸೇ ದ್ರವ್ಯವಾಗಿ ಉಳ್ಳ ಋಷಿಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು." ಎಂದು ಪೇಳಿ ರಥವನ್ನು ಏಱಿದಳು.

ಪ್ರಥಮಾಂಕಂ ಸಮಾಪ್ತಂ

॥ ದ್ವಿತೀಯಾಂಕಂ ॥

ಆಬಳಿಕ ಎರಡನೆಯ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಆದೇರೀತಿ ಪುನಃ ವಿದ್ವಾಂಸರೆಲ್ಲರು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಿರುವವರಾಗಲು; ಸೂತ್ರಧಾರನು ನಟನು ಇವರು ಮೊದಲಾದ ಗಾಯಕರು ರಂಗಸ್ಥಾನವನ್ನೈದಿ ಗಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಭಾಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮುಂತಾದ ಪೂರ್ವರಂಗವನ್ನಾಚರಿಸಿ, ತಂತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರಂಗಳಲ್ಲಿ ಸನ್ನದ್ಧರಾಗಿ ನಿಂತಿರಲು; ರಂಗಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಪಶ್ಚಿಮವಾಗಿ, ವೇಷಧಾರಿಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಾನವಾಗಿ ತೆರೆಯಿಂ ಮರೆಯಾಗಿಯು ಇರುವ ನೇಪಥ್ಯವೆಂಬ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಳು ತಪಸ್ವಿನಿಯಾದ ಸ್ತ್ರೀಯಂ ಕಂಡು— "ಎಲೌ ತಪಸ್ವಿನಿಯೆ, ನಿನಗೆ ಕುಶಲವೆ ?"— ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈದಳು.

ಬಳಿಕ ಮಾರ್ಗತ ವೇಷವಂ ತಾಳಿರುವ ಆ ತಪಸ್ವಿನಿಯು ಅದಂ ಕೇಳಿ ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶವಂ ಗೈದು— "ಎಲೌ ಈ ವನದೇವತೆಯು ತನ್ನ ಹಸ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಫಲಪುಷ್ಪಪಲ್ಲವಾರುಣವಾದ ಅರ್ಘ್ಯದ್ರವ್ಯದೊಡಗೂಡಿ ನನ್ನನ್ನೆದುರುಗೊಂಡು ನಿಂತಿದ್ದಾಳೆ" ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಆ ವನದೇವತೆಯು ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶವಂ ಗೈದು ಆತಪಸ್ವಿನಿಗೆ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನಿತ್ತು ಕೈಮುಗಿದು— "ಎಲೌ ಪೂಜ್ಯಳೆ, ಈವನವೆಲ್ಲವೂ ನಿನಗೆ ಮನಸ್ಸುಬಂದಂತೆ ಭೋಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಇದೆ. ಈಗ ನೀನು ಬಂದು ನನಗೆ ದರ್ಶನವಂ ಕೊಟ್ಟುದರಿಂ ಈದಿನವೇ ಸುದಿವಸವಾಯಿತು. ನನ್ನಂತೆ ಒಂದೇಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವಾಸಂಗೆಯ್ಯುವ ಜನರಿಗೆ ಸುಜನರೊಡನೆ ಸಂಗತಿಯು ಅತಿ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂ ಪುಣ್ಯವಿಶೇಷದಿಂದಲು ಉಂಟಾಗುವದಲ್ಲವೆ ? ಅದುಕಾರಣ ಈ ವನದಲ್ಲಿ ವೃಕ್ಷಚ್ಛಾಯೆಗಳು, ಮಧುರವಾದ ಜಲವು, ಮತ್ತು ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಯೋಗ್ಯಾಹಾರವಾದ ಫಲವೂ ಕಂದಮೂಲವಾದರು ಯಾವುದುಂಟೋ ಅದೆಲ್ಲವೂ ನಿಮಗೆ ಸ್ವಾಧೀನವೇ ಹೊರತು ಪರಾಧೀನವಲ್ಲ." ಎಂದು ಉಪಚಾರವಚನಗಳಂ ನುಡಿಯಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಆ ತಪಸ್ವಿನಿಯು ಆ ವನದೇವತೆಯಂ ಕುರಿತು— "ಎಲೌ ಪುಣ್ಯವತಿಯೆ, ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೀನು ನನಗೆ ಉಪಚಾರವಚನವಂ ಪೇಳತಕ್ಕುದು ಏನು ಇದೆ ? ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಜ್ಜನರ ವ್ಯಾಪಾರವು ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಅತಿ ಪ್ರಿಯವಾಗಿ ಇರುವುದು ಮತ್ತು ವಾಕ್ಯ ಮಿತವಾಗಿ ವಿನಯದಿಂ ಮಧುರವಾಗಿಯೂ ಇಹುದು. ಬುದ್ಧಿಯಾದರೋ ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೆ ಉಪಶಾಂತಿಯುಕ್ತವಾಗಿರುವುದು. ಪರಿಚಿತಿಯಾದರೋ ದೋಷರಹಿತವಾಗಿರುವುದು. ಮತ್ತು ಅವರ ಅಂತಃಕರಣವೃತ್ತಿಯು ಮುಂದೆಯಾದರೂ ಹಿಂದೆಯಾದರೂ ಹೆಚ್ಚುಕಡಮೆ ಇಲ್ಲದೆ ಏಕರಸವಾಗಿ ಕಪಟವಿಲ್ಲದುದರಿಂ ಪರಿಶುದ್ಧವಾಗಿಯು ಇರುವುದರಿಂ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟವಾಗಿರುವುದು. ಅದುಕಾರಣ ನೀನು ಸುಜನವಾದುದರಿಂ ನನ್ನಂ ಈರೀತಿ ಉಪಚರಿಸುವುದು ಅತಿಶಯವಲ್ಲ." ಎಂಬುದಾಗಿ ಪರಸ್ಪರ

ಉಪಚಾರವನ್ನಾಚರಿಸಿ ಇವರಿರ್ವರ್ಗ ಕುಳಿತವರಾಗಲು; ಆಗ ವನದೇವತೆಯು ಆ ತಪಸ್ವಿನಿಯಂ ಕುರಿತು— "ಎಲೈ ತಪೋನಿಷ್ಠಳೆ, ಪೂಜ್ಯಳಾದ ನಿನ್ನಂ ನಾನು ಯಾರೆಂದು ತಿಳಿಯುವಳಾಗಲಿ" ಎಂದು ಪೇಳಲು; ತಪಸ್ವಿನಿಯು— "ಎಲೈ ವನದೇವತೆಯೆ, ನನ್ನಂ ಆತ್ರೇಯಿಯೆಂದು ಜನರು ಕರೆಯುವರು"—ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು. ಆಬಳಿಕ ವನದೇವತೆಯು "ಎಲೌ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಆತ್ರೇಯಿ, ನೀನು ಎಲ್ಲಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೆ? ಈ ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು?" ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈಯಲು; ಆತ್ರೇಯಿಯು "ಎಲೈ ವನದೇವತೆಯೆ ಕೇಳು. ಈ ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಗಸ್ತ್ಯರು ಮೊದಲಾದ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳು ಬಹುಮಂದಿ ವಾಸಂಗೆಯ್ಯುವರಾದಕಾರಣ ನಾನು ಅವರಲ್ಲಿ ವೇದಾಂತವಿದ್ಯೆಯಂ ಉಪದೇಶವಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅದರ ಅರ್ಥವಂ ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ವಾಲ್ಮೀಕರ ಸಮೀಪದಿಂ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಲಿದ್ದೇನೆ" ಎಂದು ಉತ್ತರವನ್ನಿತ್ತಳು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ವನದೇವತೆಯು— "ಎಲೌ ಆತ್ರೇಯಿಯೆ, ಮಿಗಿಲಾದ ಮುನಿಗಳು ಕೂಡ ಆ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಯಂ ಅಭ್ಯಾಸಂಗೈಯಲೋಸುಗ ಪೂರ್ವಿಕನಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವಂ ಉಪದೇಶಂಗೈವನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯನ್ನೇ ಸರ್ವಕಾಲದಲ್ಲೂ ಸೇವಿಸುತ್ತಲಿರುವರಲ್ಲವೆ? ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ನಿನಗೆ ಆ ಮುನಿಯ ಸಮೀಪದಿಂ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಉಂಟಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು?" ಎಂದು ಕೇಳಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಆತ್ರೇಯಿಯು "ಎಲೌ ವನದೇವತೆಯೆ, ಆವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯ ಸನ್ನಿಧಾನದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಮಹತ್ತಾದ ವಿಘ್ನವುಂಟಾದುದರಿಂ, ನಾನು ಈ ದೀರ್ಘವಾದ ಪ್ರವಾಸವನಂಗೀಕರಿಸಿದೆನು" ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ವನದೇವದೆಯು— "ಎಲೌ ಪೂಜ್ಯಳೆ, ಆ ವಿಘ್ನವೆಂಥದು" ಎನಲು; ಆತ್ರೇಯಿಯು— "ಎಲೌ ವನದೇವತೆಯೆ, ಕೇಳು. ಒಬ್ಬಾನೊಬ್ಬ ದೇವತೆಯು ಸರ್ವರಿಗಿಂತಲೂ ಪರಮಾಶ್ಚರ್ಯಕರರಾಗಿ ಸ್ತನ್ಯಪಾನವಂ ಬಿಡುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ಬಾಲಕರಿಬ್ಬರಂ ಸಂಗಡ ಕರೆತಂದು ಪೂಜ್ಯರಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದಳು. ಮತ್ತು ಆ ಬಾಲಕರಿಬ್ಬರು ತಮ್ಮ ಗುಣಗಳಿಂ ಋಷಿಗಳ ಅಂತಃಕರಣಂಗಳಂ ಮಾತ್ರವೆ ಸ್ನೇಹಯುಕ್ತಂಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವರಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ, ಪಶುಪಕ್ಷಿ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅಂತಃಕರಣಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಸ್ನೇಹಯುಕ್ತಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ" ಎಂದು ಪೇಳಲು; ವನದೇವತೆಯು— "ಎಲೌ ಆತ್ರೇಯಿಯೇ, ಆಬಾಲಕರ ನಾಮಧೇಯಂಗಳಂ ತಿಳಿಯುವೆಯೊ ಏನು?" ಎಂದಳು. ಪುನಃ ಆತ್ರೇಯಿಯು— "ಎಲೌ ಪುಣ್ಯವತಿಯೆ, ಆದೇವತೆಯೆ ಕುಶಲವರೆಂದು ಆಬಾಲಕರ ನಾಮಧೇಯಂಗಳಂ ಅವರ ಪ್ರಭಾವವಂ ಸಹ ಪೇಳಿದಳು" ಎನಲು; ವನದೇವತೆಯು— "ಆ ಬಾಲಕರ ಪ್ರಭಾವವೆಂಥದು?" ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈದಳು. ಆತ್ರೇಯಿಯು— "ರಹಸ್ಯಯುಕ್ತಗಳಾದ ಜೃಂಭಕಾಸ್ತ್ರಗಳು ಆ ಬಾಲಕರಿಗೆ ಜನ್ಮಸಿದ್ಧಗಳಾಗಿ ಇರು

ವುದೆಂಬುದೆ ಪ್ರಭಾವವು" ಎಂದು ಪೇಳಲು; ವನದೇವತೆಯು— "ಎಲೌ ಪೂಜ್ಯಳೆ, ಇದು ಅತ್ಯಂತಾಶ್ಚರ್ಯಕರ" ವೆಂದು ಪೇಳಿದಳು. ಆತ್ರೇಯಿಯು— "ಎಲೌ ವನದೇವತೆಯೆ, ಕೇಳು, ಪೂಜ್ಯನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯು ತಾನೆ ಪೋಷಕಮಾತೃಭಾವವಂ ವಹಿಸಿ ಆ ಬಾಲಕರಿಬ್ಬರನ್ನು ಪೋಷಿಸಿ ಸರ್ವಪ್ರಕಾರಗಳಿಂದಲು ರಕ್ಷಿಸಿದನು. ಮತ್ತು ಆ ಕುಶಲವರಿಗೂ ಚೌಲಕರ್ಮವಾಗಲು ಮೂಱುವೇದಂಗಳಂ ಹೊಱತು ಮಿಗಿಲಾದ ವಿದ್ಯೆಗಳಂ ಸಾವಧಾನವಾಗಿ ಉಪದೇಶವಂ ಮಾಡಿದನು. ಆಬಳಿಕ ಗರ್ಭೈಕಾದಶವಾದ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯಂಗೆ ಉಚಿತವಾದ ಕಲ್ಪದಿಂದ ಆ ಕುಶಲವರಿಗೆ ಉಪನಯನವಂ ಮಾಡಿ ವೇದವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವಂ ಮಾಡಿಸಿದನು. ಆಮುನಿಯ ಸನ್ನಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಕುಶಲವರು ಅತಿಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳವರಾದಕಾರಣ ಅವರೊಡನೆ ನಮ್ಮಂಥ ಜನವು ಅಧ್ಯಯನವಂ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ. ಯಾವಕಾರಣ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಗುರುವಾದ ಪುರುಷನು ಪಕ್ಷಪಾತವಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತನಾದ ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ ಯಾವರೀತಿ ವಿದ್ಯೆಯಂ ಉಪದೇಶವಂಮಾಡುವನೋ ಅದೇರೀತಿ ಮೂಢನಾದ ಶಿಷ್ಯನಿಗೂ ವಿದ್ಯೆಯಂ ಉಪದೇಶವಂ ಮಾಡುವನು. ಮತ್ತು ಅವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ ಜ್ಞಾನವಿಷಯವಾಗಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಂ ಕಲ್ಪಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಮೂಢನಾದ ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ ಜ್ಞಾನವಿಷಯವಾಗಿ ಶಕ್ತಿಯನ್ನಪಹರಿಸುವರಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಈರೀತಿ ಪಕ್ಷಪಾತವಿಲ್ಲದೆ ಗುರುವು ಒಂದೇಮುಖದಿಂ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಉಪದೇಶಿಸಿದರೂ ಜ್ಞಾನವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ತಾರತಮ್ಯವುಂಟಾಗುವುದು. ಅದೆಂತೆಂದರೆ—ಲೋಕದಲ್ಲಿ ರತ್ನಮಣಿಮಯವಾದ ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ಮುಖವಂ ತೋಱಿಸಿದರೆ ಆ ಕನ್ನಡಿಯು ಬಿಂಬವಂ ಗ್ರಹಿಸುವುದಱಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥವಾಗುವುದೆ ಹೊಱತು ಮೃಣ್ಮಯಂಗಳಾದ ಕುಡ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖವಂ ತೋಱಿಸಿದರೆ ಅವು ಬಿಂಬವಂ ಗ್ರಹಿಸುವುದಱಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥಂಗಳಾಗಲಾರವು. ಅದುಕಾರಣ ಆ ಕುಶಲವರೊಡನೆ ಕೂಡ ನಮ್ಮಂಥ ಜನಕ್ಕೆ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವಂ ಮಾಡುವುದಱಲ್ಲಿ ಯೋಗ್ಯತೆ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದೆ ನನ್ನ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನವು. ಇದಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೊಂದು ವಿಘ್ನವುಂಟು" ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ವಾಸಂತಿಯು— ಎಲೌ ತಪೋನಿಷ್ಠಳೆ, ಮತ್ತೊಂದು ವಿಘ್ನವೇನು" ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈಯಲು; ಪುನಃ ಆತ್ರೇಯಿಯು— "ಎಲೌ ವನದೇವತೆಯೇ, ಕೇಳು. ಅದೇನೆಂದರೆ—ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಯಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಒಂದು ದಿನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನುಷ್ಠಾನವಂ ಮಾಡಲೋಸುಗ ತಮಸೆಯೆಂಬ ನದಿಯನ್ನೈದಿದವನಾಗಿ ಆ ನದೀತೀರದಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಸಂಚರಿಸುವ ಕ್ರೌಂಚಗಳೆಂಬ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷಪಕ್ಷಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಿರಾತನಿಂದ ಸಂಹರಿಸಲ್ಪಡುವುದಾಗಿರುವ ಒಂದು ಪುರುಷಪಕ್ಷಿಯಂ ನೋಡಿದನು. ಆಗ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯು ಆ ಕಿರಾತನಂ ಕುಱಿತು ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಅನುಷ್ಟುಭವೆಂಬ ಛಂದಸ್ಸಿನಿಂದ ಪರಿಮಿತವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಶ್ಲೋಕವಂ ನುಡಿದನು. ಆ ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥವೇನೆಂದರೆ—ಎಲೈ ಭಾಗ್ಯ

ರಹಿತನಾದ ಕಿರಾತನೆ, ನೀನು ಯಾವಕಾರಣ ಕ್ರೌಂಚಗಳೆಂಬ ಈ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷಪಕ್ಷಿಗಳೆರಡರಲ್ಲಿ ಕಾಮದಿಂ ಮೋಹಯುಕ್ತವಾಗಿರುವ ಒಂದು ಪುರುಷಪಕ್ಷಿಯಂ ಸಂಹರಿಸಿದೆಯೋ ಆಕಾರಣ ನೀನು ಬಹುಸಂವತ್ಸರಂಗಳು ಜೀವಿಸುವನಾಗಬೇಡವೆಂಬ ಅರ್ಥವುಳ್ಳ ಶ್ಲೋಕವಂ ರಾಮವಚನವನ್ನಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು.'' ಎಂದು ಪೇಳಲು; ವನದೇವತೆಯು— "ಎಲೌ ಪೂಜ್ಯಳೇ, ವೇದವಂ ಹೊರತು ಮತ್ತೊಂದು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಛಂದೋಬದ್ಧವಾಗಿ ಶ್ಲೋಕವು ಆವಿರ್ಭವಿಸಿದುದು ನೂತನವಾದುದರಿಂ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರ'' ವೆಂದು ಪೇಳಿದಳು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಆತ್ರೇಯಿಯು— "ಎಲೌ ಪುಣ್ಯವತಿಯೆ, ಆಬಳಿಕ ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಭೂತಂಗಳಂ ಸೃಜಿಸುವ ಭಗವಂತನಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ತಾನೆ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಆಶ್ರಮವನ್ನೈದಿ ಆವಿರ್ಭವಿಸಿದ ಶಬ್ದಬ್ರಹ್ಮಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಆ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯಂ ಕುರಿತು ಇಂತೆಂದನು: ಎಲೈ ಮುನಿಯೆ, ನೀನು ವಾಗ್ರೂಪವಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳವನಾದೆಯಾದಕಾರಣ ಈಗ ನಿನ್ನ ಮುಖದಿಂ ಆವಿರ್ಭವಿಸಿರುವ ಅನುಷ್ಟುಭವೆಂಬ ಛಂದಸ್ಸಿನಿಂದಲೆ ಶ್ರೀರಾಮಚರಿತ್ರವಂ ಮಹಾಕಾವ್ಯರೂಪದಿಂ ರಚಿಸುವನಾಗು. ಶಾಶ್ವತವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವು ನಿನಗೆ ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ತೋರುವುದಾಗಲಿ! ಮತ್ತು ನಿನಗೆ ಜ್ಞಾನದೃಷ್ಟಿಯುಂಟಾಗಲಿ! ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನೀನೆ ಆದಿಕವಿಯಾಗುವೆ'' ಯೆಂದು ಮುನಿಗೆ ವರವನ್ನಿತ್ತು ಆ ಮುನಿಯಿಂ ವಿಶೇಷದಿಂ ಪೂಜಿತನಾಗಿ ಅಲ್ಲೇ ಅದೃಶ್ಯನಾದನು. ಆಬಳಿಕ "ಪೂಜ್ಯನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯು ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಆ ಪ್ರಕಾರದಿಂ ಆವಿರ್ಭವಿಸಿದುದಾಗಿ ವೇದರೂಪವಾದ ಶಬ್ದಬ್ರಹ್ಮನ ರೂಪಾಂತರವಾಗಿ ಇತಿಹಾಸರೂಪವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ರಾಮಾಯಣವೆಂಬ ಮಹಾಕಾವ್ಯವಂ ರಚಿಸಿದನು.'' ಎಂಬದಾಗಿ ಆತ್ರೇಯಿಯು ಪೇಳಲು; ವನದೇವತೆಯು ವಿರಕ್ತನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಗೆ ಸಂಸಾರವು ವಿಸ್ತಾರವಾಯಿತೆಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟಳು. ಆತ್ರೇಯಿಯು— "ಎಲೌ ವನದೇವತೆಯೆ, ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಗೆ ಸಂಸಾರವೃದ್ಧಿಯನ್ನೈದಿ ಇರುವುದರಿಂದಲೆ ನಾನು ನಿನ್ನಂ ಕುರಿತು ಆ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಮಹತ್ತಾದ ವಿಘ್ನವುಂಟಾಯಿತೆಂದು ಪೇಳಿದೆನು.'' ಎನಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ವನದೇವತೆಯು "ಯುಕ್ತವೇ ಸರಿ ಯುಕ್ತವೇಸರಿ'' ಯೆಂದು ನುಡಿದಳು. ಆಗ ಆತ್ರೇಯಿಯು— "ಎಲೌ ಪುಣ್ಯವತಿಯೆ, ನಾನು ಈ ವನದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನಿಂದ ಪೂಜಿತಳಾಗಿ ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡವಳಾದೆನಾದಕಾರಣ ಈಗ ನೀನು ನನಗೆ ಅಗಸ್ತ್ಯಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಪೋಗುವ ಮಾರ್ಗವಂ ತಿಳುಹಿಸು'' ಎಂದಳು. ವಾಸಂತಿಯು— "ಎಲೌ ಆತ್ರೇಯಿಯೇ, ಇಲ್ಲಿಂದ ಈ ಪಂಚವಟಿ ಯೆಂಬ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನೈದಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಈ ಗೋದಾವರೀತೀರದಲ್ಲೇ ಪೋಗುವಳಾಗು'' ಎನಲು; ಆತ್ರೇಯಿಯು ಕಣ್ಣೀರಂ ಬಿಡುವಳಾಗಿ— "ಎಲೌ ಪುಣ್ಯವತಿಯೇ, ಈ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ತಪೋವನವೇ ಪಂಚವಟಿಯೆ ಏನು ; ಈ ನದಿಯೇ ಗೋದಾವರಿಯೆ ಏನು ; ಮತ್ತು

ನೀನೇ ಜನಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವನದೇವತೆಯಾದ ವಾಸಂತಿಯೋ ಏನು ; ಈ ಪರ್ವತವೇ
ಪ್ರಸ್ರವಣವೆಂಬುವುದೊ ಏನು ?" ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಲು; ವಾಸಂತಿಯು—
"ಎಲೌ ತಪೋನಿಷ್ಠಳೇ, ನೀನು ಕೇಳಿದುದೆಲ್ಲವು ಯಥಾರ್ಥವೇ ಸರಿ" ಎನಲು;
ಆತ್ರೇಯಿಯು ಸೀತೆಯಂ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡು—"ಎಲೌ ಸೀತೆಯೇ, ನಿನ್ನಿಂದ ಪೋಷಿಸ
ಲ್ಪಟ್ಟುದಾದಕಾರಣ ನಿನಗೆ ಪ್ರೇಮಪಾತ್ರವಾಗಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತಗಳಾದ ವೃ
ತ್ತಾಂತಗಳಿಗೆ ವಿಷಯವಾಗಿಯು ಇರುವ ಈವೃಕ್ಷಸಮೂಹವು ತಾನು ದೃಷ್ಟಿಗೋ
ಚರವಾಗಿರುವುದಾದಕಾರಣ ನೀನು ನಾಮಮಾತ್ರದಿಂ ಅವಶಿಷ್ಟಳಾಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಅಂಥ
ನಿನ್ನಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಎದುರಿಗೆ ನಿಂತಿರುವಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ" ಎಂಬ ಆತ್ರೇಯಿಯ
ವಚನವಂ ಕೇಳಿ, ವಾಸಂತಿಯು ಭಯಭರಿತಳಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ, "ಇದೇನು ! ಈತಪ
ಸ್ವಿನಿಯು ಸೀತೆಯಂ ನಾಮಮಾತ್ರದಿಂ ಅವಶಿಷ್ಟಳೆಂದು ಪೇಳುತ್ತಾಳೆ" ಎಂದು
ಚಿಂತಿಸಿ—"ಎಲೌ ಪೂಜ್ಯಳೆ, ಸೀತೆಗೆ ಅಂಥ ಮಹಾಭಯವೇನು ಉಂಟಾಗಿದೆ ?"
ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈಯಲು; ಆತ್ರೇಯಿಯು— "ಎಲೌ ವಾಸಂತಿಯೆ ಕೇಳು, ಸೀತೆಗೆ
ಮಹಾಭಯಮಾತ್ರ ಉಂಟಾಗಲಿಲ್ಲ, ಅಪವಾದವು ಸಹ ಉಂಟಾಗಿದೆ" ಎಂದು ಆಜನಾ
ಪವಾದಕಾರಣವಂ ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ತಿಳುಹಿಸಿದಳು. ಆಗ ವಾಸಂತಿಯು ಅದಂ
ಕೇಳಿ— ಹಾ ! ಕಟಕಟಾ ! ಈ ದೈವಗತಿಯೆಂಬ ಸಿಡಿಲಿನ ವೇಗವು ಅತಿ ದುಸ್ಸಹ
ವೆಂದು ಪೇಳಿ ಮೂರ್ಛೆಯನ್ನೈದಿದಳು. ಆತ್ರೇಯಿಯು— "ಎಲೌ ವಾಸಂತಿಯೇ,
ಚಿತ್ತವಂ ಸಂತೈಸು ಸಂತೈಸು" ಎನಲು ವಾಸಂತಿಯು ಮೂರ್ಛೆದಿಳಿದು—"ಹಾ ! ಪ್ರಿ
ಯಸಖಿಯಾದ ಸೀತೆಯೆ ! ಹಾ ! ಮಹಾಭಾಗ್ಯವತಿಯೆ ! ನಿನ್ನ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ರಮವು
ಇಂಥ ಕಷ್ಟಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಯಿತೆ ! ರಾಮಭದ್ರನೆ ! ಸೀತಾವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞರಾದ
ಜನರು ಕಠಿನಚಿತ್ತರಾದಂತೆ ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ನೀನೂ ಕೂಡ ಕಠಿನಚಿತ್ತನಾದೆಯಲ್ಲಾ !
ಇನ್ನು ನಿನ್ನ ಸಂಗತಿಯು ಸಾಕು ! ಎಲೌ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಆತ್ರೇಯಿಯೆ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ
ಸ್ವಾಮಿಯು ಶ್ರೀರಾಮನ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ಸೀತೆಯಂ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯಆಶ್ರಮದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ
ಬಿಟ್ಟು ಅರಣ್ಯದಿಂದ ತಿರಿಗಿಬಂದವನಾದಮೇಲೆ ಆಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಗೆ ಏನು ದಶೆಯಾ
ಯಿತು ? ಏನಾದರು ವೃತ್ತಾಂತವುಂಟೋ" ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೆಯ್ಯಲು ; ಆತ್ರೇಯಿ
ಯು— "ಯಾವ ವೃತ್ತಾಂತವು ಇಲ್ಲ" ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ವಾಸಂತಿ
ಯು—"ಹಾ ! ಕಟಕಟ ! ಪೂಜ್ಯರಾದ ಅರುಂಧತಿವಸಿಷ್ಠರೇ ನಿಯಾಮಕವಾಗಿವುಳ್ಳ
ಆ ರಾಜಗೃಹಗಳಲ್ಲಿ ವೃದ್ಧರಾಗಿರುವ ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿ ಮೊದಲಾದ ಮಹಾರಾಜಪತ್ನಿ
ಯರುಗಳು ಜೀವಂತರಾಗಿರಲು ಇಂಥ ಪೂರ್ಣಗರ್ಭಿಣಿಯಾದ ಸೀತೆಗೆ ಎಂತು ತ್ಯಾಗವುಂ
ಟಾಯಿತು?" ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು. ಆತ್ರೇಯಿಯು—"ಎಲೌ ವಾಸಂತಿಯೇ, ಆ ಸೀ
ತಾತ್ಯಾಗಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠಾರುಂಧತೀದೇವಿಯರು ಮೊದಲಾದ ಗುರುಜನರು ಋಷ್ಯ
ಶೃಂಗಮುನಿಯ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಇದ್ದರು. ದ್ವಾದಶವರ್ಷಸಾಧ್ಯವಾದ ಆ ಸತ್ರ

ಯಾಗವೂ ಈಗ ಪೂರ್ತಿಯಾಯಿತು. ಈಗ ಋಷ್ಯಶೃಂಗಮುನಿಯು ಯಜ್ಞಾರ್ಥವಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ಶ್ರೀಗುರುಜನರಂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪೂಜಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಆ ಬಳಿಕ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯು "ಸೊಸೆಯಾದ ಸೀತೆಯಿಂ ರಹಿತವಾದ ಅಯೋಧ್ಯಾಪುರಕ್ಕೆ ನಾನು ಬರುವಳಾಗುವದಿಲ್ಲ" ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು. ಆ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿ ಮೊದಲಾದ ರಾಮಮಾತೃಗಳು—ಬಹುಚೆನ್ನಾಯಿತೆಂದು ಶ್ಲಾಘನಂಗೈದು ತಾವೂ ಸಹ ಸೀತಾರಹಿತವಾದ ಅಯೋಧ್ಯೆಯಂ ಪ್ರವೇಶಿಸುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಂ ಮಾಡಿದರು. ಪೂಜ್ಯನಾದ ವಸಿಷ್ಠಮುನಿಯೂ ಕೂಡ ಅವರ ಚಿತ್ತಾನುಸರಣದಿಂದ "ಇನ್ನು ನಮಗೆ ಅಯೋಧ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯವೇನು. ನಾವೆಲ್ಲರು ವಾಲ್ಮೀಕ್ಯಾಶ್ರಮವನ್ನೈದಿ ಅಲ್ಲೇವಾಸವಂ ಮಾಡೋಣವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯವಂ ಮಾಡಿದರು." ಎಂಬ ಆತ್ರೇಯೀವಚನವಂ ಕೇಳಿ ವಾಸಂತಿಯು— "ಎಲೌ ಪೂಜ್ಯಳೇ ಅರಸಾದ ಆ ಶ್ರೀರಾಮನು ಈಗ ಏನನ್ನಾಚರಿಸುವನು?" ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈಯ್ಯಲು. ಆತ್ರೇಯಿಯು— "ಎಲೌ ವಾಸಂತಿಯೆ, ಈಗ ಅರಸಾದ ಶ್ರೀರಾಮನು ರಾಜಕ್ರತುವಾದ ಅಶ್ವಮೇಧವೆಂಬ ಯಜ್ಞವಂ ಮಾಡಲೋಸುಗ ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿ ದೀಕ್ಷಿತನಾಗಿ ಇದ್ದಾನೆ." ಎನಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ವಾಸಂತಿಯು— "ಕಟಕಟಾ! ಬಿಡು. ಪುನಃ ಶ್ರೀರಾಮನು ವಿವಾಹವಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡನೆ ಯೇನು?" ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈದಳು. ಆತ್ರೇಯಿಯು— ಇಲ್ಲವಿಲ್ಲವೆಂದು ಪೇಳಲು, ವಾಸಂತಿಯು— "ಎಲೌ ಪೂಜ್ಯಳೆ, ಹಾಗಾದರೆ ಆ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮನಿಗೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬಳಾದ ಧರ್ಮಪತ್ನಿ ಯಾರು?" ಎಂದು ಕೇಳಲು; ಆತ್ರೇಯಿಯು— "ಎಲೌ ಪುಣ್ಯವತಿಯೆ ಆ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮನಿಗೆ ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ಸೀತಾಪ್ರತಿಮೆಯೆ ಧರ್ಮಪತ್ನಿಯು" ಎಂದಳು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ವಾಸಂತಿಯು ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತ— "ಎಲೌ ಪೂಜ್ಯಳೇ, ಇದು ಆಶ್ಚರ್ಯವು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟರಾಗಿ ಇರುವ ಮಹಾತ್ಮರ ಮನಸ್ಸುಗಳು ವಜ್ರಕ್ಕಿಂತಲು ಕಠಿನಗಳಾಗಿಯು ಪುಷ್ಪಕ್ಕಿಂತಲು ಅತಿಕೋಮಲಂಗಳಾಗಿಯು ಇರುವುವಾದಕಾರಣ ಮಹಾತ್ಮರ ಮನೋವೃತ್ತಿಗಳಂ ಯಾವ ಪುರುಷನು ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಾದಾನು" ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು. ಆತ್ರೇಯಿಯು— "ಎಲೌ ವಾಸಂತಿಯೆ, ಮತ್ತು ಅಶ್ವಮೇಧಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಅಶ್ವವು ವಾಮದೇವನೆಂಬ ಮುನಿಯಿಂ ಮಂತ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದಾಗಿ ದೇಶಂಗಳಂ ಸಂಚರಿಸಲೋಸುಗ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಆ ಅಶ್ವವಂ ರಕ್ಷಿಸಲೋಸುಗ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಆಯುಧಧಾರಿಗಳಾದ ಶೂರರೂ ಕೂಡ ಕಳುಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟರು. ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಮಣಸ್ವಾಮಿಗೆ ಪುತ್ರನಾದ ಚಂದ್ರಕೇತುವು ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನುಪದೇಶವಂ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಚತುರಂಗ ಸೇನಾಸಮೇತನಾಗಿ ಆ ಅಶ್ವರಕ್ಷಕರಿಗೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಸಂಗಡಲೇ ಶ್ರೀರಾಮನಿಂದ ಕಳುಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟನು." ಎಂಬ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ ವಾಸಂತಿಯು ಸಂತೋಷದಿಂ ಕುತೂಹಲದಿಂ ಕಣ್ಣಾಲುಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದವಳಾಗಿ— "ಎಲೌ ತಾಯೆ, ಕುಮಾರ

ನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣಸ್ವಾಮಿಗೂ ಕೂಡ ಇಂಥ ಪುತ್ರನುಂಟಾದನೆಂಬುದಂ ಕೇಳಿ ನಾನು ಜೀವಿಸುತ್ತೇನೆ" ಎನಲು; ಆತ್ರೇಯಿಯು ವಾಸಂತಿಯಂ ಕುರಿತು— "ಎಲೌ ಪುಣ್ಯವತಿಯೆ, ಕೇಳು. ಇಷ್ಟರೊಳಗೆ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಮೃತನಾದ ಪುತ್ರನಂ ಮುಂದೆ ಇಟ್ಟು ರಾಜದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ವಕ್ಷಸ್ಥಳವಂ ತಾಡಿಸುತ, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಯಾರೂ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲ, ಎಂದು ಮೊರೆಯಿಟ್ಟನು." ಅದಂ ಕೇಳಿ ವಾಸಂತಿಯು— "ಮುಂದೆ ಏನು ನಡೆಯಿತು" ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈಯ್ಯಲು; ಅತ್ರೇಯಿಯು— "ಎಲೌ ವನದೇವತೆಯೆ, ಕೇಳು. ಆಬಳಿಕ ಪರಮದಯಾಳುವಾದ ಶ್ರೀರಾಮಭದ್ರನು ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಮೊರೆಯಂ ಕೇಳಿ ನನ್ನ ರಾಜದೋಷ ಹೊರತು ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಅಕಾಲಮೃತ್ಯುವು ಬರಲಾರದಾದಕಾರಣ ಇದು ನನ್ನ ದೋಷವೇ ಸರಿ ಯೆಂದು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಲಿರಲು; ಆಗಲೆ ಬಂದು ಆಕಾಶವಾಣಿಯು ಸ್ವಾಮಿಯಿಂ ಶ್ರುತವಾಯಿತು. ಅದೇನೆಂದರೆ— ಎಲೈ ರಾಮನೆ, ಶಂಬೂಕನೆಂಬ ಒಬ್ಬ ಶೂದ್ರನು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸಂ ಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ. ನಿನ್ನಿಂದ ಅವನು ಶಿರಶ್ಛೇದನವಂ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಬುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಾದಕಾರಣ, ನೀನು ಆ ಶಂಬೂಕನಂ ಸಂಹರಿಸಿ ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪುತ್ರನಂ ಬದುಕಿಸುವನಾಗು,— ಎಂದು ಆಕಾಶವಾಣಿಯು ನುಡಿಯಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಜಗತ್ಪತಿಯಾದ ಶ್ರೀರಾಮನು ಖಡ್ಗಪಾಣಿಯಾಗಿ ಪುಷ್ಪಕವೆಂಬ ವಿಮಾನವನೇರಿ ಶೂದ್ರನಾದ ತಪಸ್ವಿಯಂ ಹುಡುಕುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಸಮಸ್ತ ದಿಕ್ಕುಗಳಂ ಸಂಚರಿಸಲೋಸುಗ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು" ಎಂಬ ಅತ್ರೇಯಿಯ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ ವಾಸಂತಿಯು— "ಎಲೌ ಪೂಜ್ಯಳೆ, ಶಂಬೂಕನೆಂಬ ಶೂದ್ರನು ಈ ಜನಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸಂಗೆಯ್ಯುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆಯಾದಕಾರಣ ಶ್ರೀರಾಮಭದ್ರನು ಪುನಃ ಬಂದು ಈ ಜನಸ್ಥಾನದ ವನವನ್ನು ಅಲಂಕಾರಯುಕ್ತವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವನೊ ಏನು?" ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈಯಲು; ಆತ್ರೇಯಿಯು—"ಎಲೌ ವನದೇವತೆಯೆ, ಶ್ರೀರಾಮನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಈಗ ಬರುವನು" ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ವಾಸಂತಿಯು— "ಎಲೌ ಅತ್ರೇಯಿ, ಇದು ಹೀಗಿರಲಿ. ಈ ದಿವಸವು ಮಧ್ಯಾಹ್ನವಾಯಿತು. ಅದೆಂತೆನೆ: ಬಿಸಿಲಿನ ವೇಗದಿಂದ ಹೊರಗಣ ಸಂಚಾರವಂ ಬಿಟ್ಟು ವೃಕ್ಷಗಳಲ್ಲೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿಯ ನೆರಳನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿಕೊಂಡು ಇರುವುವಾಗಿ ಪಕ್ಷಿಗಳು ತಮ್ಮ ಚಂಚೂಪುಟದಿಂದ ಸೆಳೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಕ್ರಿಮಿಯುಕ್ತಳಾಗಿರುವ ತ್ವಕ್ಕುಗಳಂ ಕೆರೆದು ಕೆರೆದು ಸೆಳೆಯುವುವಾದಕಾರಣ ಆಪಕ್ಷಿಗಳ ಚಂಚೂಪುಟಂಗಳಿಂ ಸೆಳೆಯಲ್ಪಟ್ಟು ಹರಿತು ಇರುವ ತ್ವಕ್ಕುಗಳುಳ್ಳುವಾಗಿ ಮತ್ತು ತೂಗುತ್ತಲಿರುವ ಮನೋಹರಂಗಳಾದ ಕಪೋತಪಕ್ಷಿಗಳು ಕಾಡುಕೋಳಿಗಳು ಸಹ ಉತ್ಕಂಠವಾಗಿ, ತಡಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದಿರುವುವಾಗಿಯು ತಮ್ಮ ಕೊಂಬೆಗಳಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಗೂಡುಗಳಂ ಧರಿಸುತಲಿರುವುವಾಗಿಯು ವೃಕ್ಷಗಳು ಬಿಸಲಿನಲ್ಲಿ ಬೆವರಿ ನವೆಗೊಂಡಿರುವ ಗಜಕಪೋಲಸ್ಥಾನಂಗಳಿಂ ಕೊಂಬೆಗಳು ಬರೆಯಲ್ಪಡುವುದರಿಂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಂಪಿಸುವುವಾದಕಾರಣ ಕೆಳಗೆ ಉದುರುತ್ತ

ಲಿರುವ, ಬಿಸಲಿನ ತಾಪದಿಂದ ದ್ರವರಹಿತಂಗಳಾದ ತೊಟ್ಟುಗಳಿಂ ಬೀಳುತ್ತಲಿರುವ ತಮ್ಮ ಪುಷ್ಪಗಳಿಂ ಗೋದಾವರೀನದಿಯಂ ಪೂಜಿಸುತ್ತಲಿವೆ.'' ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು.

ಈರೀತಿ ಆತ್ರೇಯಿಯು ವಾಸಂತಿಯು ಸಹ ಕೂಡಿ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಸಂಭಾಷಣವಂ ಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಈ ನಾಟಕದ ಪೂರ್ವೋತ್ತರಂಗಳಾದ ಕಥಾಭಾಗಂಗಳನ್ನು ಸಾಂಪ್ರತ ಶಂಬೂಕನ ಸಂಹಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಪುನಃ ಶ್ರೀರಾಮನು ಬಂದು ಜನಸ್ಥಾನವೆಂಬ ದಂಡಕಾರಣ್ಯಪ್ರದೇಶವಂ ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದನ್ನು ಸಹ ಸೂಚಿಸಿ ಹೊರಟುಹೋಗಲು;

ಆಬಳಿಕ ಶ್ರೀರಾಮನು ಶಂಬೂಕಸಂಹಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಪುಷ್ಪಕವನ್ನೇರಿ, ದಯಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹಸ್ತದಿಂ ಒರೆಯಿಂದ ಎಳೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಖಡ್ಗವುಳ್ಳವನಾಗಿ, ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ತನ್ನ ಬಲಗೈಯಂ ಕುರಿತು ಇಂತೆಂದನು— ''ಎಲೈ ದಕ್ಷಿಣಹಸ್ತವೇ, ಮೃತನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಶಿಶುವಂ ಬದುಕಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಈ ಶೂದ್ರಮುನಿಯಾದ ಶಂಬೂಕನಲ್ಲಿ ಖಡ್ಗವಂ ಬಿಡು, ಚಿಂತಿಸಬೇಡ. ಪೂರ್ಣವಾದ ಗರ್ಭವುಳ್ಳುದರಿಂ ಖೇದಯುಕ್ತಳಾದ ಸೀತೆಯನ್ನರಣ್ಯವನ್ನೈದಿಸಿ ತ್ಯಾಗಂಗೆಯ್ವುದರಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥನಾದ ಇಂಥ ರಾಮನಿಗೆ ಚಿಹ್ನವಾಗುವೆಯಾದಕಾರಣ ನಿನಗೆ ದಯೆಯೇಕೆ ?'' ಎಂದು ಹೇಳುತ ಅತಿವ್ಯಸನದಿಂ ಖಡ್ಗದಿಂದ ಆ ಶಂಬೂಕನಂ ಸಂಹರಿಸಿ, ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ''ಕಠಿನಚಿತ್ತನಾದ ರಾಮನಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಈ ಮುನಿಸಂಹಾರವಂ ಮಾಡಿದೆನು. ಇನ್ನಾದರೂ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಶಿಶುವು ಜೀವಿಸುವುದೋ?'' ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುತಿರಲು; ಅಷ್ಟರೊಳಗೆ ಒಬ್ಬ ದಿವ್ಯಪುರುಷನು ರಂಗಸ್ಥಳವಂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ— ''ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠನು ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟನಾಗಿರಲಿ'' ಎಂದು ವಂದಿಸಿ ಇಂತೆಂದನು— ''ಎಲೈ ಶ್ರೀರಾಮನೇ, ಪುತ್ರವ್ಯಸನದಿಂ ಪೀಡಿತನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ನೀನು ಅಭಯವಂ ಕೊಟ್ಟು ಯಮನಿಗಿಂತಲೂ ಅತಿಶಯವಾಗಿ ನನ್ನಂ ದಂಡಿಸಿದೆಯಾದಕಾರಣ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಶಿಶುವು ಜೀವಿಸಿದಂಥದಾಯಿತು. ಮತ್ತು ಶೂದ್ರನಾದ ನನಗೂ ಕೂಡ ನಿನ್ನ ಶಸ್ತ್ರಪ್ರಯೋಗದಿಂ ದೇವತ್ವವುಂಟಾಗಿ ಪರಮೈಶ್ವರ್ಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಶಂಬೂಕನಾದ ಈ ನಾನು ಶಿರಸ್ಸಿನಿಂದ ನಿನ್ನ ಪಾದಂಗಳಂ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸತ್ಪುರುಷರ ಸಂಗತಿಯಿಂ ಸಂಭವಿಸಿದ ಮರಣಂಗಳು ಕೂಡ ಪುರುಷರಂ ದುಃಖಸಾಗರದಿಂ ದಾಂಟಿಸುವುವಾದಕಾರಣ ಮಹಾಪುರುಷನಾದ ನಿನ್ನ ಸಂಗತಿಯಿಂ ನಾನು ಕೃತಾರ್ಥನಾದೆನು'' ಎಂದು ಶಂಬೂಕನು ಬಿನ್ನವಿಸಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು— ''ಎಲೈ ದಿವ್ಯಪುರುಷನೆ, ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಶಿಶುವು ಜೀವಿಸಿದನೆಂಬುದು, ನಿನಗೆ ದೇವತ್ವವುಂಟಾಯಿತೆಂಬುದು ಸಹ ಇವೆರಡೂ ನಮಗೆ ಇಷ್ಟವಾದುವು. ಅದುಕಾರಣ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ತಪಸ್ಸಿನ ಫಲವಂ ನೀನು ಅನುಭವಿಸುವನಾಗು. ಮತ್ತು ಯಾವ ದಿವ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯಫಲರೂಪಂಗಳಾದ ಸಂಪತ್ತುಗಳುಂಟೋ, ಬ್ರಹ್ಮಾನುಸಂಧಾನದಿಂ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಸುಖಂಗಳು ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪಾನುಭವದಿಂ ಶೋಭಿಸುವ ಆನಂದಗಳು

ಸಹ ಉಂಟಾಗುವುವೊ, ಅಂಥ ತೇಜೋಮಯಂಗಳಾದ ಶುಭಕರಂಗಳಾದ ವೈರಾಜಗಳೆಂಬ ದಿವ್ಯಲೋಕಂಗಳು ನಿನಗೆ ಉಂಟಾಗಲಿ!" ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಶಂಬೂಕನು—"ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೆ, ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಶೂದ್ರನಾಗಿ ಜನಿಸಿದ ನನಗೆ ಈ ದೇವತ್ವವು ಈ ಮಹಿಮೆಯೂ ಉಂಟಾಗುವುದಕ್ಕೆ ನಿನ್ನ ಪ್ರಸಾದವೆ ಮುಖ್ಯಕಾರಣ ಹೊರತು ತಪಸ್ಸುಗಳಿಂ ಫಲವೇನು? ಆದಾಗ್ಯೂ ನನಗೆ ತಪಸ್ಸು ಮಹತ್ತಾದ ಉಪಕಾರವಂ ಮಾಡಿತು. ಅದೆಂತೆನೆ: ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ಲೋಕಂಗಳಿಗೆ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿ ರಕ್ಷಕನಾಗಿಯೂ ಇರುವೆಯಾದಕಾರಣ ಸರ್ವಜನರಿಂದಲೂ ಹುಡುಕಲು ಯೋಗ್ಯನಾದ ನೀನು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಶೂದ್ರನಾದ ನನ್ನಂ ಹುಡುಕುವವನಾಗಿ ನೂರುಯೋಜನಂಗಳಂ ದಾಂಟಿಕೊಂಡು ಈ ಜನಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಪುನಃ ಬಂದೆ, ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ನನ್ನ ತಪಸ್ಸುಗಳ ಅನುಗ್ರಹವೇ ಸರಿ. ಹಾಗಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನೀನು ಪುನಃ ಅಯೋಧ್ಯಾಪಟ್ಟಣದಿಂದಈ ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರೋಣವು ಎಂತು ಉಂಟಾಗುವುದು" ಎಂದು ಶಂಬೂಕನು ಬಿನ್ನವಿಸಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು—"ಇದೇನು ದಂಡಕಾರಣ್ಯವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ" ಎನುತ, ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿ—"ಹಾ! ಹೌದು. ಅದೆಂತೆನೆ: ಒಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಮನೋಹರಂಗಳಾದ ನೆರಳುಗಳುಳ್ಳವಾಗಿ, ಮತ್ತೊಂದುಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಭಯಂಕರವಾದ ವಿಸ್ತಾರದಿಂದ ನೋಡಲಶಕ್ಯವಾದಂಥವುಗಳಾಗಿ, ಮತ್ತು ಪರ್ವತನದಿಗಳ ಶಬ್ದಾಡಂಬರಗಳಿಂದ ಸರ್ವಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯು ಧ್ವನಿಗೆಯ್ಯುತ್ತಲಿರುವ ದಿಕ್ಕುಗಳುಳ್ಳವಾಗಿ, ಮತ್ತು ತೀರ್ಥಗಳು ಆಶ್ರಮಗಳು ಪರ್ವತಗಳು ನದಿಗಳು ಹಳ್ಳಗಳು ಪ್ರವೇಶಿಸಲಶಕ್ಯವಾದ ವನಗಳು ಸಹ ಇವುಗಳೊಡಗೂಡಿರುವುವಾಗಿ, ನಮ್ಮಿಂದ ಪರಿಚಯಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಭೂಮಿಯುಳ್ಳವಾಗಿಯು ಇರುವ ದಂಡಕಾರಣ್ಯಪ್ರದೇಶಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಾಣಲ್ಪಡುತ್ತಲಿವೆ" ಎನಲು; ಶಂಬೂಕನು ಕೈಮುಗಿದು—"ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೆ, ಇದು ದಂಡಕಾರಣ್ಯವೇ ಹೌದು. ಇಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲವೆ ಸ್ವಾಮಿಯು ವಾಸವಂ ಮಾಡುತ್ತ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಸಾಸಿರ ಮಂದಿ ರಾಕ್ಷಸರಂ, ಸೇನಾಪತಿಗಳಂ, ಖರನು ದೂಷಣನು ತ್ರಿಶಿರನೆಂಬುವನು ಸಹ ಈ ಮೂರುಮಂದಿ ವೀರರನ್ನು ಕೂಡ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನೀವು ಸಂಹರಿಸಿದಿರಿ. ಆರೀತಿ ತಾವು ದುಷ್ಟರಂ ಸಂಹರಿಸಿದುದರಿಂದಲೆ ಸಿದ್ಧಕ್ಷೇತ್ರವಾದ ಈ ಜನಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮಂಥ ದಶೆಯಲ್ಲಿರುವ ಜನರಿಗೆ ಏತರಿಂದಲು ಭಯವಿಲ್ಲದಂತೆ ಸಂಚಾರವುಂಟಾಯಿತು" ಎಂದು ಹೇಳಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು—"ಎಲೈ ದಿವ್ಯಪುರುಷನೆ, ಇದು ದಂಡಕಾರಣ್ಯಮಾತ್ರವೆಯಲ್ಲದೆ, ಜನಸ್ಥಾನವೂ ಹೌದೆ." ಎನಲು; ಶಂಬೂಕನು—"ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೆ, ಇದು ಜನಸ್ಥಾನವೇ ಸರಿ. ಇತ್ತಲು ಸರ್ವ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ರೋಮಾಂಚವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುವಾಗಿ, ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಮದಿಸಿರುವ ದುಷ್ಟಮೃಗಗಳ ಸಮೂಹಗಳಿಂ ಆಕ್ರಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪರ್ವತಗಳು ಗುಹೆಗಳು ಸಹ ಉಳ್ಳಂಥವಾಗಿಯು, ಈ ಜನಸ್ಥಾನಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಈ ದೀರ್ಘಂಗಳಾದ ಅರಣ್ಯಗಳು ದಕ್ಷಿಣದಿ

ಕ್ಕಂ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡು ಇವೆ, ನೋಡುವವರಾಗಿ. ಈ ದಂಡಕಾರಣ್ಯಪ್ರದೇಶಗಳು ಹೇಗೆ ಇರುವವೆಂದರೆ: ಒಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಶಬ್ದಗಳಾಗಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಂಚಾರವಿಲ್ಲದೆ ಸ್ತಿಮಿತಗಳಾಗಿಯೂ ಇವೆ; ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಕರ್ಣಕಠೋರಂಗಳಾದ ಮೃಗಪಕ್ಷಿಮೊದಲಾದ ಜಂತುಗಳ ಕೋಲಾಹಲಶಬ್ದಗಳುಳ್ಳವಾಗಿ ಇವೆ; ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆ ಬಂದಂತೆ ನಿದ್ರೆಗೈಯುತ್ತಲಿರುವ ಮಹಾಶರೀರಗಳುಳ್ಳ ಸರ್ಪಗಳ ವಿಷಯುಕ್ತಗಳಾದ ಶ್ವಾಸಗಳಿಂದ ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಅಗ್ನಿಯುಳ್ಳವಾಗಿಯೂ ಇವೆ; ಮತ್ತು ಹಳ್ಳಗಳ ಗರ್ಭಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿಯು ಇರುವ ಜಲವುಳ್ಳವಾಗಿ ಇವೆ; ಮತ್ತು ಈ ಅರಣ್ಯಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಯಾಱಿಕೆಯುಳ್ಳ ಹಾವುರಾಣಿಗಳು ಅಜಗರಂಗಳ ದೇಹಗಳಿಂ ದ್ರವಿಸುವ ಸ್ವೇದಜಲವಂ ಪಾನಂಗೈಯುತಲಿವೆ: ನೋಡಿ.'' ಎಂಬದಾಗಿ ಶಂಬೂಕನು ದಂಡಕಾರಣ್ಯಪ್ರದೇಶಂಗಳಂ ತೋಱಿಸಿದವನಾಗಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು— ''ಎಲೈ ದಿವ್ಯಪುರುಷನೆ, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಖರನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಸ್ಥಾನವಾಗಿ ಇದ್ದ ಈ ಜನಸ್ಥಾನವಂ ನಾನು ನೋಡುತ್ತೇನೆ; ಇಲ್ಲಿ ಇರುವಾಗ ನಡೆದ ಅಪೂರ್ವವೃತ್ತಾಂತಗಳು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿರುವವನಂತೆ ಅನುಭವಿಸುತ್ತೇನೆ'' ಎಂದು ಪೇಳಿ ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಯಲ್ಲೂ ನೋಡಿ, ''ಸೀತೆಯು ಸರ್ವಪ್ರಕಾರಂಗಳಿಂದಲೂ ರಾಮನಲ್ಲಿ ಪರಮಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳವಳಾಗಿ ಇದ್ದಳು'' ಎಂದು, ಸೀತೆಯಂ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತ ಶಂಬೂಕನಂ ಕುಱಿತು— ''ಎಲೈ ಶಂಬೂಕನೆ, ಇವಲ್ಲವೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಲಶಕ್ಯಂಗಳಾದ ಅರಣ್ಯಗಳು ? ಇನ್ನು ಇವುಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಭಯಂಕರವಾದುವು ಇಲ್ಲವೇನು ?'' ಎನ್ನುತ ಕಣ್ಣೀರಂ ಧರಿಸಿ— ''ಎಲೈ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ, ಸೀತೆಯು ನನ್ನಂ ಕುಱಿತು— ಎಲೈ ಪ್ರಿಯನೆ, ಪುಷ್ಪರಸಂಗಳಿಂ ಪರಿಮಳಿಸುವ ವನಂಗಳಲ್ಲಿ ನಿನ್ನೊಡಗೂಡಿ ವಾಸಂಗೈಯುವೆನೆಂದು ಪೇಳಿ, ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನೊಡನೆ ಕೂಡಿ ವಿಹಾರಂಗಳಂ ಮಾಡಿದವಳ ಆಗಿ, ತನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪಗಳಂ ಪೂರೈಸಿದಳಲ್ಲ. ಆ ಸೀತೆಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಅಸ್ನೇಹವು ಇಂಥದೆಂದು ವರ್ಣಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಶಕ್ಯವಲ್ಲ. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಜನಕ್ಕೆ ಯಾವ ಜನವು ಅತಿ ಪ್ರೇಮವಿಷಯವಾಗಿರುವುದೊ, ಆಜನವು ಅಜನಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಲೇಶವನ್ನಾಚರಿಸುವನಾಗದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ತನ್ನ ಸುಖವಿಶೇಷದಿಂದಲೆ ಅವನ ದುಃಖಂಗಳಂ ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ: ಪ್ರೇಮಪಾತ್ರವಾದ ಜನವು ಸೌಖ್ಯವನ್ನನುಭವಿಸುವುದು ಯಾವದುಂಟೊ ಅದೇ ಪ್ರೇಮವಂ ಮಾಡುವ ಜನಕ್ಕೆ ಧನವಾಗುವುದಾದ ಕಾರಣ, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಈ ಜನಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವಾಸವಂ ಮಾಡುವಾಗ ಸೀತೆಯು ಸರ್ವಪ್ರಕಾರಂಗಳಿಂದಲೂ ನನ್ನಂ ಸೌಖ್ಯಪಡಿಸಿ ಆ ನನ್ನ ಸೌಖ್ಯಗಳಿಂದಲೆ ತನ್ನ ದುಃಖಂಗಳಂ ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಂಬವಳಾಗಿ ಇದ್ದಳು'' ಎಂದು ವ್ಯಸನಪಟ್ಟವನಾಗಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶಂಬೂಕನು— ''ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೆ, ಆ ಸುಖವಿಶೇಷಂಗಳು ಪುನಃ ದುರ್ಲಭಂಗಳಾದಕಾರಣ, ಆ ಪೂರ್ವವೃತ್ತಾಂತವಂ ಸ್ಮರಿಸಿ ಫಲವೇನು ? ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ

ಮದಭರಿತಗಳಾಗಿರುವ ನವಿಲುಗಳ ಕಂಠಗಳಂತೆ ಶ್ಯಾಮಲವಾದ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ ಸಮೀಪಪ್ರದೇಶಂಗಳಿಂ ವ್ಯಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟುವಾಗಿ, ಮತ್ತು ನಿಬಿಡಂಗಳಾಗಿ ನೀಲವರ್ಣಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನೆರಳುಗಳುಳ್ಳ ವೃಕ್ಷಗಳ ಸಮೂಹಂಗಳಿಂ ಅಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟುವಾಗಿ, ಇತರ ಭಯವಿಲ್ಲದೆ ನಿಶ್ಚಲಂಗಳಾಗಿರುವ ಮೃಗಸಮೂಹಗಳುಳ್ಳವಾಗಿ, ನಿರಾತಂಕಗಳಾಗಿ, ಅಪಾರಂಗಳೂ ಆಗಿರುವ ಈ ಮಹಾರಣ್ಯಗಳಂ ಮಹಾಭಾಗ್ಯವಂತನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ನೋಡಬೇಕು. ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೆ, ಈ ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನದಿಗಳು ಮದಯುಕ್ತಗಳಾದ ಪಕ್ಷಿಗಳಿಂ ಕಂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ವಾನೀರಗಳೆಂಬ ವೃಕ್ಷವಿಶೇಷಗಳಿಂದ ಉದುರುತ್ತಲಿರುವ ಪುಷ್ಪಗಳಿಂ ಪರಿಮಳಯುಕ್ತವಾಗಿ ಶೀತಳವಾಗಿ ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಜಲವುಳ್ಳವಾಗಿ, ಮತ್ತು ತೀರಗಳಲ್ಲಿ ಪಟಲಸಮೂಹಂಗಳು ಪರಿಪಕ್ವಗಳಾದುದರಿಂ ಕಪ್ಪಾಗಿರುವ ಜಂಬೂವೃಕ್ಷಗಳ ಪೊದೆಗಳಿಂ ಆ ಜಂಬೂಫಲಗಳು ಉದುರುವುದಾದಕಾರಣ ಧ್ವನಿಗೈಯುತ್ತಲಿರುವ ಬಹು ಪ್ರವಾಹವುಳ್ಳವಾಗಿಯೂ, ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಲಿವೆ; ನೋಡಬೇಕು. ಇನ್ನು ಈಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಗುಹೆಗಳನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿಕೊಂಡು ಇರುವ ಯೌವನಶಾಲಿಗಳಾದ ಕರಡಿಗಳ ಶ್ಲೇಷ್ಮದೊಡಗೂಡಿ ಕಂಠದಿ ಹೊರಡುವ ಗರ್ಗರ ಶಬ್ದಗಳು ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಗಳಿಂ ಮಹತ್ತುಗಳಾಗಿ ಸುತ್ತಲೂ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತಲಿವೆ; ಮತ್ತು ಸಲ್ಲಕಿಗಳೆಂಬ ವೃಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಡಾನೆಗಳಿಂದ ಸೀಳಲ್ಪಟ್ಟುವಾದಕಾರಣ ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಗ್ರಂಥಿಗಳಿಂ ಹೊರಡುವ ವೃಕ್ಷಸಾರಂಗಳ ಗಂಧವು ಶೀತಲವಾಗಿ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿ ಕಹಿಯಾಗಿಯೂ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತಲಿದೆ; ನೋಡಿ" ಎಂದು ಶಂಬೂಕನು ಬಿನ್ನವಿಸಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೀತಾಶೋಕದಿಂ ಸ್ತಂಭಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವಾಕ್ಕುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಅಬಳಿಕ— "ಎಲೈ ಪುಣ್ಯವಂತನೆ, ನಿನ್ನ ದೇವಲೋಕಮಾರ್ಗಗಳು ಕ್ಷೇಮಂಕರಗಳಾಗಲಿ ! ಪುಣ್ಯಾಕರಂಗಳಾದ ಆದೇವಲೋಕಂಗಳಂ ಕುರಿತು ಪೋಗುವನಾಗು" ಎಂದು ನಿರೂಪಿಸಲು; ಆ ದಿವ್ಯಪುರುಷನು "ಹಾಗೆ ಆಗಲಿ" ಎಂದು ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು, "ಪೂರ್ವಿಕನಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿಯಾಗಿರುವ ಅಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಯುಂ ವಂದಿಸಿದವನಾಗಿ, ನಾನು ಶಾಶ್ವತವಾದ ಲೋಕವಂ ಪ್ರವೇಶಂಗೈಯುವೆನು." ಎಂದು ಪೇಳಿ ತೆರಳಿಪೋದನು.

ಆಗ ಶ್ರೀರಾಮನು ಈರೀತಿ ಚಿಂತಿಸಿದನು. ಅದೆಂತೆನೆ:— "ಯಾವ ವನದಲ್ಲಿ ನಾವು ವಾನಪ್ರಸ್ಥರಾಗಿ ದುಷ್ಟನಿಗ್ರಹಶಿಷ್ಟಪರಿಪಾಲನರೂಪವಾದ ಸ್ವಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾಗಿ ಸಂಸಾರವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ರಸಜ್ಞರಾಗಿಯೂ ಬಹುಕಾಲ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ವಾಸಂಗೈಯ್ಯುತ್ತಲಿದ್ದೆವೊ, ಆವನವು ಪುನಃ ಎಂತು ನಮಗೆ ದೃಷ್ಟಿವಿಷಯವಾಯಿತು!" ಎಂಬದಾಗಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟು, ಪುನಃ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ವಾಸಂಗೆಯ್ಯಲ್ಪಟ್ಟ ಆಪರ್ವತಾದಿಗಳಂ ನೋಡಿ ಸ್ವಾಮಿಯು ಅವಂ ಸ್ಮರಿಸುವನದೆಂತೆನೆ: "ಧ್ವನಿಗೆಯ್ಯುತ್ತಲಿರುವ ನವಿಲುಗಳುಳ್ಳ ಈ ಪರ್ವತಗಳು ಆ ಪರ್ವತಗಳೇ ಅಲ್ಲವೆ ? ಮದಿಸಿರುವ ಹುಲ್ಲೆಗಳುಳ್ಳ ಈ ವನಂಗಳು ಆ ವನಂಗಳೇ ಅಲ್ಲವೆ ? ಅತಿ ಮನೋಹರಂಗಳಾದ ವಂಜುಳಗ

ಳೆಂಬ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಧ್ವನಿಗಳುಳ್ಳವಾಗಿ ನಿಬಿಡಂಗಳಾಗಿ ಬೆಳೆದಿರುವ ನೀಲವರ್ಣಗಳಾದ ನಿಚುಳಗಳೆಂಬ ವೃಕ್ಷಗಳುಳ್ಳ ಈ ನದೀತೀರಗಳು ಆ ನದೀತೀರಂಗಳೇ ಅಲ್ಲವೆ? " ಎಂದು ಸ್ಮರಿಸಿದನು. ಮತ್ತು " ಯಾವ ಪರ್ವತವು ಮೇಘಸಮೂಹದಂತೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಕಪ್ಪಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಲಿದೆಯೊ ಮತ್ತು ಯಾತಱ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಗೋದಾವರಿಯೆಂಬ ನದಿಯು ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಲಿದೆಯೊ ಆ ಈಪರ್ವತವು ಪ್ರಸ್ರವಣವೆಂಬುದಲ್ಲವೆ ? ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಈಪ್ರಸ್ರವಣಪರ್ವತದ ಶಿಖರದಲ್ಲಿಯೆ ಗೃಧ್ರರಾಜನಾದ ಜಟಾಯುವು ವಾಸಂಗೈಯುತ್ತಲಿದ್ದನು. ಈ ಪರ್ವತದೊಳಗೆ ನಾವೂ ಕೂಡ ನಮ್ಮ ಪರ್ಣಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಂಗಯ್ಯುತ್ತಲಿದ್ದೆವು. ಮತ್ತು ಈಪರ್ವತದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಗೋದಾವರೀಜಲದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸಿಕೊಂಡು ಕಪ್ಪಾಗಿರುವ ಕೋಮಲವಾದ ವೃಕ್ಷಗಳ ಸಂಪತ್ತುಳ್ಳುದಾಗಿ ಒಳಗೆ ಧ್ವನಿಗೆಯ್ಯುತ್ತಲಿರುವ ಪಕ್ಷಿಗಳಿಂ ಘೋಷಯುಕ್ತವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ವನಪ್ರದೇಶವು ರಮಣೀಯವಾಗಿ ಇದೆ. ಮತ್ತು ಯಾವ ಪಂಚವಟಿಯಲ್ಲಿ ಬಹುಕಾಲ ವಾಸವಂ ಮಾಡಿದುದಱಿಂ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರದೇಶಂಗಳು ನಾನಾಪ್ರಕಾರಂಗಳಾದ ನಮ್ಮ ವಿಲಾಸಗಳಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಗಳಾಗಿ ಇರುವುವೊ, ಇನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಪ್ರಿಯಳಾದ ಸೀತೆಗೆ ಪ್ರಿಯಸಖಿಯಾದ ವಾಸಂತಿಯೆಂಬ ವನದೇವತೆಯು ವಾಸಂಗೆಯ್ಯುವಳೋ, ಆ ಪಂಚವಟಿಯೆಂಬ ಕ್ಷೇತ್ರವು ಇದೇ ಅಲ್ಲವೆ ? ಈರೀತಿ ಈದಂಡಕಾರಣ್ಯಪ್ರದೇಶಂಗಳೆಲ್ಲವು ಈಗ ಪುನಃ ದೃಷ್ಟಿವಿಷಯಂಗಳಾಗುವುದಱಿಂ ಎನಗೆ ದುಃಖವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. " ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಆ ದುಃಖವಂ ವಿವರಿಸುವನದೆಂತೆನೆ:— " ಯಾವರೀತಿ ದೇಹದಲ್ಲಿ ತಗಲಿದಂಥ ವಿಷರಸವು ಬಹುಕಾಲದಿಂ ತನ್ನ ವೇಗವಂ ತೋಱಿಸುವುದಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನವಂ ಮಾಡುತ್ತ, ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿದರೆ ಸಹಿಸಲಶಕ್ಯವಾಗುವುದೊ; ಮತ್ತು ಯಾವರೀತಿ ದೇಹದಲ್ಲಿ ತಗಲಿಕೊಂಡಿರುವ ಶಲ್ಯಖಂಡವು ಎಲ್ಲಿಯಾದರು ತಗಲುವುದಱಿಂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಚಲಿಸುವುದಾದರೆ, ದುಸ್ಸಹವಾಗುವುದೊ; ಮತ್ತು ಹೃದಯವೆಂಬ ಮರ್ಮಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೇರುಬಿಟ್ಟು ಗಂಟಾಗಿರುವ ವ್ರಣವು ಒಡೆದರೆ, ಯಾವರೀತಿ ಸಹಿಸಲಶಕ್ಯವೋ: ಅರೀತಿ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸೀತಾವಿರಹದಿಂದುಂಟಾದ ಶೋಕವು ಈಗ ಪುನಃ ನೂತನವಾದಂಥದಾಗಿ ನನ್ನಂ ಅತಿದೀನನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಲಿದೆಯಲ್ಲ ! ಅದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ. ನಮಗೆ ಪೂರ್ವಮಿತ್ರವಾಗಿರುವ ಈ ಭೂಪ್ರದೇಶಂಗಳಂ ನೋಡುತ್ತೇನೆ." ಎಂದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ, ಶ್ರೀರಾಮನು ಇಂತೆಂದನು:— "ಎಲೈ ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಭೂತಗಳಿರುವ ರೀತಿಯು ವ್ಯತ್ಯಸ್ತವಾಗಿ ಇದೆ. ಅದೆಂತೆನೆ: ಪೂರ್ವ ಈ ನದಿಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ ಜಲವು ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತೊ ಅಲ್ಲಿ ಈಗ ಮರಳಿನ ರಾಶಿಯು ಬೆಳೆದು ಇದೆ. ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಿ ವೃಕ್ಷಗಳು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಇದ್ದುವೊ ಈಗ ಅಲ್ಲಿ ವಿರಳಗಳಾಗಿ ಅವೆ. ಬಹುಕಾಲಕ್ಕೆ ಈ ವನವು ಪುನಃ ದೃಷ್ಟವಾದುದಱಿಂದ ಇದು ಮತ್ತೊಂದು ವನವೋ ಎಂಬದಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಪರ್ವತಗಳ

ಗುವ ರೀತಿಯು ಅವೇ ವನವು ಇದೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯಂ ದೃಢವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಲಿವೆ. ಕಟಕಟಾ ! ಈ ಪಂಚವಟಿಯಂ ನಾನು ಬಿಟ್ಟಾಗ್ಯೂ ಅದು ನನ್ನಂ ಸ್ನೇಹದಿಂ ಬಲಾತ್ಕರಿಸಿ ಇತ್ತಲೆಳೆಯುತ್ತಲಿದೆ.'' ಎನುತ ಶೋಕದೊಡಗೂಡಿ— "ಎಲೈ ಯಾವ ಪಂಚವಟಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಮೊದಲು ಆ ಸೀತೆಯೊಡನೆ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ ಸ್ವಗೃಹದಲ್ಲಿರುವವನಂತೆ ಆ ದಿವಸಂ ಕಳೆಯುವವನಾದೆನೊ, ಮತ್ತು ನಾನು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸೀತಾಸಹಿತನಾಗಿ ಯಾವ ಪಂಚವಟಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರುವ ದೀರ್ಘಗಳಾದ ಕಥೆಗಳನ್ನೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಂಗೆಯ್ಯುತ್ತಲಿದ್ದೆನೊ, ಅಂಥ ಪಂಚವಟಿಯಂ ಈಗ ರಾಮನು ಅಂಥ ಪ್ರಿಯಳಾದ ಸೀತೆಯಂ ಅರಣ್ಯವನ್ನೈದಿಸಿ ಏಕಾಕಿಯಾಗಿ ನೋಡುವನೋ, ನೋಡದೆ ಹೋದಾನೋ, ಇವೆರಡೂ ಸಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಶಕ್ಯವಲ್ಲ.'' ಎಂದು ಶ್ರೀರಾಮನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರಲು;

ಅಷ್ಟರೊಳಗೆ ಶಂಬೂಕನು ಅಗಸ್ತ್ಯಾಶ್ರಮದಿಂ ಬಂದು ರಂಗಸ್ಥಲವಂ ಪ್ರವೇಶಂಗೈದು "ಭೂಪತಿಯು ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟನಾಗಿರಲಿ !'' ಎಂದು ಕೈಮುಗಿದು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕುರಿತು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿದನದೆಂತೆನೆ:— "ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೆ, ಪೂಜ್ಯನಾದ ಅಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಯು ನನ್ನ ಮುಖದಿಂ ತಾವು ಪುನಃ ದಂಡಕಾರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವುದಂ ಕೇಳಿ ತಮ್ಮಂ ಕುರಿತು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಅದೇನೆಂದರೆ — "ಎಲೈ ರಾಮನೆ, ನನ್ನ ಪತ್ನಿ ಲೋಪಾಮುದ್ರೆಯು ನೀನು ಈವನಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವದಂ ಕೇಳಿ ನಕ್ಷತ್ರಲೋಕದಿಂ ಇಳಿದು ಬಂದು ವಾತ್ಸಲ್ಯಯುಕ್ತಳಾಗಿ ನಿನ್ನಂ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಎದುರುನೋಡುತ್ತಲಿದ್ದಾಳೆ. ಅದೇರೀತಿ ಮಹಾಮುನಿಗಳೆಲ್ಲರು ನಿನ್ನ ದರ್ಶನವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ. ಅದುಕಾರಣ ನೀನು ನಮ್ಮ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬರುವನಾಗು. ಇಲ್ಲಿ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಂ ಸಂತೋಷಪಡಿಸಿ ಅಬಳಿಕ ವೇಗಯುಕ್ತವಾದ ಪುಷ್ಪಕದಿಂ ಸ್ವದೇಶವನ್ನೈದಿ ಅಶ್ವಮೇಧದಲ್ಲಿ ಸನ್ನದ್ಧನಾಗು, ಎಂದು ಅಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಯು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು.'' ಎಂದು ಶಂಬೂಕನು ಬಿನ್ನವಿಸಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು— "ಪೂಜ್ಯನಾದ ಅಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಯು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದಂತೆ ಆಗಲಿ'' ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಶಂಬೂಕನು— "ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೆ, ಇತ್ತಲಿತ್ತಲು ದಯೆಮಾಡಬೇಕು'' ಎಂದು ಅಗಸ್ತ್ಯಾಶ್ರಮದ ಮಾರ್ಗವಂ ತೋರಿಸಿದನು.

ಶ್ರೀರಾಮನು ಪುಷ್ಪಕವಂ ನಡೆಯಿಸುವನಾಗಿ "ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಪಂಚವಟಿಯೇ, ಗುರುಜನರ ಆಜ್ಞೆಯು ಉಪೇಕ್ಷಿಸಲು ಶಕ್ಯವಲ್ಲದುದರಿಂ ರಾಮನು ನಿನ್ನಂ ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿ ಅಗಸ್ತ್ಯಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಪೋಗುವುದರಿಂ ನೀನು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರ ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು !'' ಎಂದು ಪಂಚವಟಿಯಂ ಕುರಿತು ಪೇಳಿದವನಾಗಿ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಪುಷ್ಪಕವಂ ನಡೆಯಿಸುವನಾಗಲು ಶಂಬೂಕನು— "ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೆ, ಇತ್ತನೋಡಿ. ಗುರುಗುಂಜಿಬಳ್ಳಿಗಳು ಸುತ್ತಲೂ ಬೆಳೆದುಕೊಂಡು ಪೊದೆಯಾಗಿ ಇರುವುದಾದಕಾರಣ ಆ ಪೊದೆಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಗೂಗೆಗಳು ಗುಂಪಾಗಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಘೂತ್ಕಾರಶಬ್ದಗಳಂ

ಮಾಡುತ್ತಲಿವೆ. ಮತ್ತು ಆ ಗುರುಗುಂಜಿಯ ಪೊದೆಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂಡಾಗಿ ಸ್ತಂಭಗಳಂತೆ ಅತ್ಯುನ್ನತಂಗಳಾಗಿ ಬೆಳೆದಿರುವ ಬಿದುರುಗಳು ವಾಯುವೇಗದಿಂ ಕಂಪಿಸಲ್ಪಡುವುವಾದಕಾರಣ ಪರಸ್ಪರ ಕೂಡಿ ಸಂಘರ್ಷಣವಂ ಮಾಡುತ್ತ ಮಹಾಘೋಷವಂ ಮಾಡುತ್ತಲಿವೆ. ಆ ಗೂಗೆಗಳ ಘೂತ್ಕಾರ ಶಬ್ದಂಗಳು, ಬಿದುರುಗಳ ಮಹಾಘೋಷಂಗಳು ಸಹ ಈ ಉಭಯವು ಮಿಶ್ರವಾದುದಱಿಂದ ಭಯದಿಂ ಮೌನವಂ ತಾಳಿರುವ ವಾಯಸ ಸಮೂಹಗಳುಳ್ಳ ಈ ಪರ್ವತವು ಕ್ರೌಂಚಾಪತವೆನಿಸಿಕೊಂಬುದು. ಈ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಲಿರುವ ನವಿಲುಗಳ ಧ್ವನಿಗಳಿಂ ಭಯಪಡುವುವಾದಕಾರಣ ಸರ್ಪಗಳು ಪುರಾತನಂಗಳಾದ ಶ್ರೀಗಂಧವೃಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿರುವ ಮಹಾರಂಧ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಹೊರಳುತ್ತಲಿವೆ. ಮತ್ತು ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ಈ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿರುವ ಪರ್ವತಗಳು ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿ ಶಬ್ದವಂ ಮಾಡುತ್ತಲಿರುವ ಗೋದಾವರೀಜಲವುಳ್ಳವಾಗಿ ಮೇಘಗಳಂ ಆಶ್ರಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಅಗ್ರಗಳುಳ್ಳವಾದಕಾರಣ ಕಪ್ಪಾಗಿರುವ ಶಿಖರಗಳುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿಯು ಇವೆ. ಮತ್ತು ಅಗಾಧವಾದ ಜಲವುಳ್ಳ ಪುಣ್ಯಾಕರಂಗಳಾದ ಈ ನದೀಸಂಗಮಂಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಜಲಾಭಿಘಾತ ಉಂಟಾಗೋಣದಱಿಂದ ಇಕ್ಕಟ್ಟಾಗಿ ಚಲಿಸುತ್ತಲಿರುವ ತೆರೆಗಳ ಕಲಕಲಶಬ್ದಗಳಿಂ ಮಹತ್ತುಗಳಾಗಿ ಇವೆ. ಸ್ವಾಮಿಯು ನೋಡಬೇಕು'' ಎಂದು ಶಂಬೂಕನು ಮಾರ್ಗವಂ ತೋರಿಸುತ್ತ ಶ್ರೀರಾಮನೊಡಗೂಡಿ ಅಗಸ್ತ್ಯಾಶ್ರಮವಂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು.

ದ್ವಿತೀಯಾಂಕಂ ಸಮಾಪ್ತಂ.

॥ ತೃತೀಯಾಂಕಂ ॥

ಈರೀತಿ ಶಂಬೂಕನು ಅಗಸ್ತ್ಯಾಶ್ರಮದಿಂದ ಪುನಃ ಸ್ವಾಮಿಯ ಸನ್ನಿಧಿಯನೈದಿ ಅಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಯ ಆಜ್ಞಾವಚನವಂ ಬಿನ್ನವಿಸಿ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಅಗಸ್ತ್ಯಾಶ್ರಮದ ಮಾರ್ಗವಂ ತೋಱಿಸುತ್ತ ನದೀಸಂಗಮವಂ ವರ್ಣಿಸಿದುದಱಿಂ, ಮೂಱನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಪುನಃ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಮೊದಲಾದ ಸಾಮಾಜಿಕರು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ನಾಟಕಾಭಿನಯವಂ ನೋಡಲೋಸುಗ ಕುತೂಹಲಯುಕ್ತರಾಗಲು ; ಸೂತ್ರಧಾರ ಮೊದಲಾದ ಗಾಯಕರು ರಂಗಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಗಾನಪೂರ್ವವಾಗಿ ಸಭಾಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮೊದಲಾದ ಪೂರ್ವರಂಗವನ್ನಾಚರಿಸಿದವರಾಗಲು—

ಆಗ ನೇಪಥ್ಯವೆಂಬ ಸ್ಥಾನದಿಂ ನದೀವೇಷವಂ ಧರಿಸಿರುವ ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳು ಇಬ್ಬರು ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಂಗೈದು, ಅವರೊಳಗೊಬ್ಬಳು ಮತ್ತೊಬ್ಬಳಂ ಕುಱಿತು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈವಳದೆಂತೆನೆ:— "ಎಲೌ ಸಖಿಯಾದ ಮುರಳೆಯೆ, ಏನುಕಾರಣ ನೀನು ತ್ವರೆಯೊಡಗೂಡಿದವಳಂತೆ ಇರುವೆ ?" ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೆಯ್ಯಲು ; ಮುರಳೆಯೆಂಬ ನದಿಯು ಇಂತೆಂದಳು:— "ಎಲೌ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ತಮಸೆಯೆ, ಕೇಳು. ಪೂಜ್ಯನಾದ ಅಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಗೆ ಪತ್ನಿಯಾದ ಲೋಪಾಮುದ್ರೆಯು ನದಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠಳಾದ ಗೋದಾವರಿಯಂ ಕುಱಿತು ಒಂದು ಅರ್ಥವಂ ಪೇಳುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ನನ್ನಂ ಕಳುಹಿಸಿದವಳಾದಕಾರಣ ನಾನು ತ್ವರೆಯಿಂ ಪೋಗುವೆನು. ಆ ಲೋಪಾಮುದ್ರಾದೇವಿಯು ಗೋದಾವರಿಯಂ ಕುಱಿತು ಪೇಳಿದ ಅರ್ಥವೇನೆಂದರೆ— ಎಲೌ ಗೋದಾವರಿಯೆ, ಸೀತಾಪರಿತ್ಯಾಗವಂ ಮಾಡಿದುದು ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಶ್ರೀರಾಮನು ಯಾವ ರೀತಿ ವಿರಹದುಃಖವನನುಭವಿಸುವನೋ, ಆರೀತಿಯಂ ನೀನು ತಿಳಿಯುವೆಯಲ್ಲ. ಶ್ರೀರಾಮನು ಮಹಾಗಾಂಭೀರ್ಯಶಾಲಿಯಾದುದಱಿಂ ಸೀತಾವಿಷಯಕವಾದ ಆ ಶೋಕವು ಹೊಱಕ್ಕೆ ಪ್ರಕಟವಾಗದೆ ಒಳಗೆ ಮಹತ್ತಾದ ವ್ಯಥೆಯನುಂಟುಮಾಡುವುದಾದಕಾರಣ ಆ ಶ್ರೀರಾಮನ ಶೋಕರಸವು ಪುಟಪಾಕದಂತೆ ಇರುವುದು. ಆರೀತಿ ವಿಶೇಷದಿಂ ಇಷ್ಟಳಾಗಿರುವ ಸೀತೆಗೆ ಮಹಾಕಷ್ಟವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದುದಱಿಂ ಜನಿಸಿರುವ ಆ ವಿರಹಶೋಕವು ಅತಿಪ್ರಬಲವಾಗಿ ದೀರ್ಘವಾಗಿ ಸಂತತವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದಾದಕಾರಣ ರಾಮಭದ್ರನು ಅತಿಕೃಶನಾಗಿ ಇದ್ದಾನೆ. ಈಗ ಕಾರಣಾಂತರದಿಂ ಪುನಃ ನಮ್ಮ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದವನಾದುದಱಿಂ ಆ ರಾಮಭದ್ರನಂ ನೋಡಿ ನನ್ನ ಹೃದಯವು ಕಂಪಿಸುತ್ತಲಿದೆ. ಈಗ ರಾಮಭದ್ರನು ನಮ್ಮ ಆಶ್ರಮದಿಂ ಪುನಃ ತಿರಿಗಿ ಬಂದವನಾಗಿ ನಿಯಮದಿಂ ಪಂಚವಟೀವನದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವವು ಸೀತೆಯೊಡಗೂಡಿ ವಾಸವಂ ಮಾಡುವಾಗ ತಮ್ಮ ಸ್ವೇಚ್ಛಾ

ವಿಹಾರಂಗಳಿಗೆ ಸಾಕ್ಷೀಭೂತಂಗಳಾದ ಪ್ರದೇಶಂಗಳಂ ಮುಂದೆ ನೋಡುವವನಾಗಿ ಇ
ದ್ದಾನೆ. ಅಂಥ ಪ್ರದೇಶಂಗಳ ನೋಡುವ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಸ್ವಭಾವದಿಂ ಧೈ
ರ್ಯಯುಕ್ತನಾದರೂ ಇಂಥ ವಿರಹಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅತಿವಿಶಾಲವಾಗಿ ದೀರ್ಘವಾಗಿಯೂ
ಇರುವ ಶೋಕವು ಮಹಾವೇಗದಿಂ ಚಿತ್ತವಂ ವ್ಯಾಕುಲವಾಗಿ ಮಾಡುವುದಾದಕಾರಣ
ಅಡಿಗಡಿಗೂ ರಾಮನಿಗೆ ಮಹಾಪ್ರಮಾದಗಳುಳ್ಳ ಅನೇಕ ವಿರಹಾವಸ್ಥೆಗಳು ಊಹಿಸತ
ಕ್ಕವಾಗಿ ಇರುವುವಾದುದಱಿಂದ, ಎಲೌ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಗೋದಾವರಿಯೇ, ಅಲ್ಲಿ ನೀನು
ರಾಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಾವಧಾನಚಿತ್ತಳಾಗಿರಬೇಕು. ಮತ್ತು ಎಲೌ ಗೋದಾವರಿಯೆ,
ಜಲಬಿಂದುಗಳ ತುಂತುರಗಳಿಂ ಶೀತಳಂಗಳಾಗಿ ಕಮಲಕೇಸರಗಳಲ್ಲಿರುವ ಪರಿಮಳಗಳಂ
ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡು ಬೀಸುತ್ತಲಿರುವ ಇಚ್ಛಾನುಗುಣವಾಗಿ ನಿನ್ನಿಂದ ಪ್ರೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ತರಂ
ಗವಾಯುಗಳಿಂದ ಆಗಾಗ ಮೂರ್ಛೆಯುಂಟಾದಲ್ಲಿ ರಾಮಭದ್ರನ ಜೀವವಂ ಸಮಾಧಾ
ನಪಡಿಸು—ಎಂಬ ಅರ್ಥವಂ ಗೋದಾವರಿಗೆ ತಿಳಿಹಿಸುವುದಕ್ಕೋಸುಗ ಲೋಪಾಮುದ್ರೆ
ಯು ನನ್ನಂ ಕಳುಹಿಸಿದಕಾರಣ ನಾನು ತ್ವರೆಯಿಂ ಪೋಗುವೆನು." ಎಂದು ಪೇಳಿ
ದಳು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ತಮಸೆಯೆಂಬ ನದಿಯು ಇಂತೆಂದಳು:— "ಎಲೌ ಮುರಳೆ
ಯೇ, ಸ್ನೇಹವಿರುವ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಿರುವುದು ಉಚಿತವೇ ಸರಿ. ಮತ್ತೇನಂದರೆ:
ಈಗ ಉಂಟಾಗುವ ವಿರಹಾವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ರಾಮಭದ್ರನು ಜೀವಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಜೀವ
ನೌಷಧಿಯಂತೆ ಒಂದು ಉಪಾಯವು ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಇದೆ." ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು.
ಅದಂ ಕೇಳಿ ಮುರಳೆಯು "ಅದು ಹೇಗೆ?" ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೆಯ್ಯಲು; "ಎಲೌ
ಮುರಳೆಯೇ, ಅದೆಲ್ಲವಂ ಕೇಳು. ಶ್ರೀರಾಮನ ಆಜ್ಞೆಯಿಂ ಲಕ್ಷ್ಮಣಸ್ವಾಮಿಯು
ವಾಲ್ಮೀಕಿಮಹಾಮುನಿಯ ತಪೋವನಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯಂ ಪರಿತ್ಯಾಗಂಗೈದು ಅ
ಲ್ಲಿಂದ ತಿರಿಗಿ ಬಂದವನಾಗಲು, ಆಬಳಿಕ ಸೀತಾದೇವಿಯು, ಪ್ರಸವವೇದನೆಯು ಪ್ರಾ
ಪ್ತವಾಗಲು, ಆ ವೇದನೆಯಂ ಸಹಿಸಲಾಱದೆ ಅತಿದುಃಖವೇಗದಿಂ ತನ್ನ ದೇಹವಂ ಗಂ
ಗಾಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟಳು. ಅಗಲೇ ಆ ಗಂಗಾಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಶಿಶುಗಳಂ ಪೆ
ತ್ತಳು. ಆಬಳಿಕ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಗಂಗಾದೇವಿಯು ಭೂಮಿದೇವಿಯು ಸಹ ಇವರಿಬ್ಬರು
ಆ ಶಿಶುಗಳಂ ತಾವು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಆ ಸೀತೆಯಂ ಸಂಗಡ ಕರಕೊಂಡು ಪಾತಾಳಲೋ
ಕವನ್ನೈದಿಸಿದರು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಆ ಶಿಶುಗಳಿಬ್ಬರು ಸ್ತನ್ಯಪಾನವಂ ಬಿಟ್ಟವರಾಗಲು,
ಗಂಗಾದೇವಿಯು ತಾನೆ ಆ ಶಿಶುಗಳಂ ಕರಕೊಂಡು ಪೋಗಿ ಮಹರ್ಷಿಯಾದ ವಾ
ಲ್ಮೀಕರಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿದಳು." ಎಂಬ ತಮಸೆಯ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ, ಮುರಳೆಯು
ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡುತ್ತ ಇಂತೆಂದಳು:— "ಎಲೌ ತಮಸೆಯೆ, ಇಂಥ ಮಹಾತ್ಮರಿಗೆ ದುರ್ದ
ಶೆ ಬಂದಾಗ್ಯೂ ಅದು ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾಗುತ್ತಲಿದೆ. ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ— ಅಂಥ ಲೋ
ಕಪಾವನೆಯಾದ ಗಂಗಾದೇವಿಯು ಭೂದೇವಿಸಹ ಈ ಸೀತೆಗೆ ಬಂದ ದುರ್ದಶೆಯಲ್ಲಿ
ತಾವು ಪರಿಜನವಾಗಿ ಹೆಱಿಗೆ ಮೊದಲಾದ ಸೇವೆಯಂ ಮಾಡಿದವರಲ್ಲವೆ?" ಎಂಬದಾಗಿ

ಮುರಳೆಯು ಪೇಳಲು; ತಮಸೆಯು— “ಎಲೌ, ಕೇಳು. ಈಗ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಗಂಗೆಯು ಅಯೋಧ್ಯಾಪುರದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರವಹಿಸುವ ಸರಯೂನದಿಯ ಮುಖದಿಂ ಈ ಶಂಬೂಕನ ಸಂಹಾರನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಪುನಃ ಶ್ರೀರಾಮನಿಗೆ ಜನಸ್ಥಾನಪ್ರವೇಶವು ಸಂಭವಿಸುವುದಂ ಕೇಳಿ ಯಾವರೀತಿ ಲೋಪಾಮುದ್ರೆಯು ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂ ರಾಮನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಯಾವ ಪ್ರಮಾದವಂ ಶಂಕಿಸಿದಳೋ ತಾನು ಆ ಪ್ರಮಾದವನ್ನೇ ಶಂಕಿಸಿ, ಒಂದು ಅನಿಷ್ಟಶಾಂತಿಗೋಸುಗ ದೇವತಾಪೂಜೆಯು ಮಾಡತಕ್ಕದೆಂಬ ವ್ಯಾಜವಂ ಕಲ್ಪಿಸಿ ಆ ವ್ಯಾಜದಿಂದ ಸೀತಾಸಮೇತಳಾದ ನನ್ನಂ ಗೋದಾವರೀತೀರವಂ ಕುಱಿತು ಕಳುಹಿಸಿದಳು” ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಮುರುಳೆಯು—“ಎಲೌ ತಮಸೆಯೇ, ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಗಂಗೆಯು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಯೋಚಿಸಿದಳು. ಅದೆಂತೆನೆ—ರಾಜನೀತಿಯಲ್ಲಿ ಉದ್ಯುಕ್ತನಾಗಿರುವ ಶ್ರೀರಾಮನು ಲೋಕಗಳಿಗೆ ಕ್ಷೇಮಕರಗಳಾದ ಆಯಾಯ ಕಾರ್ಯಗಳಿಂ ವ್ಯಾಪಾರಯುಕ್ತನಾಗಿರುವನಾದಕಾರಣ ಈ ರಾಮನಿಗೆ ಚಿತ್ತವಿಕ್ಷೇಪಗಳು ನಿತ್ಯಗಳಾಗಿರುವುವಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತನಾಗಿ ಶೋಕಮಾತ್ರದೊಡನೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಶ್ರೀರಾಮನಿಗೆ ಶಂಬೂಕನ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಪುನಃ ದಂಡಕಾರಣ್ಯ ಪ್ರವೇಶವುಂಟಾದಡೆ ಮಹಾಪ್ರಮಾದವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದೆಂದು ಚಿಂತಿಸಿ, ಗಂಗೆಯು ರಾಮನ ಕ್ಷೇಮಾರ್ಥವಾಗಿ ಸೀತಾಸಹಿತಳಾದ ನಿನ್ನಂ ಗೋದಾವರೀತೀರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದಳಲ್ಲವೆ? ಆದಾಗ್ಯೂ ಸೀತೆಯು ಇಂಥ ದುರ್ದಶೆಯಲ್ಲಿ ರಾಮನಂ ಎಂತು ಸಮಾಧಾನ ಪಡಿಸುಯಾಳು ?” ಎಂಬ ಮುರಳೆಯ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ, ತಮಸೆಯು ಇಂತೆಂದಳು:—“ಎಲೌ ಮುರಳೆಯೇ, ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಗಂಗೆಯು ಒಂದು ವ್ಯಾಜವಂ ಕಲ್ಪಿಸಿ ಸೀತೆಯಂ ಕುಱಿತು ಇಂತೆಂದಳು:— ಎಲೌ ಮಗಳೇ, ಯಜ್ಞಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವಳೇ, ಎಲೌ ಸೀತೆಯೇ, ಈಗ ಆಯುಷ್ಮಂತರಾದ ಕುಶಲವರಿಗೆ ಜನ್ಮಸಂವತ್ಸರಂಗಳು ಹನ್ನೆರಡು ತುಂಬುವುವಾದಕಾರಣ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಸಂವತ್ಸರದ ಸಂಖ್ಯಾರ್ಥವಾದ ಮಂಗಳಗ್ರಂಥಿಯು ಈ ದಿವಸವು ಜನ್ಮದಿವಸವಾದುದಱಿಂದ ಬೆಳೆಯತಕ್ಕುದಾಗಿ ಇದೆಯಾದ ಕಾರಣ ನಿನಗೆ ಪೂರ್ವಿಕನಾಗಿ ಮಾವನಾಗಿಯು ಈವರೆಗೂ ವೃದ್ಧಿಯನೈದಿರುವ ಮನುಚಕ್ರವರ್ತಿ ಸಂಬಂಧಿಯಾದ ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠವಂಶಕ್ಕೆ ಮೂಲಪುರುಷನಾಗಿ ದೇವೋತ್ತಮನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಪಾಪಪರಿಹಾರಕನಾದ ಸೂರ್ಯನಂ ನಿನ್ನ ಹಸ್ತದಿಂ ಕೊಯ್ಯಲ್ಪಟ್ಟ ಪುಷ್ಪಗಳಿಂ ಪೂಜಿಸಿ ಸೇವಿಸುವಳಾಗು. ಈಗ ಸೂರ್ಯನ ಸೇವಾರ್ಥವಾಗಿ ಈ ಪಾತಾಳಲೋಕದಿಂದ ಭೂಲೋಕವನ್ನೈದಿರುವ ನಿನ್ನಂ ನಮ್ಮ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ದೇವತೆಗಳೂ ಕೂಡ ನೋಡಲಾಱರು. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರು ನೋಡರು ಎಂದು ಹೇಳತಕ್ಕುದೇನಿದೆ?— ಎಂಬದಾಗಿ ಗಂಗಾದೇವಿಯು ಸೀತೆಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿ, ಆ ಬಳಿಕ ನನ್ನಂ ಕುಱಿತು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದಳು. ಅದೆಂತೆನೆ— ಎಲೌ ತಮಸೆಯೆ, ನನಗೆ ಸೊಸೆಯಾಗಿ ಮಗಳಾಗಿಯು ಇರುವ ಈ ಸೀತೆಯು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಅತಿಪ್ರೇಮವುಳ್ಳವಳಾದಕಾ

ರಣ ಸೂರ್ಯಪ್ರಾರ್ಥನಾನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಈ ಸೀತೆಗೆ ನೀನೇ ಸಹಾಯವಾಗಿ ಭೂಲೋಕ ವನ್ನೈದುವಳಾಗು ಎಂದು, ನಾನು ಗಂಗೆಯಿಂ ಅಜ್ಞಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟವಳಾದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಆ ಕಾರ್ಯವನನುಸರಿಸಿಕೊಂಡು ಇದ್ದೇನೆ.'' ಎಂಬ ತಮಸೆಯ ಉತ್ತರವಂ ಕೇಳಿ, ಮುರಳೆಯು ಇಂತೆಂದಳು:— "ಎಲೌ ತಮಸೆಯೆ, ನಾನು ಈ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಲೋಪಾಮುದ್ರೆಗೆ ತಿಳುಹಿಸುವಳಾಗುತ್ತೇನೆ. ರಾಮಭದ್ರನೂ ಕೂಡ ಅಗಸ್ತ್ಯಾಶ್ರಮದಿಂ ತಿರಿಗಿ ಬಂದನೆಂ ಎನುತಲೆ ಊಹಿಸುತ್ತೇನೆ.'' ಎಂದು ಮುರಳೆಯು ಪೇಳಲು; ತಮಸೆಯು ಮುರಳೆಯುಂ ಕುಱಿತು—"ಎಲೌ ಸಖಿಯೆ, ರಾಮಭದ್ರನು ಈ ಜನಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬರುವನಾದುದಱಿಂದಲೆ ಈ ಸೀತೆಯು ಗೋದಾವರಿಯ ಮಡುವಿನಿಂದ ಹೊಱಟವಳಾಗಿ, ವಿರಹವೇದನೆಯಿಂ ಅತಿಶುಭ್ರಳಾಗಿ, ದುರ್ಬಲಂಗಳಾಗಿಯು ಇರುವ ಕಪೋಲಸ್ಥಳಗಳಿಂ ಸುಂದರವಾಗಿ, ಚಲಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಕೇಶಸಮೂಹವುಳ್ಳುದಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಮುಖವಂ ಧರಿಸುತಲಿರುವಳಾದಕಾರಣ ಇದು ಶೋಕರಸದ ಮೂರ್ತಿಯೋ ಅಥವಾ ಅಱುವಂ ತಾಳಿರುವ ವಿರಹವ್ಯಥೆಯೋ ಎಂಬ ಹಾಗೆ ತೋಱುವಳಾಗಿ ಈವನವನ್ನೈದುತ್ತಾಳೆ.'' ಎಂಬ ತಮಸೆಯ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ, ಮುರಳೆಯು ಸೀತೆಯುಂ ನೋಡಿ, ಇವಳೆ ಆಸೀತೆಯು ಎಂದು ತಿಳಿದು, "ಎಲೌ ತಮಸೆಯೆ, ವೃಕ್ಷದ ಅಗ್ರಪ್ರದೇಶದಿಂ ಕೊಯ್ಯಲ್ಪಟ್ಟ ಚಿಗುರಿನಂತೆ ಮನೋಹರವಾಗಿ, ವಿರಹತಾಪದಿಂ ಅತಿಶುಭ್ರವರ್ಣವಾಗಿ, ಕೃಶವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ಸೀತೆಯ ಶರೀರವಂ ಪುಷ್ಪದಂತೆ ಕೋಮಲವಾಗಿರುವ ಹೃದಯವಂ ಶೋಷಿಸುವುದಾಗಿ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ದೀರ್ಘವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಶೋಕವು ಶರತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪುಟ್ಟುವ ಶಖೆಯು ಕೇತಕೀಪುಷ್ಪದ ಗರ್ಭಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಗಱಿಯುಂ ಬಾಡಿಸುವಂತೆ ಬಾಡಿಸುತ್ತಲಿದೆ ನೋಡು.'' ಎಂದು ನುಡಿದಳು.

ಈರೀತಿ ತಮಸಾಮುರಳೆಗಳೆಂಬ ನದಿಗಳಿರ್ವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಶ್ನೋತ್ತರವಚನಗಳಿಂದ ಪೂರ್ವೋತ್ತರ ಕಥಾಸಂಗತಿಗಳಂ ರಾಮಪ್ರವೇಶವಂ ಸೀತಾಪ್ರವೇಶವಂ ಸಹ ಸೂಚನಂಗೈದು, ರಂಗಸ್ಥಾನದಿಂ ತಿರಿಗಿ ಹೊಱಟುಪೋಗಲು—

ಆಬಳಿಕ ನೇಪಥ್ಯವೆಂಬ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಳು— "ಎಲೆ ಮಗುವೆ! ಎಲೆ ಮಗುವೆ!'' ಎಂದು ಘೋಷವಂ ಮಾಡಲು;

ಆಬಳಿಕ ಸೂರ್ಯನ ಪೂಜಾನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಪುಷ್ಪಗಳಂ ಕೊಯ್ಯುವುದರಲ್ಲಿ ಉದ್ಯುಕ್ತವಾದ ಹಸ್ತವುಳ್ಳ ಸೀತೆಯು ಶೋಕದೊಡನೆಯು ಕುತೂಹಲದೊಡನೆಯು ಕೂಡಿದವಳಾಗಿ, ಆ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಪುಟ್ಟಿದ ಶಬ್ದವಂ ಕೇಳುತ, ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಂಗೈದು, "ಎಲೌ, ಇದೇನು ಆಶ್ಚರ್ಯವು? ಪ್ರಿಯಸಖಿಯಾದ ವಾಸಂತಿಯು ನುಡಿಯುವಳೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ'' ಎಂದು ಹೇಳಲು;

ಆಗ ಪುನಃ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಳು ಇಂತೆಂದಳು— "ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸೀತಾದೇವಿಯು ತನ್ನ ಹಸ್ತದಲ್ಲಿ ಪಿಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟ ಸಲ್ಲಕಿಯೆಂಬ ವೃಕ್ಷದ ತಳಿರುಗಳಿಂದ ಮುಂ

ದು ಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಚಲಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಯಾವ ಬಾಲಗಜವಂ ಪೋಷಿಸಿದಳೋ,'' ಎನಲು,

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು “ ಆ ಬಾಲಗಜಕ್ಕೆ ಏನು?'' ಎನಲು,

ಆಗ ಪುನಃ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಳು ಇಂತೆಂದಳು:— “ ಆ ಬಾಲಗಜವು ಸ್ತ್ರೀಗಜದೊಡಗೂಡಿ ಜಲಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುವುದಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದು ಮಹತ್ತಾದ ಗಜದಿಂ ಕೊಬ್ಬಿನಿಂದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ತಿರಸ್ಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು.'' ಎನಲು;

ಸೀತೆಯು ಕೇಳಿ ತ್ವರೆಯೊಡಗೂಡಿ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ಅಡಿಗಳನಿಟ್ಟು, “ ಎಲೈ, ಪೂಜ್ಯರಿಗೆ ಪುತ್ರನಾದ ಕಾಂತನೇ, ನನ್ನ ಪುತ್ರನಾದ ಈ ಗಜಬಾಲಕನಂ ಸಲಹು ಸಲಹು'' ಎಂದು ಪೇಳಿ, ಆಬಳಿಕ ವ್ಯಸನದಿಂ “ಎಲೈ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಆವಾಸಸ್ಥಾನವಾದ ಈ ಪಂಚವಟಿಯೆಂಬ ಪ್ರದೇಶವಂ ನೋಡಿದುದಱಿಂದ ಬಹುಕಾಲ ಪರಿಚಯಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಆಕಾಂತನೆಂಬ ಅಕ್ಷರಂಗಳೇ ಅಲ್ಪಭಾಗ್ಯಳಾದ ನನ್ನಂ ಪುನಃ ಅನುಸರಿಸಿಕೊಂಡು ಮುಖದಿಂ ಹೊಱಡುತ್ತಲಿವೆ, ಬಿಡುಬಿಡು.'' ಎಂದು ತನ್ನಂ ತಾನೆ ನಿಂದಿಸಿ, “ ಹಾ ಕಾಂತನೇ ! ” ಎಂದು ಮೂರ್ಛೆಯನ್ನೈದಿದಳು.

ಆಗ ತಮಸೆಯು ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ “ ಎಲಾ ಮಗಳೆ, ಸಮಾಧಾನಪಡುವಳಾಗು, ಸಮಾಧಾನಪಡುವಳಾಗು ! ” ಎಂದು ಸೀತೆಯಂ ಸಂತೈಸಿದಳು.

ಅಷ್ಟಱೊಳಗೆ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ “ ಎಲೈ ವಿಮಾನರಾಜನೆ, ನೀನು ಇಲ್ಲಿ ಇರು'' ಎಂಬ ಘೋಷವುಂಟಾಯಿತು.

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು ಭಯದೊಡನೆ ಉಲ್ಲಾಸದೊಡನೆಯು ಕೂಡಿ ಇಂತೆಂದಳು— “ ಎಲಾ, ಜಲಭಾರದಿಂ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ ಮೇಘದ ನಿಬಿಡವಾದ ಘರ್ಜನದಂತೆ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ತುಂಬಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಎಲ್ಲೋ ಬಂದಾನೊಂದು ವಚನಘೋಷವು ಕರ್ಣಾನಂದವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತ, ಅಲ್ಪಭಾಗ್ಯಳಾದ ನನ್ನಂ ಶೀಘ್ರದಿಂ ಕುತೂಹಲಯುಕ್ತಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಲಿದೆ ! '' ಎಂದು ಪೇಳಲು; ತಮಸೆಯು ಮುಗುಳುನಗೆಯೊಡನೆ ಕಣ್ಣೀರೊಡನೆಯೂ ಕೂಡಿ “ ಎಲಾ ಮಗಳೆ, ಎಲ್ಲೋ ಬಂದುಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಫುಟವಲ್ಲದೆ ಇರುವ ಒಂದು ಘೋಷವಂ ಕೇಳಿ ನೀನು ಮೇಘಗರ್ಜನವಂ ಕೇಳಿ ಹೆಣ್ಣುನವಿಲಂತೆ ಭಯಯುಕ್ತಳಾಗಿ ಕುತೂಹಲಯುಕ್ತಳಾಗಿಯೂ ನಿಂತಿರುವೆ ! '' ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು “ಎಲಾ ಪೂಜ್ಯಳೆ, ನೀನು ಆ ಘೋಷವು ಅಸ್ಫುಟವಾಗಿರುವುದೆಂದು ಪೇಳುವೆಯೇನು? ಕಾಂತನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯೆ ಈರೀತಿ ನುಡಿದನೆಂದು ಸ್ವರಸಂದರ್ಭದಿಂ ನಾನು ತಿಳಿಯುವೆನಲ್ಲ?'' ಎಂಬದಾಗಿ ಸೀತೆಯು ಪೇಳಲು; ತಮಸೆಯು ಸೀತೆಯಂ ಕುಱಿತು— “ ಎಲಾ ಸೀತೆಯೆ, ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಂಶಸ್ಥನಾದ ಅರಸು ತಪಸ್ಸಂಗೆಯ್ಯುವ ಶೂದ್ರನಂ ದಂಡಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಜನಸ್ಥಾನವೆಂಬ ದಂಡಕಾರಣ್ಯಪ್ರದೇಶವಂ ಕುಱಿತು ಬಂದನೆಂಬ ವೃತ್ತಾಂತವು ಶ್ರುತವಾಗುತಲಿದೆ'' ಎನಲು; ಸೀತೆಯು

"ಎಲೌ ಪೂಜ್ಯಳೆ, ದೈವಯೋಗದಿಂ ಆ ಅರಸು ಸ್ವಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ವಿಮುಖನಲ್ಲದೆ ಇದ್ದಾ ನೆಯಲ್ಲವೆ?" ಎಂದು ಪೇಳಲು;

ಅಷ್ಟರೊಳಗೆ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನು ಇಂತೆಂದನು:— "ಯಾವ ಪ್ರಸ್ರವಣಪರ್ವತದ ತಪ್ಪಲುಗಳಲ್ಲಿರುವ ವೃಕ್ಷಗಳು ಮೃಗಗಳುಸಹ ನನಗೆ ಬಂಧುಗ ಳಾಗಿ ಇದ್ದುವೋ, ಮತ್ತು ಯಾವ ತಪ್ಪಲುಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಪ್ರಿಯಳಾದ ಸೀತೆಯೊಡಗೂಡಿ ಬಹುಕಾಲ ವಾಸವಂ ಮಾಡಿದೆನೋ, ಗೋದಾವರಿಯೆಂಬ ನದಿಯು ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಸ್ರವಣ ಪರ್ವತದ ಅನೇಕಂಗಳಾದ ಗುಹೆಗಳು ಗಿರಿನದಿಗಳು ಸಹ ಉಳ್ಳ ಆ ತಪ್ಪ ಲುಗಳೇ ಇವಲ್ಲವೆ?" ಎಂದು ಪೇಳಲು;

ಸೀತೆಯು ನೋಡಿ "ಚೆನ್ನಾಯಿತು! ಇದೇನು? ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿರುವ ಚಂದ್ರ ಮಂಡಲದಂತೆ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ವೇತವರ್ಣವಾಗಿ ಅತಿಕೃಶವಾಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ರ ಮ್ಯವಾಗಿಯೂ ಆಕೃತಿಯು ಇರುವುದಱಿಂ, ಸ್ವಾಭಾವಿಕಗಳಾಗಿ ಸೌಮ್ಯಗಳಾಗಿ ಗಂ ಭೀರಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಪ್ರಿಯನೇ ಈತನು, ಹೌದು. ಎಲೌ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ತಮ ಸೆಯೆ, ನನ್ನನ್ನವಲಂಬಿಸುವಳಾಗು." ಎಂದು ಪೇಳಿ, ತಮಸೆಯನ್ನಾಲಿಂಗನಂಗೈದು, ಮೂರ್ಛೆಯನೈದಿದಳು. ಆಗ ತಮಸೆಯು ಸೀತೆಯಂ ತಬ್ಬಿಕೊಂಡು, "ಎಲೌ ಮ ಗಳೆ, ಚಿತ್ತವಂ ಸಂತೈಸು, ಸಂತೈಸು." ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು.

ಅಷ್ಟರೊಳಗೆ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಆ ಪುರುಷನು ಇಂತೆಂದನು:— "ಈಪಂ ಚವಟಿಯ ದರ್ಶನದಿಂದ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ ದುಃಖವೆಂಬ ಅಗ್ನಿಯು ಈಗ ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ಜ್ವಲಿಸುವುದಾದಕಾರಣ ಅಂಥ ದುಃಖಾಗ್ನಿಯಿಂದೆದ್ದಿರುವ ಧೂ ಮದ ಮುಂಭಾಗವೋ ಎಂಬಂತೆ ಮೂರ್ಛೆಯು ಮೊದಲು ನನ್ನಂ ಸುತ್ತಿಕೊಳ್ಳುತ ಲಿದೆ. ಕಟಕಟ! ಎಲೌ ಪ್ರಿಯಳಾದ ಸೀತೆಯೇ!" ಎಂದು ಸಂತಪಿಸುವನಾಗಲು;

ರಂಗಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ತಮಸೆಯು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ "ನಮ್ಮ ಗುರುಜನರು, ಈ ರೀತಿ ರಾಮನಿಗೆ ಪುನಃ ಪಂಚವಟೀದರ್ಶನದಿಂ ಮೂರ್ಛೆ ಮೊದಲಾದ ಅನರ್ಥವು ಸಂ ಭವಿಸುವುದೆಂದು ಪೂರ್ವದಲ್ಲೆ ಊಹಿಸಿದ್ದರಲ್ಲವೆ?" ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿದಳು.

ಪುನಃ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಆ ಪುರುಷನು "ಹಾ! ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಿಯಸಖಿ ಯಾಗಿ ಇದ್ದವಳೇ! ಹಾ! ಜನಕರಾಯನ ಪುತ್ರಿಯಾದ ಸೀತೆಯೇ!" ಎಂದು ಪ್ರಿಯ ಳಂ ಸ್ಮರಿಸುವನಾಗಲು;

ಅದಂ ಕೇಳಿ ರಂಗಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯು ಇಂತೆಂದಳು:— "ಕಟಕಟಾ! ಬಿ ಡುಬಿಡು, ಪ್ರಿಯನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ಅಲ್ಪಭಾಗ್ಯಳಾದ ನನ್ನನ್ನೇ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ಕ ಮಲಗಳಂತೆ ಇರುವ ನೇತ್ರಂಗಳಂ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡವನಾಗಿ, ವಿರಹವ್ಯಥೆಯೊಡಗೂಡಿದ ವನಾದಕಾರಣ ನಿಶ್ವಾಸಗಳು ಶೋಕವೇಗದಿಂದ ತಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟುದುದಱಿಂ ಸಹಿಸಲು ಶ ಕ್ಯವಲ್ಲದೆ ಭೂಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಟಕಟಾ! ಮೂರ್ಛಿತನೇ ಆದನು. ಎಲೌ ಪೂಜ್ಯಳಾದ

ತಮಸೆಯೇ, ರಕ್ಷಿಸು ರಕ್ಷಿಸು, ಪ್ರಿಯನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಬದುಕಿಸು." ಎಂದು ತಮಸೆಯ ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಳು. ಆಗ ತಮಸೆಯು ಸೀತೆಯಂ ಕುರಿತು— "ಎಲೌ ಭಾಗ್ಯವತಿಯೆ, ನಿನ್ನ ಹಸ್ತವು ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ಸ್ಪರ್ಶವುಳ್ಳುದಾದಕಾರಣ ಆ ನಿನ್ನ ಹಸ್ತಸ್ಪರ್ಶದಲ್ಲಿ ಈ ರಾಮಭದ್ರನು ಆಸಕ್ತನಾಗಿದ್ದದುದರಿಂ ನೀನೆ ಜಗತ್ಪತಿಯಾದ ಆ ರಾಮನಂ ಹಸ್ತಸ್ಪರ್ಶದಿಂ ಬದುಕಿಸುವಳಾಗು" ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು "ಏನಾಗುವುದೊ ಅದಾಗಲಿ, ಪೂಜ್ಯಳಾದ ತಮಸೆಯು ಯಾವ ರೀತಿ ಆಜ್ಞಾಪಿಸುವಳೋ, ಆರೀತಿ ಆಚರಿಸೋಣ" ಎಂದು ತ್ವರೆಯೊಡಗೂಡಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಪೊರಟುಪೋದಳು.

ಆಬಳಿಕ ಶ್ರೀರಾಮನು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಪವಡಿಸಿದವನಾಗಿ, ಕಣ್ಣೀರೊಡಗೂಡಿರುವ ಸೀತೆಯಿಂ ಸ್ಪರ್ಶಿಸಲ್ಪಡುವನಾದಕಾರಣ ಆನಂದದಿಂ ಉಚ್ಛ್ವಾಸಯುಕ್ತನಾಗಿಯು ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಿಸುವನಾಗಲು;

ಸೀತೆಯು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಂತೋಷಯುಕ್ತಳಾಗಿ, "ಮೂರುಲೋಕಗಳಿಗೂ ಪೋಗಿರುವ ಜೀವವು ಪುನಃ ಹಿಂಡಕ್ಕೆ ತಿರಿಗಿ ಬಂತೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿಯುವೆನು." ಎಂದು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಭಾವಿಸಿದಳು. ಆಗ ಶ್ರೀರಾಮನು ಆನಂದದಿಂದ ಇಂತೆಂದನು:— "ಎಲೈ, ಇದೇನು? ಶ್ರೀಚಂದನ ವೃಕ್ಷದ ತಳಿರುಗಳಂ ತಂದು ಹಸ್ತಗಳಿಂ ಅವುಗಳ ಸ್ವರಸವು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟಿತೋ, ಅಲ್ಲದೆ ತಳಿರುಗಳಂತೆ ಮನೋಹರಗಳಾದ ಚಂದ್ರಕಿರಣಗಳಂ ಹಸ್ತಗಳಿಂ ಪೀಡಿಸಿ ಆ ಅಮೃತರಸವು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟಿತೋ, ಅಲ್ಲದೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರದಿಂ ಅತಿತಾಪಯುಕ್ತವಾದ ನನ್ನ ಜೀವವಂ ಪುನಃ ಬದುಕಿಸಿದಂಥ ಸಂಜೀವನವೆಂಬ ಔಷಧಿಯ ರಸವು ಪುನಃ ನನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸರಿಸಿತೋ, ಮತ್ತು ಯಾವ ಸ್ಪರ್ಶವು ವಿರಹಸಂತಾಪದಿಂ ಜನಿಸಿದ ನನ್ನ ಮೂರ್ಛೆಯಂ ಪರಿಹರಿಸಿ, ಆನಂದಾತಿಶಯದಿಂದ ಪುನಃ ನನ್ನಂ ಪರವಶನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಲಿದೆಯೋ, ಅಂಥ ಸಂಜೀವನವಾದ ಮನೋಮೋಹಕವಾದ ಈ ಸ್ಪರ್ಶವು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪರಿಚಯಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟುದೆ ಹೊರತು ಮತ್ತೊಂದಲ್ಲ" ಎಂದು ಶ್ರೀರಾಮನು ಪೇಳಿದವನಾಗಲು; ಸೀತೆಯು ಭಯದೊಡನೆಯೂ ದೈನ್ಯದೊಡನೆಯೂ ಕೂಡಿದವಳಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಪೋಗಿ "ನನಗೆ ಇರುವ ಈ ದುರ್ದಶಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯದಿಂ ಸಮೀಪವನ್ನೈದಿ ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಸ್ಪರ್ಶಿಸಿದೆನೆಂಬುವುದೆ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತೆ?" ಎಂದಳು. ಆಗ ಶ್ರೀರಾಮನು ಆರೀತಿ ಕಣ್ಣುಗಳಂ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡೇ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆಲೋಚಿಸಿ, "ನಾನು ಪ್ರೇಮಯುಕ್ತಳಾದ ಸೀತೆಯೊಡನೆ ಕೂಡಿದವನಾಗಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ?" ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಸೀತೆಯು ಅದಂ ಕೇಳಿ "ಗುರುಪುತ್ರನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ನನ್ನಂ ನಿಂದಿಸುತ್ತಾನೆ. ಬಿಡು ಬಿಡು." ಎಂದು ತಾನೇ ತನ್ನಂ ನಿಂದಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಶ್ರೀರಾಮನು "ಆಗಲಿ ನೋಡುತ್ತೇನೆ" ಎನಲು; ಆಗ ಸೀತೆಯು ಭಯದಿಂದ "ಎಲೌ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ತಮಸೆಯೇ,

ನಾವು ಇಲ್ಲಿಂದ ಪೊಱಟುಪೋಗೋಣ. ನಾನು ಪತಿಯಿಂ ತ್ಯಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟೆನಾದಕಾರಣ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬರುವಂತೆ ಅನುಜ್ಞೆ ಇಲ್ಲವಾದುದಱಿಂ ಸ್ವಾಮಿಯು ನನ್ನಂ ನೋಡಿ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಕೋಪವಂ ಮಾಡಿಯನಾ?'' ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ತಮಸೆಯು— "ಎಲಾ ಮಗಳೆ, ಗಂಗಾದೇವಿಯ ಪ್ರಸಾದದಿಂ ನೀನು ವನದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಕೂಡ ಅದೃಶ್ಯಳಾಗಿದ್ದೀಯೆ, ಭಯವೇನು?'' ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು. ಸೀತೆಯು "ಹೌದು, ನನಗೆ ಈರೀತಿ ಗಂಗೆಯ ಅನುಗ್ರಹವಿದೆ.'' ಎಂದು ಸ್ಮರಿಸಿದಳು. ಶ್ರೀರಾಮನು ಮೋಹಾವೇಶದಿಂ "ಎಲೌ ಪ್ರಿಯಳಾದ ಸೀತೆಯೇ'' ಎಂದು ಕರೆಯಲು; ಸೀತೆಯು ಭಯದೊಡನೆಯೂ ಗದ್ಗದಸ್ವರದೊಡನೆಯೂ ಕೂಡಿದವಳಾಗಿ "ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ನೀನು ಲೋಕಾಪವಾದ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ನನ್ನಂ ತ್ಯಜಿಸಿದೆ ಯೆಂಬ ಈವೃತ್ತಾಂತಕ್ಕೆ ಈರೀತಿ ನನ್ನಂ ಪ್ರಿಯಳೆಂದು ಮೋಹದಿಂ ಕರೆಯುವುದು ಉಚಿತವಲ್ಲ.'' ಎಂದು ಪೇಳಿ, ಅಷ್ಟಱೊಳಗೆ ಕಣ್ಣೀರೊಡಗೂಡಿ, "ಅಥವಾ ಜನ್ಮಾಂತರಂಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಪುನಃ ಸಂಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲವಾದಕಾರಣ ದುರ್ಲಭವಾದ ದರ್ಶನವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಮತ್ತು ಅಲ್ಪಭಾಗ್ಯಳಾದ ನನ್ನಂ ಕುಱಿತು ಪ್ರೇಮಯುಕ್ತನಾಗಿ ಈರೀತಿ ಪ್ರಿಯಳೇ ಎಂದು ಪೇಳುವ ಗುರುಪುತ್ರನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಯಾಕೆ ವಜ್ರಮಣಿಯಂತೆ ದಯಾರಹಿತವಾಗುತ್ತೇನೆ? ಈ ಸ್ವಾಮಿಯ ಹೃದಯಮಂ ನಾನೊಬ್ಬಳೇ ತಿಳಿಯುವೆನು. ನನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ಈ ಸ್ವಾಮಿಯೊಬ್ಬನೇ ಬಲ್ಲನು.'' ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ನೋಡಿದವನಾಗಿ, ಸಂತಾಪದೊಡಗೂಡಿ, "ಕಟಕಟಾ! ಇಲ್ಲಿ ಯಾವಳೂ ಇಲ್ಲ?'' ಎಂದು ವ್ಯಸನಪಡುವನಾಗಲು; ಆಗ ಸೀತೆಯು "ಎಲೌ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ತಮಸೆಯೆ, ಸ್ವಾಮಿಯು ನನ್ನಂ ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಪರಿತ್ಯಾಗವಂ ಮಾಡಿದವನಾದಾಗ್ಯೂ ಈರೀತಿ ನನ್ನ ವಿರಹದಿಂ ದುಃಖಿಸುವ ಈ ಪ್ರಿಯನಂ ನೋಡುವುದಱಿಂದ ನನ್ನ ಹೃದಯದ ಅವಸ್ಥೆಯು ಯಾವ ರೀತಿ ಇದೆಯೆಂದು ಪೇಳಲಿ. ಕಟಕಟಾ! ಪೇಳಲಶಕ್ಯವಲ್ಲ!'' ಎನಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ತಮಸೆಯು, "ಎಲೌ ಮಗಳೇ, ನಿನ್ನಹೃದಯದ ಅವಸ್ಥೆಯಂ ನಾನು ತಿಳಿಯುವೆನು. ಮಗಳೇ, ನಾನು ತಿಳಿಯುವೆನು'' ಎಂದು ವ್ಯಸನದಿಂ ಪೇಳಿ, ಆ ಸೀತೆಯ ಹೃದಯವಿರುವುದಂ ಬಣ್ಣಿಸುವಳು.— "ಎಲೌ ಸೀತೆಯೆ, ನಿನ್ನ ಹೃದಯವು ಎಂತು ಇರುವುದೆಂದರೆ: ಪತಿಯಾದ ರಾಮನು ಲೋಕಾಪವಾದ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ನಿನ್ನಂ ಪರಿತ್ಯಾಗವ ಮಾಡಿದವನಾದುದಱಿಂ ಪುನಃ ಪತಿಯೊಡನೆ ಸಂಗವುಂಟಾಗುವುದೆಂಬ ಆಶೆ ಇಲ್ಲದಕಾರಣ ಈಪತಿಯಾರು ನಾನು ಯಾರೆಂದು ಉದಾಸೀನವಾಗಿಯೂ, ಮತ್ತು ನೀನು ಪೂರ್ಣಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗಿ ಬೇಸಱಿಕೆಯಿಂ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರೊಡನೆ ಚಿತ್ರವಂ ನೋಡುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕುಱಿತು—ಎಲೈ ಕಾಂತನೆ, ಈಚಿತ್ರವಂ ನೋಡಿದುದಱಿಂ ಪುನಃ ಆಋಷಿಗಳ ಆಶ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಋಷಿಪತ್ನಿಯರುಗಳೊಡನೆ ವಿಹಾರಂಗೆಯ್ಯಬೇಕೆಂದು ಪುನಃ ಗಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನವಂ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಸಹ ನನಗೆ ಮನೋರಥವುಂಟಾಗಿದೆ ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಲು,

ಸ್ವಾಮಿಯು— ಹಾಗೆ ಆಗಲಿ, ಈ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಮನೋರಥವಂ ಪೂರ್ತಿಗೆಯ್ಯುವೆ
ನು ಎಂದು ಪೇಳಿದವನಾಗಲು; ಅಷ್ಟಱೊಳಗೆ ನೀನು ಆಯಾಸದಿಂ ನಿದ್ದೆಗೆಯ್ಯು
ತ್ತಲಿರುವಾಗ, ಸ್ವಾಮಿಯು ಗೂಢಚಾರಮುಖದಿಂ ನಿನ್ನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಒಂದು ಲೋ
ಕಾಪವಾದವಂ ಕೇಳಿ, ಆಬಳಿಕ ನಿನ್ನ ಮನೋರಥವಂ ಪೂರ್ತಿಗೈದು ಹಿತವನ್ನಾಚ
ರಿಸುವನಂತೆ ಕಪಟದಿಂ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಮುಖಾಂತರದಿಂ ನಿನ್ನಂ ರಥವನ್ನೇಱಿಸಿ, ನಿ
ರ್ಜನವಾದ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ತ್ಯಾಗಂಗೈಸಿದುದಱಿಂದ ಕಪಟಯುಕ್ತವಾಗಿಯು; ಆಯು
ಸ್ಸು ಪೂರ್ತಿಯಾಗುವವರೆಗೂ ಅನುಭವಿಸತಕ್ಕುದಾದಕಾರಣ ಅತಿದೀರ್ಘವಾದ ಈ ವಿ
ರಹದ ದೆಶೆಯಲ್ಲಿ ದೈವಗತಿಯಿಂ ಏನೋ ಒಂದು ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಪುನಃ
ಸ್ವಾಮಿಯ ಮುಖದರ್ಶನವು ಘಟಿಸಿದುದಱಿಂದ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂ ಸ್ತಂಭಿತವಾಗಿಯೂ; ಮ
ತ್ತು ನೀನು ಸುಜನವಾದುದಱಿಂದ ಪತಿಭಕ್ತಿಯಲ್ಲೇ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ನನ್ನ ಕ
ರ್ಮಫಲವು ಈರೀತಿ ಅನುಭವಿಸತಕ್ಕುದಾಗಿ ಇರುವಲ್ಲಿ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು
ದೋಷವೇನೆಂದು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿಯು; ಮತ್ತು ಲೋಕರಂಜನಾರ್ಥವಾಗಿ ನನ್ನಂ ತ್ಯಜಿ
ಸಿದನೇ ಹೊಱತು ನನ್ನಂ ತ್ಯಜಿಸುವುದು ಭಾವಜ್ಞನಾದ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಇಷ್ಟವಲ್ಲವಾದ
ಕಾರಣ ನಿರ್ಜನವಾದ ಈ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಈರೀತಿ ನನ್ನ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ದುಃಖಿಸುತ್ತಾನೆ
ಯೆಂದು, ಈ ಪ್ರಿಯನ ಶೋಕಗಳಂ ನೋಡುವುದಱಿಂದ ನಿನ್ನ ಚಿತ್ತವು ಈ ಪ್ರಿಯ
ನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಪ್ರೇಮದಿಂ ಒಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ದ್ರವಿಸಿದಂತೆ ನಾನಾಮುಖವಾಗಿ ಪ್ರ
ವರ್ತಿಸುತ್ತಲಿದೆ'' ಎಂದು ತಮಸೆಯು ಸೀತೆಯಂ ಕುಱಿತು ಪೇಳಲು; ಶ್ರೀರಾಮ
ನು— 'ಎಲಾ ಪ್ರಿಯಳೆ, ಸ್ನೇಹದಿಂ ದ್ರವಯುಕ್ತವಾದುದಱಿಂ ಶೀತಳವಾದ ನಿನ್ನ
ಹಸ್ತಸ್ಪರ್ಶವು ಆಕೃತಿಯುಕ್ತವಾದ ಪ್ರಸಾದವೋ ಎಂಬಂತೆ ಈಗಲೂ ನನ್ನ ಆನಂ
ದಪಡಿಸುತ್ತಲಿದೆ. ಎಲಾ ಆನಂದಕರಳಾದ ಸೀತೆಯೆ, ನೀನಾದರೋ ಎಲ್ಲಿ ಇರುವೆ
ಯೊ, ನಾನು ಅಱಿಯೆ?' ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು ಇಂತೆಂದ
ಳು:— 'ಎಲೈ ಕಾಂತನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯೆ, ಈಗ ನನ್ನಂ ಕುಱಿತು ಪೇಳುವ ಈ
ನುಡಿಗಳು ಅತಿಗಂಭೀರವಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಸ್ನೇಹದಿಂ
ಹೊಱಡುವುವಾಗಿ ಆನಂದಕರಂಗಳಾಗಿ ಅಮೃತಮಯಗಳಾಗಿಯೂ ಇವೆಯಲ್ಲವೆ? ಈ
ಗ ಕಾಂತನ ಇಂಥ ನುಡಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ನನ್ನ ಜನ್ಮಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ನಿಷ್ಕಾ
ರಣವಾದ ಪರಿತ್ಯಾಗದಿಂ ಹೃದಯಶಲ್ಯವುಳ್ಳುದಾದರೂ ಸಮ್ಮತವಾಗಿ ಇದೆ' ಎಂದು
ಸೀತೆಯು ಪೇಳಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು 'ಅಥವಾ ಅತಿಪ್ರಿಯಳಾದ ಸೀತೆಯು ಎಲ್ಲಿಂದ
ಬರುವಳು? ನನ್ನ ಚಿತ್ತವು ಸೀತಾವಿರಹದಿಂದ ಸಂಭವಿಸಿದ ಸಂಕಲ್ಪವೆಂಬ ಅವಸ್ಥಾ
ವಿಶೇಷವು ಬಲವಾದುದಱಿಂ ಪುನಃ ಆ ಸೀತೆಯು ಇಲ್ಲಿ ಬಂದಂತೆಯು ತನ್ನ ಹಸ್ತದಿಂ
ನನ್ನಂ ಸ್ಪರ್ಶಿಸಿದವಳಾದಂತೆಯು ತೋಱುತ್ತಲಿರುವುದು, ರಾಮನ ಭ್ರಾಂತಿಯೇ ಹೊ
ಱತು ಮತ್ತೊಂದಲ್ಲ.' ಎಂದು ಪೇಳಲು—

ಅಷ್ಟರೊಳಗೆ ಪುನಃ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಳು 'ಪ್ರಮಾದ ಬಂದಿತು, ಪ್ರಮಾದ ಬಂದಿತು. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸೀತಾದೇವಿಯು ಸಲ್ಲಕಿಯೆಂಬ ವೃಕ್ಷದ ತಳಿರುಗಳಂ ತನ್ನ ಹಸ್ತದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿಕೊಂಡು ಆ ತಳಿರುಗಳಿಂ ತನ್ನ ಮುಂದುಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಸೊಂಡಲನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಚಲಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಯಾವ ಬಾಲಗಜವಂ ಪೋಷಿಸಿದಳೋ' ಎಂದು ಪೇಳಲು ;

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಶೋಕದೊಡನೆಯೂ ಕುತೂಹಲದೊಡನೆಯೂ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ 'ಆ ಬಾಲಗಜಕ್ಕೇನು?' ಎನಲು;

ಪುನಃ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಆ ಬಾಲಗಜವು ಈಗ ಯೌವನಶಾಲಿಯಾದುದಱಿಂ ಸ್ತ್ರೀಗಜದೊಡಗೂಡಿ ಜಲಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಲಿರಲು, ಪ್ರಬಲವಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಗಜಶ್ರೇಷ್ಠವು ಓಡಿಬಂದು ಆ ಗಜದೊಡನೆ ಕಲಹವಂ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಉದ್ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಇದೆ' ಎಂದು ಪೇಳಲು;

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು 'ಯಾವ ಗಜವು ಈಗ ಆ ನನ್ನ ಬಾಲಗಜದೊಡನೆ ಕಲಹೋದ್ಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತಲಿದೆ?' ಎನಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು ಅತಿ ಕೋಪದಿಂ 'ಯಾವ ಗಜವು ಪ್ರಿಯಳಾದ ಸೀತೆಗೆ ಪುತ್ರನಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀಗಜದೊಡಗೂಡಿರುವ ಬಾಲಗಜವಂ ತಿರಸ್ಕಾರವಂ ಮಾಡುತ್ತಲಿದೆಯೊ, ಅಂಥ ದುಷ್ಟವಾದ ಗಜವು ಎಲ್ಲಿ ಇದೆ?' ಎಂದು ಪೇಳುತ್ತ, ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎದ್ದನು.

ಅಷ್ಟರೊಳಗೆ ನೇಪಥ್ಯದಿಂದ ಆ ವಾಸಂತಿಯು ತ್ವರೆಯೊಡಗೂಡಿದವಳಾಗಿ ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಂಗೈದು 'ಇದೇನು! ರಘುಕುಲಾನಂದಕರನಾದ ಶ್ರೀರಾಮದೇವನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿದ್ದಾನೆ' ಎಂದು ನೋಡಿದಳು. ವಾಸಂತಿಯು ಸ್ವಾಮಿಯ ಸಮೀಪವನ್ನೈದಿ, 'ಮಹಾರಾಜನು ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟನಾಗಿರಲಿ' ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು. ಶ್ರೀರಾಮನು ನೋಡಿ 'ಇದೇನು! ಸೀತೆಗೆ ಪ್ರಿಯಸಖಿಯಾದ ವಾಸಂತಿಯು ಬಂದಳು.' ಎಂದು ಪೇಳಿದನು. ವಾಸಂತಿಯು 'ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೆ, ತ್ವರೆಮಾಡಬೇಕು ತ್ವರೆಮಾಡಬೇಕು. ಇತ್ತಲು ಜಟಾಯುವಿನ ಶಿಖರಕ್ಕೆ ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಸೀತಾಘಟ್ಟದಿಂ ಗೋದಾವರಿಯಲ್ಲಿ ಇಳಿದು, ಸೀತೆಗೆ ಪುತ್ರನಾದ ಬಾಲಗಜವಂ ಸ್ವಾಮಿಯು ನೋಡಬೇಕು' ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು 'ಎಲೈ ತಂದೆಯಾದ ಜಟಾಯುವೆ, ಈ ಜನಸ್ಥಾನವು ನಿನ್ನಿಂದ ರಹಿತವಾದುದಱಿಂ ನನಗೆ ಶೂನ್ಯವಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಲಿದೆ. ಕಟಕಟಾ!' ಎಂದಳು. ಶ್ರೀರಾಮನು ವಾಸಂತಿಯ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ, 'ಕಟಕಟಾ! ಈ ಪೂರ್ವಪ್ರಸ್ತಾಪದ ಸಂಗತಿಗಳು ಹೃದಯದ ಮರ್ಮಸ್ಥಾನಗಳಂ ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಭೇದಿಸುತ್ತಲಿವೆಯಲ್ಲವೆ?' ಎಂದನು. ವಾಸಂತಿಯು ರಾಮನಂ ಕುಱಿತು "ಸ್ವಾಮಿಯು ಇತ್ತಿತ್ತ ದಯಮಾಡಿಸಬೇಕು" ಎಂದು ಗೋದಾವರಿಯ ಮಾರ್ಗವಂ ತೋಱಿಸಿದಳು. ಸೀತೆಯು ತಮಸೆಯಂ ಕುಱಿತು "ಎಲೌ ಪೂಜ್ಯಳೆ, ಗಂಗಾದೇವಿಯ ವಚನವು ಸತ್ಯವೇ ಸರಿ. ವನದೇವತೆಯಾದ ವಾಸಂತಿ

ಯೂ ಕೂಡ ನನ್ನಂ ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ." ಎಂಬ ಸೀತೆಯ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ, ತಮಸೆಯು "ಎಲೌ ಮಗಳೆ, ಕೇಳು. ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳಿಗಿಂತಲು ಭಗವತಿಯಾದ ಗಂಗಾದೇವಿಯ ಪ್ರಭಾವವು ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದುದಲ್ಲವೆ? ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೀನು ಏನೆಂದು ಸಂದೇಹಪಡುತ್ತೀಯೆ?" ಎಂದು ಹೇಳಲು; ಸೀತೆಯು "ಎಲೌ ಪೂಜ್ಯಳೆ, ಆದುದರಿಂ ನಾವು ಈ ಸ್ವಾಮಿಯ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ ಅನುಸರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗೋಣ." ಎಂದು ಹೇಳಿ ಇಬ್ಬರೂ ಗೋದಾವರೀಮಾರ್ಗವನನುಸರಿಸಿ ಹೊರಟರು. ಶ್ರೀರಾಮನು ಗೋದಾವರೀಸಮೀಪವನ್ನು ಹೊಂದಿ "ಎಲೌ ಗೋದಾವರಿಯೆ, ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನು" ಎಂದನು. ವಾಸಂತಿಯು "ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೆ, ಸೊಸೆಯಾದ ಸ್ತ್ರೀಗಜದೊಡಗೂಡಿ ಕ್ರೀಡಿಸುವ ಸೀತಾಪುತ್ರನಾದ ಬಾಲಗಜವು ಶತ್ರುವಾದ ಮಹಾಗಜವಂ ಜಯಿಸಿತಾದಕಾರಣ ಸಂತೋಷಪಡುವನಾಗು" ಎನಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು ನೋಡಿ, "ಆಯುಷ್ಮಂತನು ಜಯಶೀಲನಾಗಿರಲಿ!" ಎಂದು ಆಶೀರ್ವಾದವಂ ಮಾಡಿದನು. ಆಗ ಸೀತೆಯು ತನ್ನ ಪುತ್ರನಾದ ಗಜವಂ ನೋಡಿ ಆ ಗಜವು ಈಗ ಈರೀತಿ ಯೌವ್ವನಶಾಲಿಯಾಯಿತೆಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟಳು. ಶ್ರೀರಾಮನು "ಎಲೌ ಸೀತೆಯೆ, ದೈವಬಲದಿಂ ನಿನ್ನ ಪುತ್ರನಾದ ಗಜವು ಮಹಾಗಜವಂ ಜಯಿಸಿದುದರಿಂ ನೀನು ವೃದ್ಧಿಯನ್ನೈದುತ್ತೀಯೆ. ಎಲೌ ಪ್ರಿಯಳೆ, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಎಳದಾವರೆಯ ದಂಟಿನಂತೆ ಕೋಮಲಗಳಾದ ದಂತಗಳ ಮೊಳೆಗಳುಳ್ಳ ಯಾವ ಬಾಲಗಜವು ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಅಲಂಕಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ನಿನ್ನ ಕರ್ಣಮೂಲದಲ್ಲಿ ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಲವಲಿಯೆಂಬ ಬಳ್ಳಿಯ ಚಿಗುರನ್ನು ತನ್ನ ಸೊಂಡಲಿನಿಂ ಲೀಲೆಯಿಂದ ಸೆಳೆದಂಥದಾಯಿತೋ ಅಂಥಾ ನಿನ್ನ ಪುತ್ರನಾದ ಆ ಬಾಲಗಜವು ಈಗ ಮದ್ದಾನೆಗಳಂ ಜಯಿಸುವುದಾದಕಾರಣ ಗಜಕ್ಕೆ ಯೌವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಗುಣಸಂಪತ್ತು ಇರತಕ್ಕುದೋ ಆ ಗುಣಸಂಪತ್ತಿಗೆ ಪಾತ್ರವಾಯಿತು." ಎಂಬ ಸ್ವಾಮಿಯ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ, ಸೀತೆಯು ನೋಡಿ– "ಈಗ ಈ ಪುತ್ರನಾದ ಗಜವು ದೀರ್ಘಾಯುಸ್ಸನುಳ್ಳದಾಗಿ ಸೌಂದರ್ಯಶಾಲಿಯಾದ ಸ್ತ್ರೀಗಜದೊಡನೆ, ವಿರಹಯುಕ್ತವಲ್ಲದೆ, ಸುಖದಿಂ ಇರಲಿ." ಎಂದಳು. ಶ್ರೀರಾಮನು "ಎಲೌ ಸಖಿಯಾದ ವಾಸಂತಿಯೇ, ಈ ಬಾಲಗಜವು ಈಗ ತನಗೆ ಪ್ರಿಯಳಾದ ಹೆಣ್ಣಾನೆಯನ್ನನುಸರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಚಾತುರ್ಯವನ್ನು ಕೂಡ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡಿ ಇದೆ, ನೋಡು. ಅದೆಂತೆನೆ:— ಈ ಗಜವು ಈ ಗೋದಾವರಿಯ ಜಲಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸ್ತ್ರೀಗಜಕ್ಕೆ ವಿಲಾಸದಿಂ ಕೀಳಲ್ಪಟ್ಟ ತಾವರೆದಂಟುಗಳ ಕಬಳಗಳಂ ಕೊಟ್ಟು ಅವುಗಳಂ ಭಕ್ಷಿಸುವ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಾಯಾರಿಕೆಯಂ ಪರಿಹರಿಸಲೋಸುಗ ಪುಷ್ಕರಯುಕ್ತವಾಗಿರುವ ತನ್ನ ಸೊಂಡಲಿನ ಅಗ್ರಭಾಗದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿರುವ ಜಲವಂ ಆಗಾಗ ಈ ಹೆಣ್ಣಾನೆಯ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಬಿಡುತ್ತಲಿದೆ; ಮತ್ತು ಜಲಬಿಂದುಗಳೊಡಗೂಡಿರುವ ತನ್ನ ಸೊಂಡಲಿನಿಂದ ಈ ಸ್ತ್ರೀಗಜವಂ ತಾಪಪರಿಹಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ನನೆಯಿಸುತ್ತಲಿದೆ; ಮತ್ತು ಈರೀತಿ ಉಪಚಾರವಂ ಮಾಡೋಣದರಿಂ ಬಹುತರ

ವಾಗಿ ಶ್ರಮಪರಿಹಾರವಾಗಲು, ಪುನಃ ಸ್ನೇಹದಿಂ ನೀಟಾಗಿರುವ ನಾಳವುಳ್ಳ ತಾವರೆಯೆಲೆಯೆಂಬ ಛತ್ರವ ಸ್ತ್ರೀಗಜದ ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತಲಿದೆಯಾದಕಾರಣ ಈ ಸ್ತ್ರೀಯನುಸರಣಚಾತುರ್ಯವಂಕೂಡ ಈ ಗಜವು ಅಭ್ಯಾಸವಂ ಮಾಡಿ ಇದೆ." ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಸೀತೆಯು "ಪೂಜ್ಯಳಾದ ತಮಸೆಯೆ, ಆ ಬಾಲಗಜವು ಈಗ ಈರೀತಿ ಯೌವನಶಾಲಿಯಾಗಿ ಇದೆ. ನನ್ನ ಪುತ್ರರಾದ ಆ ಕುಶಲವರಿರ್ವರು ಇಷ್ಟುಮಾತ್ರವಾದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಎಂಥವರಾಗಿರುವರೋ ಎಂದು ನಾನು ತಿಳಿಯುವೆನು?" ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ತಮಸೆಯು "ಎಲೌ ಮಗಳೆ, ಈ ಗಜವು ಹೇಗೆ ಇರುವುದೋ ಅದೇರೀತಿ ನಿನ್ನ ಪುತ್ರರಾದ ಆ ಕುಶಲವರೂಕೂಡ ಇರುವರು." ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು. ಸೀತೆ "ನನಗೆ ಪತಿವಿರಹಮಾತ್ರವೆ ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಸಹಿಸತಕ್ಕುದಲ್ಲ, ಪುತ್ರವಿರಹವೂಕೂಡ ಅತ್ಯಂತ ಸಹಿಸತಕ್ಕುದಾಗಿ ಇದೆಯಾದಕಾರಣ ನಾನು ಎಂಥ ಭಾಗ್ಯಹೀನಳಾದೆ, ನೋಡಿದೆಯಾ!" ಎನಲು; ತಮಸೆಯು "ಎಲೌ ಮಗಳೆ, ದೈವಗತಿಯಿಂಥದಾಗಿರಲು, ನಾವು ವ್ಯಸನಪಟ್ಟು ಫಲವೇನು?" ಎಂದಳು. ಸೀತೆಯು "ಎಲೌ ಪೂಜ್ಯಳೆ, ಯಾವ ನನ್ನ ಪುತ್ರರಾದ ಕುಶಲವರ ಸ್ವಲ್ಪವಿರಳವಾಗಿ ಸಣ್ಣಮಲ್ಲಿಗೆ ಮೊಗ್ಗುಗಳಂತೆ ಶುಭ್ರಗಳಾಗಿ ಇರುವ ದಂತಗಳಿಂ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವುದಾಗಿ ಲಕ್ಷಣಯುಕ್ತಗಳಾದ ನೇತ್ರಗಳುಳ್ಳುದಾಗಿ ಮನೋಹರವಾದ ಮುಗುಳುನಗೆಯೊಡಗೂಡಿ ನಿರಂತರದಲ್ಲೂ ಶೋಭಿಸುವ ಅಂಥ ಸುಂದರವಾದ ಮುಖಕಮಲಯುಗ್ಮವಂ ಪ್ರಿಯನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ಮೋಹದಿಂ ಚುಂಬನವಂ ಮಾಡಲಿಲ್ಲವಾದಕಾರಣ ಅಂಥ ಪುಣ್ಯಹೀನಳಾದ ನಾನು ಪುತ್ರರಂ ಪಡೆದು ಪ್ರಯೋಜನವೇನು ?" ಎಂದು ಪೇಳಲು; ತಮಸೆಯು "ಎಲೌ ಪುತ್ರಿಯೆ, ದೇವತಾಪ್ರಸಾದದಿಂ ಅದೇರೀತಿ ನಿನ್ನ ಮನೋರಥ ಪೂರ್ತಿಯಾದೀತು!" ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು. ಸೀತೆಯು "ಎಲೌ ಪೂಜ್ಯಳೆ, ಈಗ ಈ ಪುತ್ರರಂ ಸ್ಮರಿಸೋಣದಱಿಂ ಉಬ್ಬಿ ಕ್ಷೀರವಂ ಸ್ರವಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಕುಚಗಳುಳ್ಳ ನಾನು ಆ ಪುತ್ರರಿಗೆ ತಂದೆಯಾದ ಈ ಸ್ವಾಮಿಯು ಸನ್ನಿಧಾನದಿಂದಲೂ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರವೂ ಸಂಸಾರಿಣಿಯಾಗಿ ಇರುವೆನಲ್ಲವೆ?" ಎನಲು; ತಮಸೆಯು, "ಎಲೌ ಮಗಳೆ, ನೀನು ಸಂಸಾರಿಣಿಯಾದೆನು, ಎಂದು ಪೇಳತಕ್ಕದ್ದೇನು ಇದೆ. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪುತ್ರರಂ ಪಡೆಯುವುದು ದಂಪತಿಗಳೆ ಪರಸ್ಪರ ಸ್ನೇಹವೃದ್ಧಿಗೆ ಎಲ್ಲೆಯಾಗಿರುವುದಲ್ಲವೆ? ಮಾತಾಪಿತೃಗಳ ಪರಸ್ಪರಾಲಿಂಗನವು ಸುಮ್ಮನೆ ಮೋಹವ್ಯಾಪಾರವೇ ಹೊಱತು ಆ ಪುತ್ರಲಾಭದಂತೆ ಸ್ನೇಹವೃದ್ಧಿಗೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿಸ್ಥಾನವಲ್ಲ. ಅದೆಂತೆನೆ:— ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ದಂಪತಿಗಳಿಬ್ಬರಿಗೂ ಪುತ್ರನು ಪ್ರೇಮಪಾತ್ರನಾಗಿರುವನಾದಕಾರಣ ಈ ಪುತ್ರನೊಬ್ಬನಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರ ಅಂತಃಕರಣಗಳು ಕೂಡುವುದುದಱಿಂ ಆಪುತ್ರನೊಬ್ಬನೆ ಆ ದಂಪತಿಗಳ ಅಂತಃಕರಣಂಗಳಿಗೆ ಆನಂದರೂಪವಾದ ಗ್ರಂಥಿಯೆಂದು ಮಹಾತ್ಮರು ಪೇಳುವರು. ಆದುದಱಿಂ ನೀನು ಸಂಸಾರಿಣಿಯೂ ಎಂಬುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವೇನು ?" ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು.

ಇತ್ತಲು, ವಾಸಂತಿಯು ಶ್ರೀರಾಮನಂ ಕುಱಿತು "ಸ್ವಾಮಿಯು ಇತ್ತಲು

ನೋಡಬೇಕು." ಎಂದಳು. 'ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಪ್ರಿಯಳಾದ ಸೀತೆಯು ನೂತನವಾ
ಗಿ ಪುಟ್ಟಿರುವ ರಮಣೀಯವಾದ ಚಲಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಪಿಂಛವುಳ್ಳ ಯಾವ ಬಾಲಕ
ವಾದ ಮಯೂರವಂ ಪ್ರತಿದಿನದಲ್ಲಿಯೂ ಪೋಷಿಸಿದವಳಾದಳೊ, ಆ ಮಯೂ
ರಪಕ್ಷಿಯು ರತ್ನಖಚಿತವಾದ ಕಿರೀಟದಂತೆ ಉನ್ನತವಾದ ಶಿಖಿಯುಳ್ಳುದಾಗಿ ಈಗ
ಈ ಕದಂಬವೃಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣುನವಿಲಿನೊಡಗೂಡಿ ಧ್ವನಿಗೈಯುತ್ತಲಿದೆ" ಎಂದು ಸ್ವಾ
ಮಿಗೆ ನವಿಲಂ ತೋಱಿಸಿದಳು. ಸೀತೆಯು ಕುತೂಹಲದಿಂ ಅದಂ ನೋಡಿ, "ಈ
ನವಿಲು ಅದೆ, ಹಾದು" ಎಂದಳು. ರಾಮನು ಆ ನವಿಲಂ ನೋಡಿ "ಎಲೈ ಮ
ಗುವೆ, ಸ್ತ್ರೀಸಮ್ಮತನಾಗಿ ಸಂತೋಷಪಡು, ಸಂತೋಷಪಡು. ನಾವೂ ಇಲ್ಲಿ ವೃ
ದ್ಧಿಯನ್ನೈದುತ್ತೇವೆ. ಎಲೈ ಮಯೂರಪಕ್ಷಿಯೆ, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸುಂದರಳಾದ ಸೀ
ತೆಯು ಮಂಡಲಾಕಾರಗಳಾದ ಭ್ರಮಣಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಗೆ ಮಂಡಲಾಕಾರವಾಗಿ ತಿರಿಗಿ
ಸಲ್ಪಟ್ಟ ನೇತ್ರಗಳಂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಚಲಿಸುವುದಾದಕಾರಣ ಚಂಚಲಗಳಾದ ಹುಬ್ಬುಗಳಂ
ಕುಣಿಸುವುದಱಿಂದ ಚಿಗುರಿನಂತೆ ಕೋಮಲಗಳಾದ ಹಸ್ತಗಳಂ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ತಾಳಂಗ
ಳಿಂದಲೂ ನಿನ್ನಂ ನರ್ತನಂಗೈಸಿದಳಾದಕಾರಣ ಈಗ ಅಂಥ ಸೀತೆಯಿಂ ಆರೀತಿ ನರ್ತನಂ
ಗೈಸಲ್ಪಡುವ ನಿನ್ನಂ ಪುತ್ರನಂತೆ ವಾತ್ಸಲ್ಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತೇನೆ.
ಎಲೈ, ಪಕ್ಷಿಗಳೂಕೂಡ ಪೂರ್ವಪರಿಚಯವನನುಸರಿಸುತ್ತಲಿವೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ:—ಪೂರ್ವ
ದಲ್ಲಿ ಪ್ರಿಯಳಾದ ಸೀತೆಯು ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಪುಷ್ಪಗಳಂ ಬಿಡುತ್ತಲಿರುವ ಯಾವ ಕದಂಬ
ವೃಕ್ಷವಂ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನೈದಿಸಿದಳೋ," ಎಂಬದಾಗಿ ಸ್ವಾಮಿಯು ಪೇಳಲು; ಅಷ್ಟಱೊ
ಳಗೆ, ಅದಂಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು, ವ್ಯಸನದಿಂ ನಿಟ್ಟುಸಿರಂಬಿಟ್ಟು, ಕಣ್ಣೀರೊಡಗೂಡಿ "ಪ
ತಿಯೂದ ಸ್ವಾಮಿಯು ಈ ಕದಂಬವೃಕ್ಷವಂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ" ಎನಲು;
ಶ್ರೀರಾಮನು "ಎಲೈ ವನದೇವತೆಯೆ, ಈ ಬಾಲಕವಾದ ಮಯೂರಪಕ್ಷಿಯು ಯಾವ
ಕಾರಣದಿಂ ಸೀತೆಯಿಂದ ಪೋಷಿತವಾದ ಈ ಕದಂಬವೃಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಸ್ವಜನದಲ್ಲಿರು
ವಂತೆ ಪರಮಸಂತೋಷವನ್ನೈದುತ್ತಲಿದೆಯೊ, ಅದುಕಾರಣ ಈ ಮಯೂರಪಕ್ಷಿಯು
ತನ್ನ ತಾಯಾದ ಸೀತೆಯಂ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಲಿದೆ" ಎಂದು ಪೇಳಲು; ವಾಸಂತಿಯು "ಎಲೈ
ಸ್ವಾಮಿಯೆ, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಇದೇ ನಿಮ್ಮ ಆಶ್ರಮಸ್ಥಾನವು. ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿಯು ಆಸನ
ವಂ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಬೇಕು" ಎಂಬ ವನದೇವತಾವಚನವಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಕುಳಿತವ
ನಾಗಲು; ಆಗ ವಾಸಂತಿಯು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕುಱಿತು "ಎಲೈ ಮಹಾರಾಜನೆ, ಕುಮಾರ
ನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣಸ್ವಾಮಿಗೆ ಕ್ಷೇಮವೇ ಏನು?" ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೆಯ್ಯಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು
ಆ ವಚನವಂ ಕೇಳದಂತೆ ನಟಿಸಿ ಇಂತೆಂದನು:— "ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯು ತನ್ನ ಹಸ್ತ
ಓಂ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟ ಜಲದಿಂದಲೂ ತೃಣಧಾನ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಎಳೆಯ ಹುಲ್ಲುಗಳಿಂದಲೂ ಯಾ
ವ ವೃಕ್ಷಗಳಂ ಯಾವ ಪಕ್ಷಿಗಳಂ ಯಾವ ಹುಲ್ಲೆಗಳಂ ಸಹ ಪೋಷಿಸಿದಳೋ ಈಗ ಆ ವೃ
ಕ್ಷಾದಿಗಳು ದೃಷ್ಟಿವಿಷಯಗಳಾಗಲು, ಶೋಕದಿಂ ಹೃದಯವೆ ದ್ರವಿಸಿತೋ ಎಂಬಂತೆ

ನಾನಾಮುಖವಾಗಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಬಂದಾನೊಂದು ವಿಕಾರವು ನನಗೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತಲಿದೆ'' ಎಂದು ಸ್ವಾಮಿಯು ಪೇಳದನು. ವಾಸಂತಿಯು ಶ್ರೀರಾಮನಂ ಕುರಿತು '' ಎಲೈ ಮಹಾರಾಜನೆ, ನಾನು ಕುಮಾರನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಕುಶಲವಂ ಕೇಳುವೆನಲ್ಲವೆ ?'' ಎಂದು ಪುನಃ ಪೇಳಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇಂತೆಂದು ಚಿಂತಿಸಿದನು:— '' ಎಲೈ, ಈ ವನದೇವತೆಯು ಈಗ ಮಹಾರಾಜನೆಯೆಂದು ಈ ಮಾತನಾಡಿಸುವುದು ಸ್ನೇಹರಹಿತವಾದುದು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೆ ಪ್ರೇಮದಿಂ ಕುಶಲವಂ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆಯ್ಯುವ ವಚನವು ಕಂಠದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿರುವ ಬಾಷ್ಪಜಲದಿಂ ತೊದಲುತ್ತಿರುವ ಅಕ್ಷರಗಳುಳ್ಳುದಾಗಿ ಇದೆಯಾದಕಾರಣ ಈ ವಾಸಂತಿಯು ಆರೀತಿಯ ಸೀತಾವೃತ್ತಾಂತವಂ ತಿಳಿದಿರುವಳೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ'' ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚಿಂತಿಸಿ, ಪ್ರಕಟವಾಗಿ, '' ಕುಮಾರನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಕ್ಷೇಮಯುಕ್ತನಾಗಿ ಇದ್ದಾನೆ'' ಎಂದು ಸ್ವಾಮಿಯು ಪೇಳಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ವಾಸಂತಿಯು ದುಃಖಿಸುತ, '' ಎಲೈ ದೊರೆಯೇ, ಇನ್ನು ನಾನು ಕೇಳತಕ್ಕದ್ದೇನು ಇದೆ? ನೀನು ಕಠಿನಚಿತ್ತನಾದೆಯಲ್ಲಾ!'' ಎಂದು ಪೇಳಲು;

ಅಷ್ಟರೊಳಗೆ ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು '' ಎಲೌ ಸಖಿಯಾದ ವಾಸಂತಿಯೆ, ನೀನು ಏನುಕಾರಣ ಈರೀತಿ ಕಠಿನವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುವೆ. ಗುರುಪುತ್ರನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ಸಮಸ್ತರಿಗೂ ಪೂಜ್ಯನಲ್ಲವೆ? ಅದರಲ್ಲೂ ನನಗೆ ಪ್ರಿಯಸಖಿಯಾದ ನಿನಗಾದರೊ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪೂಜ್ಯನಲ್ಲವೆ?'' ಎಂದಳು.

ವಾಸಂತಿಯು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕುರಿತು— '' ಎಲೈ ಅರಸೆ, ನೀನು ಕಠಿನಚಿತ್ತನು. ಹೇಗೆಂದರೆ:— ನೀನು ಸೀತೆಯಂ ಕುರಿತು, ನೀನೇ ನನ್ನ ಜೀವವು, ನೀನೇ ಎರಡನೆಯ ಹೃದಯವು, ನೀನೇ ನನ್ನ ನೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಚಂದ್ರಿಕೆಯು, ಮತ್ತು ನೀನೇ ನನ್ನ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಅಮೃತಸ್ವರೂಪಳು, ಎಂದು ಇವುಮೊದಲಾದ ಅಪರಿಮಿತಂಗಳಾದ ಪ್ರಿಯವಚನಂಗಳಿಂದ ಮುಗ್ಧಳಾದ ಸೀತೆಯನನುಸರಿಸಿ ಅಂಥವಳನ್ನೆ '' ಎಂದು ಪೇಳಿ, ಮುಂದೆ ಪೇಳುವಷ್ಟರೊಳಗೆ ಶೋಕದಿಂ ಮೂರ್ಛೆಯನೈದಿದಳು.

ಇತ್ತಲು ತಮಸೆಯು ನೋಡಿ 'ಈ ವಾಸಂತಿಗೆ ಅಂಥವಳನ್ನೆ ಯೆಂಬಲ್ಲಿಗೆ ವಾಕ್ಯವು ಮುಗಿದುದೂ, ಮೂರ್ಛೆಯುಂಟಾದುದೂಸಹ ಯುಕ್ತವೇ ಸರಿ.' ಎಂದಳು.

ಶ್ರೀರಾಮನು 'ಎಲೌ ವಾಸಂತಿಯೆ, ದೋಷವಿಲ್ಲ; ಅಥವಾ ಮುಂದೆ ಪೇಳಿ ಫಲವೇನು? ಚಿತ್ತವಂ ಸಂತೈಸು, ಸಂತೈಸು,' ಎಂದು ಉಪಚಾರಂಗೆಯ್ಯಲು; ವಾಸಂತಿಯು ಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟವಳಾಗಿ— 'ಎಲೈ ಅರಸೆ, ನೀನು ಏನುಕಾರಣ ಇಂಥ ಅಕಾರ್ಯವಂ ಮಾಡಿದೆ?' ಎನಲು;

ಇತ್ತಲು, ಸೀತೆಯು 'ಎಲೌ ಸಖಿಯಾದ ವಾಸಂತಿಯೆ, ಇನ್ನು ಸಾಕು, ಸಾಕು' ಎಂದಳು. ರಾಮನು 'ಎಲೈ ವಾಸಂತಿಯೆ, ನಾನು ಏನುಮಾಡಲಿ? ಲೋಕವು ಸಹಿಸುವುದಿಲ್ಲ' ಎನಲು; ವಾಸಂತಿಯು- ಏನುನಿಮಿತ್ತವೆಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೆಯ್ದಳು. 'ಅದೇನೋ ಆ ಲೋಕವೆ ತಿಳಿಯುವುದು' ಎನಲು;

ಇತ್ತಲು, ತಮಸೆಯು 'ಬಹುಕಾಲಕ್ಕೆ ರಾಮನು ಲೋಕವಂ ನಿಂದಿಸಿದನು' ಎನಲು;

ವಾಸಂತಿಯು ಶ್ರೀರಾಮನಂ ಕುಱಿತು 'ಎಲೈ ಕಠೋರನೆ, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಕೀರ್ತಿಯು ಇಷ್ಟವಾದುದಲ್ಲವೆ? ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ದೋಷರಹಿತಳಾಗಿ ಪೂರ್ಣಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಸೀತೆಯಂ ತ್ಯಾಗಂಗೈದೆಯೆಂಬುದು ಯಾವುದುಂಟೊ ಇನ್ನು ಇದಕ್ಕಿಂತಲು ಘೋರವಾದ ಅಪಕೀರ್ತಿಯುಂಟೆ? ಎಲೈ ದೊರೆಯೆ, ಆಪರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ. ಹೆಣ್ಣುಹುಲ್ಲೆಯ ನೇತ್ರಗಳಂತೆ ವಿಶಾಲಗಳಾದ ಚಂಚಲಗಳಾದ ನೇತ್ರಗಳುಳ್ಳ ಆ ಸೀತೆಗೆ ಆ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಏನು ದೆಸೆಯಾಯಿತು ಪೇಳುವನಾಗು. ಕಟಕಟಾ! ನೀನು ಯಾವ ಪ್ರಕಾರದಿಂ ತಿಳಿಯುತ್ತಲಿದ್ದೀಯೆ?' ಎಂಬ ವಾಸಂತಿಯ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ, ಇತ್ತಲು, ಸೀತೆಯು 'ಎಲೌ ಸಖಿಯಾದ ವಾಸಂತಿಯೆ, ಯಾವ ನೀನು ನನ್ನನಿಮಿತ್ತ ಈರೀತಿ ದುಃಖಿಸುವಳಾಗಿ ಗುರುಜನರಿಗೆ ಪುತ್ರನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕೂಡ ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ದುಃಖಪಡಿಸುವೆಯೋ, ಅಂಥ ನೀನೇ ಭಯಂಕರಳು, ಕಠೋರಳು ಸಹ ಆಗುತ್ತೀಯೆ ?' ಎಂದು ನಿಂದಿಸಲು; ತಮಸೆಯು ಸೀತೆಯಂ ಕುಱಿತು 'ಎಲೌ ಮಗಳೆ, ಈ ವಾಸಂತಿಯು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಭಯಂಕರನೆಂದು, ಕಠೋರನೆಂದು ಸಹ ಪೇಳುವುದಿಲ್ಲ, ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ? ಈ ವಾಸಂತಿಗೆ ನಿನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಸ್ನೇಹವು ಶೋಕವುಸಹ ಈರೀತಿ ಪೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಹೊಱತು ಮತ್ತೊಂದಲ್ಲ' ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು.

ಶ್ರೀರಾಮನು:- 'ಎಲೌ ಸಖಿಯಾದ ವಾಸಂತಿಯೆ, ನೀನು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಗೆ ಏನುದೆಸೆಯಾಯಿತೆಂದು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ನಾನು ಏನು ಉತ್ತರಂ ಪೇಳಲಿ? ಭಯಯುಕ್ತವಾಗಿ ಬಂದುವರ್ಷ ವಯಸ್ಸುಳ್ಳುದ್ದಾಗಿಯು ಇರುವ ಹುಲ್ಲೆಮಱಿಯಂತೆ ಅತಿಚಂಚಲಗಳಾದ ದೃಷ್ಟಿಗಳುಳ್ಳವಳಾಗಿ, ಪೂರ್ಣಗರ್ಭಿಣಿಯಾದಕಾರಣ ಉದರದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಲೂ ಚಲಿಸುವ ಗರ್ಭದ ಭಾರದಿಂ ಆಲಸ್ಯಯುಕ್ತಳಾಗಿಯೂ, ಇರುವ ಆ ಸೀತೆಯು ಬೆಳದಿಂಗಳಂತೆ ನೇತ್ರಾನಂದಕರವಾಗಿ ಸಂತಾಪಹರವಾಗಿಯೂ, ಮೃದುವಾದ ಎಳೆಯತಾವರೆದಂಟಿನಂತೆ ಅತಿಕೋಮಲವಾಗಿಯೂ, ಬಳ್ಳಿಯಂತೆ ಬಳುಕುವ ದೇಹವು ಮಾಂಸಭಕ್ಷಕಂಗಳಾದ ವ್ಯಾಘ್ರಾದಿದುಷ್ಟಮೃಗಗಳಿಂ ಭಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಈ ಅರ್ಥವು ನಿಶ್ಚಯುವೇ ಸರಿ' ಎಂದು ಪೇಳಿದನು.

ಆ ಬಳಿಕ ವಾಸಂತಿಯು 'ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೆ, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನಿಬಿಡವಾಗಿರುವ ಬಾಲಕದಳೀವೃಕ್ಷಗಳ ವನಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ವಿಶಾಲವಾದ ಈಶಿಲೆಯು ಸೀತಾಸ

ಮೇತನಾದ ನಿನಗೆ ಮಂಚವಾಗಿ ಇದ್ದಿತಲ್ಲವೆ ನೋಡು. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯು ಈ ಶಿಲೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವಳಾಗಿ ಹುಲ್ಲೆಗಳಿಗೋಸುಗ ತೃಣಗಳಂ ಕೊಟ್ಟಿಳಾದಕಾರ ಣ ಈಗಲೂ ಆ ಹುಲ್ಲೆಗಳು ಈ ಶಿಲೆಯಂ ಬಿಡುವವಾಗಲಿಲ್ಲ!' ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಶ್ರೀರಾಮನು ಇದು ನೋಡಲು ಶಕ್ಯವಲ್ಲವೆಂದು ದುಃಖಿಸುತ್ತ, ಮತ್ತೊಂದುಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತವನಾಗಲು ಇತ್ತಲು ಸೀತೆಯು 'ಎಲೈ ಸಖಿಯಾದ ವಾಸಂತಿಯೆ ನೀನು ಪತಿ ಯಾದಸ್ವಾಮಿಗೆ ನನಗೂ ಈ ಶಿಲೆಯಂ ತೋರಿಸುವಳಾಗಿ ಏನುಏನು ಉಪಕಾರವಂ... ಕಟಕಟಾ! ನನ್ನ ಜನ್ಮವಂ ನಿಂದಿಸು ನಿಂದಿಸು, ಈಗಲೂ ಅದೇ ಪ್ರಿಯನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ಅದೇಪಂಚವಟೀವನವು, ಅವಳೇ ಪ್ರಿಯಸಖಿಯಾದ ವಾಸಂತಿಯು, ಅವೆ ನಾನಾಪ್ರಕಾರಂ ಗಳಾದ ವಿಲಾಸಗಳಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಗಳಾದ ಗೋದಾವರೀತೀರದಲ್ಲಿರುವ ವನಪ್ರದೇಶಗಳು, ಅವೆ ಮಕ್ಕಳಿಗಿಂತಲೂ ಅತಿಪ್ರೇಮಪಾತ್ರಂಗಳಾದ ಮೃಗಗಳು, ಪಕ್ಷಿಗಳು ವೃಕ್ಷಗಳು ಸಹ ಅವೆ, ಭಾಗ್ಯಹೀನಳಾದ ನನಗಾದರೊ ಈ ಸಮಸ್ತವೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಇದ್ದರೂ ಒಂ ದೂ ಇಲ್ಲ. ಇನ್ನೂ ನಾನು ವ್ಯಸನಪಟ್ಟು ಫಲವೇನು? ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಗತಿ ಯು ಇಂಥದು.' ಎಂದು ವ್ಯಸನಪಟ್ಟಳು.

ವಾಸಂತಿಯು ಸ್ವಾಮಿಯ ದುಃಖವಂ ನೋಡಿ 'ಎಲೈ ಸಖಿಯಾದ ಸೀತೆಯೆ, ಈ ರಾಮನ ದುಃಖಾವಸ್ಥೆಯಂ ನೀನು ನೋಡುವುದಿಲ್ಲವೆ ಏನು? ನೂತನವಾದ ಕನ್ನೈ ದಿಲೆಯಂತೆ ಶ್ಯಾಮಲವರ್ಣಗಳಾಗಿ ಮಿಂಚುತ್ತಲಿರುವ ತನ್ನ ಅಂಗಗಳಿಂದ ನಮಗೆ ನೇ ತ್ರೋತ್ಸವವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಯಾವಶ್ರೀರಾಮನು ನಿರಂತರದಲ್ಲಿಯೂ ಮನಸ್ಸಿಬಂ ದಂತೆ ನೋಡಲು ಶಕ್ಯನಾದರೂ ನೂತನನೂತನವಾಗಿಯೆ ತೋರುತ್ತಲಿದ್ದನೋ, ಅದೇ ಶ್ರೀರಾಮನು ಈಗ ದೀನಗಳಾದ ಇಂದ್ರಿಯಂಗಳುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಶುಭ್ರವಾದ ಶರೀರವರ್ಣ ವುಳ್ಳವನಾಗಿ, ದುಃಖದಿಂ ಅತಿದುರ್ಬಲನಾಗಿ, ಅತಿಪ್ರಯಾಸದಿಂ ಶ್ರೀರಾಮನೆಂದು ಊ ಹಿಸಲು ಯೋಗ್ಯನಾಗಿ ಸಹ ಇದ್ದರೂ ನಮ್ಮ ನೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಇಷ್ಟನಾಗಿ ಇದ್ದಾನೆ'' ಎಂಬ ವಾಸಂತಿಯ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ, ಇತ್ತಲು ಸೀತೆಯು, "ನೋಡುತ್ತೇನೆ, ಸಖಿ ಯೆ ನೋಡುತ್ತೇನೆ." ಎನಲು; ತಮಸೆಯು ಸೀತೆಯಂ ಕುರಿತು— "ಎಲಾ ಮ ಗಳೆ, ಪ್ರಿಯನಂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡು." ಎಂದಳು. ಸೀತೆಯು ಶ್ರೀರಾಮನಂ ಚೆನ್ನಾ ಗಿ ನೋಡಿ— "ಹಾ ದೈವವೆ! ಪ್ರಿಯನು ನನ್ನಿಂದ ವಿರಹಿತನಾಗಿ ನಾನೂ ಈ ಪ್ರಿಯ ನಿಂದ ವಿರಹಿತಳಾಗಿಯೂ ಇರಬೇಕೆಂಬುದು ಏನೋ ಕರ್ಮವಿಶೇಷದಿಂ ಸಂಭವಿಸಿತಾ ದಕಾರಣ ಒಂದುಮುಹೂರ್ತವಾದರೂ ಕಾಂತನಂ ನೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿರುವ ಬಾ ಷ್ಪಜಲವು ಕೆಳಕ್ಕೆ ಸ್ರವಿಸಿ ಪುನಃ ತುಂಬುವಷ್ಟರೊಳಗೆ ನೋಡುತ್ತೇನೆ'' ಎಂದು ಸೀ ತೆಯು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ನೋಡುತ್ತಲಿರಲು; ತಮಸೆಯು ಸೀತೆಯಂ ನೋಡಿ ಸ್ನೇ ಹದೊಡನೆಯು ಕಂಣೀರೊಡನೆಯೂ ಕೂಡಿದವಳಾಗಿ "ಎಲಾ ಮಗಳೆ, ನೇತ್ರಗಳ ಲ್ಲಿ ಉಕ್ಕಿ ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸುವುದಱಿಂ ಹೊರಳುತ್ತಲಿರುವ ಆನಂದದಿಂ ಶೋಕದಿಂ

ದೆಲೂ ಜನಿಸದ ಬಾಷ್ಪಜಲವಂ ಸ್ರವಿಸುವುದಾಗಿ ನಿಬಿಡಂಗಳಾದ ರೆಪ್ಪೆಗಳುಳ್ಳುದಾದಕಾರ
ಣ ಉನ್ನತವಾಗಿ ದೀರ್ಘವಾಗಿ ಸ್ನೇಹರಸವಂ ಸ್ರವಿಸುತ್ತಲಿರುವ ನಿನ್ನದೃಷ್ಟಿಯು ಸ್ವ
ಚ್ಛವಾಗಿ ಮಧುರವಾಗಿ ಸುಂದರವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದಾದಕಾರಣ ಸ್ವಲ್ಪವಾದ ಕ್ಷೀರನ
ದಿಯಂತೆ ಸರ್ವಕಾಲದಲ್ಲೂ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ವಾಸಂಗೆಯ್ಯುವ ಪ್ರಾಣಕಾಂತನಂ ಅಭಿಷೇಕ
ವಂ ಮಾಡುತ್ತಲಿದೆ " ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು.

ಅತ್ತಲು ವನದೇವತೆಯಾದ ವಾಸಂತಿಯು ಏನೋ ಒಂದು ಕಾರಣದಿಂದ ಪುನಃ
ಜನಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವ ಶ್ರೀರಾಮನಂ ಉಪಚಾರಂಗೆಯ್ಯಲೋಸುಗ ವೃಕ್ಷಾದಿಗಳ
ನಾಜ್ಞಾಪಿಸಿದಳು. ಅದೆಂತೆನೆ:— "ಎಲೈ, ಭೂಪತಿಯಾದ ಶ್ರೀರಾಮನು ಏನೋ
ನಿಮಿತ್ತದಿಂ ಪುನಃ ತಾನೆ ಈ ವನಕ್ಕೆ ಬಂದವನಾದಕಾರಣ ಮಕರಂದರಸವಂ ಸ್ರ
ವಿಸುತ್ತಲಿರುವ ವೃಕ್ಷಗಳು ಪುಷ್ಪಗಳಿಂದಲೂ ಫಲಗಳಿಂದಲೂ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಅರ್ಘ್ಯ
ವಂ ಕೊಡುವುವಾಗಲಿ ! ಈ ವನವಾಯುಗಳು ವಿಕಸಿತಂಗಳಾದ ಕಮಲಗಳ ಪರಿ
ಮಳಗಳಿಂ ಪರಿಪೂರ್ಣಗಳಾಗಿ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಬೀಸುವುವಾಗಲಿ! ಮತ್ತು ಸರಳವಾದ
ಕಂಠಸ್ವರವುಳ್ಳ ಕೋಕಿಲಪಕ್ಷಿಗಳು ಮಧುರವಾಗಿ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಿಯೂ ಧ್ವನಿಗೆಯ್ಯು
ವವಾಗಲಿ!" ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು— "ಎಲಾ ಸಖಿಯಾದ ವಾಸಂ
ತಿಯೆ, ಇತ್ತ ಬಾ, ಇಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊ" ಎಂದು ಪೇಳಿದನು. ವಾಸಂತಿಯು ಸಮೀ
ಪದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತವಳಾಗಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು— "ಎಲಾ ಸಖಿಯೆ, ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಗೆ
ಏನು ದೆಸೆ ಆಯಿತೆಂದು ನೀನು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಏನು ಉತ್ತರವಂ ಕೊಡಲಿ ! ಪೂ
ರ್ಣಗರ್ಭಿಣಿಯಾದ ಸೀತೆಯು ಅಂಥ ನೇತ್ರಾನಂದಕರವಾದ ಸುಂದರವಾದ ದೇಹವಂ
ಮಾಂಸಭಕ್ಷಕಂಗಳಾದ ವ್ಯಾಘ್ರಾದಿಗಳು ಭಕ್ಷಿಸಿದಂಥವಾದುವೆಂದು ನಾನು ನಿಶ್ಚೈಸಿ
ಕೊಂಡು ಇದ್ದೇನೆ." ಎಂದು ಪೇಳಲು;

ಇತ್ತಲು ಸೀತೆಯು ಅದಂ ಕೇಳಿ, "ಎಲೈ ಕಾಂತನೆ, ಈ ನಾನು ಈ ದೇಹವಂ
ಧರಿಸುತ್ತಲಿದ್ದೇನೆ" ಎಂದು ವ್ಯಸನದಿಂ ಪೇಳಿದಳು. ಶ್ರೀರಾಮನು "ಹಾ ! ಪ್ರಿಯ
ಳಾದ ಸೀತೆಯೆ ! ಎಲ್ಲಿ ಇರುವೆ ? ಕಟಕಟಾ !" ಎನಲು ಸೀತೆಯು— "ಕಟ
ಕಟ ! ನನ್ನ ಜನ್ಮವ ನಿಂದಿಸು; ಅನ್ಯನಂತೆ ಪುನಃ ಕಾಂತನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ಜೆ
ನ್ನಾಗಿ ಕಂಠಸ್ವರವಂ ಬಿಡುತ್ತ ದುಃಖಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ." ಎನಲು; ತಮಸೆಯು ಸೀ
ತೆಯಂ ಕುಱಿತು— "ಎಲಾ ಮಗಳೆ, ನಿನ್ನ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಸ್ವಾಮಿಯು ಈರೀತಿ
ದುಃಖಿಸುವುದುಚಿತವೇ ಸರಿ. ದುಃಖಯುಕ್ತರಾಗಿರುವ ಜನರು ಯಾವ ತೆಱದಿಂದಲಾದ
ರೂ ದುಃಖಶಾಂತಿಯಂ ಮಾಡಿಕೊಂಬುದು ಆಗ ಬೇಕಲ್ಲ. ಯಾವ ರೀತಿ ಲೋಕದ
ಲ್ಲಿ ಜನರು ಮಹಾವೃಷ್ಟಿಜಲದಿಂ ತಟಾಕಕ್ಕೆ ಉಪದ್ರವುಂಟಾದಲ್ಲಿ ಕೋಡಿಯಂ ವಿ
ಸ್ತರಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಜಲವು ಪ್ರವಹಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಆ ತಟಾಕದ ಉಪದ್ರವಂ ಪರಿಹರಿ
ಸಿಕೊಳ್ಳುವರೋ, ಅದೇರೀತಿ ದುಃಖಿತರಾದ ಜನರು ಶೋಕವೇಗದಿಂ ಹೃದಯಕ್ಕೆ

ಉಪದ್ರವುಂಟಾದಲ್ಲಿ ಬಹುಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ದುಃಖಿಸೋಣದರಿಂದಲೆ ಹೃದಯವಂ ಧರಿಸು ತ್ತಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಈ ರಾಮಭದ್ರನ ಹೃದಯವು ವಿಶೇಷದಿಂ ದುಃಖಯುಕ್ತವಾ ಗಿರುವುದು. ಈ ರಾಮನಿಗೆ ಈ ಜೀವಲೋಕವು ಬಹುಪ್ರಕಾರಂಗಳಿಂದಲೂ ಕಷ್ಟ ಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿ ಇದೆ, ಅದೆಂತೆನೆ:— ಎಲಾ ಮಗಳೆ, ಶ್ರೀರಾಮನು ಈರೀತಿ ನಿನ್ನ ವಿರಹಾಗ್ನಿಯಿಂ ಅತಿತಪ್ತನಾಗಿದ್ದರೂ ಈ ಜಗತ್ತನ್ನು ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರಯುಕ್ತವಾಗಿ ಏ ಕಾಗ್ರವಾದ ಚಿತ್ತದಿಂ ಪಾಲಿಸುವನಾಗಬೇಕು. ಬಂದುಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಿಯಳಾದ ನಿನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿರುವ ಶೋಕವು ಈ ರಾಮನ ಜೀವವಂ ಗ್ರೀಷ್ಮಕಾಲವು ಪುಷ್ಪವಂ ಬಾ ಡಿಸುವಂತೆ ಬಾಡಿಸುತ್ತಲಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಲೋಕನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ತಾನೆ ನಿನ್ನ ತ್ಯಾಗಂಗೈ ದವನಾದುದರಿಂ ದುಃಖಿಸೋಣದರಿಂದಲೂ ಕೂಡ ಕಾಲಹರಣವಂ ಮಾಡುವುದು ಸಹ ದುರ್ಲಭವಾಗಿ ಇರುವುದಾದಕಾರಣ ಈಗಲಾದರೂ ಈ ರಾಮನಿಗೆ ಚಿತ್ತಸ ಮಾಧಾನವುಂಟಾಗಲಿ! ಈ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಈರೀತಿ ದುಃಖಿಸೋಣವೇ ಈ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಪರಮ ಪ್ರಯೋಜನವಲ್ಲವೆ?" ಎಂದು ತಮಸೆಯು ಪೇಳಲು;

ಅತ್ತಲು ಶ್ರೀರಾಮನು ವ್ಯಸನಪಡುವನದೆಂತೆನೆ:— "ಎಲೈ, ಕಷ್ಟವು, ಕಷ್ಟ ವು! ನನ್ನ ಹೃದಯವು ದೃಢವಾದ ವಿರಹವೇದನೆಯುಳ್ಳುದಾದಕಾರಣ ಸೀಳುತ್ತಲಿದೆ ಯೋ ಹೊರತು ಎರಡು ಭಾಗಗಳಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ದುಃಖಾನುಭವದಿಂ ದುರ್ಬಲವಾದ ಈ ನನ್ನ ದೇಹವು ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ಮೂರ್ಛೆಹೊಂದುವುದೇ ಹೊರತು ಚೈತನ್ಯವಂ ಬಿಡು ವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಬಂದಾನೊಂದು ಸಂತಾಪವು ದೇಹವಂ ಒಳಗೆಮಾತ್ರವೆ ಜ್ವಲಿಸು ವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಲಿದೆಯೋ ಹೊರತು ಈ ದೇಹವಂ ಭಸ್ಮವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ದೈವವೂ ಕೂಡ ಮರ್ಮಸ್ಥಾನಗಳಂ ಭೇದಿಸುತ್ತ ಕೊಲ್ಲುವುದೇ ಹೊರತು ಜೀವ ವಂ ಕತ್ತರಿಸುವುದಿಲ್ಲ" ಎಂದು ಸಂತಾಪಪಡುತ ಸ್ವಾಮಿಯು ತಾನು ಜನರ ನಿಮಿ ತ್ತವಾಗಿ ಸೀತೆಯಂ ತ್ಯಾಗಂಗೈದುದರಿಂದ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಆ ಜನವಂ ಕುರಿತು ಈರೀತಿ ಬೇಡಿಕೊಂಬನದೆಂತೆನೆ:— "ಎಲೈ, ಪೂಜ್ಯರಾದ ಅಯೋಧ್ಯಾಪುರದಲ್ಲಿರು ವ ಜನರುಗಳಿರಾ, ಎಲೈ ದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಜನರುಗಳಿರಾ, ಪ್ರಿಯಳಾದ ಸೀತೆಯು ನ ಮ್ಮ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವುದು ನಿಮಗೆ ಸಮ್ಮತವಲ್ಲದುದರಿಂದ ನಾನು ಸೀತೆ ಯಂ ತೃಣದಂತೆ ತ್ಯಾಗಂಗೆಯ್ದೆನು. ಇಂಥ ಪ್ರಿಯಳಂ ತ್ಯಜಿಸಿದೆನಲ್ಲ ಎಂದು ನಾನು ಆ ಪ್ರಿಯಳಂ ಕುರಿತು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಿಂ ದುಃಖಿಸಿದವನು ಸಹ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ಬಂ ದು ಕಾರಣಾಂತರದಿಂ ಪುನಃ ಈ ಜನಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ನಾನು ಬಂದೆನಾದಕಾರಣ ಇಲ್ಲಿ ಸೀತಾಸಮೇತನಾಗಿ ಇದ್ದ ನನ್ನಿಂದ ಬಹುಪರಿಚಯಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟುವಾಗಿ, ದಂಪತಿಗಳಾ ದ ನಮ್ಮ ವಿಹಾರಂಗಳಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಗಳಾದುದರಿಂ ಆ ಪೂರ್ವಸುಖಾತಿಶಯವಂ ಸ್ಮರಿ ಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಲಿರುವ, ಆಯಾ ಮೃಗಪಕ್ಷಿವೃಕ್ಷಗಳು ಮೊದಲಾದ ದೀಪನಭಾವಂ ಗಳು ನನ್ನ ಹೃದಯವಂ ದ್ರವಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಲಿವೆಯಾದಕಾರಣ ರಕ್ಷಕರಹಿತ

ನಾಗಿರುವ ನಾನು ಈಗ ದುಃಖಿಸುತ್ತೇನೆ. ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ನೀವು ಕೋಪವಂ ಮಾಡ ದೆ ಪ್ರಸನ್ನರಾಗಬೇಕು.'' ಎಂದು ಜನರಂ ಕುಱಿತು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲು;

ಇತ್ತಲು ತಮಸೆಯೂ ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸ್ವಾಮಿಯು ಜನರಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಇರುವ ಕೋಪಾತಿಶಯವಂ ಅತಿಗಂಭೀರವಾಗಿ ಪೂರಿಸಿದನೆಂದಳು.

ವಾಸಂತಿಯು— "ಎಲೈ ರಾಮನೆ, ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿ ಪೋಗಿರುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೀನು ಧೈರ್ಯವಂ ಮಾಡತಕ್ಕುದೇ ಹೊಱತು ವ್ಯಸನಪಡುವುದು ಯುಕ್ತವಲ್ಲವು'' ಎಂದಳು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು— "ಎಲೌ ಸಖಿಯಾದ ವಾಸಂತಿಯೇ, ನೀನು ನನ್ನಂ ಕುಱಿತು ಧೈರ್ಯವಂ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಪೇಳುವೆಯೇನು? ಸೀತೆ ಯಿಂದ ಶೂನ್ಯವಾದ ಈ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಸಂವತ್ಸರವು ನಡೆಯುತ್ತಲಿದೆ. ಆ ಪ್ರಿಯಳ ವೃತ್ತಾಂತವಂತಿರಲಿ. ಆ ಸೀತೆಯ ನಾಮಧೇಯವೂ ಕೂಡ ನಷ್ಟ ವಾದಂತೆ ತೋಱುತ್ತಲಿದೆ. ಹೀಗೆ ಆದರೂ ರಾಮನು ಜೀವಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಅರ್ಥವು ಇಲ್ಲವಲ್ಲ! ಅದುಕಾರಣ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಾನೆ ಧೈರ್ಯವಂತನು.'' ಎಂದು ಪೇಳಲು;

ಇತ್ತಲು ಸೀತೆಯು ಅದಂ ಕೇಳಿ— "ಈ ಪ್ರಿಯನ ಈ ವಚನಗಳಿಂ ನಾನು ಮೋಹಯುಕ್ತಳಾದೆನು.'' ಎಂದಳು. ತಮಸೆಯು— "ಎಲೌ ಮಗಳೆ, ಈ ಸ್ವಾಮಿಯ ವಚನಂಗಳು ಸ್ನೇಹದಿಂ ಸರಸಗಳಾಗಿ ಶೋಕದಿಂ ತೀಕ್ಷ್ಣಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವುವಾದ ಕಾರಣ ಇವು ಅತ್ಯಂತ ಇಷ್ಟಗಳಲ್ಲದೆ ವಿಷಮಿಶ್ರಗಳಾದ ಅಮೃತ ಧಾರೆಗಳಾಗಿ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಸ್ರವಿಸುತ್ತಲಿವೆ.'' ಎಂದಳು.

ಇತ್ತಲು ಶ್ರೀರಾಮನು ವಾಸಂತಿಯಂ ಕುಱಿತು— "ಎಲೌ ಸಖಿಯೆ, ಇ ಷ್ಟುಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಮತ್ತೂ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತ್ರಲಾಗಿ ತಗಲಿರುವ ಕೋಲ ತುಂಡಿನಂತೆ ವಿಷಯುಕ್ತವಾಗಿ, ಒಳಗೆ ತಗಲಿಕೊಂಡಿರುವ ದಂತದಂತೆಯೂ ಅತಿತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿ, ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ತಗಲಿಕೊಂಡು ಮರ್ಮಸ್ಥಾನಗಳಂ ಕತ್ತರಿಸುತ್ತಲಿದ್ದರೂ ಅಂಥ ಶೋ ಕವೆಂಬ ಶಲ್ಯವಂ ನಾನು ಸಹಿಸಲಿಲ್ಲವೆಯೇನು?'' ಎನಲು,

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು— "ಎಲೌ ತಾಯೆ, ಅಲ್ಪಭಾಗ್ಯಳಾದ ನಾನು ಈ ರೀತಿ ಪ್ರಿಯನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ವಿರಹತಾಪದಿಂ ಆಯಾಸಪಡುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದೆನು.'' ಎಂದಳು.

ಇತ್ತಲು ಶ್ರೀರಾಮನು— "ಎಲೌ ವಾಸಂತಿಯೆ, ಈರೀತಿ ಅತಿಗೂಢವಾಗಿ ತಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅಂತಃಕರಣವುಳ್ಳವನಾದರೂ ನನಗೆ ಈಗ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪರಿಚಯಮಾ ಡಲ್ಪಟ್ಟ ಮೃಗಪಕ್ಷಿವೃಕ್ಷ ಮೊದಲಾಗಿರುವ ವಸ್ತುಗಳ ಸಮೂಹಗಳಂ ನೋಡುವು ದಱಿಂ ಈಗ ಈ ಮಹತ್ತಾದ ಶೋಕವೇಗವು ಉಂಟಾಗುತ್ತಲಿದೆ. ಅದೆಂತೆನೆ:— ಶೋಕವೇಗವಿಲಾಸಂಗಳ ಮಹಾತರಂಗಗಳಿಂ ಅತಿವ್ಯಾಕುಲವಾಗಿರುವ ಅಂತಃಕರಣ ದ ಪ್ರಕೋಪಾವಸ್ಥೆಯಂ ಸ್ತಂಭಿಸುವುದಕೋಸ್ಕರ ನಾನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾ

ವೆ ಪ್ರಯತ್ನವಂ ಊಹಿಸುವೆನೋ ಆ ಯಾ ಪ್ರಯತ್ನವ್ರೊಂದಾನೊಂದು ಮನೋವಿಕಾರವು, ತಡೆಯಲು ಶಕ್ಯವಲ್ಲದೆ ಇರುವ ವೇಗವುಳ್ಳ ಜಲಪ್ರವಾಹವು ಮರಳಿನ ಕಟ್ಟೆಯಂತೆ, ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂ ಭೇದಿಸಿ ಭೇದಿಸಿ ಹೊಱಕ್ಕೆ ಪ್ರಸರಿಸುತ್ತಲಿದೆ." ಎಂಬ ರಾಮನ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ,

ಇತ್ತಲು ಸೀತೆಯು "ಈ ಪ್ರಿಯನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯ ತಡೆಯಲಶಕ್ಯವಾದ ಭಯಂಕರವಾದ ಪ್ರಾರಂಭವುಳ್ಳ ದುಃಖವೇಗದಿಂ ಅಪಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ತನ್ನ ದುಃಖವುಳ್ಳದು ದಾಗಿ ನನ್ನ ಹೃದಯವು ಒಡೆಯುತ್ತಲಿದೆ." ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು.

ವಾಸಂತಿಯು ಸ್ವಾಮಿಯ ದುಃಖವಂ ನೋಡಿ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ— "ಎಲೈ ಶ್ರೀರಾಮನು ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ದುಃಖದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾದನು. ಅದುಕಾರಣ ನಾನು ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಸ್ತಾಪದಿಂದ ಈ ದುಃಖವೇಗವಂ ತಪ್ಪಿಸುತ್ತೇನೆ." ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿ ಸ್ವಾಮಿಯುಂ ಕುಱಿತು— "ಎಲೈ ಅರಸೆ, ಬಹುಕಾಲ ಪರಿಚಯಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ಜನಸ್ಥಾನಪ್ರದೇಶಗಳಂ ನೀನು ನೋಡಿ ಬಹುಮಾನಂಗೆಯ್ಯುವನಾಗು." ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು "ಹಾಗೆ ಆಗಲಿ" ಎಂದನು.

ಆಬಳಿಕ ಅವರಿರ್ವರು ಜನಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಆಯಾಪ್ರದೇಶಗಳಂ ನೋಡುವರಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಲಿರಲು; ಅದಂ ನೋಡಿ ಸೀತೆಯು— "ಈ ಪ್ರಿಯಸಖಿಯಾದ ವಾಸಂತಿಯು ಸ್ವಾಮಿಗೆ ದುಃಖೋಪಶಮನಾರ್ಥವಾಗಿ ಮಾಡುವುಪಾಯವು ಮತ್ತು ದುಃಖಕ್ಕೆ ವೃದ್ಧಿಕರವಾಗುತ್ತಿದೆಯೆಂದು ನಾನು ಊಹಿಸುತ್ತಲಿದ್ದೇನೆ" ಎಂದಳು.

ವಾಸಂತಿಯು ಶೋಕದಿಂದೊಡಗೂಡಿ—"ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೆ, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನೀನು ಈ ಲತಾಗೃಹದಲ್ಲಿಯೆ ಸೀತೆಯನ್ನೆದಱುನೋಡುತ್ತ ಆ ಸೀತೆಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೆ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನಿರಿಸಿಕೊಂಡವನಾಗಿ ಇದ್ದೆ. ಆ ಸೀತೆಯು ಗೋದಾವರೀನದಿಯ ಮಳಲಿನಿಂದ ಎತ್ತರವಾದಂಥ ದಿಣ್ಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಸಪಕ್ಷಿಗಳೊಡನೆ ವಿಲಾಸಯುಕ್ತಳಾಗಿ ಕಾಲವಿಲಂಬನವಂ ಮಾಡಿದಳು. ಆಬಳಿಕ ಆ ಸೀತೆಯು ಗೋದಾವರಿಯಿಂದ ಬರುವಳಾಗಿ ವ್ಯಸನಯುಕ್ತನಾದಂತೆ ಇರುವ ನಿನ್ನಂ ನೋಡಿ ಭಯದಿಂ ತಾವರೆಮೊಗ್ಗಿನಂತೆ ಮನೋಹರವಾದ ಅಂಜಲಿಬಂಧವಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ನಿನಗೆ ನಮಿಸಿದಳು." ಎಂದು ಪೇಳಲು;

ಇತ್ತಲು ಸೀತೆಯು— "ಎಲಾ ವಾಸಂತಿಯೆ, ನೀನು ಕಠಿನಚಿತ್ತೆಯು, ಕಠಿನಚಿತ್ತೆಯು. ಅದೇತೆನೆ:— ನೀನು ಹೃದಯದ ಮರ್ಮಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ತಗಲಿಕೊಂಡಿರುವ ದುಃಖವೆಂಬ ಶಲ್ಯವಂ ಪುನಃ ಘಟ್ಟನೆಯಂ ಮಾಡುವ ಈ ನಿನ್ನ ವಚನಗಳಿಂ ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ಸ್ವಾಮಿಯು ಭಾಗ್ಯಹೀನಳಾದ ನನ್ನ ಸ್ಮರಿಸುವಂತೆ ನೀನು ಮಾಡುವೆಯಲ್ಲವೆ ?" ಎಂದಳು.

ಶ್ರೀರಾಮನು ವಾಸಂತಿಯ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ ವ್ಯಸನದಿಂ— "ಎಲಾ ಅತಿ

ಕೋಪಯುಕ್ತಳಾದ ಸೀತೆಯೆ, ನೀನು ಇತ್ತಇತ್ತಲು ಕಾಣಲ್ಪಡುವೆಯೆ ಹೊಱತು ನನ್ನಲ್ಲಿ ದಯಾಯುಕ್ತಳಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾ! ಕಟಕಟ! ಎಲಾ ಪ್ರಿಯಳೆ, ನನ್ನ ಹೃದಯವು ಒಡೆಯುತ್ತಲಿದೆ. ದೇಹದ ಸಂಧಿಬಂಧವು ಶಿಥಿಲವಾಗುತ್ತಲಿದೆ. ನಾನು ಈ ಜಗತ್ತನ್ನೆಲ್ಲವಂ ಶೂನ್ಯವನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ. ಮತ್ತು ನಾನು ಒಳಗೆ ಮಹತ್ತುಗಳಾದ ವಿರಹಾಗ್ನಿಜ್ವಾಲೆಗಳೊಡಗೂಡಿ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಲಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ಅಂತರಾತ್ಮವು ದುಃಖಿಸುತ್ತ ಶೂನ್ಯವಾಗಿ ದೃಢವಾದ ಅಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನವಾಗುವಂತೆ ಇದೆ. ಮತ್ತು ಮೂರ್ಛೆಯು ನನ್ನ ಸುತ್ತಲೂ ಆಚ್ಛಾದನವಂ ಮಾಡುತ್ತಲಿದೆ. ಈಗ ಅಲ್ಪಭಾಗ್ಯನಾದ ನಾನು ಹೇಗೆ ಮಾಡಲಿ!" ಎಂದು ಪೇಳುತ, ಶ್ರೀರಾಮನು ಮೂರ್ಛೆಯನ್ನೈದಲು;

ಆಗ ಸೀತೆಯು— "ಹಾ! ಕಟಕಟಾ! ಪ್ರಿಯನು ಮೂರ್ಛಿತನಾದನು." ಎಂದು ದುಃಖಿಸಿದಳು.

ವಾಸಂತಿಯು— "ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೆ, ಚಿತ್ತವಂ ಸಂತೈಸು ಸಂತೈಸು." ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು.

ಸೀತೆಯು— "ಎಲೈ ಪ್ರಿಯನೆ, ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಗಳ ಯೋಗಕ್ಷೇಮಗಳಿಗೆ ಆಧಾರವಾಗಿರುವ ಈ ನಿನ್ನ ದಿವ್ಯದೇಹವು ಭಾಗ್ಯರಹಿತಳಾದ ನನ್ನ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ಸಂಶಯವಿಷಯವಾದ ಜೀವವುಳ್ಳುದಾದಕಾರಣ ಈ ದುರ್ದಶೆಯ ಪರಿಣಾಮವು ದುಸ್ಸಹವಾಯಿತು ಎಂದು ಕಟಕಟಾ! ನಾನು ಭಗ್ನಳಾದೆನು." ಎನುತ ಮೂರ್ಛೆಯನ್ನೈದಲು;

ತಮಸೆಯು— "ಎಲಾ ಮಗಳೆ, ಸಮಾಧಾನಪಡುವಳಾಗು, ಸಮಾಧಾನಪಡುವಳಾಗು. ಈಗ ಪುನಃ ನಿನ್ನ ಹಸ್ತಸ್ಪರ್ಶವು ಈ ರಾಮನಿಗೆ ಸಂಜೀವನೋಪಾಯವು." ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು.

ವಾಸಂತಿಯು, "ಕಟಕಟಾ! ಈಗಲೂ ಸ್ವಾಮಿಯು ಉಚ್ಛ್ವಾಸವಂ ಬಿಡುವದಿಲ್ಲಾ! ಎಲಾ ಪ್ರಿಯಸಖಿಯಾದ ಸೀತೆಯೆ, ನೀನು ಎಲ್ಲಿ ಇದ್ದೀಯೆ? ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣೇಶ್ವರನಾದ ರಾಮನಂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಭಾವಿಸುವಳಾಗು." ಎಂದಳು.

ಆಗ ಸೀತೆಯು ತ್ವರೆಯೊಡಗೂಡಿ ಸ್ವಾಮಿಯ ಸಮೀಪವನ್ನೈದಿ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಲಲಾಟಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ಪೃಶಿಸುತ್ತಲಿರಲು; ವಾಸಂತಿಯು:— "ಪುಣ್ಯಾಬಲದಿಂ ಪುನಃ ರಾಮಭದ್ರನು ಪ್ರಜ್ಞಾಯುಕ್ತನಾದನು." ಎಂದಳು. ಶ್ರೀರಾಮನು ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನೈದಿ ಇಂತೆಂದನು:— "ಎಲೈ ಬಂದಾನೊಂದು ಸ್ಪರ್ಶವು ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಸಂಭವಿಸಿ ಒಳಗೆ ಹೊಱಗೆ ಸಹ ಇರುವ ಶರೀರಧಾತುಗಳಿಂ ಅಮೃತಮಯಂಗಳಾದ ಲೇಪನಗಳಿಂ ಲೇಪನಂಗೆಯ್ಯುತ್ತಲಿರುವಂತೆ ಪುನಃ ಜೀವಯುಕ್ತಂಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತ ದುಃಖದಿಂದುಂಟಾದ ಮೂರ್ಛೆಯಂ ಪರಿಹರಿಸಿ ಆನಂದದಿಂ ಮತ್ತೊಂದು ಮೂರ್ಛೆಯನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಲಿದೆ."

ಎಂದು ಪೇಳುತ್ತ, ಆನಂದಯುಕ್ತನಾಗಿ ನೇತ್ರಗಳಂ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡವನಾಗಿಯೆ— "ಎಲಾ ಸಖಿಯಾದ ವಾಸಂತಿಯೆ, ಪುಣ್ಯಬಲದಿಂ ನೀನು ವೃದ್ಧಿಯನ್ನೈದುತ್ತೀಯೆ." ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ವಾಸಂತಿಯು— "ಅದು ಹೇಗೆ?" ಎಂದಳು. 'ಶ್ರೀರಾಮನು— "ಎಲಾ ಸಖಿಯೆ, ಇನ್ನೇನು ಸೀತೆಯು ಬಂದಳು" ಎನಲು; ವಾಸಂತಿಯು— "ಎಲೈ ಅರಸಾದ ರಾಮಭದ್ರನೆ, ಆ ಸೀತೆ ಎಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾಳೆ' ಎಂದಳು. ಶ್ರೀರಾಮನು ಸೀತಾಹಸ್ತಸ್ಪರ್ಶದಿಂದುಂಟಾದ ಆ ಸುಖವಂ ಅಭಿನಯಂಗೈದು— "ಎಲಾ ಸಖಿಯೆ, ಈ ಸೀತೆ ಮುಂದುಗಡೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದಾಳೆ, ನೋಡು." ಎಂದು ಪೇಳಲು; ವಾಸಂತಿಯು— "ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೆ, ಮರ್ಮಭೇದಕಗಳಾದುದರಿಂ ದುಸ್ಸಹಂಗಳಾದ ಈ ದುಃಖಪ್ರಲಾಪವಚನಗಳಿಂ ನೀನು, ಮೊದಲೆ ಪ್ರಿಯೆಯಾದ ಸೀತೆಯ ವಿಪತ್ತಿನಿಂದ ದಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟವಳಾಗಿ, ಭಾಗ್ಯಹೀನಳಾಗಿಯೂ, ಇರುವ ನನ್ನನ್ನು ಏನೆಂದು ದಹಿಸುತ್ತಲಿದ್ದೀಯೆ !" ಎಂದಳು. ಸೀತೆಯು— "ಎಲಾ ಪೂಜ್ಯಳೆ, ಇಲ್ಲಿಂದ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ನಾನು ಇಚ್ಛೈಸುವೆನು. ಅದೇನೆಂದರೆ:— ಪ್ರೇಮಾತಿಶಯದಿಂ ಶಾಂತವಾಗಿ ಶೀತಲವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದಾದಕಾರಣ ದೀರ್ಘವಾಗಿ ದುಸ್ಸಹವಾಗಿ ಸಹ ಇದ್ದರೂ ನನ್ನ ಸಂತಾಪವಂ ಶೀಘ್ರದಿಂ ನಿಶ್ಶೇಷವಾಗಿ ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಕಾಂತನ ಸ್ಪರ್ಶದಿಂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲದಿರುವ ದುಸ್ಸಹವಾದ ವಿರಹದಿಂ ಕಂಪಯುಕ್ತವಾದ ನನ್ನ ಹಸ್ತಾಗ್ರವು ವಜ್ರಲೇಪದಿಂ ಸಿಕ್ಕಿಸಲ್ಪಟ್ಟಂತೆ ತಗಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದಾಯಿತು." ಎನಲು; ಅತ್ತಲು ರಾಮನು— "ಎಲೈ ಸಖಿಯಾದ ವಾಸಂತಿಯೆ, ನನ್ನ ವಚನವು ಎಂತು ನಿರರ್ಥಕವೆಂದು ನೀನು ಪೇಳುವೆ ? ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ವಿವಾಹೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಕಂಕಣವಂ ಧರಿಸಿರುವ ಸೀತೆಯ ಯಾವ ಹಸ್ತವು ಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತೋ; ಮತ್ತು ಯಾವ ಹಸ್ತವು ಚಂದ್ರನ ಅಮೃತದಿಂ ಶೀತಳಂಗಳಾದ ಚಂದ್ರಕಿರಣಂಗಳಿಂ ಪರಿಚಯಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದೋ—" ಎನಲು;

ಅಷ್ಟರೊಳಗೆ ಸೀತೆಯು— "ಎಲೈ ಪ್ರಿಯನೆ, ನೀನು ಈಗ ಆ ಕಾಂತನಾಗಿಯೆ ಇದ್ದೀಯೆ: ಫಲವೇನು ?" ಎಂದಳು.

ಶ್ರೀರಾಮನು:— "ಅದಕ್ಕೆ ಅನ್ಯವಾದ ವಾಮಹಸ್ತವೇ ಉಪಮಾನವಾಗುವುದೇ ಹೊರತು ಮತ್ತೊಂದು ಉಪಮಾನವಿಲ್ಲದುದರಿಂ ಅತಿಮನೋಹರವಾಗಿ ಕೋಮಲವಾದ ಲವಲಿಯೆಂಬ ಬಳ್ಳಿಯ ಚಿಗುರಿನಂತೆ ಇರುವ ಆ ಸೀತೆಯ ದಕ್ಷಿಣಹಸ್ತವು ಈಗ ನನ್ನಿಂದ ಪಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿತು." ಎಂದು ಪೇಳುತ, ಸೀತಾಹಸ್ತವಂ ಗ್ರಹಿಸುವನಾಗುತ್ತಿರಲು; ಸೀತೆಯು— "ಎಲೈ ಕಾಂತನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯ ಸ್ಪರ್ಶದಿಂ ಮೋಹಿತಳಾದ ನನಗೆ ಪ್ರಮಾದವುಂಟಾಯಿತಲ್ಲವೆ ?" ಎಂದು ತನ್ನಂ ತಾನು ನಿಂದಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಶ್ರೀರಾಮನು— "ಎಲಾ ಸಖಿಯಾದ ವಾಸಂತಿಯೆ, ಆನಂದಾತಿಶಯದಿಂ ನೇತ್ರಗಳಂ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡವನಾಗಿ ಪ್ರಿಯಳಾದ ಸೀತೆಯ ಸ್ಪರ್ಶನಿಂದುಂಟಾದ ಭಯದಿಂ ನಾನು ಪರಾಧೀನನಾಗುತ್ತಲಿ

ದ್ದೇನೆಯಾದಕಾರಣ ನೀನೂ ಕೂಡ ಸೀತೆಯ ಹಸ್ತವಂ ಧರಿಸುವವಳಾಗು.'' ಎಂದು ಪೇಳಲು; ವಾಸಂತಿಯು ಆ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ—'' ಕಟಕಟಾ ! ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಉನ್ಮಾದವೇ ಸರಿ '' ಎಂದಳು. ಆ ಸೀತೆಯು ತ್ವರೆಯೊಡಗೂಡಿ ತನ್ನ ಹಸ್ತವಂ ಸೆಳೆಕೊಂಡವಳಾಗಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಲಿರಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು— '' ಎಲೌ ಸಖಿಯೆ, ಆನಂದದಿಂ ಜಡನಾಗಿರುವ ನನ್ನ ಅತಿಕಂಪಯುಕ್ತವಾಗಿ ಬೆವರುತ್ತಲಿರುವ ಹಸ್ತದಿಂ ಆ ಸೀತೆಯ ಅತಿಕಂಪಯುಕ್ತವಾಗಿ ಬೆವರುತ್ತಲಿರುವ ಚಿಗುರಿನಂತೆ ಕೋಮಲವಾದ ಹಸ್ತವು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡುಹೋಯಿತಲ್ಲಾ ! ಹಾ ! ಕಟಕಟಾ ! ಪ್ರಮಾದ ಬಂದಿತು ! '' ಎಂದು ತನ್ನಂ ತಾನು ನಿಂದಿಸಿಕೊಂಡನು. ಸೀತೆಯು— '' ಎಲೌ ತಾಯೆ, ಈಗಲೂ ಕೂಡ ಸ್ತಿಮಿತವಾಗದೆ ಸುತ್ತುತ್ತಲಿರುವ ಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳ ನನ್ನ ಆತ್ಮನಂ ನಿಲ್ಲಿಸಲಾರೆನು. ಹಾ ! ಛಿಃ.'' ಎಂದು ತನ್ನಂ ತಾನೆ ನಿಂದಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಆಗ ತಮಸೆಯು ಸ್ನೇಹದೊಡನೆ ಕುತೂಹಲದೊಡನೆಯೂ ಮುಗುಳುನಗೆಯೊಡನೆಯೂ ಕೂಡಿದವಳಾಗಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ— '' ಎಲೈ, ವಾಯುವಿಂದ ಕಂಪಿತವಾಗಿ, ನೂತನಂಗಳಾದ ವರ್ಷಜಲಬಿಂದುಗಳಿಂ ವ್ಯಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದಾಗಿ, ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಮೊಗ್ಗುಗಳುಳ್ಳುದಾಗಿಯು ಇರುವ ಕದಂಬವೃಕ್ಷದ ಶಾಖೆಯಂತೆ ಈ ಸೀತೆಯು ಪ್ರಿಯನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯ ಸ್ಪರ್ಶಸುಖದಿಂ ಸ್ವೇದಬಿಂದುಗಳಿಂ ಶೋಭಿಸುತ್ತ, ರೋಮಾಂಚಯುಕ್ತವಾಗಿ ಕಂಪಿಸುತ್ತಲಿರುವ ದೇಹವುಳ್ಳವಳಾದಳು.'' ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—'' ಎಲೈ, ಪೂಜ್ಯಳಾದ ತಮಸೆಯು ಪರವಶವಾದ ನನ್ನ ವಚನದಿಂದ ನನ್ನಂ ಲಜ್ಜಾಯುಕ್ತಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದಳು. ಈ ತಮಸೆಯು ನನ್ನಂ, —ಇದೇಕೋ ಪರಿತ್ಯಾಗವು, ಇದೇಕೊ ಪುನಃ ಸಂಗವೆಂದು ನಿಂದಿಸುವಳೋ ಏನು ? '' ಎಂದು ಸಂಕೋಚಪಟ್ಟಳು. ಶ್ರೀರಾಮನು ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಯಲ್ಲೂ ನೋಡಿದವನಾಗಿ '' ಹಾ ! ಇದೇನು ಸೀತೆಯು ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಎಲೌ ನಿರ್ದಯಳಾದ ಸೀತೆಯೆ ! '' ಎನಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು— '' ಎಲೈ ಪ್ರಿಯನೆ, ನಾನು ನಿರ್ದಯಳೇ ಸರಿ, ಈರೀತಿ ಸಂತಾಪಯುಕ್ತನಾಗಿರುವ ನಿನ್ನಂ ನೋಡುತ್ತ ನಾನು ಜೀವವಂ ತಾಳಿಯೇ ಇದ್ದೇನೆಯಲ್ಲವೆ ? '' ಎಂದಳು. ಶ್ರೀರಾಮನು— '' ಎಲೌ ಪ್ರಿಯಳೆ, ಎಲ್ಲಿ ಇದ್ದೀಯೆ ? ಪ್ರಸನ್ನಳಾಗು. ಈರೀತಿ ಸಂತಾಪಯುಕ್ತನಾಗಿರುವ ನನ್ನಂ ಪರಿತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯಳಲ್ಲ '' ಎನಲು; ಸೀತೆಯು— '' ಎಲೈ ಕಾಂತನೆ, ಈಗಿರುವ ದಶೆಯಲ್ಲಿ ಈ ನಿನ್ನ ವಚನವು ವಿರುದ್ಧವಲ್ಲವೆ? '' ಎಂದಳು. ವಾಸಂತಿಯು— '' ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೆ, ಪ್ರಸನ್ನನಾಗು, ಲೋಕೋತ್ತರವಾದ ನಿನ್ನ ಧೈರ್ಯದಿಂದಲೆ ನೀನು ಅತಿಶೋಕವನ್ನೈದಿರುವ ಆತ್ಮನಂ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುವನಾಗು. ನನಗೆ ಪ್ರಿಯಸಖಿಯಾದ ಸೀತೆಯು ಇಲ್ಲಿ ಏನು ಕಾರಣ ಇದ್ದಾಳು ? '' ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ— '' ವ್ಯಕ್ತವಾಯಿತು. ಸೀತೆಯು ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಇಲ್ಲ

ಸೀತೆಯಿದ್ದರೆ ವನದೇವತೆಯಾದ ವಾಸಂತಿಯು ಕೂಡ ಎಂತು ನೋಡದೆ ಪೋಗುವಳು. ಅಲ್ಲದೆ, ಇದೇನು ಸ್ವಪ್ನವಾಗಿರುವುದೊ ಎಂದರೆ—ನಾನು ನಿದ್ರೆಗೈದವನಾಗಲಿಲ್ಲ. ರಾಮನಿಗೆ ನಿದ್ರೆಯೆಂತು ಬರುವುದು ? ಸರ್ವಪ್ರಕಾರದಿಂದಲೂ ಅನೇಕಾವೃತ್ತಿ ಕಲ್ಪಿತನಾದ ಅಪಾರಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳ ವಿರಹವಿಕಾರವೇ. ಇದು ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ನನ್ನಂ ಅನುಸರಿಸುತ್ತಲಿದೆಯೇ ಹೊಱತು ಮತ್ತೊಂದಲ್ಲ " ಎಂದನು. ಸೀತೆಯು ಕಠಿನಚಿತ್ತಳಾದ ನನ್ನಿಂದಲೆ ಪ್ರಿಯನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ವಿರಹವೇದನಾಯುಕ್ತನಾದನೆಂದು ವ್ಯಥೆಪಟ್ಟಳು. ವಾಸಂತಿಯು— "ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೆ, ಇಲ್ಲಿ ನೋಡು, ಇಲ್ಲಿ ನೋಡು. ಉಕ್ಕಿನಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ರಾವಣನ ರಥವು ಜಟಾಯುವಿನಿಂದ ಮುರಿಯಲ್ಪಟ್ಟುದಾಗಿ ಬಿದ್ದಿದೆ. ಪಿಶಾಚಮುಖಗಳುಳ್ಳವಾಗಿ ಆ ರಥವಂ ವಹಿಸುವ ಹೇಸರಕತ್ತೆಗಳು ಈ ಮುಂದುಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಅಸ್ಥಿಮಾತ್ರದಿಂ ಅವಶಿಷ್ಟಗಳಾಗಿ ಬಿದ್ದಿವೆ; ಇಲ್ಲಿ ರಾವಣನ ಖಡ್ಗದಿಂ ಛೇದಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಜಟಾಯುವಿನ ಪಕ್ಷಮೂಲವು ಬಿದ್ದಿದೆ; ನೋಡು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿಂದ ಚಲಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಸೀತೆಯುಂ ವಹಿಸುತ್ತಲಿರುವನಾಗಿ ರಾವಣನು ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೊಳೆಯುತ್ತಲಿರುವ ಮಿಂಚಿನೊಡಗೂಡಿದ ಮೇಘದಂತೆ ಅಂತರಿಕ್ಷವಂ ಕುಱಿತು ಹಾಱಿ ನಡೆದನು." ಎನಲು; ಸೀತೆಯು ಭಯಯುಕ್ತಳಾಗಿ— "ಎಲೈ ಕಾಂತನೆ, ತಂದೆಯಾದ ಜಟಾಯುವು ರಾವಣನಿಂದ ಸಂಹರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆಯಾದುದಱಿಂದ ನೀನು ಅವನಂ ರಕ್ಷಿಸುವನಾಗು, ನಾನು ಅಪಹರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತೇನೆ." ಎಂದಳು. ಶ್ರೀರಾಮನು ಅತಿವೇಗದಿಂ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎದ್ದವನಾಗಿ,— "ಎಲೈ ಪಾಪಿಷ್ಠನೆ, ತಂದೆಯಾದ ಜಟಾಯುವಿನ ಪ್ರಾಣವನ್ನಪಹರಿಸಿದವನೇ, ಎಲೈ ರಾವಣನೇ, ಎಲೈ ಸೀತೆಯನ್ನಪಹರಿಸಿದವನೇ, ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗುವೆ ? " ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ವಾಸಂತಿಯು— "ರಾಕ್ಷಸಕುಲಕ್ಕೆ ಪ್ರಳಯಕಾಲಾಗ್ನಿಯಾದ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ಆ ರಾವಣನು ಈಗಲೂ ನಿನ್ನ ಕೋಪಕ್ಕೆ ವಿಷಯನಾಗಿರುವನೋ ಏನು ?" ಎಂದಳು. ಇತ್ತಲು ಸೀತೆಯು— "ಹಾ ! ಎಲೌ ತಾಯೇ, ನಾನು ಭ್ರಾಂತಿಯುಕ್ತಳಾಗುತ್ತೇನೆ." ಎಂದಳು. ಶ್ರೀರಾಮನು— "ಈಗ ಈ ದಶಾಪರಿಣಾಮವು ಮತ್ತೊಂದಾಗಿದೆಯಲ್ಲ ! ಅದೇನೆಂದರೆ— ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ರಾವಣನ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ನನಗೆ ಉಂಟಾದ ಆ ಸೀತಾವಿರಹವು ಶತ್ರುಸಂಹಾರಕ್ಕೆ ಅನೇಕಂಗಳಾದ ಉಪಾಯಗಳಿರುವುದಱಿಂದ ಎಡೆಯಿಲ್ಲದಿರುವ ಮಹಾವೀರರ ಯುದ್ಧರಸಗಳಿಂ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವನುಂಟುಮಾಡಿ ರಾವಣನ ಸಂಹಾರಪರ್ಯಂತವೂ ಅನುಭವಿಸತಕ್ಕುದಾಗಿ ಇದ್ದಿತು. ಈಗ ಸಂಭವಿಸಿದ ಈ ವಿರಹತಾಪವಾದರೋ ಎಂದಿಗೂ ಅವಧಿಯಿಲ್ಲದುದಱಿಂ ಅತಿತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಸಹಿಸತಕ್ಕುದಾಗಿದೆಯಲ್ಲವೆ ?" ಎಂದು ಉಬ್ಬಸಿದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು "ಪೂರ್ವವಿರಹದಿಂ ನಾನು ಬಹುಮಾನಂಗೆಯ್ಯಲ್ಪಟ್ಟವಳಾಗುತ್ತೇನೆ. ಈಗ ಉಂಟಾದ ಈ ವಿರಹವು ಎಂದಿಗೂ ಅವಧಿಯಿಲ್ಲವಾದುದೆಂದು ಪೇಳಿದುದಱಿಂದ ನಾನು ಭಗ್ನಮನೋರಥ

ಳಾಗುತ್ತೇನೆ. ಕಟಕಟಾ ! ” ಎಂದಳು. ಶ್ರೀರಾಮನು— “ ಎಲೈ, ಇದು ಮಹಾಕಷ್ಟವು! ಈಗ ಆ ಸೀತೆಯು ಎಲ್ಲಿರುವಳೆಂದರೆ— ಯಾವ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕಪಿರಾಜನಾದ ಸುಗ್ರೀವನ ಸ್ನೇಹವೂ ಕೂಡ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುವುದೋ, ನೀಲ ಮೊದಲಾದ ಕಪಿಗಳ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ನಿಷ್ಫಲವಾಗುವುದೋ, ಮತ್ತು ಜಾಂಬವಂತನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೂ ಕೂಡ ಎಲ್ಲಿ ಪ್ರಸರಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಎಲ್ಲಿ ವಾಯುಪುತ್ರನಾದ ಹನುಮಂತನಿಗೂ ಗಮನವುಂಟಾಗಲಾರದೋ, ಮತ್ತು ವಿಶ್ವಕರ್ಮನಿಗೆ ಪುತ್ರನಾದ ನಳನು ಸಹ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಮಾರ್ಗವಂ ಕಲ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥನಲ್ಲವೋ, ಇನ್ನು ಯಾವ ಸ್ಥಾನವು ಅಮೋಘಗಳಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಬಾಣಗಳಿಗೂ ಗೋಚರವಲ್ಲವೋ, ಅಂಥ ದುರ್ಘಟವಾದ ಒಂದಾನೊಂದು ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಪ್ರಿಯಳಾದ ಸೀತೆಯು ಇರುವಳಲ್ಲವೆ ! ” ಎಂದು ಸಂತಾಪಿಸಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು— “ ನಾನು ಸ್ವಾಮಿಯಿಂದ ಬಹುಮಾನಿತಳಾದೆನು. ” ಎಂದಳು. ಶ್ರೀರಾಮನು— “ ಎಲೌ ಸಖಿಯಾದ ವಾಸಂತಿಯೆ, ಇಂಥ ದಶೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ನೋಡುವುದು ಇಷ್ಟರಾದ ಜನರಿಗೆ ದುಃಖಕಾರಣವೇ ಹೊರತು ಮತ್ತೊಂದಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಇನ್ನು ಎಷ್ಟುಪರ್ಯಂತವೂ ನಾನು ನಿನ್ನಂ ದುಃಖಪಡಿಸುವವನಾದೇನು ? ಅದುಕಾರಣ ಅಯೋಧ್ಯಾಪುರವಂ ಕುರಿತು ಪೋಗುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ನನಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಯಂ ಕೊಡುವಳಾಗು.” ಎನಲು; ಸೀತೆಯು— “ ಎಲೌ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ತಮಸೆಯೆ, ಪ್ರಿಯನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ಈಗ ಅಯೋಧ್ಯಾಪುರವಂ ಕುರಿತು ಪೋಗುತ್ತಾನೆ. ” ಎಂದು ಪರಿತಾಪಯುಕ್ತಳಾದಳು. ತಮಸೆಯು— “ ಎಲೌ ಮಗಳೆ, ಚಿತ್ತವಂ ಸಮಾಧಾನನಡಿಸುವಳಾಗು, ಆಯುಷ್ಮಂತರಾದ ಕುಶಲವರಿಗೆ ವರ್ಷವರ್ಧಂತೀ ನಿಮಿತ್ತಗಳಾದ ಶುಭವ್ಯಾಪಾರಂಗಳಂ ಬಳೆಯಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ನಾವು ಭಾಗೀರಥೀದೇವಿಯ ಚರಣಸಮೀಪವಂ ಕುರಿತು ಪೋಗೋಣ ” ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಸೀತೆಯು— “ ಎಲೌ ಪೂಜ್ಯಳೆ, ಪ್ರಸನ್ನಳಾಗು, ಪ್ರಸನ್ನಳಾಗು. ಒಂದು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರವಾದರೂ ದುರ್ಲಭವಾದ ದರ್ಶನವುಳ್ಳ ಪ್ರಿಯನಂ ನೋಡು.” ಎಂದಳು. ಶ್ರೀರಾಮನು— “ ಎಲೌ ವಾಸಂತಿಯೆ, ಈಗ ನನಗೆ ಅಶ್ವಮೇಧವೆಂಬ ಮಹಾಯಜ್ಞವಂ ಪೂರ್ತಿಗೆಯ್ಯಲೋಸುಗ ಒಬ್ಬಳು ಧರ್ಮಪತ್ನಿಯು ಇದ್ದಾಳೆ.” ಎಂದು ಪೇಳಲು;

ಇತ್ತಲು ಸೀತೆಯು ಅದಂ ಕೇಳಿ ಆಕ್ಷೇಪದೊಡಗೂಡಿ— “ ಎಲೈ ಕಾಂತನೆ, ಅವಳು ಯಾರು ? ” ಎಂದಳು.

ವಾಸಂತಿಯು—“ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೆ, ನೀನು ಪುನಃ ವಿವಾಹವಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡೆಯೋ ಏನು? ” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೆಯ್ಯಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು—“ವಿವಾಹವಿಲ್ಲ, ವಿವಾಹವಿಲ್ಲ. ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ಸೀತಾಪ್ರತಿಕೃತಿಯೆ ನನಗೆ ಧರ್ಮಪತ್ನಿಯಾಗಿ ಇದೆ.” ಎಂದನು.

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು ನಿಟ್ಟುಸಿರಂ ಬಿಟ್ಟು ಕಣ್ಣೀರೊಡಗೂಡಿ— “ ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೆ, ಈಗ ನನಗೆ ಪ್ರಿಯನಾಗುತ್ತೀಯೆ. ಎಲೌ ತಾಯೆ, ಈಗ ಪ್ರಿಯ

ನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ನನ್ನ ಪರಿತ್ಯಾಗದಿಂದ ಪುಟ್ಟಿದ ಲಜ್ಜೆಯೆಂಬ ಶಲ್ಯವಂ ಕಿತ್ತು ಪರಿಹರಿಸಿದನು." ಎನಲು;

ಶ್ರೀರಾಮನು— "ಎಲಾ ವಾಸಂತಿಯೆ, ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ಆ ಸೀತಾಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಬಾಷ್ಪಜಲಯುಕ್ತವಾದ ನೇತ್ರವನಿಟ್ಟು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುತ್ತಾ ಇದ್ದೇನೆ." ಎಂದನು.

ಸೀತೆಯು ಪ್ರಿಯನವಚನವಂ ಕೇಳಿ,— "ಯಾವ ಪ್ರತಿಮೆಯಂ ಸ್ವಾಮಿಯು ಈರೀತಿ ಬಹುಮಾನಂಗೆಯ್ಯುತ್ತಾನೋ, ಮತ್ತು ಯಾವ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಸಂತಾಪಯುಕ್ತನಾದ ಪ್ರಿಯನಂ ಈರೀತಿ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುವುದಾಗಿ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಇನ್ನು ಸ್ವಾಮಿಯು ಜೀವಿಸಾನೆಂಬ ಆಸೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿ ಇದೆಯೋ: ಅಂಥ ಸುವರ್ಣಪ್ರತಿಮೆಯು ಮಹಾಧನ್ಯವಾದುದಲ್ಲವೆ !" ಎನಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ತಮಸೆಯು ಸ್ನೇಹದೊಡನೆ ಮುಗುಳುನಗೆಯೊಡನೆ ಕಣ್ಣೀರೊಡನೆಯೂ ಕೂಡಿ ಸೀತೆಯನ್ನಾಲಿಂಗನಂಗೆಯ್ದು— "ಎಲಾ ಮಗಳೆ, ಈರೀತಿ ನಿನ್ನಂ ನೀನೇ ಸ್ತೋತ್ರವಂ ಮಾಡುತ್ತೀಯೆ !" ಎಂದಳು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು ಲಜ್ಜಾಯುಕ್ತಳಾಗಿ, "ಪೂಜ್ಯಳು ನನ್ನಂ ಪರಿಹಾಸವಂ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ." ಎನಲು;

ಅತ್ತಲು ವಾಸಂತಿಯು—"ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೆ, ಈಗ ಪುನಃ ಈ ನಿನ್ನ ದರ್ಶನಸಂಭಾಷಣಾದಿಸಂಬಂಧವುಂಟಾದುದೇ ನಮಗೆ ಮಹಾಪ್ರಸಾದವು. ಅದುಕಾರಣ ನಿನ್ನ ಗಮನಕ್ಕೆ ಯಾವ ರೀತಿ ಕಾರ್ಯವಿಘ್ನವುಂಟಾಗದೋ ಆರೀತಿ ಮಾಡತಕ್ಕದು." ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು. ಶ್ರೀರಾಮನು— "ಹಾಗೆ ಆಗಲಿ" ಎಂದು ಪೇಳಲು;

ಸೀತೆಯು ಅದಂ ಕೇಳಿ— "ಸಖಿಯಾದ ವಾಸಂತಿಯು ಈಗ ನನಗೆ ಪ್ರತಿಕೂಲಳಾದಳು." ಎಂದಳು. ತಮಸೆಯು— "ಎಲಾ ಮಗಳೆ, ಬಾ ಹೋಗೋಣ" ಎನಲು; ಸೀತೆಯು— "ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಡೋಣ" ಎಂದಳು. ತಮಸೆಯು— "ಎಲಾ ಮಗಳೆ, ಹೇಗೆ ನೀನು ಇಲ್ಲಿಂದ ಪೋಗುವಳಾಗುತ್ತೀಯೆ? ಅದೇನೆಂದರೆ— ನಿನ್ನ ನೇತ್ರವು ಪ್ರಿಯನಂ ನೋಡುವುದರಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತವಾದ ಅಭಿಲಾಷೆಯೊಳಗೂಡಿರುವುದಾದಕಾರಣ ಕಾಂತನಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೆಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟಂತೆ ಇರುವ ನಿನ್ನ ನೇತ್ರಕ್ಕೂ ಸ್ವಾಮಿಗೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವು ಮರ್ಮಚ್ಛೇದಕ್ಕೆ ಸಮಾನಗಳಾಗಿರುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಿಂದ ಅಡ್ಡಿಗೈಸಲ್ಪಡುತ್ತಲಿದೆಯಲ್ಲಾ!" ಎನಲು; ಸೀತೆಯು— "ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪುಣ್ಯವಂ ಮಾಡಿರುವ ಜನರಿಂ ದರ್ಶನವಂ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯಗಳಾಗಿರುವ ಪತಿಯ ಪಾದಪದ್ಮಗಳಿಗೆ ನಮಿಸುವೆನು." ಎಂದು ಪೇಳಿ, ಮೂರ್ಛೆಗೆಯ್ಯಲು; ತಮಸೆಯು—"ಎಲಾ ಮಗಳೆ, ಚಿತ್ತವಂ ಸಂತೈಸಬೇಕು." ಎಂದಳು. ಸೀತೆಯು ಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟವಳಾಗಿ— "ಎಷ್ಟು ಪರ್ಯಂತ ನನಗೆ ಬಾಷ್ಪಜಲಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರನ ದರ್ಶನವುಂಟಾದೀತು !" ಎಂದು ಸಂತಾಪಪಟ್ಟಳು. ತಮಸೆಯು ನೋಡಿ— "ಎಲೈ, ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಆಶ್ಚರ್ಯ

ಕರವಾದುದು. ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ:— ಯಾವ ರೀತಿ ಒಂದು ಜಲವು ಸುಳಿಗಳೆಂದೂ ನೊರೆಗಳೆಂತಲೂ ನಾನಾವಿಕಾರಗಳನ್ನೈದಿದರೂ ಅದೆಲ್ಲವೂ ಜಲವೇ ಹೊರತು ಮತ್ತೊಂದಲ್ಲವೋ, ಅದೇ ರೀತಿ ಒಂದು ಶೋಕವೆಂಬ ರಸವೇ ಒಂದೊಂದು ನಿಮಿತ್ತವಿಶೇಷದಿಂ ಭಿನ್ನಿಸಿ ನಾನಾಪ್ರಕಾರಂಗಳಾಗಿರುವ ರೂಪಾಂತರಂಗಳಂ ವಹಿಸುತ್ತಲಿದೆಯಲ್ಲವೆ ? " ಎಂದಳು.

ಶ್ರೀರಾಮನು ಪ್ರಯಾಣೋದ್ಯುಕ್ತನಾಗಿ— " ಎಲೈ ವಿಮಾನರಾಜನೆ, ಇತ್ತಿತ್ತ ಬಾರೈ." ಎನಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸಮಸ್ತರೂ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎದ್ದರು. ಆಗ ತಮಸೆಯು ವಾಸಂತಿಯು ಸಹ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಸೀತಾರಾಮರಂ ಕುರಿತು— "ಭೂಮಿದೇವಿಯೂ ಗಂಗಾದೇವಿಯೂ ನಮ್ಮಂಥ ನದಿಗಳೊಡನೆಯೂ ಕೂಡಿದವರಾಗಿ ನಿನಗೆ ಶುಭವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲಿ! ಅದೇ ರೀತಿ ವೇದಂಗಳಂ ತನ್ನ ಕಿರಣರೂಪದಿಂದ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವನಾಗಿ ರಘುವಂಶಕ್ಕೆ ಮೂಲಪುರುಷನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಸೂರ್ಯನೂ ಕುಲಕ್ಕೆ ಗುರುವಾಗಿ ಅರುಂಧತಿ ಸಮೇತನಾಗಿರುವ ವಸಿಷ್ಠಮುನಿಯೂ ಸಹ, ಮಹತ್ತಾದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೋಸ್ಕರ ನಿನಗೆ ಶುಭವಂ ಕೊಡಲಿ !" ಎಂದು ಶ್ರೇಯಃಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಂ ಮಾಡಿ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಎಲ್ಲರು ತೆರಳಿದರು.

ತೃತೀಯಾಂಕಂ ಸಮಾಪ್ತಂ.

॥ ಚತುರ್ಥಾಂಕಂ ॥

ಅಬಳಿಕ ನಾಲ್ಕನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಅದೇರೀತಿ ಪುನಃ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಎಲ್ಲರು ಸಭಾಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿದವರಾಗಲು; ಸೂತ್ರಧಾರನು ನಟನು ಇವರು ಮೊದಲಾದ ನಾಟಕಸಂವಿಧಾನಕರ್ತೃಗಳು ರಂಗಸ್ಥಾನವನ್ನೈದಿ ಗಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಭಾಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮುಂತಾದ ಪೂರ್ವರಂಗವನ್ನಾಚರಿಸಿ ತಮ್ಮತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಸನ್ನದ್ಧರಾಗಲು;

ರಂಗಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಪಶ್ಚಿಮವಾಗಿ ವೇಷಧಾರಿಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಾನವಾಗಿ ತೆರೆಯಿಂ ಮರೆಯಾಗಿರುವ ನೇಪಥ್ಯವೆಂಬ ಸ್ಥಾನದಿಂ ಇಬ್ಬರು ಋಷಿಗಳು ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಂಗೆಯ್ಯಲು;

ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಋಷಿಯು ಮತ್ತೊಬ್ಬನಂ ಕುರಿತು ಇಂತೆಂದನು:— "ಎಲೈ ಸೌಧಾತಕಿಯೆ, ಈಗ ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಸನ್ನಿಹಿತರಾಗಿರುವ ಅತಿಥಿಜನರುಳ್ಳುದಾದಕಾರಣ, ಪೂಜ್ಯನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಈ ಅತಿಥಿಗಳಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ಜನರಿಗೆ ಆತಿಥ್ಯವಂ ಮಾಡಲೋಸುಗ ಅತ್ಯಂತ ಸನ್ನಾಹವುಂಟಾಗಿರುವುದಱಿಂ ಈ ಆಶ್ರಮದ ರಮಣೀಯತ್ವವಂ ನೋಡುವನಾಗು. ಅದೇನೆಂದರೆ:— ಈ ತಪೋವನದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಗಂಡುಹುಲ್ಲೆಯು ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸವಿಸಿರುವ ಹೆಣ್ಣುಹುಲ್ಲೆಯು ಪಾನವಂ ಮಾಡಿ ಮಿಕ್ಕಿದುದಾಗಿ, ಉಷ್ಣವಾಗಿ, ಮಧುರವಾಗಿಯೂ ಇರುವ, ನೀವಾರವೆಂಬ ತೃಣಧಾನ್ಯದಿಂ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅನ್ನದ ಕೆನೆಯಾಗಿರುವ, ಗಂಜಿಯಂ ಪಾನವಂ ಮಾಡಿ ಅಷ್ಟುಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನೈದುತ್ತಲಿದೆ. ಮತ್ತು ಬರಿಯ ಫಲಗಳೊಡನೆ ಮಿಶ್ರಗಳಾಗಿ ಶಾಕಗಳಂ ಪಾಕಂಗೆಯ್ಯುವರಾದಕಾರಣ ಆ ಶಾಕಪಾಕದ ವಾಸನೆಯು ಆಜ್ಯಯುಕ್ತವಾಗಿರುವ ಅನ್ನದ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತಲಿರುವ ವಾಸನೆಯಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಕೂಡಿರುವುದಾಗಿ ಈ ಆಶ್ರಮದ ಸುತ್ತಲೂ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತಲಿದೆ, ನೋಡು." ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಆಗ ಬಾಲಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯಾದ ಸೌಧಾತಕಿಯೆಂಬ ಋಷಿಯು ಕುತೂಹಲದಿಂ ನೋಡಿ– "ನಾನಾಪ್ರಕಾರಂಗಳಾದ ರೂಪುಗಳು ವೇಷಗಳು ಸಹ ಉಳ್ಳವರಾಗಿ ನಮಗೆ ವೇದಾಧ್ಯಯನವಿಲ್ಲದೆ ಇರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಭೂತರಾಗಿ ವೃದ್ಧರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ಋಷಿಗಳಿಗೆ ಕುಶಲವೆ ?" ಎಂದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಜ್ಯೇಷ್ಠನಾದ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಋಷಿಯು ನಕ್ಕವನಾಗಿ— "ಎಲೈ ಈ ಬಾಲಕನಾದ ಸೌಧಾತಕಿಗೆ ಈಗ ಬಂದಿರುವ ಈ ಗುರುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ಇಲ್ಲದಿರುವ ಬಂದಾನೊಂದು ಸಂತೋಷಕಾರಣವುಂಟಾಗಿದೆ." ಎನಲು; ಸೌಧಾತಕಿಯು— "ಎಲೈ ದಾಂಡ್ಯಾಯನನೇ, ಮಹತ್ತಾದ ಸ್ತ್ರೀಸಮೂಹಕ್ಕೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ಈ ಅತಿಥಿಯು ಏನೆಂಬ ನಾಮಧೇಯವುಳ್ಳವನು?" ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೆಯ್ಯಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಜ್ಯೇಷ್ಠನಾದ ದಾಂಡ್ಯಾಯನನು– "ಎಲೈ ಬಾಲಕನೆ, ಪರಿಹಾಸವಂ ಬಿಡುಬಿಡು. ಋಷ್ಯಶೃಂಗಮುನಿಯು ಆಶ್ರಮದಿಂ ಅರುಂಧತಿದೇವಿಯಂ ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮಹಾರಾಜನಾದ ದಶರಥರಾಯನ ಪತ್ನಿಯರುಗಳಾದ ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿ ಮೊದಲಾಗಿರುವ ಸ್ತ್ರೀಜನರಿಗೆ ಪರಿಪಾಲಕನಾಗಿ ಪೂಜ್ಯನಾಗಿರುವ ವಸಿಷ್ಠಮಹಾಮುನಿಯು ಈ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದು ಇದ್ದಾನೆಯಲ್ಲವೆ ? ನೀನು ಅದೇನುಕಾರಣ ಮನಸ್ಸು ಬಂದಂತೆ ನಿರರ್ಥಕವಾದ ವಚನವಂ ಪೇಳುವೆ?" ಎಂದನು; ಸೌಧಾತಕಿಯು— "ಹುಂ ! ಈತನು ವಸಿಷ್ಠನೆ ?" ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೆಯ್ಯಲು; ದಾಂಡ್ಯಾಯನನು— "ಹೌದು. ಈತನೇ ವಸಿಷ್ಠಮುನಿಯು." ಎಂದು ಉತ್ತರವನಿತ್ತನು. ಸೌಧಾತಕಿಯು— "ಎಲೈ ದಾಂಡ್ಯಾಯನನೇ, ನಾನು ಇವನು ಯಮನೋ ರಾಕ್ಷಸನೆಂದು ತಿಳಿದೆನು." ಎನಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ದಾಂಡ್ಯಾಯನನು— "ಆಃ ! ಎಲೈ

ಮೂರ್ಖನೆ, ಏನೆಂದು ಹೇಳುವೆ!" ಎಂದನು. ಸೌಧಾತಕಿಯು— "ಎಲೈ ದಾಂಡ್ಯಾಯನನೆ, ಆತನು ಬರುವನಾದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಮಾತೃಹೀನವಾದ ಕಪಿಲೆಯಾಗಿರುವ ಕಡಸು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂ ಹೀಗೆ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿತು!" ಎನಲು; ದಾಂಡ್ಯಾಯನನು— "ಎಲೈ ಬಾಲಕನೆ, ಕೇಳು. ಮಹಾತ್ಮರಾದ ಋಷಿಗಳು ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ ಆಕ್ಷಣದಲ್ಲೇ ಅವರಿಗೆ ಅರ್ಘ್ಯಾದಿಗಳಿಂ ಉಪಚಾರಂಗೆಯ್ದು, ಮಾಂಸಯುಕ್ತವಾಗಿ ಮಧುಪರ್ಕವಂ ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುವ ವೇದವಂ ಬಹುಮಾನಂಗೆಯ್ಯುವರಾಗಿ, ಗೃಹಸ್ಥರಾದ ಋಷಿಗಳು ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಸಂಪನ್ನನಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ಅತಿಥಿಗೋಸ್ಕರ ಕಡಸನ್ನಾದರೂ ವೃಷಭವನ್ನಾದರೂ ಹಿಂಸೆಯಂ ಮಾಡಿ ಪಾಕಂಗೆಯ್ಯುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ. ಆ ವೇದೋಕ್ತವಾದ ಧರ್ಮವನ್ನೇ ಸೂತ್ರಕಾರರಾದ ಋಷಿಗಳು ಸಹ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ." ಎಂದನು. ಸೌಧಾತಕಿಯು— "ಎಲೈ ದಾಂಡ್ಯಾಯನನೆ, ನೀನು ನನ್ನ ಆಕ್ಷೇಪಣಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದೆಯಲ್ಲವೆ?" ಎನಲು. ದಾಂಡ್ಯಾಯನನು— ಅದು ಹೇಗೆಂದನು. ಸೌಧಾತಕಿಯು— "ಎಲೈ ದಾಂಡ್ಯಾಯನನೆ, ಅದೇನೆಂದರೆ—ಪೂಜ್ಯರಾದ ವಸಿಷ್ಠರು ಬಂದಮೇಲೆ ಈಗಲೆ ಹಿಂದೆ ಬರುವ ರಾಜರ್ಷಿಯಾದ ಜನಕರಾಯನಿಗೆ ಪೂಜ್ಯನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯು ದಧಿಮಧುಗಳಿಂದಲೆ ಮಧುಪರ್ಕವನ್ನಾಚರಿಸಿದನು, ಕಡಸಂ ಬಿಟ್ಟನಲ್ಲವೆ?" ಎನಲು; ದಾಂಡ್ಯಾಯನನು— "ಎಲೈ ಸೌಧಾತಕಿಯೆ, ಕೆಲವು ಋಷಿಗಳು ಮಾಂಸವಂ ವರ್ಜಿಸಿರುವ ಪುರುಷರಿಗೆ ದಧಿಮಧುಗಳಿಂದಲೆ ಮಧುಪರ್ಕವಂ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ವಿಧಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ. ಪೂಜ್ಯನಾದ ಜನಕರಾಯನು ಮಾಂಸವಂ ವರ್ಜಿಸಿದವನಾದಕಾರಣ ಆತನ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ದಧಿಮಧುಗಳಿಂದಲೆ ಮಧುಪರ್ಕವನಾಚರಿಸಿದನು." ಎಂದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೌಧಾತಕಿಯು "ಜನಕರಾಯನು ಏನುನಿಮಿತ್ತ ಮಾಂಸವಂ ವರ್ಜಿಸಿದನು?" ಎನಲು; ದಾಂಡ್ಯಾಯನನು— "ಎಲೈ ಕೇಳು, ಜನಕರಾಯನು ಯಾವಾಗ ಸೀತಾದೇವಿಗೆ ದೈವಗತಿಯಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ದುರ್ದಶೆಯಂ ಕೇಳಿ ರಾಜ್ಯವಂ ಪರಿತ್ಯಾಗಂಗೈದು ವನದಲ್ಲಿ ವಾಸಂಗೆಯ್ಯಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ವೈಖಾನಸಾಶ್ರಮವಂ ಅಂಗೀಕರಿಸಿ ವನವಾಸಂಗೆಯ್ಯುವನಾದನೋ ಆಗಲೇ ಚನ್ದ್ರದ್ವೀಪದ ತಪೋವನವನ್ನೈದಿ ಅಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸಂ ಮಾಡುವ ಆ ಜನಕರಾಯನಿಗೆ ಕೆಲವು ಸಂವತ್ಸರಂಗಳು ಕಳೆದಂಥವಾದುವು." ಎಂದನು. ಸೌಧಾತಕಿಯು— "ಜನಕರಾಯನು ಏನು ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಆಚಂದ್ರದ್ವೀಪದಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನು?" ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೆಯ್ಯಲು; ದಾಂಡ್ಯಾಯನನು— "ಎಲೈ ಕೇಳು, ಈಗ ಆತನು ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯಂ ನೋಡಲೋಸುಗ ಬಂದನು." ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಸೌಧಾತಕಿಯು— "ಎಲೈ, ಅದರೆ ಈಗ ಬಂಧುಜನವಾದ ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿಗೂ ಈ ಜನಕರಾಯನಿಗೂ ಸಹ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ದರ್ಶನವುಂಟಾಯಿತೊ ಇಲ್ಲವೊ ನಾನು ಅರಿಯೆ." ಎನಲು; ದಾಂಡ್ಯಾಯನನು— "ಎಲೈ ಸೌಧಾ

ತಕಿಯೆ, ಈಗತಾನೆ ಪೂಜ್ಯನಾದ ವಸಿಷ್ಠಮಹಾಮುನಿಯು ಆಲೋಚಿಸಿ ಕೌಸಲ್ಯಾ ದೇವಿಯು ಸ್ನೇಹದಿಂ ತಾನೆ ಜನಕರಾಯನ ಸಮೀಪವನೈದಿ ಆತನಂ ನೋಡುವಂತೆ ಬೋಧಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ತನ್ನಪತ್ನಿಯಾದ ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯಂ ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿಯ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು.” ಎನಲು, ಸೌಧಾತಕಿಯು— “ಎಲೈ ದಾಂಡ್ಯಾಯ ನನೆ, ಯಾವರೀತಿ ವೃದ್ಧರಾದ ಆ ವಸಿಷ್ಠಾದಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಅನ್ಯೋನ್ಯವಾಗಿ ಕೂಡಿದರೋ ಅದೇರೀತಿ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳೊಡಗೂಡಿ ಬಾಲಕ್ರೀಡೆಗಳಿಂದ ಅನಧ್ಯಯನವೆಂ ಬ ಮಹೋತ್ಸವವಂ ಬಹುಮಾನಂಗೆಯ್ಯೋಣ. ಈಗ ಜನಕರಾಯನು ಎಲ್ಲಿಇದ್ದಾನೆ?” ಎಂದು ಕೇಳಲು; ದಾಂಡ್ಯಾಯನನು— “ಎಲೈ ಸೌಧಾತಕಿಯೇ, ಜನಕರಾ ಯನು ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯಂ ವಸಿಷ್ಠಮುನಿಯಂ ಸಹ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸೇವಿಸಿದವನಾ ಗಿ ಈಗ ಈ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೊರಗಿರುವ ಒಂದು ವೃಕ್ಷಮೂಲದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಾನೆ. ಇತ್ತ ನೋಡು. ಈತನೇ ಜನಕರಾಯನು. ಗರ್ಭಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ಜ್ವಲಿ ಸುವ ಅಗ್ನಿಯುಳ್ಳ ಜೀರ್ಣವಾದ ವೃಕ್ಷದಂತೆ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನಿರಂತರವೂ ಸೇರಿಕೊಂ ಡಿರುವ ಸೀತಾವಿಷಯವಾದ ಶೋಕದಿಂ ದಹಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ.” ಎಂದು ತೋ ಱಿಸಿದನು.

ಈರೀತಿ ಈ ಋಷಿಪುತ್ರರಿರ್ವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಶ್ನೋತ್ತರಗಳಿಂದ ಪೂರ್ವೋತ್ತರವಾ ದ ನಾಟಕದ ಕಥಾಭಾಗವಂ ಸೂಚನಂಗೆಯ್ದು ತೆರಳಿದವರಾಗಲು;

ಅಬಳಿಕ ನೇಪಥ್ಯದಿಂ ಜನಕರಾಯನು ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಂಗೆಯ್ದು ಇಂ ತೆಂದನು:— “ಎಲೈ, ನನ್ನ ಪುತ್ರಿಯಾದ ಸೀತೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅಂಥ ದೋ ಷವಂ ಕಲ್ಪಿಸಿ ತ್ಯಾಗಂಗೈದರೋ, ಮಹತ್ತಾದ ಆ ದೋಷಕಲ್ಪನೆಯು ಅತಿದುಸ್ಸ ಹವಾಗಿ ನನ್ನ ಹೃದಯವಂ ವ್ರಣಯುಕ್ತವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತ ವ್ಯಥೆಪಡಿಸುವುದಾದ ಕಾರಣ ಅದಱಿಂದ ಪ್ರಸಕ್ತವಾದ ಕೋಪವು ಬಲವಾಗಿ ದೀರ್ಘವಾಗಿ ಬಹುಕಾಲವಾ ದರೂ ನೂತನವಾವಂತೆ ನನ್ನ ಮರ್ಮಸ್ಥಾನಗಳಂ ಗರಗಸದಂತೆ ಕೊಯ್ಯುತ್ತಲಿರು ವುದಾಗಿ ಈಗಲೂ ಉಪಶಾಂತಿಯನ್ನೈದುವದಿಲ್ಲವಲ್ಲ' ಈರೀತಿ ವಾರ್ಧಿಕ್ಯದಿಂ ದುಸ್ತ ರವಾದ ದುಃಖದಿಂದಲೂ ಮತ್ತು ದ್ವಾದಶದಿನೋಪವಾಸರೂಪವಾದ ಪರಾತಸಾಂತಪನ ಇವು ಮೊದಲಾದ ತಪಸ್ಸುಗಳಿಂದಲೂ ಶೋಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟವಳಾಗಿ ನಶರೀರಧಾತುಗಳುಳ್ಳ ನನ್ನ ಈ ದುಷ್ಟವಾದ ದೇಹವು ನಿರವಲಂಬವಾಗಿದ್ದರೂ ಹೇಗೆ ಈಗಲೂ ಕೂಡ ಬಿದ್ದು ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲಪ್ರೋ, ನಾನು ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಈ ದುಷ್ಟವಾದ ದೇಹವಂ ತ್ಯಜಿ ಸುವೆನೆಂದರೆ, ಆತ್ಮಘಾತಕವಂ ಮಾಡಿದ ಪುರುಷರು ಗಾಢಾಂಧಕಾರದಿಂ ವ್ಯಾಪ್ತಗಳಾದ ಅಸೂರ್ಯಗಳೆಂಬ ಲೋಕಗಳನ್ನೈದುವರೆಂದು ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಾದ ಋಷಿಗಳು ಪೇ ಳುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತು ಈ ಸೀತಾವಿಷಯಕವಾದ ದುಃಖವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿ ಅನೇಕ ಸಂ ವತ್ಸರಗಳು ಕಳೆದಂಥವಾದರೂ ಪ್ರತಿಕ್ಷಣದಲ್ಲೂ ಅದನ್ನೇ ಚಿಂತಿಸೋಣದಱಿಂ ಸ್ಫು

ಟವಾಗಿ ತೋಱುತ್ತಲಿಱುವುದಾದಕಾರಣ ನೂತನವಾದಂತೆ ಅತಿದುಸ್ತರವಾಗಿರುವ ನನ್ನ ಈ ಅತ್ಯಂತವಾದ ದುಃಖವೇಗವು ಶಾಂತಿಯನ್ನೈದುವುದಿಲ್ಲ! ಎಲೌ ತಾಯೆ, ಯಜ್ಞಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವಳೇ, ಎಲೌ ಸೀತೆಯೇ, ಕಟಕಟಾ! ನಿನ್ನ ನಿರ್ಮಾಣವು ಈರೀತಿಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತಲ್ಲ! ನಿನ್ನ ಆದುಃಖನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ನನಗೆ ಲಜ್ಜೆಯಿಂ ಮನಸ್ಸು ಬಂದಂತೆ ರೋದನವ ಮಾಡುವುದೂ ಕೂಡ ಶಕ್ಯವಲ್ಲ. ಕಟಕಟಾ! ಎಲೌ ಪುತ್ರಿಯಾದ ಸೀತೆಯೇ, ಪೂರ್ವವು ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಯಮವಿಲ್ಲದೆ ಒಂದು ಸಮಯ ದಲ್ಲಿ ದುಃಖಿಸುತ್ತ ಒಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಗುತ್ತಲೂ ಇರುವುದಾಗಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತ ಕೋಮಲವಾಗಿ ಮೊಗ್ಗುಗಳಂತೆ ಇರುವ ಕೆಲವು ದಂತಗಳ ತುದಿಗಳುಳ್ಳುದಾಗಿ ಮತ್ತು ತೊದಲುಗೊಂಡು ಅಕ್ಷರಂಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೊಱಡದೆ ಇದ್ದರೂ ಮನೋಹರಗಳಾದ ನುಡಿಗಳುಳ್ಳ ಶಿಶುವಾಗಿರುವ ನಿನ್ನ ಮುಖವಂ ಈಗ ನಾನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಎಲೌ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಭೂದೇವಿಯೇ, ನೀನು ಸತ್ಯವಾಗಿ ಅತಿದೃಢವಾದ ಹೃದಯವುಳ್ಳವಳಾಗಿ ಇದ್ದೀಯೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ— ಎಲೌ ಭೂಮಿಯೇ, ನೀನು ಅಗ್ನಿಯು ಋಷಿಗಳು ವಸಿಷ್ಠಪತ್ನಿಯಾದ ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯು ಗಂಗೆಯು ಮತ್ತು ರಘುವಂಶಕ್ಕೆ ಗುರುವಾದ ವಸಿಷ್ಠಮುನಿಯು ದೇವತೆಯಾದ ಸೂರ್ಯನು ಸಹ ಯಾವ ಸೀತೆಯ ಪ್ರಭಾವವಂ ಬಲ್ಲರೋ, ಮತ್ತು ವಾಗ್ದೇವತೆಯು ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಯಂ ಪೆತ್ತಂತೆ ನೀನು ಯಾವ ಪುತ್ರಿಯಂ ಪೆತ್ತವಳಾದೆಯೋ, ಅಂಥ ಪರಿಶುದ್ಧಳಾಗಿದ್ದರೂ ಪುನಃ ಅಗ್ನಿಮುಖದಿಂದಲೂ ಶುದ್ಧಿಯನ್ನೈದಿರುವ ನಿನ್ನ ಪುತ್ರಿಯಾದ ಸೀತೆಗೆ ಬಂದಿರುವಂಥ ಕಷ್ಟವಂ, ಎಲೌ ಕಠಿಣಚಿತ್ತಳೆ, ಏಕೆ ಸಹಿಸುತ್ತಲಿದ್ದೀಯೆ?” ಎಂಬದಾಗಿ ಜನಕರಾಯನು ವೃಕ್ಷಮೂಲದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ದುಃಖಿಸುತ್ತಿರಲು;

ಅಷ್ಟಱೊಳಗೆ ನೇಪಥ್ಯದೊಳಗೆ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನು ಸಾವಧಾನನಾಗಿ— ಪೂಜ್ಯರಾದ ಮಹಾದೇವಿಗಳು ಇತ್ತಿತ್ತ ಚಿತ್ತವಿಸಬೇಕೆಂದು ನುಡಿಯಲು;

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಜನಕರಾಯನು— “ಎಲೈ ಘೃಷ್ಟಿಯೆಂಬ ಮಂತ್ರಿಯಿಂದ ತೋಱಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮಾರ್ಗವುಳ್ಳವಳಾಗಿ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯು ಬಂದಳು.” ಎಂದು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎದ್ದವನಾಗಿ, “ಇದೇನು ಮಹಾದೇವಿಯು ಬಂದವಳಾದಳು.” ಎಂದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ, “ಹಾ! ಇದೇನು ದಶರಥರಾಯನಿಗೆ ಧರ್ಮಪತ್ನಿಯಾದ ನನಗೆ ಪ್ರಿಯಸಖಿಯಾದ ಈ ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿಯು ಬಂದಳು!” ಎಂದು ಪೇಳಿ, ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ— “ಎಲೈ ಯಾವವನು ಈ ದೇವಿಯಂ ಆ ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿಯೇ ಇವಳೆಂದು ಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಮರ್ಥನಾದಾನು? ಈ ದೇವಿಯಲ್ಲವೆ ದಶರಥಮಹಾರಾಯನ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯಂತೆ ಇದ್ದವಳು? ಈಕೆಯು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಂತೆ ಇದ್ದಳೆಂದು ಉಪಮಾನವು ಹೇಳತಕ್ಕುದು ಏನು ಇದೆ? ಸಾಕ್ಷಾಲ್ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಾಗಿಯೇ ಇದ್ದಳು. ಅಂಥ

ಈ ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿಯು ದೈವವಶದಿಂ ಈಗ ಇವಳು ಯಾರೋ ಎಂಬಂತೆ ಆದಳಲ್ಲ! ಕಟಕಟ! ಚಿಂತಾಮಯವಾಗಿ ಏನೋ ಬಂದಾನೊಂದು ದುಸ್ತರವಾದ ಕಷ್ಟವು ಸಂಭವಿಸಿತು. ಅಹೋ! ಕಾಲಗತಿಯು ಎಂಥದು ನೋಡಿದೆಯಾ? ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿಯೇ ನನಗೆ ಆಕೃತಿಯಂ ತಾಳಿರುವ ಮಹೋತ್ಸವರೂಪವಾಗಿ ಇದ್ದಳೋ ಈಗ ಅಂಥ ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿಯಂ ನೋಡುವುದು ವ್ರಣದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಾರವಂ ಬಿಟ್ಟಂತೆ ದುಸ್ತರವಾಯಿತಲ್ಲಾ!'' ಎಂಬದಾಗಿ ಜನಕರಾಯನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರಲು;

ಅಬಳಿಕ ಅರುಂಧತಿಯು ಕೌಸಲ್ಯೆಯು ಘೃಷ್ಟಿಯೆಂಬ ಮಂತ್ರಿಯು ಸಹ ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಂಗೆಯ್ಯುವರಾಗಲು;

ಅರುಂಧತಿಯು ಕೌಸಲ್ಯೆಯಂ ಕುಱಿತು ಇಂತೆಂದಳು:— "ಎಲೌ ಮಹಾರಾಜಪತ್ನಿಯೆ, ನೀನೇ ಸಮೀಪವನ್ನೈದಿ ಜನಕರಾಯನಂ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಕುಲಗುರುಗಳಾಜ್ಞೆಯುಂಟಾಗಿದೆಯಾದುದಱಿಂದಲೆ ನಿನ್ನೊಡನೆ ಕೂಡ ನನ್ನಂ ಕಳುಹಿದರು. ಅದುಕಾರಣ ಇದೇನು ಅಡಿಗಡಿಗೂ ಮಹತ್ತಾದ ಅಲೋಚನೆಯಂ ಮಾಡುವೆ?" ಎಂದು ಅರುಂಧತಿಯು ಪೇಳಲು; ಘೃಷ್ಟಿಯು— "ಎಲೌ ಮಹಾರಾಜಪತ್ನಿಯೆ, ನೀನು ಮನಸ್ಸಂ ಸ್ಥೈರ್ಯಯುಕ್ತವಂ ಮಾಡಿ ಪೂಜ್ಯನಾದ ವಸಿಷ್ಠಮುನಿಯು ಆಜ್ಞೆಯಂ ಅನುಸರಿಸುವಳಾಗೆಂದು ನಾನು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸುವೆನು." ಎಂದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿಯು— "ಎಲೌ ತಾಯೆ, ಇಂಥ ವಿಪತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜನಕರಾಯನಂ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ದುಃಖಂಗಳಂ ಕೂಡಿ ನನ್ನ ಹೃದಯವಂ ಸಮೂಲವನ್ನಾಗಿ ಕಿತ್ತುಹಾಕಿತಲ್ಲವೆಯಾದಕಾರಣ ಶಿಥಿಲವಾದ ಮೂಲಬಂಧನವುಳ್ಳ ನನ್ನ ಹೃದಯವಂ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಲೋಸುಗ ನಾನು ಸಮರ್ಥಳಲ್ಲವು." ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಅರುಂಧತಿಯು— "ಎಲೌ ಕೌಸಲ್ಯೆಯೆ, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಬಂಧುಜನವಿಯೋಗದಿಂ ಪುಟ್ಟಿರುವ ದುಃಖಗಳು ನಿರಂತರವೂ ಅನುಭವವಿಷಯಗಳಾಗಿದ್ದರೂ ಇಷ್ಟವಾದ ಜನವು ದೃಷ್ಟಿವಿಷಯವಾದರೆ ಮತ್ತು ದುಸ್ಸಹಂಗಳಾಗಿ ಸಹಸ್ರಪ್ರವಾಹಂಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿದಂತೆ ಮೇರೆದಪ್ಪಿ ಉಬ್ಬುತ್ತಲಿವೆಯಾದಕಾರಣ ನೀನು ಸ್ಥಿರಚಿತ್ತಳಾಗು." ಎಂದು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿದಳು. ಕೌಸಲ್ಯೆಯು— "ಎಲೌ ಪೂಜ್ಯಳೆ, ಈತನಿಗೆ ಮಗಳಾಗಿ ನನಗೆ ಸೊಸೆಯಾಗಿ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ತ್ಯಾಗಂಗೆಯ್ಯಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಅಂಥ ಸೀತೆಗೆ ತಂದೆಯಾದ ಈ ಜನಕರಾಯನಿಗೆ ಈಗ ನಾವು ಹೇಗೆ ಮುಖವಂ ತೋಱಿಸೋಣವೆಂದು ಲಜ್ಜಾಯುಕ್ತಳಾಗುತ್ತೇನೆ." ಎನಲು; ಅರುಂಧತಿಯು— "ಎಲೌ ರಾಜಪತ್ನಿಯೇ, ಈ ಜನಕರಾಯನು ನಿಮಗೆ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ಬಂಧುವೇ ಹೊಱತು ಮತ್ತೊಬ್ಬನಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕನೆಂಬ ಮಹಾಮುನಿಯು ಜನಕರಾಯನಿಗೋಸುಗ ಬ್ರಹ್ಮತತ್ವವಂ ಉಪದೇಶವಂ ಮಾಡಿ ಇದ್ದಾನೆಯಾದುದಱಿಂ ಈ ಜನಕರಾಯನು ಉಪಶಾಂತನಾಗಿ ಇದ್ದಾನೆಯಾದಕಾರಣ ನೀನು ಚಿಂತಿಸಬೇಡ." ಎಂದಳು.

ಕೌಸಲ್ಯೆಯು— "ಎಲೌ ತಾಯಿ, ರಾಜರ್ಷಿಯಾದ ಈ ಜನಕರಾಯನು ನನ್ನ ಪತಿಯಾದ ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ಹೃದಯಕ್ಕಿಂತಲು ಭೇದವಿಲ್ಲದಿರುವ ಪರಮಾಪ್ತನಾದವನು, ಬಾಲಕಳಾದ ನನ್ನ ಸೊಸೆಯಾದ ಸೀತೆಗೆ ತಂದೆಯಾದವನು. ಹಾ! ಕಟಕಟಾ! ಈಗ ಈತನ ದರ್ಶನದಿಂ ದುಃಖಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದೆ ರಮಣೀಯವಾದ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿರುವ ನನ್ನ ವಿಭವಂಗಳನ್ನೆಲ್ಲವಂ ನೆನೆಸಿಕೊಳ್ಳುವೆನು. ಹಾ! ದೈವವೇ! ಈಗ ನಾನು ಭಾಗ್ಯಹೀನಳಾದುದರಿಂ ನನಗೆ ಸುಖಲೇಶವಾದರೂ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ!" ಎಂದು ತನ್ನಂ ತಾನೇ ನಿಂದಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಜನಕರಾಯನು ಅರುಂಧತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಸವಿನಯವನ್ನೈದಿ– "ಎಲೌ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯೆ, ಜನಕನಾಮಕನಾದ ನಾನು ನಿನಗೆ ಅಭಿವಾದನವಂ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಎಲೌ ಪೂಜ್ಯಳೆ, ಪರಮಪಾವನವಾದ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ನಿಧಿಯಾಗಿ ಇದ್ದರೂ, ಪೂರ್ವಿಕರಾದ ಗುರುಗಳಿಗೆ ಸಹ ಪರಮಗುರುವಾಗಿ ಇದ್ದರೂ, ನಿನ್ನ ಪತಿಯಾದ ವಸಿಷ್ಠಮುನಿಯು ಯಾವ ನಿನ್ನಿಂದ ತಾನು ಪರಿಶುದ್ಧನೆಂದು ತಿಳಿಯುವನೋ, ಮೂರು ಲೋಕಂಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಂಗಳಕರಳಾಗಿ ಜಗತ್ತಿಗೆ ವಂದ್ಯಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಅಂಥ ಪರಿಶುದ್ಧಳಾಗಿರುವ ನಿನ್ನಂ ನಾನು ಭಗವತಿಯಾದ ಸಂಧ್ಯಾದೇವಿಯನ್ನಂತೆ ಭೂಮಿಯನ್ನೈದಿರುವ ಶಿರಸ್ಸಿನಿಂದ ವಂದಿಸುತ್ತೇನೆ." ಎಂಬದಾಗಿ ಜನಕರಾಯನು ವಂದಿಸಲು; ಅರುಂಧತಿಯು— "ಎಲೈ ಜನಕರಾಯನೆ, ನಿನಗೆ ಎಂದಿಗೂ ಚ್ಯುತಿಯಿಲ್ಲದಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಯೋತಿಸ್ಸು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಲಿ! ಮತ್ತು ಯಾವವನು ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವನೋ ರಜೋಗುಣಂಗಳಿಗಿಂತಲು ಪರನಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಆ ಸೂರ್ಯನು ನಿನ್ನಂ ಪರಿಶುದ್ಧನಂ ಮಾಡಲಿ!" ಎಂದು ಅನುಗ್ರಹವಂ ಮಾಡಿದಳು. ಜನಕರಾಯನು ನೋಡಿ— "ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಋಷ್ಯಶೃಂಗನೆ, ಪ್ರಜಾಪಾಲಕನಾದ ಅರಸಿಗೆ ತಾಯಾದ ಈಕೆಗೆ ಆರೋಗ್ಯವೇ ಏನು?" ಎನಲು; ಋಷ್ಯಶೃಂಗನು ಆ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ— "ಎಲೈ ನಾವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅತಿನಿಷ್ಠುರವಾಗಿಯೂ ಈತನಿಂದ ನಿಂದಿಸಲ್ಪಟ್ಟೆವು." ಎನುತ, "ಎಲೈ ರಾಜರ್ಷಿಯಾದ ಜನಕರಾಯನೆ, ಈ ಕೋಪದಿಂದಲೆ ಬಹುಕಾಲದಿಂ ಪರಿತ್ಯಾಗವಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ರಾಮನ ದರ್ಶನವುಳ್ಳವಳಾಗಿ ಅತಿದುಃಖಿತಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿಯಂ ನೀನು ಪುನಃ ದುಃಖಪಡಿಸುವುದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ. ರಾಮಭದ್ರನಿಗೂ ದೈವಯೋಗದಿಂದ ಏನೋ ಒಂದಾನೊಂದು ದುರ್ಯೋಗವು ಸಂಭವಿಸಿತಲ್ಲ! ಅದೇನೆಂದರೆ– ಅತಿತುಚ್ಛರಾದ ಪುರಜನರು ಸೀತಾವಿಷಯವಾಗಿ ಸರ್ವತ್ರ ದುಸ್ಸಹವಾದ ಅಪವಾದವಂ ವ್ಯಾಪಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವರಾಗಿ ತಾವು ಅಜ್ಞರಾದಕಾರಣ ದ್ವೀಪಾಂತರದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಗೆ ಉಂಟಾದ ಅಗ್ನಿಶುದ್ಧಿಯಂ ಯಥಾರ್ಥವನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ರಾಮಭದ್ರನು ಇಂಥ ಘೋರಕರ್ಮವ ಮಾಡಿದನಲ್ಲವೆ?" ಎಂದನು. ಜನಕರಾಯನು ಅದು ಕೇಳಿ ಅತಿರೋಷದೊಡಗೂಡಿ— "ಎಲೈ ಋಷ್ಯಶೃಂಗನೆ, ನಮ್ಮ ಪುತ್ರಿಯಾದ ಸೀತೆಯಂ ಪರಿಶುದ್ಧಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯೆಂಬವನು ಯಾವ ಯೋಗ್ಯನೆಂದು ನೀನು ಪೇಳು

ವೆ? ಕಟಕಟಾ ! ಈರೀತಿ ಪೇಳುವರಾಗಿ ಜನರು ಮೊದಲೆ ರಾಮನಿಂದ ಅವಮಾನಂಗೆಯ್ಯಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ನಮ್ಮಂ ಅವಮಾನಂಗೆಯ್ಯುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆಯಲ್ಲವೆ ?'' ಎಂದು ವ್ಯಸನಪಟ್ಟವನಾಗಲು; ಅರುಂಧತಿಯು ನಿಟ್ಟುಸಿರಂ ಬಿಟ್ಟು-'' ಎಲೈ ಆಜನ್ಮಪರಿಶುದ್ಧಳಾದ ಸೀತೆಯಂ ಶುದ್ಧಿಗೆಯ್ಯುವುದಱಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯು ಯಾವ ಯೋಗ್ಯನು, ಎಂದು ಪೇಳುವುದು ಸತ್ಯವೇ ಸರಿ ಅದೆಂತೆನೆ-ಮಗಳಾದ ಸೀತೆಯಂ ಕುಱಿತು, ಅಗ್ನಿ ಅಗ್ನಿಯೆಂಬ ಅಕ್ಷರಂಗಳು ಲಘುಗಳಾದಂಥವು; ಸೀತೆಯೆಂಬ ಅಕ್ಷರಗಳೇ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತೃಪ್ತಿಯನುಂಟುಮಾಡುವುವು. ಎಲೌ ಮಗಳಾದ ಸೀತೆಯೆ, ನೀನು ನನಗೆ ಶಿಶುವಾಗಿಯಾದರೂ ಶಿಷ್ಯಳಾಗಿಯಾದರೂ ಇರುವೆಯೆಂಬುದು ಯಾವುದುಂಟೋ ಆ ಶಿಶುಭಾವ ಶಿಷ್ಯಭಾವಂಗಳು, ಅದಂತಿರಲಿ, ನಿನ್ನ ಪರಿಶುದ್ಧತ್ವವು ನನಗೆ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಲಿದೆ. ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಶಿಶುತ್ವವಾದರೂ ಇರಲಿ, ಶಿಷ್ಯತ್ವವಾದರೂ ಇರಲಿ, ನೀನು ಲೋಕಗಳಿಗೆ ವಂದಿಸಲು ಯೋಗ್ಯಳಾಗಿದ್ದೀಯಲ್ಲಾ ! ಗುಣವಂತರಲ್ಲಿ ಗುಣವೆ ಪೂಜಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನಿಮಿತ್ತವಾಗುವುದೆ ಹೊಱತು ಮಿಗಿಲಾದ ಲಕ್ಷಣವು ವಯಸ್ಸು ಸಹ ಪೂಜಾನಿಮಿತ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ'' ಎಂದಳು. ಕೌಸಲ್ಯೆಯು— '' ಎಲೌ, ವೇದನೆಗಳು ದುಸ್ಸಹಗಳಾಗಿ ಹೃದಯವಂ ಸಮೂಲವನ್ನಾಗಿ ಕೀಳುತಲಿವೆ. ಕಟಕಟಾ !'' ಎಂದು ಮೂರ್ಛೆಯನ್ನೈದಿದಳು. ಜನಕರಾಯನು ನೋಡಿ—'' ಹಾ ! ಇದೇನು ! '' ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಅರುಂಧತಿಯು— '' ಎಲೈ ರಾಜರ್ಷಿಯೆ, ಮತ್ತೊಂದೇನಿದೆ. ಈ ಘೋರವಾದ ವಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪರಮಮಿತ್ರನಾದ ನೀನು ದೃಷ್ಟಿವಿಷಯನಾಗಲು ನಿನ್ನ ಸಖಿಯಾದ ಈ ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿಯು ಅಭಿನ್ನಳಾದಕಾರಣ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಆ ದಶರಥಮಹಾರಾಯನು ಇದ್ದ ರೀತಿಯಂ ಆ ಸೌಖ್ಯಾತಿಶಯವಂ ಆ ಪುತ್ರಸಂಪತ್ತಂ ನಿತ್ಯೋತ್ಸವಯುಕ್ತಗಳಾದ ಆ ದಿವಸಗಳಂ ಸಹ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡವಳಾದುದಱಿಂ ದುಃಖವಂ ಸಹಿಸಲಾಱದೆ ಮೂರ್ಛೆಯನ್ನೈದಿದಳು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮರಾದ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಚಿತ್ತವು ಪುಷ್ಪದಂತೆ ಅತಿಕೋಮಲವಾಗಿ ಇರುವುದಲ್ಲವೆ ? '' ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಜನಕರಾಯನು— '' ಕಟಕಟಾ ! ನಾನು ಸರ್ವಪ್ರಕಾರದಿಂದಲೂ ಪಾಪಿಯಾಗುತ್ತೇನೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ:- ಬಹುಕಾಲಕ್ಕೆ ನೋಡಲ್ಪಟ್ಟವಳಾಗಿ ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರನಾದ ದಶರಥಮಹಾರಾಯನಿಗೆ ಪ್ರಿಯಪತ್ನಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿಯಂ ನಾನು ಶತ್ರುವಂತೆ ನೋಡುವೆನಾದ ಕಾರಣ ನನ್ನಂತೆ ಘಾತಕನು ಎಲ್ಲೂ ಇಲ್ಲ! ನನಗೆ ಆ ದಶರಥಮಹಾರಾಯನೇ ಶ್ಲಾಘ್ಯನಾದ ಸಂಬಂಧಿಯಾಗಿ, ಅವನೇ ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರನಾಗಿ, ಅವನೇ ನನ್ನ ಹೃದಯವಾಗಿ, ಮತ್ತು ಅವನೇ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಆನಂದಸ್ವರೂಪನಾಗಿ, ಅವನೇ ನಾನು ಜೀವಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಮಸ್ತಫಲಸ್ವರೂಪನಾಗಿ ಮತ್ತು ಶರೀರವು ಜೀವವು ಇವಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅತಿಪ್ರಿಯವಾದುದು ಯಾವುದುಂಟೋ ಅದುಸಹ ನನಗೆ ಅವನೇ ಆಗಿ, ಇದ್ದನು. ಶ್ರೀಮಂತನಾದ ಆ ದಶರಥಮಹಾರಾಯನು ನನಗೆ ಸರ್ವಸ್ವವಾಗಿ ಇದ್ದನಲ್ಲ! ಕಟಕಟಾ ! ಇವಳೇ ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿಯು

ಲ್ಲನೆ ? ಯಾವಾಗ ಈ ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿಗೂ ಪತಿಯಾದ ದಶರಥಮಹಾರಾಯನಿಗಾದರೂ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರಸ್ವಾಧೀನತ್ವವಿಲ್ಲದೆ ಪೋಗುವುದೋ ಆಗ ದಂಪತಿಗಳಿರ್ವರಿಗೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ನಾನು ನಿಂದೆಯೊಡಗೂಡಿರುವ ಆಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾದೆನು. ಆಬಳಿಕ ಈದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ಇರ್ವರಿಗೂ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಪ್ರಸಾದವುಂಟಾಗುವ ವಿಧಾನವು ಕೋಪವುಂಟಾಗುವ ವಿಧಾನವು ಸಹ ನನ್ನ ಅಧೀನವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದಂಥದಾಯಿತು. ಅಥವಾ, ಸಾಕು, ಅದೆಲ್ಲವಂ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡು ಫಲವೇನು? ಈಗ ಅದೆಲ್ಲವೂ, ಸ್ಮರಿಸಲ್ಪಟ್ಟರೆ, ಬಲಾತ್ಕರಿಸಿ ಹೃದಯುವಂ ದಹಿಸುತ್ತಲಿದೆ.'' ಎಂಬದಾಗಿ ಜನಕರಾಯನು ವ್ಯಸನಪಡಲು; ಅರುಂಧತಿಯು--''ಈಕೌಸಲ್ಯೆಯ ಹೃದಯವು ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ನಿಶ್ವಾಸವ ತಡೆದಿರುವುದಱಿಂ ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿ ಇದೆ.'' ಎಂದು ಹೃದಯುವಂ ಸ್ಪರ್ಶಿಸಿ– ''ಹಾ, ಕಷ್ಟ !'' ಎಂದಳು. ಜನಕರಾಯನು–''ಹಾ! ಪ್ರಿಯಸಖಿಯೆ!'' ಎಂದು ತನ್ನ ಕಮಂಡಲದಲ್ಲಿರುವ ಜಲದಿಂ ಕೌಸಲ್ಯೆಯಂ ಮಾರ್ಜನವಂ ಮಾಡಿ—''ಎಲೈ, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ದೈವವು ಮಿತ್ರನಂತೆ ಮೊದಲು ಸುಖಪ್ರದವಾಗಿ ಏಕರೂಪವಾಗಿರುವ ತನ್ನ ಅನುಕೂಲತ್ವವಂ ಪ್ರಕಟಂಗೈದು ಆಬಳಿಕ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಪ್ರತಿಕೂಲವಾಗುವುದಱಿಂ ಅತಿದುಸ್ಸಹವಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಮಹಾವ್ಯಥೆಯಂ ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತಲಿದೆ.'' ಎಂದು ಜನಕರಾಯನು ಪೇಳಲು; ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿಯು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟವಳಾಗಿ,— ''ಹಾ ! ಮಗಳೆ ! ಹಾ ಸೀತೆಯೆ ! ಎಲ್ಲಿ ಇದ್ದೀಯೆ ? ವಿವಾಹಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಪರಿಗ್ರಹದಿಂ ಅತಿಶುಭಕರವಾಗಿ, ಉದಯಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಚಂದ್ರಿಕೆಯಿಂ ಶೋಭಿಸುವ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಅತಿಸುಂದರವಾಗಿ, ವಿಕಾಸಯುಕ್ತವಾಗಿಯು ಇರುವ ಮನೋಹರವಾದ ನಿನ್ನ ಮುಖಕಮಲವಂ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಎಲೆ ಮಗಳೆ, ಬಾ. ಪುನಃ ನನ್ನ ತೊಡೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವಳಾಗು. ನಾನಾಪ್ರಕಾರದಿಂ ಮಹಾರಾಜನಾದ ಈ ಜನಕರಾಯನು ಈರೀತಿ ಪೇಳುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಜನಕರಾಯನ ಪುತ್ರಿಯಾದ ಸೀತೆಯು ರಘುವಂಶದಲ್ಲಿ ಅತಿವೃದ್ಧರಾದ ಅರಸುಗಳಿಗೆ ಸೊಸೆಯಾದಳು. ನಮಗಾದರೊ ಮಗಳೇ ಹೊಱತು ಮತ್ತೊಬ್ಬಳಲ್ಲ.'' ಎಂದು ವ್ಯಸನಪಟ್ಟಳು. ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯು– ''ಎಲೈ, ಈ ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿಯು ಪೇಳಿದ ಅರ್ಥವು ಸತ್ಯವೇ ಸರಿ ಅದೆಂತೆನೆ— ಶಾಂತಾದೇವಿಯೊಡಗೂಡಿ ಐದು ಮಂದಿ ಮಕ್ಕಳುಳ್ಳವನಾದರೂ ಆ ದಶರಥಮಹಾರಾಯನಿಗೆ ಶ್ರೀರಾಮನೊಬ್ಬನೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರೇಮಪಾತ್ರನಾದವನು. ಅದೇ ರೀತಿ ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿ ಸೊಸೆಯರೊಳಗೆ ಈ ಜನಕರಾಯನ ಪುತ್ರಿಯಾದ ಸೀತೆಯೊಬ್ಬಳೇ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರಳಾಗಿ ಇದ್ದಳೇ ಹೊಱತು ಮತ್ತೊಬ್ಬಳು ಆ ರೀತಿ ಪ್ರೀತಿವಿಷಯಳಲ್ಲ.'' ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಜನಕರಾಯನು–– ''ಎಲೈ ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರನಾದ ಮಹಾರಾಜನಾದ ದಶರಥನೇ, ನನಗೆ ಇಂಥ ವ್ಯಸನವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೂ ಸರ್ವಪ್ರಕಾರಂಗಳಿಂದಲೂ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಹಿತಕರನಾದ ನಿನ್ನಂ ನಾನು ಹೇಗೆ ಮಱೆಯುವೆನು. ಎಲೈ ಅರಸೆ, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕನ್ಯೆಗೆ ತಂದೆಗಳಾದವರು ಅಳಿಯನಿಗೆ ಆಪ್ತರಾದ ಜನರಂ ವಿಶೇಷ

ವಾಗಿ ಪೂಜಿಸುವರು. ಈ ನಮ್ಮ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ನೀನೇ ನನ್ನಂ ಬಹುಪ್ರಕಾರದಿಂ ಪೂಜಿಸಿದವನಾದುದಱಿಂ ಆ ಲೋಕರೀತಿಯು ವಿಪರೀತವಾಯಿತು. ಅಂಥ ಆಪ್ತಬಂಧುವಾದ ನೀನೂಕೂಡ ಮೃತ್ಯುವಿನಿಂದ ಅಪಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟೆ. ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಸಂಬಂಧಕ್ಕೆ ಮೂಲಕಾರಣವಾದ ಸೀತೆಯೂಕೂಡ ಅದೃಶ್ಯಳಾದಳು. ಈರೀತಿ ಕಾಲಗತಿಯು ದುಸ್ಸಹವಾದರೂ ಘೋರವಾದ ಈ ಜೀವಲೋಕವೆಂಬ ನರಕದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ಪರಮ ಪಾಪಿಯಾದ ನನ್ನ ಜೀವನವಂ ನಿಂದಿಸು ! ನಾನೇನುಮಾಡಲಿ ?'' ಎಂದು ವ್ಯಥೆಪಟ್ಟನು. ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿಯು—''ಎಲೌ ಸೀತೆಯೆ, ದೃಢವಾದ ವಜ್ರಲೇಪದಿಂ ಖಚಿತವಾಗಿ, ಚಲನವಿಲ್ಲದುದಾಗಿರುವ ಈ ದುಷ್ಟವಾದ ಜೀವವು ಭಾಗ್ಯಹೀನಳಾದ ನನ್ನಂ ಬಿಟ್ಟು ಪೋಗುವುದಿಲ್ಲವಲ್ಲ, ನಾನೇನುಮಾಡಲಿ !'' ಎಂದು ದುಃಖಿಸಲು; ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯು—'' ಎಲೌ ಮಹಾರಾಜಪತ್ನಿಯೆ, ಸಮಾಧಾನ ಪಡುವಳಾಗು. ಸರ್ವಥಾ ಈರೀತಿ ಕಣ್ಣೀರಂ ಬಿಟ್ಟವರುಂಟೆ ? ಸಮಯವಿಶೇಷಗಳಲ್ಲಾದರು ಕಣ್ಣೀರಿಗೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯಂ ಮಾಡಬೇಕು. ಮತ್ತು ಚಿತ್ತವಂ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರಣವುಂಟಲ್ಲಾ ! ಅದೇನೆಂದರೆ— ಋಷ್ಯಶೃಂಗಮುನಿಯ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಕುಲಗುರುವು ನಿಮ್ಮಂ ಕುಱಿತು— ಎಲೌ, ರಾಮಭದ್ರನು ಲೋಕಾಪವಾದ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಸೀತೆಯಂ ತ್ಯಾಗಂಗೈದನೆಂದು ನೀವು ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ದುಃಖಿಸಬೇಡಿ. ದೈವಗತಿಯು ಆರೀತಿ ಆಗತಕ್ಕುದಾಗಿದ್ದಕಾರಣ ಆ ರೀತಿ ನಡೆಯಿತು. ಆದರೂ ಸೀತೆಯಂ ತ್ಯಜಿಸಿದುದು ಶುಭಕರವಾದ ಮಹಾಫಲಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ, ಎಂದು ಪೇಳಿದ ಕಾರಣವಂ ನೀನು ಸ್ಮರಿಸುವದಿಲ್ಲವೆ ಏನು ?'' ಎಂದು ಸಂತೈಸಿದಳು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಕೌಸಲ್ಯೆಯು— '' ಎಲೌ ಪೂಜ್ಯಳೆ, ಭಗ್ನವಾದ ಮನೋರಥವುಳ್ಳ ನನಗೆ ಇನ್ನು ಶುಭವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಯೆಂಬ ಆಶೆಯು ಏತಱಿಂದ ಉಂಟಾದೀತು ! '' ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯು— '' ಎಲೌ ರಾಜಪತ್ನಿಯೇ, ಆದರೆ ನಿಮ್ಮ ಗುರುಗಳ ವಚನವು ಅನೃತವೆಂದು ತಿಳಿಯುವೆಯೊ ಏನು ? ಎಲೌ ಕ್ಷತ್ರಿಯಕುಲೋತ್ಪನ್ನಳೆ, ನೀನು ಈರೀತಿ ತಿಳಿಯತಕ್ಕುದಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವುಂಟಾಗಿರುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಯಾವ ವಚನಂಗಳುಂಟೋ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಸಂಶಯ ಬೇಡ. ಇಂಥ ಈ ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಠರಾದ ಋಷಿಗಳ ವಾಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಶುಭಕರಳಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಉದ್ಯುಕ್ತಳಾಗಿರುವಳಲ್ಲವೆ ? ಇಂಥ ಮಹಾತ್ಮರಾದ ಋಷಿಗಳು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ವಚನವಂ ನುಡಿಯುವರಲ್ಲ.'' ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು.

ಅಷ್ಟಱೊಳಗೆ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತಾದ ಕೋಲಾಹಲವುಂಟಾಯಿತು. ಎಲ್ಲರೂ ಅದಂ ಕೇಳುತ್ತಿರಲು;

ಜನಕರಾಯನು ಅದಂ ಕೇಳಿ— '' ಎಲೈ ಶಿಷ್ಟರಾದ ವಸಿಷ್ಠಾದಿಗಳು ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದರಾದಕಾರಣ ಶಿಷ್ಯಾನಧ್ಯಯನವೆಂದು ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವಂ ಬಿಟ್ಟು ತಡೆಯಿಲ್ಲದೆ ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಬಾಲಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳ ಕೋಲಾಹಲವಲ್ಲವೆ ಇದು ? '' ಎನ್ನಲು;

ಕೌಸಲ್ಯೆಯು— “ ಬಾಲ್ಯವೆಂಬುದು ಸುಲಭವಾದ ಸುಖವುಳ್ಳುದಾಗಿ ಇರುವುದು. ಎಲೈ, ಇದೇನು ಈ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಬಾಲಕನು ರಾಮಚಂದ್ರನ ಬಾಲ್ಯಸಂಪತ್ತಂ ಅವಲಂಬಿಸಿಕೊಂಡಿರುವನಾಗಿ ಮನೋಹರಂಗಳಾಗಿ ಕೋಮಲಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ತನ್ನ ಅಂಗಗಳಿಂದ ನಮ್ಮ ನೇತ್ರಗಳಂ ಆನಂದಪಡಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ. ಇವನಾರು ?” ಎಂದು ನೋಡಿದಳು. ಅರುಂಧತಿಯು ಆ ಕುಮಾರನಂ ನೋಡಿ ಸಂತೋಷ ಕುತೂಹಲಗಳೊಡಗೂಡಿ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇಂತೆಂದಳು:— “ ಎಲೈ, ಗಂಗಾದೇವಿಯಿಂ ನನಗೆ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕರ್ಣಾಮೃತವಾದ ರಹಸ್ಯಾರ್ಥವು ಇದೇ ಸರಿ; ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ, ಆಯುಷ್ಮಂತರಾದ ಆ ಕುಶಲವರಲ್ಲಿ ಈ ಬಾಲಕನು ಇಂಥವನೆಂದು ನಾವು ತಿಳಿಯುವೆವು ?” ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚಿಂತಿಸಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ಇಂತೆಂದಳು:— “ಕನ್ನೈದಿಲೆಯ ದಳದಂತೆ ಮೆಱೆಯುತ ಶ್ಯಾಮಲವರ್ಣನಾಗಿ ಕಾಕಪಕ್ಷಗಳಿಂ ಅಲಂಕೃತನಾಗಿ ಪುಣ್ಯಕರವಾದ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳ ಸಮೂಹವಂ ತನ್ನ ಕಾಂತಿಯಿಂದಲೆ ಅಲಂಕರಿಸುವನಾಗಿಯು ಇರುವ, ಈ ಬಾಲಕನು ದೃಷ್ಟಿವಿಷಯನಾಗಿ ಪುನಃ ಆ ರಾಮನೇ ಶಿಶುವಾಗಿರುವಂತೆ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ನನ್ನ ನೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಅಮೃತಾಂಜನವಂ ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇವನಾರು?” ಎನುತ, ಚಿಂತಿಸಿ— “ ಈ ಬಾಲಕನು ಕ್ಷತ್ರಿಯಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ. ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ” ವೆಂದು ಅರುಂಧತಿಯು ಪೇಳಲು; ಜನಕರಾಯನು ಆ ಬಾಲಕನಂ ನೋಡಿ— “ ಎಲೌ ಪೂಜ್ಯಳೇ, ಇವನು ಕ್ಷತ್ರಿಯಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯೇ ಸರಿ. ಅದೆಂತೆನೆ:— ಈ ಬಾಲಕನ ದೃಷ್ಟಿಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಶಿಖಿಯಿಂ ಸ್ಪೃಶಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಬಾಣಗಳುಳ್ಳ ಎರಡು ಬತ್ತಳಿಕೆಗಳಂ ಉಭಯಪಾರ್ಶ್ವಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಧರಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ. ಭಸ್ಮದಿಂ ಸ್ತೋಕಪವಿತ್ರದಿಂದಲು ಶೋಭಿತವಾದ ವಕ್ಷಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಶ್ವೇತಬಿಂದುಗಳಿಂ ಹೊಳೆಯುವ ಕೃಷ್ಣಾಜಿನವಂ ಹೊದೆಯುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ. ಕಟಿಸೂತ್ರವಾಗಿರುವ ಹೊದೆಯಿಂ ಬಂಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ರಕ್ತವರ್ಣವಾಗಿರುವ ವಸ್ತ್ರವಂ ಕಟಿಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಧರಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ. ಹಸ್ತದಲ್ಲಿ ಧನುಸ್ಸಂ ಜಪಮಾಲೆಯುಂ ಅಶ್ವತ್ಥದಂಡವಂ ಸಹ ಧರಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಚಿಹ್ನೆಗಳಿಂದ ನಾನು ಇವನು ಕ್ಷತ್ರಿಯಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸುತ್ತಲಿದ್ದೇನೆ. ಎಲೌ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಅರುಂಧತಿಯೇ, ಈ ಬಾಲಕನು ಎಲ್ಲಿರುವನು? ಈ ಬಾಲಕನಂ ನೀನು ಏನೆಂದು ಊಹಿಸುತ್ತೀಯೆ ? ” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೆಯ್ಯಲು; ಅರುಂಧತಿಯು— “ಎಲೈ ರಾಜರ್ಷಿಯೇ, ನಾವು ಈ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಈಗತಾನೇ ಬಂದೆವಾದಕಾರಣ ಇವನು ಯಾರೋ ತಿಳಿಯದು.” ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು. ಬಳಿಕ ಜನಕಮಹಾರಾಜನು— “ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಋಷ್ಯಿಯೇ, ನನಗೆ ಅತಿಕುತೂಹಲವುಂಟಾಗಿದೆಯಾದಕಾರಣ ನೀನೇ ಪೂಜ್ಯನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯ ಸಮೀಪವನ್ನೈದಿ ಈ ಬಾಲಕನ ವೃತ್ತಾಂತವಂ ಕೇಳು. ಮತ್ತು ಈ ಬಾಲಕನನ್ನೇ ಕುಱಿತು— ಎಲೈ ಮಗುವೆ, ಯಾರೋ

ಈ ವೃದ್ಧರು ನಿನ್ನಂ ನೋಡಲೋಸುಗ ಇಚ್ಛೈಸುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ, ಎಂದು ಪೇಳುವನಾಗು.'' ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಋಷ್ಯಿಯು— ಹಾಗೆ ಆಗಲಿ ಯೆಂದು ತೆರಳಿಪೋದನು. ಕೌಸಲ್ಯೆಯು— "ಎಲೈ ರಾಜರ್ಷಿಯೇ, ಆ ಬಾಲಕನು ಈ ಋಷ್ಯಿಯ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ ನಮ್ಮ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದಾನೋ ಇಲ್ಲವೋ ನೀವು ಏನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತೀರಿ?'' ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಜನಕರಾಯನು— "ಎಲೌ ರಾಜಪತ್ನಿಯೇ, ಇಂಥ ದಿವ್ಯರೂಪಸಂಪನ್ನನಾದ ಈ ಕುಮಾರನಿಗೆ ಈ ರೂಪಸಂಪತ್ತಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸಚ್ಚರಿತ್ರೆಯು ಸಹ ಉಂಟಾಗಿರುವುದೇ ಹೊರತು ಇಲ್ಲದೆ ಪೋಗಲಾರದು.'' ಎಂದು ಪೇಳಿದನು. ಕೌಸಲ್ಯೆಯು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ— "ಎಲೈ ರಾಜರ್ಷಿಯೇ, ಆ ಬಾಲಕನು ವಿನಯಗೊಡಗೂಡಿ ಈ ಋಷ್ಯಿಯ ವಚನವಂ ಕೇಳಿದವನಾಗಲು, ತನಗೆ ಸಮಾನರಾದ ಬಾಲಕರನ್ನೆಲ್ಲರಂ ಬಿಟ್ಟು ನಮಗೆ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ ತಿರಿಗಿದವನೇ ಆದನಲ್ಲವೆ?'' ಎಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟಳು. ಜನಕರಾಯನು ಆ ಬಾಲಕನಂ ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಭಾವಿಸಿ ನೋಡಿ— "ಎಲೈ, ಇದೇನೋ ಊಹಿಸಲಶಕ್ಯವಾಗಿ ಇದೆ. ಅದೆಂತೆನೆ— ಈ ಕುಮಾರನಲ್ಲಿ ಬಂದಾನೊಂದು ಮಹಿಮಾತಿಶಯವು ವಿನಯದಿಂ ಪ್ರಸನ್ನವಾಗಿ ಸೌಂದರ್ಯದಿಂ ಶೋಭಿತವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಈ ಬಾಲಕನಲ್ಲಿರುವ ಈ ಮಹಿಮಾತಿಶಯವಂ ಪ್ರಾಜ್ಞರು ತಿಳಿಯುವರೆ ಹೊರತು ಮೂಢರು ತಿಳಿಯಲಾರರು. ಈಗ ಬಲವತ್ತಾದ ಈ ಮಹಾಹವು ಅತಿ ಲಘುವಾದ ಸೂಜಿಕಲ್ಲಿನ ಖಂಡವು ಉಕ್ಕಿನ ಗಟ್ಟಿಯನೆಂತು ಅಪಹರಿಸುವುದೋ ಆ ರೀತಿ ಸ್ಥಿರವಾದ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಂ ಕೂಡ ಅಪಹರಿಸುತ್ತಲಿದೆಯಲ್ಲವೆ?'' ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಲಿರಲು;

ಅಷ್ಟರೊಳಗೆ ಲವನು ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಂಗೆಯ್ದು ಇಂತೆಂದು ಚಿಂತಿಸಿದನು:— "ಈ ವೃದ್ಧರು ಪೂಜ್ಯರಾದವರು; ಆದಾಗ್ಯೂ ಇವರ ನಾಮಧೇಯಗಳಂ ಜೇಷ್ಠಕನಿಷ್ಠಭಾವಗಳಂ ಸಂಪ್ರದಾಯವಂ ಸಹ ನಾನು ತಿಳಿದವನಲ್ಲವಾದಕಾರಣ ಪೂಜ್ಯರಿಗೆ ಯಾವಪ್ರಕಾರದಿಂ ಅಭಿವಾದನವಂ ಮಾಡಲಿ?'' ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿದವನಾಗಿ, "ಆಗಲಿ; ಈಪ್ರಕಾರವಾದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರವಿರುದ್ಧವಲ್ಲವೆಂದು ವೃದ್ಧರಿಗೋಸ್ಕರ ಕೆಲವರು ಅಭಿವಾದನವಂ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ನಾನು ಅದೇ ರೀತಿ ಮಾಡುವೆನು.'' ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ವಿನಯದೊಡಗೂಡಿ ಆ ವೃದ್ಧರ ಸಮೀಪವನ್ನೈದಿ— "ಈ ಲವನು ಶಿರಸ್ಸಿನಿಂದ ನಿಮಗೋಸುಗ ಪ್ರಣಾಮವಂ ಮಾಡುವೆನು.'' ಎಂದು ಅಭಿವಾದನವಂಗೈದವನಾಗಲು;

ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯು ಜನಕರಾಯನು ಸಹ— "ಎಲೈ ಕುಮಾರನೆ, ನೀನು ಆಯುಷ್ಮಂತನಾಗು.'' ಎಂದು ಆಶೀರ್ವಾದವಂ ಮಾಡಿದರು. ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿಯು "ಎಲೈ ಕುಮಾರನೆ, ಚಿರಂಜೀವಿಯಾಗು.'' ಎಂದು ಆಶೀರ್ವಾದವಂ ಮಾಡಿದಳು. ಆಗ ಅರುಂಧತಿಯು— "ಎಲೈ ಮಗುವೆ, ಬಾರೈ'' ಎಂದು ಲವನಂ ತೊಡೆಯಲ್ಲಿ

ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ— “ದೈವಯೋಗದಿಂ ನನ್ನ ತೊಡೆಯುಮಾತ್ರವೆ ಈ ಕುಮಾರನಿಂ ಪೂರಿಸಲ್ಪಡಲಿಲ್ಲ, ಬಹುಕಾಲಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಮನೋರಥವೂ ಕೂಡ ಪೂರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು.” ಎಂದು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟಳು. ಕೌಸಲ್ಯೆಯು— “ಎಲೈ ಮಗುವೆ, ಇತ್ತ ಬಾರೈ” ಎಂದು ಅವನಂ ತೊಡೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡು— “ಎಲೈ ಸ್ವಲ್ಪವಿಕಾಸಯುಕ್ತವಾದ ಕನ್ನೈದಿಲೆಯಂತೆ ಶ್ಯಾಮಲವರ್ಣವಾಗಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿರುವ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ಹೊಳೆಯುವ ದೇಹವಿರುವ ರೀತಿಯಿಂದ ಮಾತ್ರವೆ ಈ ಕುಮಾರನು ನಮ್ಮ ರಾಮಭದ್ರನಂ ಪೋಲುವನಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ, ಕಮಲಗಳ ಕೇಸರಗಳಂ ಭಕ್ಷಿಸಿ ಶಕ್ತಿಮೆಯೊಡಗೂಡಿರುವ ಕಂಠವುಳ್ಳ ಹಂಸಪಕ್ಷಿಯ ಸರಳವಾದ ಉಚ್ಚಧ್ವನಿಯಂತೆ ಗಂಭೀರವಾದ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಯುಳ್ಳುದಾಗಿ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅತಿದೀರ್ಘವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಸ್ವರಸಂದರ್ಭದಿಂದಲೂ ಕೂಡ ನಮ್ಮ ರಾಮಭದ್ರನನ್ನೇ ಪೋಲುವನಾಗಿ ಇದ್ದಾನೆಯಲ್ಲವೆ? ಮತ್ತು ಪರಿಣತವಾದ ಕಮಲದ ಗರ್ಭಪ್ರದೇಶದಂತೆ ನಿಬಿಡವಾಗಿರುವ ಶರೀರಸ್ಪರ್ಶವೂ ಕೂಡ ಆ ರಾಮಭದ್ರನ ಶರೀರಸ್ಪರ್ಶವನ್ನೇ ಪೋಲುವದಾಗಿ ಇದೆಯಲ್ಲವೆ? ಎಲೈ ಮಗುವೆ, ನಿನ್ನ ಮುಖವಂ ನೋಡೇನು.” ಎಂದು ಕಾಸಲ್ಯೆಯು ಲವನ ಗಲ್ಲವಂ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎತ್ತಿ ಭಾವಿಸಿ ನೋಡಿದವಳಾಗಿ, ಕಣ್ಣೀರೊಡಗೂಡಿ ಭಾವಗರ್ಭಿತವಾಗಿ ಜನಕರಾಯನಂ ಕುರಿತು ಇಂತೆಂದಳು:— “ಎಲೈ ರಾಜರ್ಷಿಯೇ, ನೀನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಭಾವಿಸುವನಾಗಿ ಈ ಬಾಲಕನ ಮುಖವಂ ನೋಡುವದಿಲ್ಲವೆ ಏನು ? ಮಗಳಾಗಿ ಸೊಸೆಯಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಸೀತೆಯ ಮುಖಚಂದ್ರನೊಡನೆ ಸಮಾನವಾಗಿದೆ.” ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಜನಕರಾಯನು— “ನೋಡುತ್ತೇನೆ” ಯೆಂದನು, ಕೌಸಲ್ಯೆಯು— “ಎಲೈ ರಾಜರ್ಷಿಯೇ, ನನ್ನ ಹೃದಯವು ಏನೋ ಹುಚ್ಚುಹಿಡಿದಂತೆ ಮತ್ತೊಂದುಕಡೆ ಮುಖವುಳ್ಳುದಾಗಿ ಸುತ್ತುತ್ತಲಿದೆ.” ಎನಲು; ಜನಕರಾಯನು ಲವನಂ ಭಾವಿಸಿ ನೋಡಿ— “ಎಲೈ ನನ್ನ ಪುತ್ರಿಯಾದ ಸೀತೆಯು ಶ್ರೀರಾಮನು ಸಹ ಇವರಿಬ್ಬರ ಆ ಸಮಸ್ತವಾದ ಆಕೃತಿಯು, ಕಾಂತಿಯು, ಆ ವಾಕ್ಕು, ಜನ್ಮಸಿದ್ಧವಾದ ಅದೇ ವಿನಯವು, ಪುಣ್ಯಕರವಾದ ಕಟಾಕ್ಷವೀಕ್ಷಣೆ ಮೊದಲಾದ ಆ ಅಂಗವ್ಯಾಪಾರವು ಸಹ ಇದೆಲ್ಲವೂ ಈ ಬಾಲಕನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಿರುವಂತೆ ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಲಿದೆ. ಎಲೌ ರಾಜಪತ್ನಿಯೆ, ಏಕೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಈರೀತಿ ಅತಿಚಪಲವಾಗಿ ಆ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಲಿದೆ? ಕಟಕಟಾ !” ಎಂದು ಸಂತಾಪಪಟ್ಟನು. ಕೌಸಲ್ಯೆಯು—“ಎಲೈ ಮಗುವೆ, ನಿನಗೆ ತಾಯಿ ಇರುವಳೇ ಏನು? ಆ ತಾಯಿಯಂ ಸ್ಮರಿಸುವೆಯೊ ಏನು?” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಲವನು—“ನನಗೆ ತಾಯಿ ಇಲ್ಲ, ಇಲ್ಲ.” ಎಂದು ಪೇಳಿದನು. ಕೌಸಲ್ಯೆಯು—“ಆದರೆ ನೀನು ಯಾರ ಸಂಬಂಧಿಯು ?” ಎಂದು ಪುನಃ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆಯ್ಯಲು; ಲವನು— “ಎಲೌ ತಾಯೇ, ನಾನು ಪೂಜ್ಯನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮಹಾಮುನಿಯ ಸಂಬಂಧಿಯು” ಎಂದು ಉತ್ತರವನಿತ್ತನು.

ಆಗ ಕೌಸಲ್ಯೆಯು— “ಎಲೈ ಮಗುವೆ, ನಾನು ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಿದುದಕ್ಕೆ ಪೇಳತಕ್ಕ ಅರ್ಥವಂ ಪೇಳುವನಾಗು.” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೆಯ್ಯಲು;— “ಎಲೌ ತಾಯೆ, ನಾನು ಇಷ್ಟುಮಾತ್ರವಂ ತಿಳಿಯುವೆನೇ ಹೊಱತು ಮತ್ತೊಂದನ್ನಱಿಯೆನು ?” ಎಂದು ಪೇಳಿದವನಾಗುತ್ತಿರಲು;

ಅಷ್ಟಱೊಳಗೆ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಅಧಿಕಾರಿಯಾದ ಪುರುಷನು ಇಂತೆಂದನು:— “ಎಲೈ ಸೇನಾಜನರುಗಳಿರಾ! ಕೇ?. ಕುಮಾರನಾದ ಚಂದ್ರಕೇತುರಾಯನು ನಮ್ಮ ಸೇನೆಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾದರೂ ಈ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಅಶ್ರಮದ ಸಮೀಪಭೂಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುವರಾಗಬೇಡ, ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸುತ್ತಾನೆ.” ಎಂದು ಸಾಱುವನಾಗಲು;

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಅರಂಧತೀದೇವಿಯೂ ಜನಕರಾಯನೂ ಸಹ ಇವರಿರ್ವರು ಇಂತೆಂದರು:— “ಅಶ್ವಮೇಧಾರ್ಥವಾದ ಅಶ್ವವಂ ರಕ್ಷಿಸುವ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವ ಲಕ್ಷ್ಮಣಪುತ್ರನಾದ ಚಂದ್ರಕೇತುವಂ ನಾನು ನೋಡಬಹುದಾದಕಾರಣ ಈ ದಿವಸವು ಸುದಿವಸವು.” ಎಂದು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟರು. ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿಯು ಆ ಘೋಷವಂ ಕೇಳಿ, “ಕುಮಾರನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಕುಮಾರನೂ ಕೂಡ ಸೇನಾಜನರಂ ಕುಱಿತು ಆಜ್ಞಾಪಿಸುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಪೇಳುವುದಱಿಂ ಅಮೃತಬಿಂದುಧಾರೆಗಳಾಗಿ ಅಕ್ಷರಂಗಳು ಕೇಳಲ್ಪಡುತ್ತಲಿವೆ.” ಎಂದು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟಳು. ಲವನು ಜನಕರಾಯನಂ ಕುಱಿತು— “ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಈ ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಯಾರು?” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೆಯ್ಯಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಜನಕರಾಯನು— “ಎಲೈ ಕುಮಾರನೇ, ದಶರಥಮಹಾರಾಯನಿಗೆ ಪುತ್ರರಾದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಂ ತಿಳಿಯುವೆಯೊ ಏನು ?” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೆಯ್ದನು. ಲವನು— “ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೇ, ಇವರೆ ಅಲ್ಲವೆ ರಾಮಾಯಣಕಥಾನಾಯಕರಾದ ಪುರುಷರು ?” ಎಂದು ಪೇಳಿದವನಾಗಲು; ಜನಕರಾಯನು— “ಇವರೇ ರಾಮಾಯಣಕಥಾಪುರುಷರು.” ಎಂದು ಪೇಳಿದನು. ಲವನು— “ಹಾಗಾದರೆ ಅವರಂ ಎಂತು ತಿಳಿಯದಿರುವೆನು ?” ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಜನಕರಾಯನು ಲವನಂ ಕುಱಿತು “ಎಲೈ ಕುಮಾರನೇ, ಈ ಚಂದ್ರಕೇತುವೆಂಬವನು ಆ ಲಕ್ಷ್ಮಣಸ್ವಾಮಿಗೆ ಪುತ್ರನಾದವನು.” ಎಂದು ಪೇಳಿದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಲವನು— “ಹಾಗಾದರೆ, ಈ ರಾಜಪುತ್ರನು ಊರ್ಮಿಳಾದೇವಿಗೆ ಪುತ್ರನಾದವನು, ರಾಜರ್ಷಿಯಾದ ಜನಕರಾಯನಿಗೆ ಮೊಮ್ಮಗನಾದವನು.” ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಅರುಂಧತಿಯು— “ಎಲೈ, ಕುಮಾರನು ರಾಮಾಯಣಕಥೆಯಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಇರುವ ಪಾಂಡಿತ್ಯವಂ ಪ್ರಕಟವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು” ಎಂದು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟಳು. ಜನಕರಾಯನು ಯೋಚನೆಯಂ ಮಾಡಿ ಲವನಂ ಕುಱಿತು— “ಎಲೈ ಕುಮಾರನೇ, ನೀನು ರಾಮಾಯಣಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಅಭಿಜ್ಞನಾದರೆ, ನೋಡೋಣ. ದಶರಥಮಹಾರಾಯನಿಗೆ ಪುತ್ರರಾದ ಆರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣಾದಿಗಳಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಮಂದಿ ಮಕ್ಕಳು; ಅವರ ನಾಮಧೇಯಂಗಳು ಯಾವುವು; ಯಾವ

ಪತ್ನಿಯರಲ್ಲಿ ಯಾರುಯಾರು ಜನಿಸಿದರು, ಪೇಳು?'' ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೆಯ್ಯಲು; ಲವನು— "ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೆ, ಈ ಕಥಾಭಾಗವಂ ನಾವು ಅನ್ಯರಾದರೂ ಕೇಳಿದವರಲ್ಲವೆ?'' ಎನಲು; ಜನಕರಾಯನು— "ಕವಿಯಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಈ ಕಥಾಭಾಗವಂ ಪೇಳಿದವನಾಗಲಿಲ್ಲವೆ ಏನು?'' ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೆಯ್ಯಲು; ಲವನು— "ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೆ, ನಮ್ಮ ಗುರುವಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯು ಈ ಕಥಾಭಾಗವಂ ನಿರೂಪಿಸಿದವನಾದರೂ ಅದಂ ಪ್ರಕಟವಂ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಈ ಉತ್ತರರಾಮಾಯಣದ ಕಥೆಯಲ್ಲಿಯೆ ಕೆಲವು ಕಥಾಭಾಗವಂ ಬಂದು ಸಂದರ್ಭವಿಶೇಷದಿಂ ರಸಭರಿತವನ್ನಾಗಿ ಅಭಿನಯಪ್ರಧಾನವನ್ನಾಗಿಯೂ ರಚನಂಗೈದು ಇದ್ದಾನೆ. ಮತ್ತು ಪೂಜ್ಯನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯು ಸ್ವಹಸ್ತಲಿಖಿತವಾದ ಆ ನಾಟಕಗ್ರಂಥವಂ ನೃತ್ತಗೀತವಾದ್ಯಗಳಿಗೆ ಸೂತ್ರಧಾರನಾದ ಭರತಾಚಾರ್ಯನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು.'' ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಜನಕರಾಯನು— "ಏನು ನಿಮಿತ್ತ?'' ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೆಯ್ಯಲು; ಲವನು— "ಪೂಜ್ಯನಾದ ಆ ಭರತಾಚಾರ್ಯನು ಆ ನಾಟಕಗ್ರಂಥವಂ ಅಪ್ಸರಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳಿಗೆ ಅಭ್ಯಾಸವಂ ಮಾಡಿಸಿ ಅವರುಗಳಿಂದ ಆ ನಾಟಕವಂ ಅಭಿನಯಂಗೆಯ್ಸುವೆನೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯದಿಂ ಆ ಭರತಾಚಾರ್ಯನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು.'' ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಜನಕರಾಯನು ಅದಂ ಕೇಳಿ— "ಇದೆಲ್ಲವು ನಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಂ ಅನುಸರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದಾಗಿಯೆ ತೋರುತ್ತಲಿದೆ.'' ಎಂದನು. ಲವನು ಜನಕರಾಯನಂ ಕುರಿತು— "ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೆ, ನಮ್ಮ ಗುರುವಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಗೆ ಸ್ವಹಸ್ತಲಿಖಿತವಾದ ಆ ನಾಟಕಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತಾದ ಆದರಣೆಯು. ಅದೆಂತೆನೆ— "ನಮ್ಮ ಗುರುವು ಯಾವ ಶಿಷ್ಯರ ಹಸ್ತದಲ್ಲಿ ಆ ನಾಟಕದ ಪುಸ್ತಕವಂ ಕೊಟ್ಟು ಭರತಾಚಾರ್ಯನ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದನೋ ಅವರ ಕ್ಷೇಮಾರ್ಥವಾಗಿ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾದವಂ ಪರಿಹರಿಸಲೋಸುಗ ಧನುರ್ಧಾರಿಯಾದ ನಮ್ಮ ಸಹೋದರನಂ ಸಹ ಬಲವನ್ನಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಆದಕಾರಣ ನಮ್ಮ ಗುರುವಿಗೆ ಆ ನಾಟಕಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತಾದ ಆದರಣೆ.'' ಎಂದು ಪೇಳಿದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಕೌಸಲ್ಯೆಯು— "ಎಲೈ ಮಗುವೆ, ನಿನಗೆ ಒಡಹುಟ್ಟಿದವನು ಇದ್ದಾನೆಯೇ?'' ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೆಯ್ಯಲು; ಲವನು—"ಎಲೌ ತಾಯೇ, ಪೂಜ್ಯನಾದ ಕುಶನೆಂಬ ಸಹೋದರನು ಇದ್ದಾನೆ.'' ಎಂದನು. ಕೌಸಲ್ಯೆಯು— "ಕುಮಾರನೆ, ಪೂಜ್ಯನೆಂದು ಪೇಳಿದುದರಿಂ ಜ್ಯೇಷ್ಠನು ಇದ್ದಾನೆಂದು ಪೇಳೋಣವಾಯಿತು.'' ಎನಲು; ಲವನು— "ಎಲೌ ತಾಯೇ, ನಾನು ಮೊದಲು ಜನಿಸಿದೆನು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಕುಶನು ಜನಿಸಿದನಾದಕಾರಣ ಈ ಪ್ರಸವಕ್ರಮದಿಂ ಆ ಕುಶನು ನನಗೆ ಅಣ್ಣನು, ಹೌದು.'' ಎನಲು, ಅದಂ ಕೇಳಿ ಜನಕರಾಯನು— "ಎಲೈ ಕುಮಾರನೆ, ಚಿರಂಜೀವಿಗಳಾದ ನೀವಿರ್ವರು ಅವಳಿಗಳೆ ಏನು?'' ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೆಯ್ಯಲು; ಲವನು— ಹೌದೆಂದನು. ಜನಕರಾಯನು— "ಎಲೈ ಮಗುವೆ, ಮಿಗಿಲಾದ ರಾಮಾಯಣ ಕ

ಥೆಯು ಪ್ರಸ್ತಾಪವು ಎಂಥದೋ, ಆ ಕ್ರಮವಂ ನಮಗೆ ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ಪೇಳುವನಾಗು.'' ಎನಲು; ಲವನು— “ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೆ, ಅಸತ್ಯವಾದ ಪುರಜನರ ಅಪವಾದವಚನದಿಂ ಭಯಯುಕ್ತನಾದ ಅರಸಾದ ಶ್ರೀರಾಮನಿಂದ ಪಟ್ಟಣದಿಂ ಹೊಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟವಳಾಗಿ ಯಜ್ಞಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವಳಾಗಿ ಆಸನ್ನವಾದ ಪ್ರಸವವೇದನೆಯುಳ್ಳವಳಾಗಿ, ಏಕಾಕಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಸೀತಾದೇವಿಯಂ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಪರಿತ್ಯಾಗಂಗೈದು ಪುನಃ ಅಯೋಧ್ಯಾಪತ್ತನಕ್ಕೆ ಬಂದನೆಂಬದಾಗಿ ಕಥಾಭಾಗವು ಇದೆ.'' ಎನಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಕೌಸಲ್ಯೆಯು— “ ಕಟಕಟಾ!'' ಎನುತ,— “ ಎಲೌ ಮಗಳೇ, ಎಲೌ ಮನೋಹರವಾದ ಮುಖವುಳ್ಳವಳೇ, ಎಲೌ ಸೀತೆಯೇ, ಈಗ ನಿನ್ನ ಶರೀರವೆಂಬ ಪುಷ್ಪಕ್ಕೆ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ದೈವದ ದುಷ್ಟವಾದ ವಿಲಾಸಪರಿಣಾಮವು ಬಂದಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿತು.'' ಎಂದು ಸಂತಾಪಪಟ್ಟಳು. ಜನಕರಾಯನು— “ ಎಲೌ ಪುತ್ರಿಯಾದ ಸೀತೆಯೆ, ನೀನು ಪತಿಯಿಂದ ಅವಮಾನವಂ ಭಯಂಕರವಾದ ವನವಂ ಪ್ರಸವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಅಂಥ ವೇದನೆಯಂ ಸಹ ಹೊಂದಿದವಳಾಗಿ, ಆ ಮಹಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾಂಸಭಕ್ಷಕಂಗಳಾದ ವ್ಯಾಘ್ರಾದಿ ದುಷ್ಟಮೃಗಂಗಳು ನಾಲ್ಕುಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಸುತ್ತಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲಿರಲು ಅತ್ಯಂತ ಭಯಯುಕ್ತಳಾಗಿ,— ಎಲೈ ತಂದೆಯೇ, ಈಗ ನನ್ನಂ ಸಲಹುವನಾಗೆಂದು, ನೀನು ನನ್ನಂ ಅನೇಕಾವೃತ್ತಿ ಸ್ಮರಿಸಿದವಳಾದೆ. ಈ ಅರ್ಥವು ನಿಶ್ಚಿತವೇ ಸರಿ'' ಎಂದು ಸಂತಾಪಪಟ್ಟನು. ಈರೀತಿ ದುಃಖಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಕೌಸಲ್ಯೆಯಂ ಜನಕರಾಯನಂ ಸಹ ನೋಡಿ ಲವನು ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯಂ ಕುರಿತು— “ ಎಲೌ ಪೂಜ್ಯಳೇ, ಇವರಿರ್ವರು ಯಾರು ?'' ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈಯ್ಯಲು; ಅರುಂಧತಿಯು— “ ಈಕೆಯೇ ಕೌಸಲ್ಯೆಯು, ಈತನೇ ಜನಕರಾಯನು.'' ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು. ಆಗ ಲವನು ಬಹುಮಾನದೊಡನೆಯು ದುಃಖದೊಡನೆಯು ಕುತೂಹಲದೊಡನೆಯು ಕೂಡಿದವನಾಗಿ ಅವರಿರ್ವರಂ ನೋಡುವನಾಗಲು; ಜನಕರಾಯನು— “ ಎಲೈ, ದುರಾತ್ಮರಾದ ಪುರಜನರ ನಿಷ್ಕರುಣತ್ವವು ಎಂಥದು, ನೋಡಿದೆಯಾ? ಮತ್ತು ಆ ಪುರಜನರ ವಚನವಂ ಅನುಸರಿಸಿಕೊಂಡು ಅರಸಾದ ರಾಮನು ಸಹ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಆಲೋಚಿಸದೆ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಸೀತೆಯಂ ತ್ಯಜಿಸಿದುದಂ ನೋಡಿದೆಯಾ ? '' ಎಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟವನಾಗಿ ಕ್ರೋಧಾವೇಶದಿಂ ಪರವಶನಾಗಿಯೂ— “ ಎಲೈ, ಈ ಜನಾಪವಾದಮೂಲಕವಾಗಿ ಈ ಸೀತೆಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಹಿಂಸಾದಿರೂಪವಾದ ಸಿಡಿಲಿನ ದುಸ್ಸಹವಾದ ಬೀಳೋಣವಂ ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಲಿರುವ ನನ್ನ ಕೋಪವು ಧನುಸ್ಸಿನಿಂದಲಾದರು ಶಾಪಪ್ರಯೋಗದಿಂದಲಾದರು ಶೀಘ್ರದಿಂ ಜ್ವಲಿಸಿ ಈ ದುಷ್ಕರೆಲ್ಲರಂ ನಿಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಇದೇ ಸಮಯವು.'' ಎಂದು ಅಟ್ಟಹಾಸವಂ ಮಾಡುತ್ತಲಿರಲು; ಆಗ ಕೌಸಲ್ಯೆಯು ಭಯಯುಕ್ತಳಾಗಿ ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯಂ ಕುರಿತು— “ ಎಲೌ ತಾಯೆ, ನೀನು ಈ ಕೋಪಯುಕ್ತನಾಗಿರುವ ರಾಜರ್ಷಿಯಾದ ಜನಕರಾಯನಂ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿದವಳಾಗಿ, ರಾಮಾದಿ

ಗಳಂ ಸಲಹು ಸಲಹು!" ಎಂದಳು. ಲವನು ಅದಂ ಕೇಳಿ— "ಅವಮಾನಿತರಾದ ಮಾನಶಾಲಿಗಳಿಗೆ ಇದೇ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲವೆ?" ಎಂದನು. ಅಬಳಿಕ ಅರುಂಧತಿಯು ಜನಕರಾಯನಂ ಕುರಿತು— "ಎಲೈ ಅರಸೆ, ರಾಮನು ನಿನಗೆ ಪುತ್ರನಾದವನು. ಅಜ್ಞರಾಗಿ ದೀನರಾಗಿಯು ಇರುವ ಮಿಗಿಲಾದ ಜನವು ಸಹ ನಿನ್ನಿಂದ ಪಾಲಿಸತಕ್ಕವರು." ಎಂದು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿದಳು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಜನಕರಾಯನು— "ಅಥವಾ, ಸೀತಾರಾಮರೆಂಬ ಈ ಉಭಯವು ನನಗೆ ಪುತ್ರಸ್ಥಾನವಾದುದಲ್ಲವೆ? ಪುರಜನರಾದರೋ— ಬಹುಮಂದಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಬಾಲಕರು ವೃದ್ಧರು ದೀನರು ಸ್ತ್ರೀಸಮೂಹವು ಸಹ ಇವರೊಡನೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡಿರುವರು. ಅದುಕಾರಣ ಈ ಜನರಲ್ಲಿ ಅಸ್ತ್ರಪ್ರಯೋಗವಂ ಮಾಡುವುದು ಉಚಿತವಲ್ಲವಾದುದರಿಂ ನಾನು ಉಪಶಾಂತಿಯಂ ಧರಿಸುತ್ತೇನೆ; ಕೋಪವಂ ತ್ಯಜಿಸುವನಾಗುತ್ತೇನೆ." ಎನುತಲಿರಲು,

ಅಷ್ಟರೊಳಗೆ ಬಾಲಕರಾದ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳು ತ್ವರೆಯೊಡಗೂಡಿದವರಾಗಿ ರಂಗಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಂಗೈದು ಬಾಲಕನಾದ ಲವನಂ ಕುರಿತು— "ಎಲೈ ಬಾಲಕನೆ, ಎಲೈ ಬಾಲಕನೆ, ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಶ್ವವು ಅಶ್ವವು ಎಂಬದಾಗಿ ಒಂದು ಪ್ರಾಣಿವಿಶೇಷವಂ ನಾವು ಕೇಳುತ್ತಲಿದ್ದೇವೆಯಲ್ಲವೆ. ಈಗ ನಾವು ಆ ಅಶ್ವವೆಂಬ ಪ್ರಾಣಿಯಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕಂಡೆವು." ಎಂದು ಪೇಳಿದವರಾಗಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಲವನು— "ಎಲೈ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳಿರಾ ! ಅಶ್ವವು ಅಶ್ವವು ಎಂದು ವೇದದಲ್ಲಿ ಪಶುಗಳಂ ನಿರೂಪಿಸುವ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಪ್ರಾಣಿವಿಶೇಷವು ಶ್ರುತವಾಗುತ್ತಲಿದೆಯಾದಕಾರಣ ಆ ಅಶ್ವವು ಯಾವ ರೀತಿ ಇರುವುದೋ ಆರೀತಿ ನೀವು ಪೇಳುವರಾಗಿ." ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಆ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳು ಲವನಂ ಕುರಿತು— "ಎಲೈ ಬಾಲಕನೆ, ಕೇಳು. ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತೃತವಾದ ಪುಚ್ಛವಂ ವಹಿಸುವುದಾಗಿ ಆ ಪುಚ್ಛವಂ ನಿರಂತರವೂ ಕೊಡಹುತ್ತಲಿದೆ. ಮತ್ತು ಅಶ್ವವು ದೀರ್ಘವಾದ ಕಂಠವುಳ್ಳುದಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಗೊರಸುಗಳು ನಾಲ್ಕೆ ಸರಿ. ಎಳಹುಲ್ಲುಗಳನ್ನೆ ಆ ಪ್ರಾಣಿ ಮೆಲ್ಲುವುದು. ಮಾವಿನಕಾಯಿಗಳಂತೆ ಇರುವ ಲದ್ದಿಯ ಉಂಡೆಗಳಂ ಎರೆಚುತ್ತಲಿದೆ. ಈರೀತಿ ನಾವು ಪೇಳಿದುದರಿಂದ ಏನು ಫಲವು ? ಮತ್ತು ಅಶ್ವವು ದೂರವಾಗಿ ಪೋಗುತ್ತಲಿದೆ. ಬಾರೈ, ಬಾರೈ, ಪೋಗೋಣ." ಎಂದು ಪೇಳಿ, ಆ ಬಾಲಕರು ಕೃಷ್ಣಾಜಿನದಲ್ಲಿ ಹಸ್ತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹಿಡಿದು ಕಳೆಯಲು; ಆಗ ಲವನು ಅಶ್ವವಂ ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಕುತೂಹಲದಿಂ ಈ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳ ನಿರ್ಬಂಧದಿಂ ಈ ಗುರುಜನ ವಿಷಯವಾದ ವಿನಯದಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ— "ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯರೆ, ನೋಡಿ. ಈ ಬಾಲಕರು ನನ್ನಂ ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂ ಸೆಳೆಕೊಂಡು ಪೋಗುತ್ತಾರೆ." ಎಂದು ಪೇಳಿ ತ್ವರೆಯಿಂದ ಅಡಿಗಳನ್ನಿಡಲು;

ಅದಂ ನೋಡಿ ಅರುಂಧತಿಯು ಜನಕರಾಯನು ಸಹ ಕುಮಾರನಾದ ಲವನಿಗೆ ಅಶ್ವವಂ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಮಹತ್ತಾದ ಕುತೂಹಲವೆಂದರು. ಕೌಸಲ್ಯೆಯು ಅ

ರುಂಧತೀ ಜನಕರಾಯರನ್ನು ಕುಱಿತು— " ಎಲೈ ನೋಡಿ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಈ ಲವನೆಂಬ ಬಾಲಕನ ಸೌಂದರ್ಯದಿಂ ಮನೋಹರವಾದ ವಚನಗಳಿಂದಲೂ ನೀವು ನಾವು ಸಹ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟವರಾದೆವು' ಎಲೌ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಅರುಂಧತಿಯೇ, ನಾನು ಆ ಬಾಲಕನಂ ನೋಡದೆ ಇರುವಳಾಗಿ ಯಾರಿಂದಲೊ ವಂಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟವಳಂತೆ ಇದ್ದೇನೆಯಾದಕಾರಣ ಈ ವನದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದುಕೊಂಡು ನಾವು ಗರ್ವಿತನಾಗುತಲಿರುವ ಆ ಚಿರಂಜೀವಿಯಂ ನೋಡೋಣ " ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಅರುಂಧತಿಯು — " ಎಲೌ ರಾಜಪತ್ನಿಯೆ, ಅತಿವೇಗದಿಂ ದೂರವಾಗಿ ಪೋಗಿರುವ ಚಪಲನಾದ ಆ ಬಾಲಕನು ಎಂತು ಕಾಣಲ್ಪಡುವನು?" ಎಂದು ಪೇಳಲು;

ಅಷ್ಟಱೊಳಗೆ ಘೃಷ್ಟಿಯೆಂಬ ಅವಸರದವನು ಪುನಃ ವಾಲ್ಮೀಕಾಶ್ರಮದಿಂ ರಂಗಸ್ಥಾನವನ್ನೈದಿ ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯಂ ಜನಕರಾಯನಂ ಕೌಸಲ್ಯೆಯಂ ಸಹ ಕುಱಿತು— " ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯರೇ, ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯು ಈ ಬಾಲಕನಾದ ಲವನ ವೃತ್ತಾಂತವಂ ನೀವು ಸಮಯ ವಿಶೇಷದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯುವರಾಗಬೇಕೆಂದು ಪೇಳಿದನು " ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಲು, ಜನಕರಾಯನು ಆ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ— " ಎಲೈ, ಈ ಬಾಲಕನ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಕ್ರಮವು ಯೇನೊ ಅತಿರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಇರುವುದು ಎಲೌ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಅರುಂಧತಿಯೆ, ಎಲೌ ಕೌಸಲ್ಯೆಯೇ, ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಘೃಷ್ಟಿಯೆ, ಈಗ ನಾವೆ ಜ್ಞಾನಸಂಪನ್ನನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯಂ ದರ್ಶನವಂ ಮಾಡೋಣ." ಎಂದು ಈ ವೃದ್ಧಸಮೂಹವು ರಂಗಸ್ಥಾನದಿಂ ಪೊರಟುಪೋಗಲು,

ಪುನಃ ಆ ಬಾಲಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳು ರಂಗಸ್ಥಾನವಂನೈದಿ ಲವನಂ ಕುಱಿತು— " ಎಲೈ ಕುಮಾರನೆ, ಆಶ್ಚರ್ಯವಂ ನೋಡುವನಾಗು." ಎಂದು ಪೇಳಿದವರಾಗಲು; ಲವನು— " ಎಲೈ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳಿರಾ ! ಈ ಆಶ್ಚರ್ಯವಂ ನೋಡಿದವನಾದೆನು. ಮತ್ತು ಈ ಅಶ್ವವು ಅಶ್ವಮೇಧವೆಂಬ ಮಹಾಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾದುದೆಂದು ಸಹ ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ." ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಆ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳು— " ಎಲೈ ಬಾಲಕನೆ ನೀನು ಈ ಅರ್ಥವಂ ಎಂತು ತಿಳಿಯುವೆ ?" ಎಂದು ಕೇಳಿದವರಾಗಲು; ಲವನು ಆ ಬಾಲಕರಂ ಕುಱಿತು— " ಎಲೈ ಮೂರ್ಖರೇ, ನೀವೂಕೂಡ ವೇದದಲ್ಲಿ ಆ ಅಶ್ವಮೇಧಕಾಂಡವಂ ಪಾಠಂಗೈದು ಇದ್ದರಲ್ಲ. ಈಗ ನೀವು ಇಲ್ಲಿ ಇರುವ ಕ್ರಮವಂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಬಾರದೆ. ಈ ಅಶ್ವಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಯಲ್ಲೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ನೂಱು ನೂಱು ಮಂದಿ ಕವಚಧಾರಿಗಳಾಗಿ ಬತ್ತಳಿಕೆಗಳಂ ಧರಿಸಿದವರಾಗಿ ದಂಡಪಾಣಿಗಳಾಗಿಯು ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತಪ್ರಕಾರದಿಂ ರಕ್ಷಕರಾದ ಶೂರರು ಕಳಿಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಇದ್ದಾರೆ. ಅದೇರೀತಿ ಮಿಗಿಲಾದುದು ಸಹ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾಗಿ ಕಾಣುತಲಿದೆ. ನಿಮಗೆ ಯಾವ ಅರ್ಥದಲ್ಲಾದರು ವಿರೋಧ ತೋಱಿದರೆ ಅದಂ ನೀವು ನನ್ನಂ ಕೇಳುವರಾಗಿ." ಎಂದು ಲವನು ಪೇಳಲು; ಆ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳು— " ಎಲೈ ಲವನೆ,

ಈ ಅಶ್ವವು ಮಹಾಶೂರರಿಂ ಸುತ್ತುವರೆಯಲ್ಪಟ್ಟುದಾಗಿ ಸರ್ವತ್ರ ಸಂಚರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಫಲವೇನು ?" ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೆಯ್ಯಲು; ಲವನು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೆ— "ಎಲೈ, ಅಶ್ವಮೇಧವೆಂಬ ಮಹಾಯಜ್ಞವು ಜಗತ್ತಂ ಜೈಸಿರುವ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ ಬಲವಂತರಾದ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಂ ನಿರಾಕರಿಸುವ ಮಹತ್ತಾದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತ್ವವಲ್ಲವೆ ?" ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಲಿರಲು.

ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಆ ಅಶ್ವದ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಒಬ್ಬ ಸ್ತೋತ್ರಪಾಠಕನು ಇಂತೆಂದನು:— "ಎಲೈ ಕೇಳಿ, ಇದು ಅಶ್ವವೆಂದು ನೀವು ತಿಳಿಯಬೇಡಿ. ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ— ಭೂಲೋಕ ಮೊದಲಾದ ಸಪ್ತಲೋಕಂಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಏಕವೀರನಾದ ರಾವಣಕುಲಕ್ಕೆ ಶತ್ರುವಾದ ಶ್ರೀರಾಮನ ವೀರತ್ವವಂ ಪ್ರಖ್ಯಾತವಂ ಮಾಡುವ ಧ್ವಜಪಟವೇ ಇದು, ಎಂದು ತಿಳಿಯುವರಾಗಿ" ಎಂದು ಉಗ್ಗಳಿಸಲು;

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಲವನು ಗರ್ವದೊಡಗೂಡಿ— "ಎಲೈ, ಆ ಭಟನ ಮುಖದಿಂ ಹೊರಡುವ ಅಕ್ಷರಂಗಳು ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿವೆಯಲ್ಲವೆ ?" ಎಂದನು. ಆ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳು ಲವನಂ ಕುರಿತು— "ಎಲೈ ಆ ಭಟನು ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ನಿನ್ನಂ ಕುರಿತು ಏನನ್ನುತ್ತಾನೆ ?" ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಲವನು ನೇಪಥ್ಯಕ್ಕೆ ಅಭಿಮುಖನಾಗಿ— "ಎಲೈ ಎಲೈ ಭಟನೆ, ನೀನು ಈರೀತಿ ರಾಜಕೀರ್ತಿಯಂ ಉಗ್ಗಳಿಸುವೆಯಾದಕಾರಣ ಈ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಇಲ್ಲವೊ ಏನು ?" ಎಂದು ಗರ್ಜಿಸಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಆ ಪುರುಷನು ಲವನಂ ಕುರಿತು— "ಎಲೈ ಮಹಾರಾಜನಾದ ಶ್ರೀರಾಮನಿಗೆ ಎದುರಾಗಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಎಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾರೆ?" ಎನಲು; ಲವನು ಕ್ರೋಧದಿಂ ಯುಕ್ತನಾಗಿ ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡದೆ ಕಾರ್ಯಗಳಂ ಮಾಡುವ ಇಂಥ ಮೂರ್ಖರಂ ನಿಂದಿಸು ಯೆನುತ,— "ಎಲೈ ಮೂರ್ಖನೆ, ಹಾಗಾದರೆ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಇಲ್ಲವೆ ? ಇರಲೇ ಇದ್ದಾರು. ಈ ಬೆದರಿಕೆ ಏನು ? ಅಥವಾ ಈ ಮಾತುಗಳಿಂ ಫಲವೇನು ? ಏಳು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಏಕವೀರನಾದ ನಿಮ್ಮ ಅರಸಿನ ವಿಜಯಧ್ವಜಪಟರೂಪವಾದ ಆ ಅಶ್ವವಂ ಅಪಹರಿಸುತ್ತೇನೆ." ಎಂದು ಪೇಳಿ ಋಷಿಪುತ್ರರಂ ಕುರಿತು— "ಎಲೈ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳಿರಾ, ನೀವು ಸುತ್ತಲೂ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಹಂಟೆಗಳಿಂ ಈ ಅಶ್ವವಂ ಪ್ರಹರಿಸುವರಾಗಿ, ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಿರವಿಕೊಳ್ಳಿ, ನಮ್ಮ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಈ ಅಶ್ವವು ಹುಲ್ಲೆಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿಕೊಂಡು ಇರಲಿ" ಎಂದು ಲವನು ಪೇಳಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನು ಕ್ರೋಧಯುಕ್ತನಾಗಿ ನೇಪಥ್ಯದಿಂ ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಂಗೈದು ಲವನಂ ಕುರಿತು— "ಎಲೈ ಚಪಲನೆ, ಬಿಡು. ನೀನು ಏನೆಂದು ಮಾತನಾಡುವೆ ? ಅತಿ ತೀಕ್ಷ್ಣಗಳಾದ ಆಯುಧಧಾರಿಗಳ ಪಙ್ತಿಗಳು ನೀನು ಬಾಲಕನಾದರೂ ನಿನ್ನ ಗರ್ವಯುಕ್ತವಾದ ವಚನವಂ ಈಗ ಸಹಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ರಾಜಪುತ್ರನಾದ ಮಹಾಶೂರನಾದ ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಅತಿಪ್ರಚಂಡನಾದವನು. ಅವನು ಎಂದೂ ನೋ

ಡದಿರುವ ಅರಣ್ಯವಂ ನೋಡುವುದರಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತವಾದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನಾಗಿ ಎಷ್ಟು ಪರ್ಯಂತವು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಷ್ಟರೊಳಗೆ ನೀನು ಶೀಘ್ರದಿಂ ಈ ಗಿಡಗಳ ಮಾರ್ಗದಿಂ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಓಡುವನಾಗು.'' ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಆ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳು— ''ಎಲೈ ಲವನೆ ಎಲೈ ಲವನೆ, ಇನ್ನು ಈ ಅಶ್ವವಂ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಸುವುದು ಸಾಕು, ಸಾಕು. ಎಲೈ ಬಾಲಕನೇ, ಪಙ್ತಿಪಙ್ತಿಗಳಾಗಿ ಬರುವ ಈ ಆಯುಧಧಾರಿಗಳು ಧನುಷ್ಟಂಕಾರವಂ ಮಾಡುವರಾಗಿ ಬೆದರಿಸುತ್ತಲಿದಾರೆ. ನಮ್ಮ ಆಶ್ರಮಸ್ಥಾನವು ಸಹ ದೂರವಾಗಿ ಯಿದೆಯಾದಕಾರಣ ನಾವು ಇಲ್ಲಿಂದ ಹುಲ್ಲೆಗಳು ಹಾರಿ ಹಾರಿ ಓಡುವಂತೆ ಓಡಿಹೋಗೋಣ, ಬಾ.'' ಎಂದು ಕರೆಯುವರಾಗಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಲವನು ನಕ್ಕವನಾಗಿ. ಶಸ್ತ್ರಗಳು ಯಾಕೆ ಚಲಿಸುತ್ತಲಿವೆಯೆಂದು, ತನ್ನ ಧನುಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೆದೆಯನಾರೋಪಿಸುವನಾಗಿ, ಇಂತೆಂದನು:— ''ಹೆದೆಯೆಂಬ ನಾಲಿಗೆಯಿಂದ ಸುತ್ತಲ್ಪಟ್ಟು, ಭಯಂಕರಗಳಾದ ತುದಿಗಳೆಂಬ ಕೋರೆದಾಡೆಗಳುಳ್ಳುದಾಗಿ ಹೊಳೆಯುತ್ತಲಿರುವ, ಭಯಂಕರವಾದ ನಿಬಿಡವಾದ ಗರ್ಘರ ಶಬ್ದವುಳ್ಳುದಾದಕಾರಣ ಈ ನನ್ನ ಧನುಸ್ಸು ಜಗತ್ತಂ ಕಬಳಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನವಂತನಾಗಿ ಅಟ್ಟಹಾಸವಂ ಮಾಡುತ್ತಲಿರುವ ಮೃತ್ಯುವಿನ ಮುಖದ ಆಟೋಪವನ್ನನುಸರಿಸುತ್ತ ವಕ್ರವಾದ ಉದರಪ್ರದೇಶವುಳ್ಳುದಾಗಲಿ!'' ಎಂದು ಗರ್ಜಿಸುತ್ತ ಲವನು ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧನಾದನು.

ಈರೀತಿ ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ತಿರುಗಿಕೊಂಡು ಎಲ್ಲರು ರಂಗಸ್ಥಾನದಿಂ ಪೊರಟುಪೋದರು.

ಚತುರ್ಥಾಂಕತಾತ್ಪರ್ಯ ಸಮಾಪ್ತವು.

॥ ಪಂಚಮಾಂಕಂ ॥

ಈರೀತಿ ನೇಪಥ್ಯದಿಂ ಕ್ರೋಧಯುಕ್ತನಾಗಿ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನು ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಂಗೈದು ಅಶ್ವಮೇಧಸಂಬಂಧಿಯಾದ ಅಶ್ವವಂ ಅಡ್ಡಗೈಸುವ ಲವನಂ ಕುರಿತು— ''ಎಲೈ ಚಪಲನೇ, ನೀನು ಬಾಲಕನಾದರೂ ನಿನ್ನ ಗರ್ವವಚನವಂ ಈ ಆಯುಧಧಾರಿಗಳು ಸಹಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಮಹಾರಾಜ ಪುತ್ರನಾದ ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಹಿಂದೆ ಬರುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ. ಆತನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವಷ್ಟರೊಳಗೆ ನೀನು ಓಡುವನಾಗು.'' ಎಂದು ಚಂದ್ರಕೇತುರಾಯನ ಪ್ರವೇಶವಂ ಸೂಚನಂಗೈದನಂತರದಲ್ಲಿ ಲವನು ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧನಾಗಿ ನಿಲ್ಲಲು;

ಐದನೆಯ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಸಾಮಾಜಿಕರು ಪುನಃ ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪೈದಿ ನಾಟಕಾಭಿನಯವಂ ನೋಡಲೋಸುಗ ಕುತೂಹಲಯುಕ್ತರಾಗಲು; ಸೂತ್ರಧಾರನು ನಟ

ನು ಇವರು ಮೊದಲಾದ ಗಾಯಕರು ತಂತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಲ್ಲಿ ಉದ್ಯುಕ್ತ ರಾಗುತ್ತಿರಲು;

ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನು ಸೇನಾಪತಿಗಳಂ ಕುರಿತು— "ಎಲೋ ಎಲೋ ಸೇನಾಪತಿಗಳಿರಾ, ನಮಗೆ ಅವಲಂಬನವುಂಟಾಯಿತು. ನೀವು ಹೆದರಬೇಡಿ. ಅದೆಂತೆಂದರೆ— ಇತ್ತ ನೋಡಿ. ಕುಮಾರನಾದ ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಅತಿಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಸುಮಂತ್ರನಿಂದ ಪ್ರೇರಿಸಲ್ಪಡುವುವಾದಕಾರಣ ಅತಿವೇಗದಿಂ ಒರುತ್ತಲಿರುವ ಅಶ್ವಗಳುಳ್ಳ ರಥದಲ್ಲಿ ರಥಾಗ್ರದಲ್ಲಿ ನಿಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದಾಗಿ ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಚಲಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಕೋವಿದಾರ ವೃಕ್ಷದ ಶಾಖೆಯೆಂಬ ಧ್ವಜವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಈ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಬಂದನಲ್ಲವೆ?" ಎಂದು ಹೇಳಲು;

ಅದೇರೀತಿ ರಥಾರೂಢನಾಗಿ ಚಂದ್ರಕೇತುರಾಯನು ರಂಗಸ್ಥಾನವನ್ನೈದಿ ತನ್ನ ಸಾರಥಿಯಾದ ಸುಮಂತ್ರನಂ ಕುರಿತು ಇಂತೆಂದನು:— "ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಸುಮಂತ್ರನೇ, ನೋಡು. ಯುದ್ಧರಂಗದ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಚಲಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಪಂಚಶಿಖೆಗಳುಳ್ಳ ಒಬ್ಬಾನೊಬ್ಬ ವೀರಬಾಲಕನು ಸ್ವಲ್ಪ ಕೋಪಯುಕ್ತನಾಗುವುದರಿಂ ರಕ್ತವರ್ಣವಾಗುತ್ತಲಿರುವ ಮುಖಕಾಂತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ಎಡವಿಲ್ಲದೆ ಹೆದೆಯಿಂ ಧ್ವನಿಗೆಯ್ಯುತ್ತಲಿರುವ ತುದಿಯುಳ್ಳ ಧನುಸ್ಸಿನಿಂದ ನಮ್ಮ ಸೇನೆಗಳಮೇಲೆ ಬಾಣವರ್ಷವಂ ವರ್ಷಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ. ಇದು ಆಶ್ಚರ್ಯವು, ಇದು ಆಶ್ಚರ್ಯವು, ನೋಡು. ರಘುವಂಶದ ಪ್ರಖ್ಯಾತವಲ್ಲದೆ ಇರುವ ನೂತನವಾದ ಅಂಕುರವೋ ಎಂಬಂತೆ ಇರುವ ಈ ಮುನಿಕುಮಾರನು ಒಬ್ಬನು ಅತಿಕೋಪಯುಕ್ತನಾಗಿ ಸೀಳಲ್ಪಟ್ಟ ಗಜಕಪೋಲಗ್ರಂಥಿಗಳಲ್ಲಿ ತಗಲಿ ಅದರಿಂ ಟೇಂಕರಿಸುವುದರಿಂದ ಭಯಂಕರಗಳಾಗಿ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಬಾಣಸಹಸ್ರಗಳುಳ್ಳವನಾಗಿ ನನಗೆ ಕುತೂಹಲವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಾನೆ." ಎಂಬ ಚಂದ್ರಕೇತುವಿನ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ ಸುಮಂತ್ರನು ಇಂತೆಂದನು:— "ಎಲೈ ಆಯುಷ್ಮಂತನೆ, ದೇವಾಸುರರ ಪ್ರಭಾವವಂ ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿದವನಾಗಿರುವ ಮತ್ತು ಅದೇರೀತಿ ಸಮಾನವಾದ ಆಕೃತಿಯುಳ್ಳ ಈ ಬಾಲಕನಂ ನೋಡಿ ನಾನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಮುನಿಯ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನಕಾರಿಗಳಾದ ರಾಕ್ಷಸರ ಸಂಹಾರಕಾಲದಲ್ಲಿ ಧನುಸ್ಸಂ ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ಸನ್ನದ್ಧನಾಗಿರುವ ಶ್ರೀರಾಮನಂ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತೇನೆ." ಎಂಬ ಸುಮಂತ್ರನ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ, ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಇಂತೆಂದನು:— "ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೆ, ಈ ಮುನಿಕುಮಾರನಂ ಒಬ್ಬನಂ ಕುರಿತು ಬಹುಮಂದಿ ಶೂರರು ಯುದ್ಧಪ್ರಯತ್ನವಂ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಎಂಬದಾಗಿ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಲಜ್ಜೆಯನ್ನೈದುತ್ತಲಿದೆ. ಅದೆಂತೆನೆ:— ಒಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಮುನಿಬಾಲಕನೊಬ್ಬನು ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಚಲಿಸುತ್ತಲಿರುವನಾದಕಾರಣ ಭಯಂಕರಗಳಾಗಿ ಹಸ್ತಗಳಿಂ ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಶಸ್ತ್ರಸಮೂಹವುಳ್ಳವಾಗಿ ಮತ್ತು ಧ್ವನಿಗೆಯ್ಯುತ್ತಲಿರುವ ಸುವರ್ಣಮಯಗಳಾದ ಕಿರುಗಂಟೆಗಳಿಂದ ಝಣಝಣತ್ಕಾರಯುಕ್ತಗಳಾದ ರಥಗಳುಳ್ಳವಾಗಿ ಮತ್ತು ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಮದಜಲಗಳಂ ವರ್ಷಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಗ

ಜಗಳೆಂಬ ಮೇಘಗಳುಳ್ಳವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಸೇನೆಗಳಿಂ ಸಮಾನಭಾವವಂ ವಹಿಸಿ, ಸುತ್ತುವರೆಯಲ್ಪಟ್ಟದಾನೆಯಲ್ಲವೆ ?'' ಎಂಬ ಚಂದ್ರಕೇತುವಚನವಂ ಕೇಳಿ ಸುಮಂತ್ರನು:— “ ಎಲೈ ಕುಮಾರನೆ, ಎಲೈ ಕುಮಾರನೆ, ಈ ಸೇನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಶೂರರೆಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿವರೂ ಈ ಬಾಲಕನೊಡನೆ ಯುದ್ಧವಂ ಮಾಡಲಾರರು. ಇನ್ನು ಬಬ್ಬರೊಬ ರಾಗಿ ಯುದ್ಧವಂ ಮಾಡಲಾರರೆಂದು ಹೇಳತಕ್ಕದ್ದೇನು ಇದೆ ?'' ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಸುಮಂತ್ರನಂ ಕುರಿತು— “ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೆ, ತ್ವರೆಮಾಡು, ತ್ವರೆಮಾಡು, ಈ ಬಾಲಕನಿಂದ ನಮ್ಮ ಆಶ್ರಯಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಈ ಸೇನಾಜನರಿಗೆ ಮಹತ್ತಾದ ಸಂಹಾರವು ಆರಂಭಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಅದೆಂತೆನೆ— ಈ ಮಹಾವೀರನಾದ ಬಾಲಕನು ಪರ್ವತಗಳ ಹೊದೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಗಜಸಮೂಹಂಗಳಿಗೆ ಕರ್ಣಜ್ವರವಂ ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಧನುಷ್ಟಂಕಾರಂಗಳಂ ಮಹತ್ತುಗಳಾದ ಭೇರಿಭಾಂಕಾರಂಗಳಿಂ ಪೂರಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದನ್ನಾಗಿ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನೈದಿಸುತ್ತ ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ ಹಾರಾಡುತ್ತಲಿರುವನಾದಕಾರಣ ಅತಿಭಯಂಕರಂಗಳಾದ ಮುಂಡಗಳ ಖಂಡಸಮೂಹಗಳಿಂ ಭೂಮಿಯಂ ಹಸುಕೊಂಡಿರುವ ಕಾಲಮೃತ್ಯುವಿನ ಭಯಂಕರವಾದ ಮುಖದಿಂ ಬೀಳುತ್ತಲಿರುವ ಕಬಳವಿಶೇಷಗಳಿಂದ ಎರಚಲ್ಪಡುತ್ತಲಿರುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಲಿದಾನೆ, ನೋಡು'' ಎಂಬ ಚಂದ್ರಕೇತುವಚನವಂ ಕೇಳಿ ಸುಮಂತ್ರನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ— “ ಇಂಥ ಶೂರನಾದ ಈ ಬಾಲಕನೊಡನೆ ಈ ಕುಮಾರನಾದ ಚಂದ್ರಕೇತುವು ದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧವಂ ಮಾಡುವುದಂ ನಾವು ಎಂತು ಸಂಮತಿಸೋಣ !'' ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿ, ಆಬಳಿಕ,— “ ಅಥವಾ ಚಿಂತಿಸಿ ಫಲವೇನು ? ನಾವು ಇಕ್ಷ್ವಾಕುಕುಲಕ್ಕೆ ವೃದ್ಧರಾಗಿರುವರಲ್ಲವೆ ? ಯುದ್ಧವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ಗತಿಯು ಏನು ಇದೆ ?'' ಎಂದು ಸುಮಂತ್ರನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನೆ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಲಿರಲು; ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಆಶ್ಚರ್ಯದೊಡನೆ ಲಜ್ಜೆಯೊಡನೆಯೂ ತ್ವರೆಯೊಡನೆಯೂ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ— “ ಎಲೈ, ನಮ್ಮ ಸೇನೆಗಳೆಲ್ಲವು ಈ ಬಾಲಕನ ಶಸ್ತ್ರದ ವೇಗದಿಂ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿದಂಥವೆ ಆದವಲ್ಲ. ಕಟಕಟಾ ! ನಮ್ಮ ಯಶಸ್ಸು ಭಗ್ನವಾಯಿತು.'' ಎಂದು ತಮ್ಮನ್ನು ನಿಂದಿಸಿಕೊಂಡನು. ಸುಮಂತ್ರನು ರಥವೇಗವನಭಿನಯಿಸಿದವನಾಗಿ— “ ಎಲೈ ಆಯುಷ್ಮಂತನಾದ ಚಂದ್ರಕೇತುವೇ, ಆ ವೀರನಾದ ಕುಮಾರನು ನಿನ್ನ ವಾಕ್ಕಿಗೆ ಗೋಚರನಾಗಿ ನಿಂತನು'' ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಚಂದ್ರಕೇತುವು ವಿಸ್ಮೃತಿಯನಭಿನಯಿಸಿ— “ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೆ, ಜನರು ಈ ಕುಮಾರನಂ ಏನೆಂದು ಕರೆಯುವರು?'' ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೆಯ್ಯಲು; ಸುಮಂತ್ರನು— “ ಈತನು ಲವನೆಂಬ ನಾಮಧೇಯವುಳ್ಳವನು.'' ಎಂದು ಪೇಳಿದನು.

ಆಬಳಿಕ ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಲವನಂ ಕುರಿತು— “ ಎಲೈ, ಎಲೈ, ಮಹಾಭುಜಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳ ಲವನೇ, ಸೇನಾಜನರೊಡನೆ ಯುದ್ಧವಂ ಮಾಡಿ ನಿನಗೆ ಏನುಫಲ

ವು? ಇಗೊ! ನಾನು ಎದುರಿಗೆ ನಿಂತು ಇದ್ದೇನೆ. ನನ್ನೊಡನೆ ಯುದ್ಧವಂ ಮಾಡು. ತೇಜಸ್ಸು ತೇಜಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಶಾಂತಿಯನ್ನೈದಲಿ!'' ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಸುಮಂತ್ರನು— "ಎಲೈ ಕುಮಾರನೇ, ಕುಮಾರನೇ, ಸಿಂಹದ ಮರಿಯು ಮೇಘಗರ್ಜನವಂ ಕೇಳಿ ಮತ್ತೊಂದು ಸಿಂಹವು ತನ್ನೊಡನೆ ಯುದ್ಧವಂ ಮಾಡಲೋಸುಗ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತಲಿದೆಯೋ ಎಂಬ ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಗಜಸಮೂಹಗಳಂ ಸಂಹರಿಸುವುದಂ ಬಿಟ್ಟು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿ ಬಂದಂತೆ ಈ ವೀರನಾದ ಬಾಲಕನು ನಿನ್ನಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಮಾತ್ರನಾಗಿಯೆ ಸೇನಾಸಂಹಾರವಂ ಬಿಟ್ಟು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿದನು, ನೋಡು.'' ಎಂದು ಪೇಳಲು;

ಆಬಳಿಕ ವೀರೋದ್ಧತಪರಾಕ್ರಮಪೂರ್ಣನಾಗಿ ಲವನು ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಚಂದ್ರಕೇತುವಂ ಕುರಿತು— "ಎಲೈ ರಾಜಪುತ್ರನೆ, ಎಲೈ ರಾಜಪುತ್ರನೆ, ಚೆನ್ನಾಯಿತು, ಚೆನ್ನಾಯಿತು. ನೀನು ಸತ್ಯವಾಗಿ ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಂಶದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವನಲ್ಲವೆ? ಅದರಿಂದಲೆ ನಾನು ಸೇನಾಸಂಹಾರವಂ ಬಿಟ್ಟು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿದನಾದೆನು.'' ಎಂದು ಪೇಳುತ್ತಲಿರಲು;

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತಾದ ಕೋಲಾಹಲಧ್ವನಿಯುಂಟಾಯಿತು.

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಲವನು ಧಿಕ್ಕರಿಸುತ್ತ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿ ನೋಡಿ— "ಎಲೈ, ಈಗ ನನ್ನಿಂದ ಪರಾಜಿತರಾಗಿ ಓಡಿದವರಾದರೂ ಎಂತು ಪುನಃ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿದವರಾಗಿ ಈ ಸೇನಾಪತಿಗಳು ನನ್ನನಟ್ಟೈಸುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ; ಬುದ್ಧಿಹೀನರು.'' ಎಂದು ನಿಂದಿಸಿ,— "ಆಗಲಿ, ಸುತ್ತಲೂ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಗಂಭೀರವಾದ ಭಯಂಕರವಾದ ಸಿಂಹನಾದದ ಕೋಲಾಹಲಧ್ವನಿಯುಳ್ಳ ಈ ಸೇನಾಸಮೂಹವು ಪ್ರಳಯಕಾಲವಾಯುವಿನಿಂದ ತಾಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದಾಗಿ ಮೊರೆಯುತ್ತಲಿರುವ ಸಮುದ್ರದ ಪ್ರವಾಹದಂತೆ, ಪ್ರಳಯವಾಯುವಿನ ವೇಗದಿಂ ಕೀಳಲ್ಪಟ್ಟುವಾಗಿ ಒಣಗಿದ ಎಲೆಗಳಂತೆ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಬೀಳುತ್ತಲಿರುವ ಪರ್ವತಗಳ ಅಭಿಘಾತದಿಂ ವ್ಯಾಕುಲವಾದ ಬಡಬಾಗ್ನಿಯಂತೆ, ಅತಿಪ್ರಚಂಡವಾದ ನನ್ನ ಕೋಪಾಗ್ನಿಯ ಜ್ವಾಲಾಸಮೂಹಕ್ಕೆ ಕಬಳಭಾವವನ್ನೈದುವುದಾಗಲಿ!'' ಎಂದು ಪೇಳಿ, ಲವನು ಅತಿವೇಗದಿಂ ಅಡಿಗಳನ್ನಿಡುತ್ತಲಿರಲು; ಅದಂ ನೋಡಿ ಚಂದ್ರಕೇತುವು—"ಎಲೈ ಕುಮಾರನೇ, ಎಲೈ ಕುಮಾರನೇ, ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದ ಗುಣಾತಿಶಯದಿಂ ನೀನು ನನಗೆ ಪ್ರೇಮವಿಷಯನಾದಕಾರಣ ನನಗೆ ನೀನು ಮಿತ್ರನಾಗುತ್ತೀಯೆ ಯಾವುದರಿಂ ಯಾವುದು ನನ್ನ ವಸ್ತುವೋ ಅದು ನಿನ್ನದೆ ಹೊರತು ಮತ್ತೊಂದಲ್ಲವಾದಕಾರಣ ನಿನ್ನ ಪರಿಜನವಾದ ಈ ಸೇನಾಜನದಲ್ಲಿ ಏಕೆ ಯುದ್ಧವಂ ಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದೀಯೆ? ಈ ಚಂದ್ರಕೇತುವೆಂಬ ನಾನು ನಿನ್ನ ಗರ್ವವಂ ಪರೀಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಒಜ್ಜೆಗಲ್ಲಾಗಿ ನಿಂತಿರುವೆನಲ್ಲವೆ?'' ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಲವನು ಕ್ರೋಧದೊಡನೆ ಬೇಸರಿಕೆಯೊಡನೆಯೂ ಯುಕ್ತನಾಗಿ,— "ಆಃ! ನೋಡಿದೆಯಾ? ಇಂಥ ವೀರನಾದ ಚಂದ್ರಕೇತುವಿನೊಡನೆ ನಾನು ವೀರವಾದವಂ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನಕಾರಿಗಳಾದ ಪಾಪಿಷ್ಠರಾದ ಆ ಸೇನಾಪತಿಗಳಂ ನಾನು

12

ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟೆನು.'' ಎನುತ್ತ ಚಂದ್ರಕೇತುವಿಗೆ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ ತಿರುಗಿದವನಾಗುತ್ತಲಿರಲು; ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಸುಮಂತ್ರನಂ ಕುರಿತು—“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೆ, ಈ ವೀರನಂ ನೋಡು. ಕುತೂಹಲಯುಕ್ತವಾದ ಗರ್ವದಿಂ ಮುಂದುಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಸೇನೆಗಳಿಂ ಅನುಸರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿ ಹಸ್ತದಿಂ ಹಿಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟ ಧನುಸ್ಸುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ಕುಮಾರನು ಉಭಯದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಎದ್ದಿರುವ ಮೇಘಕಾಂತಿಯಂತೆ ಇರುವ ಕಾಂತಿಯಂ ಧರಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ.'' ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಸುಮಂತ್ರನು ಚಂದ್ರಕೇತುವಂ ಕುರಿತು—“ಎಲೈ ಕುಮಾರನೆ, ಈ ನಮ್ಮ ಸೇನಾಪತಿಗಳು ಮಹಾಶೂರನಾದ ಈ ಲವನಂ ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಕೂಡ ಯೋಗ್ಯರಲ್ಲ. ನಾವಾದರೋ ಇವನ ಪರಾಕ್ರಮವಂ ನೋಡಿ ಪರವಶರಾಗುತ್ತಲಿದ್ದೇವೆ.'' ಎಂದು ಪೇಳಿದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಚಂದ್ರಕೇತುವು ತಮ್ಮ ಸೇನಾಪತಿಗಳಂ ಕುರಿತು—“ ಎಲೈ ಅರಸುಗಳಿರಾ, ಎಲೈ ಅರಸುಗಳಿರಾ, ನೀವು ಸಂಖ್ಯೆಯಿಲ್ಲದೆ ಇರುವವರು, ಈ ಬಾಲಕನು ಒಬ್ಬನಾಗಿರುವನು; ಮತ್ತು ನೀವು ಗಜಗಳಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಗಳಲ್ಲಿ ರಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕುಳಿತಿರುವವರು, ಈ ಬಾಲಕನು ಪಾದಚಾರಿಯಾಗಿ ಇರುವವನು; ಇನ್ನೂ ನೀವು ಕವಚಗಳಂ ತೊಟ್ಟಿರುವವರು, ಇವನು ಕೃಷ್ಣಾಜಿನವಂ ಹೊದೆದಿರುವವನು; ಮತ್ತು ನೀವು ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಜ್ಯೇಷ್ಠರಾದವರು, ಇವನು ಬಾಲನು: ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ನೀವು ಖ್ಯಾತಿಯಂ ಪಡೆಯಲಿಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿ, ಈ ಕುಮಾರನೊಡನೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಮಾನಭಾವವಂ ವಹಿಸಿದಿರಿ- ಎಂಬುದರಿಂ ನೀವು ನಿಂದಿಸಲು ಯೋಗ್ಯರು; ನಾವು ಸಹ ನಿಂದಿಸಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕವರು.'' ಎಂದು ಸೇನಾಪತಿಗಳಂ ಧಿಕ್ಕರಿಸಲು;

ಲವನು ಅಕ್ಷೇಪಡೊಡಗೂಡಿದವನಾಗಿ,— “ಆಃ! ಇದೇನು! ಈ ರಾಜಪುತ್ರನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ದಯೆಮಾಡುವನೊ ಏನು ?'' ಎನುತ ತ್ವರೆಯೊಡಗೂಡಿ ಚಿಂತಿಸಿ,—“ ಆಗಲಿ ! ಎಲೈ, ಈ ವೀರನಾದ ಚಂದ್ರಕೇತುವಿನೊಡನೆ ದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧವಂ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಈ ಸೇನಾಪತಿಗಳಿಂ ಕಾಲಹರಣವಾಗದಂತೆ ಮಾಡಲೋಸುಗ ಜೃಂಭಕಾಸ್ತ್ರಪ್ರಯೋಗದಿಂ ಈ ಸೇನೆಗಳಂ ಸ್ತಂಭಿಸಿದವನಾಗುತ್ತೇನೆ.'' ಎಂದು ಧ್ಯಾನವಂ ನಟಿಸುವನಾಗಲು;

ಸುಮಂತ್ರನು ನೋಡಿ— “ಏನು ನಿಮಿತ್ತ ಮಹತ್ತುಗಳಾದ ನಮ್ಮ ಸೇನಾಘೋಷಗಳು ಅಡಗಿದಂಥವಾದುವು ? ಅದೇನೊ ತಿಳಿಯದು.'' ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿದನು.

ಲವನು ಜೃಂಭಕಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂ ಸೇನೆಗಳಂ ಸ್ತಂಭಿಸಿದವನಾಗಿ, ಆಬಳಿಕ— “ಅಥವಾ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರೌಢನಾದ ಚಂದ್ರಕೇತುವಂ ನೋಡುತ್ತೇನೆ.'' ಎಂದು ಸನ್ನದ್ಧನಾದನು.

ಸುಮಂತ್ರನು ನೋಡಿ ತ್ವರೆಯೊಡಗೂಡಿ ಚಂದ್ರಕೇತುವಂ ಕುರಿತು— “ಎಲೈ ಕುಮಾರನೆ, ಈ ಬಾಲಕನು ಜೃಂಭಕಾಸ್ತ್ರವಂ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ.'' ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಸುಮಂತ್ರನಂ

ಕುಱಿತು— “ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೆ, ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಅದೆಂತೆನೆ:— ಮಿಂಚುಗಳು ಅಂಧಕಾರವು ಈ ಉಭಯವು ಕೂಡಿದಂತೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ನೇತ್ರವಂ ತೆಱೆದು ನೋಡಿದರೂ ಆ ನೇತ್ರವಂ ಕಬಳಿಸಿ ಪುನಃ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟಂತೆ ಪೀಡಿಸುತ್ತಲಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಈ ನಮ್ಮ ಸಮಸ್ತಸೇನೆಯು ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವಂತೆ ವ್ಯಾಪಾರರಹಿತವಾಗಿದೆಯಾದಕಾರಣ ಬಂದಱಿಂದಲೂ ಈ ಜಯಿಸಲಶಕ್ಯವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಜೃಂಭಕಾಸ್ತ್ರವು ಈ ಕ್ರೂರನಿಂದ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದಾಗಿ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನೈದುತ್ತಲಿದೆ. ಇದು ನಿಶ್ಚಯವು, ನೋಡು, ಇದು ಆಶ್ಚರ್ಯವು. ಇದು ಆಶ್ಚರ್ಯವು! ಪಾತಾಳಲೋಕದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ನಿಬಿಡಂಗಳಾದ ಪೊದೆಗಳಲ್ಲಿ ಗುಂಪುಕೂಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಅಂಧಕಾರದಂತೆ ಅತಿನೀಲವರ್ಣಗಳಾಗಿ, ಪುಟಪಾಕಗಳಿಂ ಅತಿತಪ್ತವಾದ ಸುವರ್ಣದ ಹೊಂಬಣ್ಣವಾಗಿರುವ ತೇಜಸ್ಸುಗಳಂತೆ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಕಾಂತಿಗಳುಳ್ಳುವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ಜೃಂಭಕಾಸ್ತ್ರಗಳು ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಹಾವೇಗದಿಂ ಸಮಸ್ತವಂ ಕಿತ್ತು ಬಿಸುಡೋಣದಱಿಂ ಮಹಾಕಠೋರವಾದ ಭಯಂಕರವಾದ ವಾಯುವಿನಿಂದ ಕಿತ್ತು ಎಱಚಲ್ಪಟ್ಟುವಾಗಿ ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವ ಮೇಘಗಳಿಂ ನೀಲವರ್ಣಗಳಾಗಿ ಮಿಂಚುಗಳಿಂ ಹೊಂಬಣ್ಣವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತದ ಶಿಖರಗಳಂತೆ ಆಕಾಶವಂ ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತಲಿವೆ!” ಎಂಬ ಚಂದ್ರಕೇತುವಿನ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ, ಸುಮಂತ್ರನು— “ಎಲೈ ಆಯುಷ್ಮಂತನೇ, ಈ ಲವನಿಗೆ ಈ ಜೃಂಭಕಾಸ್ತ್ರಗಳು ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದಿರುವುವೋ?” ಎನಲು; ಚಂದ್ರಕೇತುವು “ಪೂಜ್ಯನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯಿಂದ ಇವನಿಗೆ ಈ ಅಸ್ತ್ರಗಳು ಉಪದೇಶವಾಗಿರುವುದೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ.” ಎಂದನು. ಸುಮಂತ್ರನು ಚಂದ್ರಕೇತುವಂ ಕುಱಿತು— “ಎಲೈ ಕುಮಾರನೇ, ವಿಶೇಷದಿಂ ಈ ಜೃಂಭಕಾಸ್ತ್ರಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯಿಂ ಉಪದೇಶವಾಗಿ ಇದ್ದೀತೆಂದು ಊಹಿಸಲು ಶಕ್ಯವಲ್ಲ. ಅದೇನೆಂದರೆ:— ಈ ಜೃಂಭಕಾಸ್ತ್ರಗಳು ಭೃಶಾಶ್ವನೆಂಬ ಮಹಾಮುನಿಗೆ ಪುತ್ರರಾಗಿದ್ದಂಥವು. ಆಬಳಿಕ ಭೃಶಾಶ್ವಮುನಿಯಿಂದ ಉಪದೇಶಂಗೆಯ್ಯಲ್ಪಟ್ಟುವಾಗಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಮುನಿಯನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿದುವು. ಅನಂತರ ಆ ಸಂಪ್ರದಾಯದಿಂ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಮುನಿಯಿಂದ ಉಪದೇಶಂಗೆಯ್ಯಲ್ಪಟ್ಟುವಾಗಿ ರಾಮಭದ್ರನಲ್ಲಿ ನಿಂತವಾದಕಾರಣ, ಇವರು ಮೂಱುಮಂದಿಯನ್ನು ಹೊಱತು ಮತ್ತೊಬ್ಬನೂ ಈ ಅಸ್ತ್ರಸಂಪ್ರದಾಯವನಱಿಯನು.” ಎಂಬ ಸುಮಂತ್ರನ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ ಚಂದ್ರಕೇತುವು— “ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೇ, ಮಿಗಿಲಾದ ಋಷಿಗಳು ಕೂಡ, ಸತ್ವಗುಣಪ್ರಕಾಶವು ಅಧಿಕವಾಗುವುದಱಿಂ ಅಂತರ್ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ರಹಸ್ಯವಂ ಸ್ವಯಮೇವ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವುದನ್ನಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ.” ಎನಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸುಮಂತ್ರನು— “ಎಲೈ ಕುಮಾರನೇ, ನಿನಗೆ ಪ್ರತಿವೀರನಾದ ಲವನು ಎದುರಿಗೆ ಬಂದನು, ಸಾವಧಾನನಾಗು.” ಎಂದು ಪೇಳಿದನು.

ಲವನು ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಇವರಿರ್ವರು ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಒಬ್ಬನಂ ನೋಡಿ ಒಬ್ಬನು ಇಂತೆಂದು ಚಿಂತಿಸಿದರು:-"ಅಹೋ! ಈ ಕುಮಾರನು ರೂಪಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ನೇತ್ರಾನಂದಕರನಾಗಿದ್ದಾನೆ." ಎಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟು, ಸ್ನೇಹದಿಂ ಅನುರಾಗದಿಂದಲು ಕೂಡಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಭಾವಿಸಿ ನೋಡಿ, ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಇಂತೆಂದರು:—"ಸದ್ಗುಣಸಮೂಹಗಳ ಅತಿಶಯವು ಈರೀತಿ ಕುಮಾರರೂಪವಂ ತಾಳಿ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಈ ಪ್ರಕಾರದಿಂ ಸಂವಾದವಂ ಮಾಡುವುವೋ ಏನು? ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಜನ್ಮಾಂತರಗಳಿಂ ಎಡೆವಿಲ್ಲದಂತೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಬಂದಿರುವ ಪೂರ್ವಪರಿಚಯವೇ ಈ ಕುಮಾರರೂಪದಿಂ ಇರುತ್ತಿರುವುದೋ, ಅಥವಾ ದೈವಗತಿಯಿಂ ತಿಳಿಯದೆ ಇರುವ ತಮ್ಮ ಬಂದಾನೊಂದು ದೇಹಸಂಬಂಧವೋ? ಇದೇನು ಈ ಕುಮಾರನು ದೃಷ್ಟಿವಿಷಯನಾಗಲು ನನ್ನ ಹೃದಯವು ಧ್ಯಾನವಂ ಮಾಡುತ್ತಲಿದೆ!" ಎಂಬ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ, ಸುಮಂತ್ರನು—"ಎಲೈ ಆಯುಷ್ಮಂತನೇ, ಒಬ್ಬನಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಿಗೆ ಸುರಸಮಯವಾಗಿ ಸ್ವತಹದ ಪ್ರೀತಿಯುಂಟಾಗುವುದು ಯಾವುದುಂಟೋ ಅದು ಬಹುತರವಾಗಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಧರ್ಮವೇ ಸರಿ. ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ನೇತ್ರಪ್ರತಿಯೆಂಬುವದೆ ಗೃಹಸ್ಥೈತ್ರವಾಗಿ (?) ಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ ಜನರ ಉಪಚಾರವಚನವುಂಟು. ಆ ವಚನವಂ ಉಪೇಕ್ಷಿಸಲಶಕ್ಯವಲ್ಲದ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಜನರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತು ಒಬ್ಬನಿಗೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬನಲ್ಲಿ ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ಉಂಟಾಗುವ ಯಾವ ಪಕ್ಷಪಾತವುಂಟೋ ಆ ಪಕ್ಷಪಾತಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಿಲ್ಲ; ಆ ಪಕ್ಷಪಾತವು ಸ್ನೇಹರೂಪದಿಂ ಸೂತ್ರವಾಗಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅಂತಃಕರಣವಂ ಕೂಡಿಸಿ ಬಂಧನಂಗೆಯ್ಯುತ್ತಲಿದೆ" ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಪುನಃ ಲವನು ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಇವರಿರ್ವರು ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಒಬ್ಬನಂ ಕುರಿತು ಒಬ್ಬನು ಇಂತೆಂದರು:—"ಈಕುಮಾರನ ಯಾವ ದೇಹವು ದೃಷ್ಟಿಗೆ ವಿಷಯವಾಗಲು ಆಲಿಂಗನವಂ ಮಾಡಲಿಚ್ಛೆಯಿಂ ನನ್ನ ದೇಹವು ಉದಯಿಸುತ್ತಲಿರುವ ರೋಮಾಂಚಸಮೂಹವುಳ್ಳುದಾಗುತ್ತಲಿದೆಯೋ, ನುಣುಪಾಗಿ ಸೂರ್ಯಪುಟದಂತೆ ಮಿಂಚುತ್ತಲಿರುವ ಅಂಥ ಈ ಕುಮಾರನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ನಾನು ಎಂತು ಬಾಣಗಳಂ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವನಾಗಲಿ! ಮತ್ತು ದುಸ್ಸಹವಾದ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂ ಪರಿಪೂರ್ಣನಾಗಿರುವ ಈ ಕುಮಾರನು ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧನಾಗಿರುವಾಗ ಶಸ್ತ್ರಪ್ರಯೋಗವಂ ವಿನಾಯಿಸಿ ಮತ್ತೊಂದು ಮಾರ್ಗವೇನು ಇದೆ? ಮತ್ತು ಯಾವ ಶಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಇಂಥ ಶೂರನು ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಂಥ ಶಸ್ತ್ರದಿಂದಲಾದರು ಏನು ಪ್ರಯೋಜನವು? ಮತ್ತು ಆಯುಧವಂ ಹಿಡಿದು ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧನಾಗಿ ನಿಂತು ಪುನಃ ಯುದ್ಧಪರಾಙ್ಮುಖನಾದರೆ ಆಗ ಈ ಶೂರನೇ ನನ್ನಂ ಏನೆಂದು ನಿಂದಿಸುವನೋ ತಿಳಿಯದಾದಕಾರಣ ವೀರರ ಸಮಯಬಂಧವು ಮಹಾತೀಕ್ಷ್ಣವು: ಆದುದರಿಂ ಸ್ನೇಹಪ್ರಕಾರವಂ ಬಾಧಿಸುತ್ತಲಿದೆ." ಎಂಬದಾಗಿ ಕುಮಾರರಿರ್ವರು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಲಿರಲು; ಸುಮಂತ್ರನು ಲವನಂ ಭಾವಿಸಿನೋಡಿ, ಕಣ್ಣೀರೊಡಗೂಡಿ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—"ಸೀತೆಯು ಪೂರ್ಣಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗಿ ತ್ಯಾಗಂಗೆಯ್ಯಲ್ಪಟ್ಟಳಾದಕಾರಣ ಈ

ಕುಮಾರನು ಆ ಸೀತೆಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದನೋ ಏನು ?" ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಇಂತೆಂದನು:— "ಎಲೈ ಹೃದಯವೆ, ಏಕೆ ನೀನು ಪ್ರಕಾರಾಂತರದಿಂ ಚಪಲವಾಗಿ ಊಹಿಸುತ್ತೀಯೆ ? ಅಂಥ ಮನೋರಥಕ್ಕೆ ಮೂಲವಾದುದು ಯಾವುದೋ ಆ ಮೂಲವು ದೈವದಿಂ ಮೊದಲೆ ಅಪಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಬಳ್ಳಿಯು ಸಮೂಲವಾಗಿ ಪೂರ್ವದಲ್ಲೆ ಛೇದಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮೇಲೆ ಎಂತು ಫಲವು ಪುಟ್ಟುವುದು ? ಅದುಕಾರಣ ಆ ಆಶೆಯಂ ಬಿಡು." ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಚಿಂತಿಸಿದನು. ಆಗ ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಸುಮಂತ್ರನಂ ಕುರಿತು— "ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೆ, ನಾನು ರಥದಿಂ ಇಳಿಯುತ್ತೇನೆ." ಎನಲು; ಸುಮಂತ್ರನು— ಏನು ನಿಮಿತ್ತವೆಂದನು. ಚಂದ್ರಕೇತುವು— "ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೆ, ಈ ರಥದಿಂ ಇಳಿಯುವುದರಿಂದ ಈ ವೀರಪುರುಷನು ಪೂಜಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮ ಕ್ಷತ್ರಿಯಧರ್ಮವೂ ಕೂಡ ರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಲಿದೆ. ಮತ್ತು ರಥಸ್ಥರಾದವರು ಪಾದಚಾರಿಯಂ ಕುರಿತು ಯುದ್ಧಾರ್ಥವಾಗಿ ಉದ್ಯುಕ್ತರಾಗಬಾರದೆಂದೂ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಹೇಳುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ ರಥದಿಂದ ಇಳಿಯುವನಾಗುತ್ತೇನೆ." ಎಂಬ ರಾಜಪುತ್ರವಚನವಂ ಕೇಳಿ, ಸುಮಂತ್ರನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನೆ ಇಂತೆಂದು ಚಿಂತಿಸಿದನು. ಅದೆಂತೆನೆ:— "ಈಗ ನನಗೆ ಕಷ್ಟದಶೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಕ್ಷತ್ರಿಯಧರ್ಮವಂ ತಿಳಿದಿರುವ ನನ್ನಂಥ ಪುರುಷನು ಈಗ ಈ ಕುಮಾರನು ರಥದಿಂ ಇಳಿಯುವುದಂ ಎಂತು ನಿಷೇಧಂಗೈದಾನು ? ಮತ್ತು ಸಾಹಸವೇ ಮುಖ್ಯರಸವಾಗುಳ್ಳ ಈ ವ್ಯಾಪಾರವಂ ಮಾಡುವುದನ್ನಾದರೂ ಎಂತು ಸಮ್ಮತಿಸಾನು ?" ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಲು; ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಸುಮಂತ್ರನಂ ಕುರಿತು— "ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೆ, ಪೂಜ್ಯರಾದ ನಮ್ಮ ತಂದೆಗಳೂಕೂಡ ತಮ್ಮ ತಂದೆಯಾದ ದಶರಥಮಹಾರಾಯನಿಗೆ ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರನಾದ ನಿನ್ನಂ ಕಾರ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಷಯವಾದ ಅರ್ಥವಂ ಕೇಳುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯನಾದ ನೀನು ಏತಕ್ಕೆ ಯೋಚನೆಯಂ ಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದೀಯೆ?" ಎನಲು; ಸುಮಂತ್ರನು ರಾಜಪುತ್ರನಂ ಕುರಿತು— "ಎಲೈ ಆಯುಷ್ಮಂತನೆ, ಕ್ಷತ್ರಿಯಧರ್ಮವನ್ನನುಸರಿಸಿ ನಡೆಯತಕ್ಕುದೆ ಹೊರತು ಮತ್ತೊಂದಿಲ್ಲ. ನೀನು ರಥದಿಂದಿಳಿದು ಪಾದಚಾರಿಯಾದ ಈ ಕುಮಾರನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಗೈವೆನೆಂಬುದು ಯಾವುದುಂಟೋ ಇದೇ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಉಚಿತವಾದ ನ್ಯಾಯವು; ಇದೇ ಅನಾದಿಯಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ಕ್ಷತ್ರಿಯಧರ್ಮವು. ಮತ್ತು ಇದೇ ರಘುಕುಲಕ್ಕೆ ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ಅರಸುಗಳ ವೀರಚರಿತ್ರದ ಕ್ರಮವು." ಎಂದು ತನ್ನ ವಚನವನ್ನಂಗೀಕರಿಸಲು; ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಸುಮಂತ್ರನಂ ಕುರಿತು— "ಪೂಜ್ಯನಾದ ನಿನ್ನ ವಚನಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದುದಿಲ್ಲ. ಸಮಸ್ತವಾದ ಇತಿಹಾಸವಂ ಪುರಾಣವಂ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳಂ ರಘುವಂಶಸ್ಥರಾದ ಅರಸುಗಳ ಕುಲಸ್ಥಿತಿಯಂ ಸಹ ನೀವೇ ಬಲ್ಲಿರಿ." ಎಂದು ಶ್ಲಾಘಿಸಲು; ಸುಮಂತ್ರನು ಸ್ನೇಹದೊಡನೆ ಆನಂದಬಾಷ್ಪದೊಡನೆಯು ಕೂಡಿದವನಾಗಿ ಚಂದ್ರಕೇತುವನ್ನಾಲಿಂಗನಂಗೈದು ಇಂತೆಂದನು:— "ನಮ್ಮ ವಾತ್ಸಲ್ಯ

ಕ್ಕೆ ಪೌತ್ರನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಕುಮಾರನಾದ ಎಲೈ ಆಯುಷ್ಮಂತನೆ, ಇಂದ್ರಜಿತ್ತು ವಂ ಜಯಿಸಿದ ನಿನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸಹ ಬಾಲಕನೇ ಹೊರತು ಅವನು ಜ ಯಿಸಿ ಬಹುದಿನಂಗಳು ಆಗಲಿಲ್ಲ; ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಕುಮಾರನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೂ ಕು ಮಾರನಾದ ನೀನೂಕೂಡ ಮಹಾವೀರಧರ್ಮವಂ ಅನುಸರಿಸುವೆಯಾದಕಾರಣ ಬಹು ಚೆನ್ನಾಯಿತು. ಈಗ ದಶರಥಮಹಾರಾಯನ ಕುಲವು ಪ್ರಖ್ಯಾತಿಯಂ ಪಡೆಯಿತು.'' ಎಂ ಬದಾಗಿ ಸುಮಂತ್ರನು ಶ್ಲಾಘಿಸಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಇಂತೆಂದನು:—“ ಎ ಲೈ ಪೂಜ್ಯನೆ, ಕೇಳು. ನಮ್ಮ ಮಿಗಿಲಾದ ಮೂರು ಮಂದಿ ತಂದೆಗಳು ಸರ್ವಜ್ಯೇಷ್ಠ ನಾಗಿ ರಘುವಂಶದಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನಮ್ಮ ಅಣ್ಣನು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ದೇವಿ ಯ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಅಪವಾದಯುಕ್ತನಾಗುತ್ತಿರಲು, ಇನ್ನು ನಮ್ಮ ಕುಲಕ್ಕೆ ಕೀರ್ತಿ ಯೆಂಬುದು ಎಂತು ಸಂಭವಿಸೀತು, ಎಂಬ ದುಃಖದಿಂದ ಸಂತಾಪಪಡುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ. ಹೀ ಗಿರುವಲ್ಲಿ ನನ್ನಿಂದ ಈ ಕುಲಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯೆಂಬುದು ಎಲ್ಲಿಂದ ಬರುವುದು!'' ಎಂಬ ರಾ ಜಪುತ್ರವಚನವಂ ಕೇಳಿ ಸುಮಂತ್ರನು—“ಈ ಚಂದ್ರಕೇತುವಚನಂಗಳು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ದು ಸ್ಸಹಂಗಳಾಗಿ ಇವೆ.'' ಎಂದನು. ಅತ್ತಲು ಲವನು ಇಂತೆಂದನು:— “ ಎಲೈ ಈ ಅರ ಸುಗಳ ಕ್ರಮಗಳು ಪರಸ್ಪರ ವಿಶ್ರವಾಗಿವೆ. ಅದೆಂತೆನೆ:— ಚಂದ್ರನು ಉದಯಿಸಲು ಯಾವ ರೀತಿ ನೈದಿಲೆಯ ಬಳ್ಳಿಯು ಆನಂದವನ್ನೈದುವುದೋ ಅದೇ ರೀತಿ ಈ ಚಂದ್ರಕೇ ತುವು ಅಭಿಮುಖನಾಗಲು ನನ್ನ ಹೃದಯದೃಷ್ಟಿಯು ಆನಂದವನೆಯ್ದುತ್ತಲಿದೆ. ನನ್ನ ಈ ಭುಜವಾದರೋ ಝಣತ್ಕಾರದಿಂ ಕ್ರೂರವಾದ ಧ್ವನಿಯುಳ್ಳ ಹೆದೆಯಿಂ ಮೊ ಳೆಯುವ ಮಹತ್ತಾದ ಧನುಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯಂ ಧರಿಸಿದುದಾಗಿ ಭಯಂಕರವಾದ ವಿ ಸ್ತೃತವಾದ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ ಇದೆ.'' ಎಂದು ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನೆ ಚಿಂತಿಸಿದನು.

ಚಂದ್ರಕೇತುವು ರಥದಿಂ ಇಳಿಯುವನಾಗಿ ಸುಮಂತ್ರನಂ ಕುರಿತು— “ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೆ, ಇಕ್ಷ್ವಾಕುಕುಲೋತ್ಪನ್ನನಾದ ಚಂದ್ರಕೇತುನಾಮಕನಾದ ಈ ನಾನು ನಿನ ಗೆ ಅಭಿವಾದನವಂ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.'' ಎಂದು ಅಭಿವಾದನಂಗೆಯ್ಯಲು; ಸುಮಂತ್ರನು ರಾ ಜಪುತ್ರನಂ ಕುರಿತು— “ ಎಲೈ ಆಯುಷ್ಮಂತನೆ, ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಆದಿವರಾಹಮೂ ರ್ತಿಯು ಶತ್ರುವಿಗೆ ಪರಾಜಯವಂ ಕಲ್ಪಿಸಲಿ ! ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ಕುಲಕ್ಕೆ ಅಧಿಪತಿಯಾದ ದೇವೋತ್ತಮನಾದ ಸೂರ್ಯನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನಂ ಸಲಹುವನಾಗಲಿ ! ನಿನ್ನ ಗುರುಗ ಳಿಗೂ ಗುರುವಾದ ವಸಿಷ್ಠಮುನಿಯು ನಿನ್ನಂ ಕುರಿತು ಅಂತಸ್ಸಂತೋಷದಿಂ ಶ್ರೇಯ ಸ್ಸನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸಲಿ! ಮತ್ತು ಇಂದ್ರನು ವಿಷ್ಣುವು ಸಹ ಇವರ ತೇಜಸ್ಸು, ಅಗ್ನಿ ವಾಯು ಗಳ ತೇಜಸ್ಸು, ಗರುಡನ ತೇಜಸ್ಸು ಸಹ ನಿನಗೆ ಉಂಟಾಗಲಿ! ಮತ್ತು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮ ಣರ ಧನುಷ್ಟಂಕಾರವೆಂಬ ಮಂತ್ರವು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಜಯವನ್ನೇ ಕೊಡಲಿ!'' ಎಂಬದಾಗಿ ಆಶೀರ್ವಾದವಂ ಮಾಡಲು;

ಲವನು ಚಂದ್ರಕೇತುವಂ ಕುರಿತು— “ ಎಲೈ ವೀರನೆ, ಈಗ ನೀನು ರಥದಲ್ಲಿ

ಕುಳಿತಿರುವವನಾಗಿಯೆ ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಶೋಭಿಸುವೆ; ಅದುಕಾರಣ ಅತಿಶಯದಿಂ ನನ್ನಂ ಕುಱಿತು ಈ ಆದರಣೆಯು ಸಾಕು, ಪುನಃ ರಥವನ್ನೇಱುವನಾಗು.'' ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಲವನಂ ಕುಱಿತು— '' ಎಲೈ ವೀರನೆ, ನೀನು ಪುನಃ ರಥವನಾರೋಹಣಮಾಡುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ನೀನೂಕೂಡ ಮತ್ತೊಂದು ರಥವನಲಂಕರಿಸುವನಾಗು.'' ಎಂದನು. ಲವನು ಸುಮಂತ್ರನಂ ಕುಱಿತು— '' ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೆ, ನೀನು ಪುನಃ ರಾಜಪುತ್ರನಂ ರಥದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸುವನಾಗು.'' ಎನಲು; ಸುಮಂತ್ರನು— '' ಎಲೈ ವೀರನೆ, ನೀನೂಕೂಡ ಕುಮಾರನಾದ ಚಂದ್ರಕೇತುವಿನ ವಚನವಂ ಅನುಸರಿಸುವನಾಗು.'' ಎಂದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಲವನು ಸುಮಂತ್ರನಂ ಕುಱಿತು— '' ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೆ, ರಥ ಮೊದಲಾದ ಈ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಮ್ಮವೆ ಹೊಱತು ಮತ್ತೊಂದಲ್ಲ. ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ನನಗೆ ಉಪಚರಿಸತಕ್ಕದು ಏನು ಇದೆ? ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ:— ನಾವು ಅರಣ್ಯವಾಸಿಗಳಾದಕಾರಣ ರಥಚರ್ಯಾವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಾಸವಿಲ್ಲ.'' ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಸುಮಂತ್ರನು— '' ಎಲೈ ಕುಮಾರನೆ, ನೀನು ಗರ್ವದಲ್ಲಿ ಸುಜನತ್ವದಲ್ಲಿಯೂ ಉಚಿತವನಱಿತು ಆಚರಿಸುವುದಱಲ್ಲಿ ಚತುರನಾಗುತಲಿದ್ದೀಯೆ. ಇಂಥ ಶೂರನಾಗಿ ಪ್ರೌಢನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನಿನ್ನಂ ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಂಶಸ್ಥನಾದ ಮಹಾರಾಜನಾದ ರಾಮಭದ್ರನು ನೋಡುವನಾದರೆ ಆಗ ನಿನ್ನ ನೋಡುವುದಱಿಂ ಸ್ನೇಹವು ಆ ರಾಮಭದ್ರನ ಹೃದಯವಂ ದ್ರವಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು.'' ಎಂದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಲವನು— '' ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೆ, ನಾನು ತಿಳಿಯುವೆನು. ಆ ರಾಜರ್ಷಿಯು ಮಹಾಸುಜನನೆಂದು ಪ್ರಾಜ್ಞರ ಮುಖದಿಂ ಕೇಳುತ್ತಲಿದ್ದೇವೆ.'' ಎಂದು ಪೇಳುತ್ತಲೆ, ಪುನಃ ಲಜ್ಜಾಯುಕ್ತನಾಗಿ ಸುಮಂತ್ರನಂ ಕುಱಿತು— '' ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೆ, ಯಜ್ಞವಿಘ್ನಕಾರಿಗಳಾದ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ವೈರಿಯಾದ ಆ ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾವೂಕೂಡ ಬಹುಮಾನದಿಂ ಸೌಜನ್ಯವನ್ನಾಚರಿಸತಕ್ಕವರೇ ಹೌದು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಜನವೂ ಗುಣಾತಿಶಯಂಗಳಿಂದ ಆ ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠನಂ ಬಹುಮಾನಂಗೆಯ್ಯುವುದಿಲ್ಲ? ಸಮಸ್ತ ಜನರು ಆ ಮಹಾಪುರುಷನಂ ಶ್ಲಾಘಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗಾದರೂ ಈ ಅಶ್ವರಕ್ಷಕರಾದ ಪುರುಷರು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸಮಸ್ತ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಂ ತಿರಸ್ಕರಿಸುವ ಸಪ್ತಲೋಕೈಕವೀರನ ವಿಜಯಧ್ವಜಪಟವೇ ಸರಿ ಈಅಶ್ವವು ಎಂದು ಪೇಳಿದ ಆವಚನವು ಸಹಿಸಲಶಕ್ಯವಾದುದಱಿಂ ನನಗೆ ಮನೋವಿಕಾರವನುಂಟುಮಾಡಿತಲ್ಲ!'' ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಲವನಂ ಕುಱಿತು— '' ಎಲೈ ವೀರನೇ, ನಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಪ್ರತಾಪವಂ ಶ್ಲಾಘಿಸುವುದಱಲ್ಲಿಕೂಡ ನಿನಗೆ ಕೋಪವೋ ಏನು?'' ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಲವನು ಇಂತೆಂದನು:— '' ಎಲೈ ರಾಜಪುತ್ರನೆ, ನನಗೆ ಕೋಪವು ಬರಲಿ, ಬಾರದೇ ಹೋಗಲಿ; ಮತ್ತೊಂದು ಅರ್ಥವಂ ನಾನು ನಿನ್ನಂ ಕುಱಿತು ಕೇಳುತ್ತೇನೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ— ರಘುವಂಶೋತ್ಪನ್ನನಾದ ಆ ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠನು ಇಂದ್ರಿಯಂಗಳಂ ಜಯಿಸಿ

ದವನೆಂಬದಾಗಿ ನಾವು ಕೇಳುತ್ತೇವೆ. ಅಂಥ ಅಭಿಜ್ಞನಾದ ಅರಸು ತನ್ನ ಶೌರ್ಯದಿಂ ತಾನು ಗರ್ವಯುಕ್ತನಾಗುವದಿಲ್ಲವಲ್ಲ; ಈ ಅರಸಿನ ಪ್ರಜೆಗಳಾದರೊ ಗರ್ವಯುಕ್ತ ರಾಗರಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಇರುವಲ್ಲಿ ಈಗ ನಿಮ್ಮ ಸೇನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಪುರುಷರು ಏಕೆ ರಾಕ್ಷಸ ರಿಗೆ ಉಚಿತವಾದ ವಚನವಂ ಪೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅದೆಂತೆನೆ:— ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಾದ ಋಷಿ ಗಳು ಉನ್ಮಾದಯುಕ್ತನಾದ ಪುರುಷನ ವಚನವಂ ಗರ್ವಯುಕ್ತನಾದ ಪುರುಷನ ವಚ ನವಂ ಸಹ ರಾಕ್ಷಸವಾಕ್ಯೆಂದು ಪೇಳುತ್ತಾರೆ, ಮತ್ತು ಆ ಗರ್ವಯುಕ್ತವಾದ ವಚನ ವು ಸಮಸ್ತವೈರಗಳಿಗೂ ಕಾರಣವಾದುದು, ಲೋಕಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದುದು ಎಂದು ಸಹ ಆ ಗರ್ವಯುಕ್ತವಾದ ವಚನವಂ ನಿಂದಿಸುತ್ತಾರೆ. ವಿನಯಯುಕ್ತವಾಗಿರುವ ಪ್ರಿ ಯವಚನವನ್ನಾದರೊ, ಬಹುತರವಾಗಿ ಶ್ಲಾಘಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ. ಅದೆಂತೆನೆ:— ಲೋಕದ ಲ್ಲಿ ಪ್ರಿಯವಚನವು ಇಷ್ಟವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಲಿದೆ; ಅಶುಭವಂ ಅತ್ಯಂತ ವಾಗಿ ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಲಿದೆ; ಮತ್ತು ಕೀರ್ತಿಯನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಲಿದೆ; ಪಾಪವಂ ಪರಿ ಹರಿಸುತ್ತಲಿದೆಯಾದಕಾರಣ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಪರಿಶುದ್ಧವಾಗಿ ಶಾಂತಿಯುಕ್ತವಾಗಿ ಹಿತಕರ ವಾದುದಱಿಂ ಮಾತ್ರವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಪ್ರಿಯವಚನವಂ ಸಮಸ್ತಶುಭಗಳನುಂಟು ಮಾಡುವುದಱಲ್ಲಿ ಕಾಮಧೇನುವೆಂದು ಶ್ಲಾಘಿಸುತ್ತಾರೆ.'' ಎಂಬ ಲವನ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ, ಚಂದ್ರಕೇತುವು— ''ಎಲೈ, ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಶಿಷ್ಯನಾದ ಈ ಕುಮಾರನು ರಾ ಜಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಶೌರ್ಯವಂ ಶ್ಲಾಘಿಸಿದಮಾತ್ರದಿಂದಲೆ ತಿರಸ್ಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವನಾಗಿ ರೋಷಯುಕ್ತವಾದ ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂ ಈರೀತಿ ಪೇಳುತ್ತಾನೆ.'' ಎಂದು ನುಡಿ ಯಲು; ಲವನು— ''ಎಲೈ ಚಂದ್ರಕೇತುವೆ, ನೀನು ನನ್ನಂ ಕುಱಿತು— ಎಲೈ, ನಮ್ಮ ತಂದೆಯು ಪ್ರತಾಪವಂ ಶ್ಲಾಘಿಸುವುದಱಲ್ಲಿಕೂಡ ನಿನಗೆ ದೋಷವೆ ಏನೆಂದು ಪೇ ಳುವೆಯಾದಕಾರಣ ನಿನ್ನಂ ಕುಱಿತು ನಾನು ಕೇಳುತ್ತೇನೆ. ಹಾಗಾದರೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯಧರ್ಮವೆಂಬುದು ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವುದು: ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ನೂ ಇಲ್ಲ, ಅವನಲ್ಲಿ ಆ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಧರ್ಮವು ಇಲ್ಲವೆಂದು ಒಂದು ನಿಬಂಧನವುಂಟೋ ಏನು?'' ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸುಮಂತ್ರನು ಲವನಂ ಕುಱಿತು— ''ಎಲೈ ಕುಮಾರನೆ, ಇಕ್ಷ್ವಾಕುಕುಲೋತ್ಪನ್ನನಾದ ಆ ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠನಂ ನೀನು ಅ ಱಿತವನೆ ಅಲ್ಲವಾದಕಾರಣ ಇನ್ನು ಅತಿಪ್ರಸಂಗವಂ ಬಿಡು. ನೀನು ಈ ಸೇನಾಜನ ರಂ ಜಯಿಸಿದುದಱಿಂ ನಿನ್ನ ಪ್ರತಾಪವಂ ಪ್ರಕಾಶವಂ ಮಾಡಿದೆ, ಸತ್ಯವೇ ಸರಿ. ಮ ತ್ತೇನೆಂದರೆ:— ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಂ ನಿಗ್ರಹವಂ ಮಾಡಿದ ಪರಶುರಾಮನಂ ವೀರ್ಯರಹಿತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ ರಾಮಭದ್ರನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಈರೀತಿ ವಿವಾದವಂ ಮಾಡು ವುದು ನಿನಗೆ ಉಚಿತವಲ್ಲ'' ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಲವನು ಸುಮಂತ್ರನಂ ಕುಱಿತು— ''ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೆ, ಜಮದಗ್ನಿಪುತ್ರನಾದ ಪರಶುರಾಮನಂ ಜಯಿಸಿದನೆಂದು ಈರೀತಿ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಘೋಷಿಸುವುದೇನು? ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ವಾಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ

ವೀರ್ಯವು ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದು. ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗಾದರೋ, ಆ ವೀರ್ಯವು ಭುಜಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವುದು. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಆ ಪರಶುರಾಮನು ತಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಿ ಶಸ್ತ್ರವಂ ಗ್ರಹಿಸಿದವನಾದುದಱಿಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯವು ನಷ್ಟವಾಯಿತಾದಕಾರಣ ವಾಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ವೀರ್ಯವಿಲ್ಲ; ಸ್ವತಃ ಕ್ಷತ್ರಿಯಕುಲೋತ್ಪನ್ನನಲ್ಲವಾದುದಱಿಂ ಅವನಿಗೆ ಭುಜಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವೀರ್ಯವಿಲ್ಲವಾದಕಾರಣ ಉಭಯಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿರುವ ಆ ಪರಶುರಾಮನಂ ಜಯಿಸಿದುದಱಿಂ ಆ ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠನಿಗೆ ಸ್ತೋತ್ರವೇನುಂಟಾಗುವುದು?" ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಆ ವಚನವಂ ಸಹಿಸಲಾಱದೆ ಕೊಬ್ಬಿ ನೋಡಗೂಡಿ ಸುಮಂತ್ರನಂ ಕುಱಿತು— "ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೆ, ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೆ, ನೀನು ಪುನಃ ಈವೀರನಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವಂ ಕೊಡಬೇಡ, ಕೊಡಬೇಡ. ಯಾವ ಈ ವೀರನಿಗೆ ಭಗವಂತನಾದ ಪರಶುರಾಮನೂ ಕೂಡ ವೀರನೆಂದು ತೋಱಲಿಲ್ಲವೊ, ಮತ್ತು ಯಾವ ಈ ವೀರನು ಭುವನಾದಿಸಪ್ತಲೋಕಗಳಿಗೂ ಅಭಯಪ್ರದಾನವಂ ಮಾಡುವುದಱಲ್ಲಿ ಅತಿಸಮರ್ಥಂಗಳಾಗಿ ಪುಣ್ಯಕರಂಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಚರಿತ್ರೆಗಳಂ ಸಹ ಅಱಿಯನೋ ಅಂಥ ಈ ವೀರನು ಈಗ ನೂತನವಾದ ಬಂದಾನೊಂದು ಪುರುಷಾವತಾರವಾಗಿ ಇದ್ದಾನೆ." ಎಂದು ಹೇಳಲು; ಲವನು ಚಂದ್ರಕೇತುವಂ ಕುಱಿತು— "ಎಲೈ ರಾಜಪುತ್ರನೆ, ರಘುಕುಲಾಧ್ಯಕ್ಷನಾದ ಆ ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠನ ಚರಿತ್ರೆಯುಂ ಮಹಿಮೆಯುಂ ಸಹ ಯಾರು ಅಱಿಯರು? ಅದೇನಾದರು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೇಳತಕ್ಕುದಾಗಿದೆಯೋ ಏನು? ಅಥವಾ ದೋಷವಿಲ್ಲ, ಆ ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಗಳು ವೃದ್ಧರಾದವರು, ಹೌದು. ಅವರ ಚರಿತ್ರೆಯು ಮಾತ್ರ ವಿಚಾರಿಸತಕ್ಕುದಲ್ಲ! ಅಥವಾ ಇರಲಿ. ಇದೊಂದು ವಿಶೇಷವಿದೆ: ಅದೇನೆಂದರೆ— ಸುಂದನಿಗೆ ಪತ್ನಿಯಾದ ತಾಟಕಿಯೆಂಬ ಸ್ತ್ರೀಯಂ ಸಂಹರಿಸಿದಾಗ್ಯೂ ಆ ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಗಳು ಪ್ರಬಲವಾದ ಕೀರ್ತಿಯುಳ್ಳವರಾದಕಾರಣ ಮಹಾತ್ಮರಲ್ಲವೆ? ಮತ್ತು ಖರನ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಆ ಖರನು ರೋಷದಿಂ ಅಭಿಮುಖನಾಗಿ ಬರುವನಾಗಲು ಆಗ ಯಾವ ಮೂಱಡಿಗಳು ಯಾವ ಮುಖಗಳಾಗಿ ಪ್ರರಿಸಿದುವೋ ಅಂಥ ಪಾದವಿನ್ಯಾಸಗಳಲ್ಲಿ, ಇನ್ನು ಇಂದ್ರಪುತ್ರನಾದ ವಾಲಿಯ ಸಂಹಾರದಲ್ಲಿ ಅದೃಶ್ಯರಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಯಾವ ಚಾತುರ್ಯವುಂಟೋ ಅಂಥ ಚಾತುರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಹ ಆ ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಗಳು ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞರಾದವರು!" ಎಂದು ಲವನು ಹೇಳಲು; ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಲವನಂ ಕುಱಿತು— "ಆಃ! ಎಲೈ ನಮ್ಮ ತಂದೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಪವಾದವಂ ಕಲ್ಪಿಸುವುದಱಿಂ ಮರ್ಯಾದೆಯನುಲ್ಲಂಘಿಸಿದವನೇ ನೀನು; ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಪ್ರೌಢನಾಗುತ್ತೀಯೆ!" ಎಂಬ ರಾಜಪುತ್ರನ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ, ಲವನು— "ಎಲೈ ಈ ಚಂದ್ರಕೇತುವು ನನ್ನಲ್ಲಿಯೆ ದೋಷದಿಂದ ಹುಬ್ಬುಗಳಂ ಕೂಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಮುಖವುಳ್ಳವನಾದನು." ಎಂದು ಹೇಳಲು; ಸುಮಂತ್ರನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇಂತೆಂದು ಚಿಂತಿಸಿದನು:— "ಎಲೈ, ಈ ಕುಮಾರರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಕೋಪವು ಸ್ಫುಟವಾಯಿತು. ಅದೆಂತೆನೆ— ಇವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಕೋಪದಿಂ ಸರ್ವಾಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜನಿಸಿ

ರುವ ಕಂಪವು ಆಟೋಪದಿಂ ಕೇಶಪಾಶವಂ ಕೊಡಹುತ್ತಲಿದೆ. ಮತ್ತು ಕನ್ನೈದಿಲೆಯ ದಳಕ್ಕೆ ಸಮಾನಗಳಾದ ನೇತ್ರಗಳು ತಮಗೆ ತಾವೇ ಕೆಂಪಾಗುತ್ತಲಿವೆ. ಮತ್ತು ಕೋಪದಿಂ ಹುಬ್ಬುಗಳಂ ಕೂಡಿಸುವುದಱಿಂ ಕುಟಿಲವಾದ ಈ ಮುಖವು ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಕಳಂಕವುಳ್ಳ ಚಂದ್ರನ ಕಾಂತಿಯಂತೆ ಇರುವ ಕಾಂತಿಯಂ ಉನ್ನತವಾಗಿ ತಿರುಗುತ್ತಲಿರುವ ತುಂಬಿಯುಳ್ಳ ಕಮಲದ ಕಾಂತಿಯಂತೆ ಇರುವ ಕಾಂತಿಯಂ ಸಹ ಧರಿಸುತ್ತಲಿದೆ'' ಎಂದು ಸುಮಂತ್ರನು ಚಿಂತಿಸಲು; ಲವನು—. "ಎಲೈ ಕುಮಾರನೆ, ಎಲೈ ಕುಮಾರನೆ, ಬಾರೈ, ಬಾರೈ. ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಭೂಮಿಯಂ ಪ್ರವೇಶಿಸೋಣ.'' ಎಂದು ಪೇಳಿ, ಇಬ್ಬರು ಅಲ್ಲಿಂದ ತಿರುಗಿ ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧರಾದರು.

ಪಂಚಮಾಂಕಂ ಸಮಾಪ್ತಂ.

‖ ಷಷ್ಠಾಂಕಂ ‖

ಈರೀತಿ ಸುಮಂತ್ರನೊಡಗೂಡಿರುವ ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಲವನು ಸಹ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ವೀರವಾದವಂ ಮಾಡಿದುದಱಿಂ ರೋಷಯುಕ್ತರಾಗಿ ಯುದ್ಧರಂಗಭೂಮಿಯಂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸನ್ನದ್ಧರಾದರೆಂದು ಪೂರ್ವಾಂಕದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿದುದಱಿಂ, ಪುನಃ ಆಜನೆಯ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಸಕಲಸಾಮಾಜಿಕರು ನಾಟಕಾಭಿನಯವಂ ನೋಡಲೋಸುಗ ಸಭಾಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕುತುಹಲಯುಕ್ತರಾಗಿರಲು;

ಸೂತ್ರಧಾರನು ನಟನು ಇವರು ಮೊದಲಾದ ಗಾಯಕರು ಗಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಭಾಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಂ ಮಾಡಿ ರಂಗಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮತಮ್ಮ ವೇಷಭಾಷಾದಿವ್ಯಾಪಾರಂಗಳಲ್ಲಿ ಉದ್ಯುಕ್ತರಾಗಲು;

ಆಬಳಿಕ ನೇಪಥ್ಯದಿಂದ ರೂಪಸಂಪನ್ನರಾದ ವಿದ್ಯಾಧರ ದಂಪತಿಗಳು ವಿಮಾನಾರೂಢರಾಗಿ ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಂಗೈದವರಾಗಲು; ಆ ದಂಪತಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಧರನಾದ ಪುರುಷನು ಇಂತೆಂದನು:— "ಎಲೈ, ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅತಿರೋಷಯುಕ್ತರಾಗಿರುವ ಈ ಸೂರ್ಯಕುಲೋತ್ಪನ್ನರಾದ ಕುಮಾರರ ಪರಾಕ್ರಮವಿಲಾಸಗಳು ಆಶ್ಚರ್ಯಕರಗಳಾದುದಱಿಂ ದೇವಾಸುರರೂ ಕೂಡ ಅತಿಭ್ರಮೆಯನ್ನೈದುತ್ತ

ಲಿದ್ದಾರೆ" ಎಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂ ಕಾಂತೆಯಂ ಕುಱಿತು— "ಎಲೌ ಪ್ರಿಯಳೆ, ನೋಡು ನೋಡು. ಧ್ವನಿಗೈಸುವುದಱಿಂ ಝಣಝಣತ್ಕಾರವಂ ಮಾಡುತ್ತಲಿರುವ ಕಿಱುಗಂಟೆಗಳುಳ್ಳುದಾಗಿ ಮೆಱೆಯುತ್ತಲಿರುವ, ಮಹತ್ತಾದ ಹದೆಯುಳ್ಳ ಕೊನೆಗಳಿಂದ ಭಯಂಕರವಾದ ಕೋಲಾಹಲಧ್ವನಿಯುಂ ಮಾಡುತ್ತಲಿರುವ, ಧನುಸ್ಸಂ ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಂಡು ಎಡೆಯಿಲ್ಲದಂತೆ ಬಾಣಗಳ ವರ್ಷಿಸುವವರಾಗಿ ನಿರಂತರವೂ ಚಲಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಶಿಖೆಗಳುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ಕುಮಾರರ ಯುದ್ಧವು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಭಯಂಕರವಾದಕಾರಣ, ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯಕರವಾಗಿ ಇದೆಯಾದುದಱಿಂದ ಶೂರರಾದ ಈ ಕುಮಾರರಿರ್ವರಿಗೂ ಶುಭವುಂಟಾಗುವ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿಯೂ ಮಹಾಮೇಘದ ಗರ್ಜನೆಯಂತೆ ಧುಂಧುಮಾ ಯೆಂಬದಾಗಿ ದೇವಭೇರೀಧ್ವನಿಯು ವೃದ್ಧಿಯನೈದಿತಾದಕಾರಣ, ಎಲೌ ಪ್ರಿಯಳೆ, ಮಹಾವೀರರಾದ ಈ ಕುಮಾರರ ಮೇಲೆ ಎಡೆಯಿಲ್ಲದಂತೆ ಗುಂಪಾಗಿ ಕೂಡಿರುವ ವಿಕಾಸಯುಕ್ತಗಳಾದ ಸುವರ್ಣಕಮಲಗಳ ಮನೋಹರವಾದ ಸಮೂಹವುಳ್ಳುದಾಗಿ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷಗಳ ನೂತನಂಗಳಾದ ಮೊಗ್ಗುಗಳ ಸಮೂಹದಿಂ ಸ್ರವಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಮಕರಂದವುಳ್ಳುದಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಪುಷ್ಪವರ್ಷವಂ ವರ್ಷಿಸುವರಾಗೋಣ"ವೆಂದು ಪೇಳಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ವಿದ್ಯಾಧರಸ್ತ್ರೀಯು ಕಾಂತನಂ ಕುಱಿತು— "ಎಲೈ ಪ್ರಿಯನೆ, ಈ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಆಕಾಶವು ಏನುಕಾರಣ ಮತ್ತೊಂದು ಎಂಬಂತೆ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಚಲಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಉನ್ನತಗಳಾದ ಮಿಂಚುಗಳ ಸಮೂಹಗಳಿಂ ಹೊಂಬಣ್ಣವಾಯಿತು." ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈದಳು. ಅದಂ ನೋಡಿ ವಿದ್ಯಾಧರನು— "ಎಲೌ, ಈಗ ಲೋಕವಂ ಸಂಹರಿಸಲೋಸುಗ ಕಾಲಾಗ್ನಿರುದ್ರನು ವಿಶ್ವಕರ್ಮನೆಂಬ ದೇವಶಿಲ್ಪಿಯಿಂದ ಸಾಣೆಯ ಚಕ್ರವನ್ನೇಱಿಸಿ ಆ ಚಕ್ರಭ್ರಮಣದಿಂದ ತಿರಿಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸೂರ್ಯನ ತೇಜಸ್ಸಿನಂತೆ ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಅಗ್ನಿಸ್ವರೂಪವಾದ ತನ್ನ ಲಲಾಟಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವ ನೇತ್ರವಂ ಈಗ ತೆಱೆದವನಾಗಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ; ಎಂತು ಆಕಾಶವು ಈರೀತಿ ಹೊಂಬಣ್ಣವಾಯಿತೊ !" ಎಂದು ಆಲೋಚಿಸಿ, "ಆಃ ! ತಿಳಿಯಿತು. ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಕೋಪದಿಂ ವ್ಯಾಕುಲನಾಗಿ ಆಗ್ನೇಯಾಸ್ತ್ರವಂ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು. ಅದುದಱಿಂ ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಬಾಣಗಳು ಜ್ವಲಿಸುತ್ತ ಬೀಳುತ್ತಲಿವೆ. ಈಗ ನೋಡು. ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ವಿಮಾನಸಮೂಹಂಗಳು ಅಗ್ನಿಜ್ವಾಲೆಗಳಿಂ ದಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟುವಾದಕಾರಣ ಬರ್ಬರಶಬ್ದಯುಕ್ತಗಳಾದ ಧ್ವಜಗಳು ಚಾಮರಂಗಳು ಸಹ ಉಳ್ಳುವಾಗಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿ ಹೋದವಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಮುತ್ತುಗದ ನೂತನಂಗಳಾದ ಪುಷ್ಪಗಳ ಕಾಂತಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಅಗ್ನಿಯು ಧ್ವಜಾಗ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿರುವ ಈ ಪತಾಕಂಗಳ ಸಮೂಹವಂ ದಹಿಸುತ್ತಲಿದೆ. ಇದು ಪರಮಾಶ್ಚರ್ಯವು. ಅತಿ ದುಸ್ಸಹಗಳಾದ ಸಿಡಿಲಿನ ಖಂಡಗಳು ಬಡೆಯುವಂತೆ ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ಧ್ವನಿಗೆಯ್ಯುತ್ತ ಚಲಿಸುವ ಕಿಡಿಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅತ್ಯುನ್ನತಗಳಾದ ನಿಬಿಡಂಗಳಾದ ಕೋಲಾಹಲಧ್ವನಿಗಳುಳ್ಳ ಜ್ವಲಿಸುವ ಜ್ವಾಲಾಸ

ಮೂಹಂಗಳಿಂ ಅತಿಭಯಂಕರವಾದ ಭಗವಂತನಾದ ಅಗ್ನಿಯು ಸೂತ್ರಲೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿದನಲ್ಲಾ ! ಮತ್ತೂ ಈ ಅಗ್ನಿಯು ನಾಲ್ಕುಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತಿರುದು ಅತಿದುಸ್ಸಹವಾಯಿತು. ಆದುದಱಿಂದ ಈ ಪ್ರಿಯಳಂ ವಸ್ತ್ರದಿಂದ ಆಚ್ಛಾದನಂಗೈದು ದೂರವಾಗಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಪೋಗುತ್ತೇನೆ.'' ಎಂದು ವಿದ್ಯಾಧರನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿದವನಾಗಲು; ಆ ವಿದ್ಯಾಧರಸ್ತ್ರೀಯು ಇಂತೆಂದಳು:— "ದೈವಯೋಗದಿಂ ಮುಕ್ತಾಫಲದಂತೆ ಅತಿಶೀತಳವಾಗಿ ಮೆಱೆಯುತ್ತ ನುಣುಪಾಗಿ ಬಲವತ್ತಾಗಿರುವ ಕಾಂತನ ದೇಹದ ಸ್ಪರ್ಶನದಿಂ ಅಗ್ನಿಜ್ವಾಲೆಗಳಿಂದ ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ತಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟೆಯಾದುದಱಿಂ ದೇಹದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತಲಿರುವ ವೇದನೆಯುಳ್ಳ ನನ್ನ ಸಂತಾಪವು ಪ್ರಬಲವಾಗಿಯೂ ಅಷ್ಟಱೊಳಗೆ ಉಪಶಾಂತಿಯನ್ನೈದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು.'' ಎಂಬ ಪ್ರಿಯಳ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ ವಿದ್ಯಾಧರನು ತನ್ನ ಸ್ತ್ರೀಯಂ ಕುಱಿತು— "ಎಲೌ ಪ್ರಿಯಳೆ, ಈಗ ನಾನು ನಿನ್ನ ವೇದನೆಯಂ ಪರಿಹರಿಸುವ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಏನು ಉಪಚಾರವಂ ಮಾಡಿದೆನು; ಅಥವಾ ನಾನು ನಿನಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಶೀತೋಪಚಾರವಂ ಮಾಡದೆ ಇದ್ದರೂ ಮಾಡಿದವನೇ ಆಗುತ್ತೇನೆ. ಅದೆಂತೆನೆ:—ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಜನಕ್ಕೆ ಯಾವ ಜನವು ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಇಷ್ಟವಾದುದೋ ಅಂಥ ಇಷ್ಟವಾಗಿರುವ ಜನವು ಆಜನಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಹಿತವನ್ನಾಚರಿಸದೆ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ತನ್ನ ಸೌಖ್ಯವಿಶೇಷಗಳಿಂದಲೆ ಆ ಜನದ ದುಃಖಗಳಂ ಪರಿಹರಿಸುವುದು. ಅದುಹೇಗೆಂದರೆ:– ತನಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ಜನವು ಸೌಖ್ಯವನ್ನನುಭವಿಸುವುದು ಯಾವುದುಂಟೊ ಅದೇ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ದ್ರವ್ಯಸ್ವರೂಪವಾಗಿರುವುದಲ್ಲ ಆದುದಱಿಂ ಅದೇರೀತಿ ನಾನು ನಿನಗೆ ಅತಿಪ್ರಿಯನಾಗಿ ಇರುವೆನಾದಕಾರಣ ನಿನಗೆ ಏನು ಉಪಚಾರವಂ ಮಾಡದೆ ಇದ್ದರೂ ನಾನು ಹಿತವನ್ನಾಚರಿಸಿದವನಾಗಿ ನಿನ್ನ ದುಃಖವಂ ಪರಿಹರಿಸುತ್ತೇನೆ.'' ಎಂಬದಾಗಿ ವಿದ್ಯಾಧರನು ಪೇಳಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ವಿದ್ಯಾಧರಸ್ತ್ರೀಯು ಪ್ರಿಯನಂ ಕುಱಿತು ಇಂತೆಂದಳು:— "ಎಲೈ ಪ್ರಿಯನೆ, ಇದೇನು ನಿಬಿಡಂಗಳಾಗಿ ಅತಿಚಂಚಲಗಳಾಗಿ ಸುತ್ತುತ್ತಲಿರುವ ಮಿಂಚುಗಳ ವಿಲಾಸಗಳಿಂ ವ್ಯಾಪ್ತಗಳಾಗಿ ಮತ್ತು ಮದಯುಕ್ತಗಳಾಗಿರುವ ನವಿಲುಗಳ ಕಂಠದಂತೆ ಅತಿನೀಲವರ್ಣವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಮೇಘಗಳಿಂದ ಈ ಆಕಾಶಪ್ರದೇಶವು ವ್ಯಾಪಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಲಿದೆ.'' ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈದಳು. ವಿದ್ಯಾಧರನು ಪ್ರಿಯಳ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ— "ಎಲೌ ಪ್ರಿಯಳೇ, ಇದು ಕುಮಾರನಾದ ಲವನಿಂದ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವಾರುಣಾಸ್ತ್ರಪ್ರಭಾವವಲ್ಲವೆ, ನೋಡು. ಗುಂಪಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಜಲಧಾರಾಸಹಸ್ರಗಳ ಬೀಳೋಣದಱಿಂದ ಆಗ್ನೇಯಾಸ್ತ್ರವು ಉಪಶಾಂತನೇ ಆಯಿತು.'' ಎಂದು ಪೇಳಲು; ವಿದ್ಯಾಧರಸ್ತ್ರೀಯು ಕಾಂತನಂ ಕುಱಿತು— „ಎಲೈ ಪ್ರಿಯನೆ, ಈ ವಾರುಣಾಸ್ತ್ರವಂ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದುದು ನನಗೆ ಇಷ್ಟವಾಯಿತು, ಇಷ್ಟವಾಯಿತು.'' ಎಂದಳು. ವಿದ್ಯಾಧರನು ಪ್ರಿಯಳಂ ಕುಱಿತು— "ಕಟಕಟಾ ! ಸರ್ವವೂ ಅತಿಯಾದರೆ ಹಿತಕ್ಕೆ ಉಪದ್ರವವನ್ನೇ ಉಂಟುಮಾಡುವುದು? ಅದೆಂ

ತೆನೆ— ನೋಡು, ಪ್ರಳಯವಾತದಿಂ ವ್ಯಾಕುಲ್ಯಗಳಾದಂತೆ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಗುಳುಗುಳೆಂದು ಧ್ವನಿಗೈಯುತ್ತಲಿರುವ ಮೇಘಗಳಿಂದ ಅತಿಪ್ರಬಲವಾದ ಅಂಧಕಾರದಿಂ ವ್ಯಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದಾಗಿ ಇದೆಯಾದಕಾರಣ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಮೂಹವು ಬಂದೇ ಆವೃತ್ತಿ ನಾನಾಮುಖವಾಗಿ ಕಬಳಿಸುವುದಱಿಂ ವಕ್ರವಾಗಿಯೂ ಭಯಂಕರವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಕಾಲಮೃತ್ಯುವಿನ ಮಹತ್ತಾದ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಹೊರಳುತ್ತಲಿರುವಂತೆಯೂ, ಮತ್ತು ಯುಗಾಂತಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯೋಗನಿದ್ರೆಯಿಂದ ನಿರೋಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸಮಸ್ತದ್ವಾರಂಗಳುಳ್ಳ ನಾರಾಯಣನ ಉದರಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಂಗೈದು ಇರುವಂತೆಯೂ, ಸಂಕಟಪಡುತ್ತಲಿದೆ.'' ಎನುತ, ಆ ಬಳಿಕ ನೋಡಿ— "ಎಲೈ ಚಂದ್ರಕೇತುವೆ, ಚೆನ್ನಾಯಿತು, ಚೆನ್ನಾಯಿತು. ಈಗ ನೀನು ವಾಯುವ್ಯಾಸ್ತ್ರವಂ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದುದು ಬಹು ಉಪಯುಕ್ತವಾಯಿತು. ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ— ತತ್ವಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ವಾಯುವಿನಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಮಾಯಾಕಲ್ಪಿತಂಗಳಾದ ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳಿಗೂ ತತ್ವಜ್ಞಾನದಿಂ ಪ್ರಳಯವುಂಟಾಗುವಂತೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ನಿಬಿಡಂಗಳಾಗಿ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಸಮಸ್ತ ಮೇಘಂಗಳಿಂ ಎಲ್ಲೋ ಕಣ್ಣಿಲ್ಲಿ ಜೀಳದಂತೆ ಪ್ರಳಯವು ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿತು.'' ಎಂದು ಪೇಳಲು; ವಿದ್ಯಾಧರಸ್ತ್ರೀಯು ಪತಿಯಂ ಕುಱಿತು— "ಎಲೈ ಪ್ರಿಯನೆ, ಇತ್ತ ನೋಡು. ಈಗ ಈ ಪುರುಷನು ಯಾರು? ತ್ವರೆಯಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಭುಜವಂ ಎತ್ತಿ ಹಸ್ತದಿಂದ ತನ್ನ ಮೆಯ್ಯ ಹೊದ್ದಿಕೆಯು ಸೆಱಗಂ ಬೀಸಿದವನಾಗಿ ದೂರದಲ್ಲೆ ಮಧುರಂಗಳಾಗಿ ಸ್ನೇಹಯುಕ್ತಂಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ವಚನಗಳಿಂದ ಈ ಯುದ್ಧವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ತಡೆದವನಾಗಿ ಈ ಕುಮಾರರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಿಮಾನಶ್ರೇಷ್ಠದಿಂ ಇಳಿಯುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ?'' ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೆಯ್ಯಲು; ವಿದ್ಯಾಧರನು— "ಎಲೌ ಪ್ರಿಯಳೆ, ಈತನಾರೆಂದರೆ? ಶಂಬೂಕನೆಂಬ ಶೂದ್ರಮುನಿಯಂ ಸಂಹರಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಪುನಃ ತಿರುಗಿ ಬಂದಿರುವ ಶ್ರೀರಘುಪತಿಯು ಈತನು. ಎಲೌ ಕಾಂತೆಯೆ, ನೋಡು. ಮಹಾಪುರುಷನಾದ ಈ ರಘುಪತಿಯ ಉಪಶಾಂತಿಯುಕ್ತವಾದ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ ಈ ರಘುಪತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಗುರುಭಾವನೆಯಿಂ ಯುದ್ಧವಂ ಬಿಟ್ಟು ಈ ಲವನೆಂಬ ಕುಮಾರನು ಉಪಶಾಂತನಾಗಿ ನಿಂತನು. ಈ ಮಹಾರಾಯನಿಗೆ ಈ ಪುತ್ರರೊಡಗೂಡುವುದಱಿಂ ಶುಭವುಂಟಾಗಲಿ!'' ಎಂದು ತನ್ನ ಪ್ರಿಯಳಿಂ ಕುಱಿತು ಪೇಳಿದನು.

ಈರೀತಿ ವಿದ್ಯಾಧರದಂಪತಿಗಳು ತಮ್ಮ ಪರಸ್ಪರ ಸಲ್ಲಾಪಗಳಿಂ ಲವನಿಗೂ ಚಂದ್ರಕೇತುವಿಗೂ ನಡೆದಂಥ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಯುದ್ಧವಂ, ಶ್ರೀರಾಮನು ಸಮಾಧಾನವಂ ಮಾಡಲೋಸುಗ ಕುಮಾರರೊಡಗೂಡಿರುವನಾಗಿ ಮುಂದೆ ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಂಗೈದುದಂ ಸಹ ಸೂಚನಂಗೈದು ಅಲ್ಲಿಂದ ಪೋಜಟವರಾಗಲು;

ಆಬಳಿಕ ನೇಪಥ್ಯದಿಂದ ಶ್ರೀರಾಮನು. ಲವನು, ವಂದಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಸಹ ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಿಸುವರಾಗಲು; ಆಗ ಶ್ರೀರಾಮನು ಪುಷ್ಪಕವೆಂಬ

ವಿಮಾನದಿಂ ಇಳಿಯುವನಾಗಿ ಕುಮಾರನಂ ಕುಱಿತು, “ ಎಲೈ ಸೂರ್ಯವಂಶದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಆನಂದಕರನಾದ ಚಂದ್ರಕೇತುವೆ, ನೀನು ವೇಗದಿಂ ಬರುವನಾಗು, ದೃಢವಾಗಿ ನನ್ನಂ ಆಲಿಂಗನಂಗೆಯ್ಯುವನಾಗು. ಹಿಮಬಿಂದುಗಳಂತೆ ಶೀತಳಂಗಳಾದ ನಿನ್ನ ಅಂಗಗಳೊಡನೆ ಸಂಪರ್ಕವುಂಟಾಗುವುದಱಿಂ ನನ್ನ ಮನಸ್ತಾಪವೂ ಕೂಡ ಉಪಶಾಂತಿಯನ್ನೈದಲಿ ” ಎನುತ ತನ್ನ ಪಾದಗಳಂ ವಂದಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಚಂದ್ರಕೇತುವಂ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎಬ್ಬಿಸಿದವನಾಗಿ ಸ್ನೇಹದೊಡನೆ ಕಣ್ಣೀರೊಡನೆಯೂ ಕೂಡ ಆಲಿಂಗನಂಗೈದು— “ ಎಲೈ ಆಯುಷ್ಮಂತನೆ, ನಿನ್ನ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕುಶಲವೇ ಏನು? ” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈದವನಾಗಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕುಱಿತು— “ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೆ, ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯಕರನಾದ ಈ ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರನ ಲಾಭವೆಂಬ ಶುಭೋದಯವುಂಟಾದುದಱಿಂ ಈಗ ನನ್ನ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕುಶಲವುಂಟಾಯಿತು. ಅದುಕಾರಣ ನಾನು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸುವೆನು. ಅದೇನೆಂದರೆ:— ಪೂಜ್ಯನಾದ ನೀನು ನನ್ನಂ ನೋಡುವಂತೆ ವಿಶೇಷದಿಂ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಸ್ನೇಹಯುಕ್ತವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂ ಋಜುವಾದ ಯುದ್ಧಸಹಾಯವುಳ್ಳ ಈ ವೀರನಂ ನೋಡಬೇಕು.” ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು ಅದೇ ರೀತಿ ಲವನಂ ಭಾವಿಸಿ ನೋಡಿ— “ ಎಲೈ ಭಾಗ್ಯೋದಯದಿಂ ಈ ಪುತ್ರನಾದ ಚಂದ್ರಕೇತುವಿಗೆ ಅತಿಗಂಭೀರವಾಗಿ ಅತಿಸುಂದರವಾಗಿ ಶುಭಕರವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆಕಾರವುಳ್ಳ ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರನು ದೊರೆತನಲ್ಲವೆ. ಈ ಕುಮಾರನಂ ಭಾವಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ ಎಂತು ತೋಱುವುದು ಎಂದರೆ— ಲೋಕಂಗಳಂ ರಕ್ಷಿಸಲೋಸುಗ ಧನುರ್ವೇದವೇ ಈರೀತಿ ಮೂರ್ತಿವತ್ತಾಗಿದೆಯೋ, ಅಲ್ಲದೆ ಕ್ಷತ್ರಿಯಧರ್ಮವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆಂಬ ಬೊಕ್ಕಸವಂ ರಕ್ಷಿಸಲೋಸುಗ ಈರೀತಿ ದೇಹವಂ ತಾಳಿದೆಯೋ ಎಂಬಂತೆಯು ತೋಱುತ್ತಲಿದೆ. ಮತ್ತು ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳ ಸಮೂಹವು ಈ ರೂಪದಿಂ ಇರುವಂತೆಯು, ಅಥವಾ ಶೌರ್ಯಾದಿಗುಣಗಳ ಸಮೂಹವು ಈರೀತಿ ಇರುವಂತೆಯೂ, ಮತ್ತು ಜಗತ್ತಿನ ಪುಣ್ಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಗುಂಪಾಗಿ ಈರೀತಿ ಆವಿರ್ಭವಿಸಿ ಇರುವಂತೆಯೂ ತೋಱುತ್ತಲಿದೆ ” ಎಂಬದಾಗಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಲವನಂ ನೋಡಿ ಭಾವನೆಯಂ ಮಾಡುತ್ತಲಿರಲು; ಲವನು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ನೋಡಿ— “ ಈ ಮಹಾಪುರುಷನು ಪುಣ್ಯಕರಂಗಳಾದ ಕಟಾಕ್ಷವೀಕ್ಷಣಮೊದಲಾದ ಅಂಗವ್ಯಾಪಾರಂಗಳಿಂ ಮನೋಹರವಾದ ದರ್ಶನವುಳ್ಳವನು; ಮತ್ತು ಈ ಮಹಾತ್ಮನು ಬಾಲಕರಲ್ಲಿ ಮಾಡತಕ್ಕ ವಾತ್ಸಲ್ಯವೆಂಬ ಪ್ರೇಮಾತಿಶಯಕ್ಕೂ ಸಮಾನಸ್ಥರಲ್ಲಿ ಮಾಡತಕ್ಕ ಸ್ನೇಹವೆಂಬ ಪ್ರೇಮಾತಿಶಯಕ್ಕೂ ಈರೀತಿ ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿ ಮಾಡತಕ್ಕ ಭಕ್ತಿಯೆಂಬ ಪ್ರೇಮಾತಿಶಯಕ್ಕೂ ಸಹ ಈ ಮೂಱಕ್ಕೂ ಮುಖ್ಯವಾದ ಮಹತ್ತಾದ ಆವಾಸಸ್ಥಾನನಾಗಿ ಇರುವನಲ್ಲವೆ? ಈ ಮಹಾಪುರುಷನು ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಧರ್ಮವು ಸುಂದರವಾದ ದೇಹವುಳ್ಳುದಾಗಿ ಪ್ರಸನ್ನವಾದಂತೆ ನನಗೆ ತೋಱುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ. ಈಗ ಇದು ಆಶ್ಚರ್ಯವು ಆಶ್ಚರ್ಯವು ! ಅದೇನೆಂದರೆ—

ಈ ಮಹಾಪುರುಷನ ದರ್ಶನವಾಗಲು ಆ ವೈರವು ಉಪಶಾಂತವಾಯಿತು. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪರಮಾನಂದದಿಂ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ ಬಂದಾನೊಂದು ರಸವು ಪ್ರಸರಿಸುತ್ತಲಿದೆ ಮತ್ತು ನನ್ನ ಅಹಂಕಾರವು ಎಲ್ಲೋ ಅಗೋಚರವಾಯಿತು. ವಿನಯಾತಿಶಯವು ಈಗ ನನ್ನಂ ಅತಿನಮ್ರನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಲಿದೆ; ಈತನಂ ನೋಡಲು ನಾನು ಏಕೆ ಈ ರೀತಿ ಪರವಶನಾಗುತ್ತೇನೋ ತಿಳಿಯದು; ಅಥವಾ ಇದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರಣವು ಏನು ಇದೆ? ಪುಣ್ಯಕರಂಗಳಾದ ಗಂಗಾತೀರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಬಂದಾನೊಂದು ವಿಶೇಷದಂತೆ ಮಹಾತ್ಮರಲ್ಲಿಯೂ ಬಂದಾನೊಂಯು ವಿಶೇಷವು ಅಮೂಲ್ಯವಾಗಿ ಇರುವುದಱಿಂ ಈತನ ದರ್ಶನದಿಂ ನಾನು ಈರೀತಿ ಉಪಶಾಂತನಾದೆನು.'' ಈರೀತಿ ಲವನು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡುತ್ತಲಿರಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು ಲವನಂ ನೋಡಿ—"ಇಂದು ಈ ಕುಮಾರನು ಬಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ನನ್ನ ಅಪಾರವಾಗಿರುವ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಉಪಶಾಂತಿಯನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ; ಏನೋ ಕಾರಣಾಂತರದಿಂ ನನ್ನ ಅಂತರಾತ್ಮನನ್ನೂ ಕೂಡ ಸ್ನೇಹಯುಕ್ತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ, ಇದೇನು ನಿಮಿತ್ತವೋ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ: ಇದು ಆಶ್ಚರ್ಯವು, ಇದು ಆಶ್ಚರ್ಯವು. ಅಥವಾ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹವು ನಿಮಿತ್ತವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಉಂಟಾಗುವುದೆಂಬ ವಚನವು ಅಸತ್ಯವಾದ ಅರ್ಥವುಳ್ಳುದೇ ಸರಿ. ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ— ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿರುವ ಪೇಳಲಶಕ್ಯವಾದ ಬಂದಾನೊಂದು ಕಾರಣವು ವಸ್ತುಗಳಂ ಅನ್ಯೋನ್ಯವಾಗಿ ಕೂಡಿಸುತ್ತಲಿದೆಯೇ ಹೊಱತು ಪ್ರೀತಿಗಳ ಪಿತೃತ್ವ ಪುತ್ರತ್ವ ಭ್ರಾತೃತ್ವ ಬಂಧುತ್ವಗಳೆಂಬ ಬಹಿರಂಗಳಾದ ನಿಮಿತ್ತಗಳನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ:—ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ಉದಯಿಸಲು ಸರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಮಲವು ವಿಕಾಸವನ್ನೈದುತ್ತಲಿದೆ, ಚಂದ್ರನು ಉದಯಿಸಲು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಕಾಂತವೆಂಬ ಶಿಲೆಯು ದ್ರವಿಸುತ್ತಲಿದೆ; ಆಸೂರ್ಯಕಮಲಂಗಳಿಗೂ ಆ ಚಂದ್ರಚಂದ್ರಕಾಂತಶಿಲೆಗಳಿಗೂ ಸಹ ಪಿತೃತ್ವಪುತ್ರತ್ವಾದಿಸಂಬಂಧಗಳಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರರ ದರ್ಶನದಿಂ ಕಮಲಕ್ಕೆ ಚಂದ್ರಕಾಂತಶಿಲೆಗೆ ಸಹ ಆರೀತಿ ಉಲ್ಲಾಸದಿಂ ವಿಕಾಸವು ದ್ರವಿಸುವುದು ಸಹ ಉಂಟಾಗುವುದಾದಕಾರಣ ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರೇಮಾನುಬಂಧವುಂಟಾಗುವುದಱಲ್ಲಿ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿರುವ ಬಂದಾನೊಂದು ವಾಸನಾವಿಶೇಷವೇ ಕಾರಣವಾಗುವುದೇ ಹೊಱತು ಮತ್ತೊಂದಲ್ಲ.'' ಎಂಬದಾಗಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ನಿಶ್ಚಯಿಸುವನಾಗಲು; ಲವನು ಚಂದ್ರಕೇತುವಂ ಕುಱಿತು— "ಎಲೈ ಮಿತ್ರನೆ, ಈ ಮಹಾಪುರುಷನು ಯಾರು?'' ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈದನು. ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಲವನಂ ಕುಱಿತು—"ಎಲೈ ಮಿತ್ರನೆ, ಇವರು ನಮ್ಮ ತಂದೆಗಳು'' ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಲವನು ಚಂದ್ರಕೇತುವಂ ಕುಱಿತು— "ಎಲೈ ರಾಜಪುತ್ರನೆ, ನೀನು ನನ್ನಂ ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರನೆಂದು ಕರೆದೆಯಾದಕಾರಣ ಧರ್ಮದಿಂ ಇವರು ನನಗೂ ತಂದೆಗಳೇ ಸರಿ. ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ:— ಪೂಜ್ಯರಾಗಿ ರಾಮಾಯಣವೆಂಬ ಮಹಾಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಕಥಾನಾಯಕರಾದ ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಗಳೆಂಬವರು ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿಯಲ್ಲವೆ. ಅವರೊಳಗೆ ಇವರು ಯಾರು,

ಪೇಳುವನಾಗು.'' ಎಂದನು. ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಲವನಂ ಕುಱಿತು— ''ಇವರೇ ನಮ್ಮ ದೊಡ್ಡತಂದೆಗಳಾಗಿ ತಿಳಿ'' ಎಂದು ನುಡಿಯಲು ; ಲವನು ಉಲ್ಲಾಸದಿಂ— ''ಅಹೋ ! ಸಾಕ್ಷಾದ್ರಘುಪತಿಯೇ ಈತನು. ನನ್ನ ಭಾಗ್ಯೋದಯದಿಂ ಇಂಥ ಮಹಾ ರಾಜದರ್ಶನವಾದುದಱಿಂದ ಇದು ಸುದಿವಸವಾಯಿತು.'' ಎನುತ ವಿನಯದೊಡನೆ ಕುತೂಹಲದೊಡನೆಯೂ ಸಹಿತನಾಗಿ ಸ್ವಾಮಿಯಂ ನೋಡಿ— ''ಎಲೈ ತಂದೆಯೆ, ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಶಿಷ್ಯನಾದ ಲವನು ನಿಮ್ಮ ಪಾದಪದ್ಮಂಗಳಂ ವಂದಿಸುತ್ತಾನೆ.'' ಎಂದು ನಮಿಸಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು ಲವನಂ ಕುಱಿತು— ''ಎಲೈ ಆಯುಷ್ಮಂತನೆ, ಬಾರೈ ಬಾರೈ'' ಎಂದು ಸ್ನೇಹದಿಂ ಆಲಿಂಗನವಂ ಮಾಡಿ,— ''ಎಲೈ ಕುಮಾರನೆ, ನೀನು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬಹುವಿನಯವನಾಚರಿಸಿದೆ, ಬಾರೈ; ಈ ಸುಕುಮಾರವಾದ ನಿನ್ನ ಶರೀರದಿಂ ನನ್ನಂ ದೃಢವಾಗಿ ಆಲಿಂಗನಂಗೆಯ್ಯುವನಾಗು. ಎಲೈ, ಚಂದ್ರನಂತೆ ಪೊಳೆಯುವ ಮುಖವುಳ್ಳವನೇ, ಪರಿಪಕ್ವವಾದುದಱಿಂ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿರುವ, ಕಮಲದ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿರುವ ದಳಗಳಂತೆ ಪುಷ್ಟಿಯುಕ್ತವಾದ, ನುಣುಪಾಗಿ ಸುಕುಮಾರವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದಾದಕಾರಣ ಶ್ರೀಚಂದನದ ದ್ರವದಂತೆ ಅತಿಶೀತಲವಾಗಿರುವ, ನಿನ್ನ ಅಂಗದ ಸ್ಪರ್ಶವು ನನ್ನನ್ನಾನಂದಯುಕ್ತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಲಿದೆ.'' ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಲವನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇಂತೆಂದನು:— ''ಎಲೈ, ಈ ಮಹಾಪುರುಷರಿಗೆ ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಈರೀತಿಯಾಗಿ ಸ್ನೇಹವುಂಟಾಗಿದೆ. ನಾನಾದರೋ, ಅಜ್ಞನಾಗಿ ಆಯುಧವಂ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸನ್ನದ್ಧನಾದೆನಾದಕಾರಣ ನಾನು ಇಂಥ ಮಹಾತ್ಮರಿಗೋಸ್ಕರ ದ್ರೋಹವಂ ಮಾಡಿದೆನು.'' ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕುಱಿತು ಇಂತೆಂದನು:— ''ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯರೇ, ತಂದೆಗಳಾದ ನೀವು ಈ ಲವನ ಮೂರ್ಖತ್ವವಂ ಕ್ಷಮಿಸುವರಾಗಬೇಕು.'' ಎಂದು ಲವನು ಬಿನ್ನವಿಸಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು— ''ಎಲೈ ಕುಮಾರನೆ, ನೀನು ಏನು ಅಪರಾಧವಂ ಮಾಡಿದೆ ?'' ಎಂದು ಕೇಳಲು, ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕುಱಿತು— ''ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯರೇ, ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಾರ್ಥವಾಗಿರುವ ಅಶ್ವಕ್ಕೆ ಅನುಚರರಾಗಿ ಪೊಗಳುತ್ತ ಬರುವ ಭಟರ ಮುಖದಿಂ ತಮ್ಮ ಪ್ರತಾಪವಿಶೇಷಂಗಳಂ ಅಗ್ಗಳಿಸಿ ವರ್ಣಿಸುವುದಂ ಕೇಳಿ ಅದಂ ಸಹಿಸುವನಾಗದೆ ಈ ಕುಮಾರನು ವೀರವಾದವಂ ಮಾಡಿದನು.'' ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ, ಶ್ರೀರಾಮನು ಚಂದ್ರಕೇತುವಂ ಕುಱಿತು— ''ಎಲೈ ಪುತ್ರನೆ, ಅನ್ಯರ ಪ್ರತಾಪವಂ ಸಹಿಸದೆ ಈ ವೀರವಾದವಂ ಮಾಡುವುದು ಕ್ಷತ್ರಿಯನಿಗೆ ಅಲಂಕಾರವಲ್ಲವೆ. ಅದೆಂತೆನೆ— ಲೋಕದಲ್ಲಿ ತೇಜೋವಂತನಾದ ಪುರುಷನು ಪರತೇಜಸ್ಸು ಹೊಱಗೆ ವ್ಯಾಪಿಸುವುದಂ ಸಹಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಆ ಶೂರನಿಗೆ ಸ್ವಭಾವವೇ ಸರಿ. ಆ ಗುಣವು ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧವಾದುದಱಿಂದ ಕೃತ್ರಿಮವಲ್ಲ. ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ:— ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಸೂರ್ಯನು ತನ್ನ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಎಡೆಯಿಲ್ಲದಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವನಾದರೆ ಸೂರ್ಯಕಾಂತಮಣಿಯು

ತಾನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಂತೆ ಜ್ವಲಿಸುವ ಜ್ವಾಲೆಗಳಂ ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲವೆ ಏನು?" ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕುರಿತು— "ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯರೇ, ಕೋಪವೆಂಬುದೂ ಕೂಡ ಮಹಾವೀರನಾದ ಈ ಲವನಲ್ಲಿಯೇ ಶೋಭಿಸುವುದು. ಅದೆಂತೆನೆ:— ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರನಾದ ಈ ಕುಮಾರನು ಪರಾಕ್ರಮವಂ ಮಾಡಿ ತನ್ನಿಂದ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಜೃಂಭಕಾಸ್ತ್ರದಿಂ ನಮ್ಮ ಸಮಸ್ತ ಸೇನೆಗಳಂ ಸ್ತಂಭಿಸಿದವನಾದನು. ತಂದೆಗಳಾದ ತಾವು ಈ ಸಮಸ್ತಸೇನೆಗಳಂ ನೋಡಬೇಕು." ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು ಸೇನೆಗಳಂ ನೋಡಿ— "ಎಲೈ ಕುಮಾರನಾದ ಲವನೇ, ನೀನು ನಿನ್ನ ಜೃಂಭಕಾಸ್ತ್ರವಂ ಉಪಸಂಹಾರವಂ ಮಾಡು. ಎಲೈ ಚಂದ್ರಕೇತುವೆ, ಅಸ್ತ್ರಪ್ರಯೋಗದಿಂ ಚೇಷ್ಟಾರಹಿತಗಳಾಗಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಯುಕ್ತಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ಸೇನೆಗಳಂ ಪ್ರಿಯವಚನಗಳಿಂ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುವನಾಗು." ಎಂದು ನಿಯಮಿಸಲು; ಲವನು ಅದೇರೀತಿ ಅಸ್ತ್ರವಂ ಉಪಸಂಹಾರವಂ ಮಾಡಲೋಸುಗ ಧ್ಯಾನವಂ ನಟಿಸುತ್ತಿರಲು; ಆಗ ಚಂದ್ರಕೇತುವು— "ಎಲೈ ತಂದೆಯೆ, ಆಜ್ಞಾಪ್ರಕಾರದಿಂ ಸೇನೆಗಳಂ ಸಂತೈಸುವನಾಗುತ್ತೇನೆ." ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಪೊರಟನು. ಲವನು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕುರಿತು— "ಎಲೈ ತಂದೆಯೆ, ಆಜ್ಞಾನುಸಾರವಾಗಿ ನಾನು ಜೃಂಭಕಾಸ್ತ್ರವಂ ಉಪಸಂಹಾರವಂ ಮಾಡಿದೆನು." ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು— "ಎಲೈ ಕುಮಾರನೆ, ರಹಸ್ಯಯುಕ್ತಗಳಾಗಿರುವ ಜೃಂಭಕಪ್ರಯೋಗಾಸ್ತ್ರಗಳು ಉಪಸಂಹರಾಸ್ತ್ರಗಳು ಸಹ ಭಾಗ್ಯವಿಶೇಷದಿಂ ಆಯುಷ್ಮಂತನಾದ ನಿನಗೂ ಕೂಡ ಉಪದೇಶಂಗೆಯ್ಯಲ್ಪಟ್ಟವಾಗಿ ಆಗಿವೆಯೋ ಏನು? ಪೂರ್ವಮುನಿಗಳಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಹಿತಾರ್ಥವಾಗಿ ಅನೇಕ ಸಂವತ್ಸರ ಸಹಸ್ರಂಗಳು ತಪಸ್ಸಂ ಮಾಡಿ ಆಬಳಿಕ ತಪೋರೂಪಂಗಳಾಗಿ ತಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ತೇಜಸ್ಸುಗಳ ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಗಳಾದುವೋ ಎಂಬಂತೆ ಇರುವ ಈ ಜೃಂಭಕಾಸ್ತ್ರಂಗಳಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕಂಡರು. ಆಬಳಿಕ ಈ ಅಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಪಾರಾಯಣೋಪನಿಷತ್ತಂ ಭಗವಂತನಾದ ಕೃಶಾಶ್ವಮುನಿಯು ಅನೇಕ ಸಹಸ್ರಸಂವತ್ಸರಂಗಳು ಶಿಷ್ಯನಾಗಿ ಸೇವೆಯಂ ಮಾಡುತ್ತಲಿರುವ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಮುನಿಗೋಸ್ಕರ ಉಪದೇಶವಂ ಮಾಡಿದನು. ಆಬಳಿಕ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಮುನಿಯು ಈ ಅಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಂ ನನಗೆ ಉಪದೇಶವಂ ಮಾಡಿದನೆಂಬದಾಗಿ ಇದು ಪೂರ್ವದಿಂ ಬಂದ ಉಪದೇಶಕ್ರಮವು. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಈ ಅಸ್ತ್ರಸಂಪ್ರದಾಯವು ನಿನಗೆ ಯಾರಿಂದ ಉಪದೇಶವಾಯಿತೆಂದು ನಾನು ಕೇಳುತ್ತೇನೆ." ಎಂದು ಸ್ವಾಮಿಯು ಲವನಂ ಕುರಿತು ಪೇಳಲು; ಲವನು— "ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೆ, ನಮಗೆ ಈ ಜೃಂಭಕಾಸ್ತ್ರಗಳು ಸ್ವತಏವ ಪ್ರಕಾಶಿಸಿದುವೇ ಹೊರತು ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಂದ ಈ ಅಸ್ತ್ರೋಪದೇಶವಾಗಲಿಲ್ಲ." ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು ಲವನಂ ನೋಡಿ, ಆಲೋಚಿಸಿ,— "ಎಲೈ ಪುತ್ರನೆ, ಈ ಅಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಸಂಪ್ರದಾಯವು ನಿ

ಮಗೆ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಸ್ವತಃ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದೆಂಬ ಅರ್ಥವು ಏಕೆ ಸಂಭವಿಸಬಾರದು ? ಏನೊ ಒಂದು ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಪುಣ್ಯದಿಂ ಜನಿಸಿದ ಮಹಿಮೆಯಾಗಿರುವುದು. ಇದಂತಿರಲಿ. ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೂ ಎಂದು ನೀನೇ ಹೇಳುತ್ತೀಯೆಯಾದಕಾರಣ ನಾನು ನೀವಿಬ್ಬರಾರೆಂಬು ಕೇಳುತ್ತೇನೆ.'' ಎಂದು ಹೇಳಲು; ಲವನು— " ಎಲೈ ತಂದೆಯೆ, ನಾವಿಬ್ಬರು ಯಮಳ ಜನ್ಮದಿಂ ಜನಿಸಿರುವ ಸಹೋದರರು.'' ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು— " ಎಲೈ ಕುಮಾರನೆ, ಹಾಗಾದರೆ ಎರಡನೆಯ ಕುಮಾರನು ಎಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾನೆ? '' ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೆಯ್ಯಲು;

ಅಷ್ಟರೊಳಗೆ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಕುಮಾರನು ಇಂತೆಂದನು:— " ಎಲೈ ದಾಂಡಾಯನನೆ, ಆಯುಷ್ಮಂತನಾದ ಲವನಿಗೆ ಭೂಪತಿಸೇನೆಗಳೊಡನೆ ಕೂಡ ಯುದ್ಧವು ನಡೆಯುತ್ತಲಿದೆ ಎಂದು ನೀನು ಹೇಳುತ್ತೀಯೆಯಲ್ಲ. ಅದು ಯಥಾರ್ಥವು. ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತೀಯೊ ಏನು ? ಹಾಗಾದರೆ ಈ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಶಬ್ದವೆಂಬುದು ಅಡಗಿಹೋದೀತು; ಮತ್ತು ಕ್ಷತ್ರಿಯನ ಶಸ್ತ್ರಾಗ್ನಿಗಳು ಈಗ ಶಾಂತಿಯನ್ನೈದುವುವು.'' ಎಂದು ಶೌರ್ಯದಿಂ ಗರ್ಜಿಸಲು;

ಶ್ರೀರಾಮನು ಅದಂ ಕೇಳಿ— " ಎಲೈ ಕುಮಾರನೆ, ಇಂದ್ರನೀಲಮಾಣಿಕ್ಯದಂತೆ ಶ್ಯಾಮಲವರ್ಣನಾಗಿರುವ ಈ ಕುಮಾರನು ತನ್ನ ಧ್ವನಿಯಿಂದಲೆ, ರೋಮಾಂಚಯುಕ್ತನಾಗಿರುವನಾದುದಱಿಂ ನನ್ನಂ ನೂತನವಾದ ನೀಲಮೇಘದ ಗಂಭೀರವಾದ ಗರ್ಜನದಿಂ ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಮೊಗ್ಗುಗಳಿಂ ವ್ಯಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಕದಂಬವೃಕ್ಷದ ಎಲೆಯಂತೆ ರೀತಿಯುಳ್ಳವನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ಯಾರು?'' ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೆಯ್ಯಲು; ಲವನು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕುಱಿತು— " ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೆ, ಕುಶನೆಂಬ ನಾಮಧೇಯವುಳ್ಳ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಈತನು ನಮ್ಮಣ್ಣನಾದವನು. ಗುರುಗಳಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಗಳ ಅಜ್ಞೆಯಿಂದ ಭರತಮುನಿನು ಆಶ್ರಮದಿಂ ತಿರಿಗಿ ಬಂದನು.'' ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಿದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಕುತೂಹಲಯುಕ್ತನಾಗಿ— " ಎಲೈ ಲವನೆ, ಇವನು ನಿಮ್ಮ ಅಣ್ಣನಾದರೆ ಈ ಚಿರಂಜೀವಿಯಂ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆವನಾಗು '' ಎಂದು ಹೇಳುವನಾಗಲು; ಲವನು " ಹಾಗೆ ಆಗಲಿ '' ಎಂದು, ಕುಶನಂ ಕರೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಪೋಜಡುವನಾಗಲು;

ಆಬಳಿಕ ಕುಶನು ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದವನಾಗಿ ಸಂತೋಷಧೈರ್ಯಂಗಳೊಡನೆ ಯುಕ್ತನಾಗಿ ಧನುಷ್ಟಂಕಾರವಂ ಮಾಡಿ ಇಂತೆಂದನು:— " ಎಲೈ, ಪೂಜ್ಯನಾದ ವೈವಸ್ವತಮನುವಂ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ದೈತ್ಯರಿಂ ಉಪದ್ರವವುಂಟಾದಲ್ಲಿ ತ್ರಿಲೋಕಾಧಿಪತಿಯಾದ ಇಂದ್ರನಿಗೂ ಕೂಡ ಅಭಯಪ್ರದಾನವಂ ಮಾಡುವವರಾಗಿ, ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ದುಷ್ಟರಂ ದಹಿಸಲೋಸುಗ ಕ್ಷತ್ರಿಯವಾದ ತಮ್ಮ ಪ್ರತಾಪವೆಂಬ ಅಗ್ನಿಯಂ ಜ್ವಲಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವವರಾಗಿ, ಸೂರ್ಯವಂಶೋತ್ಪನ್ನರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಇಂಥ ಅರಸುಗಳೊಡನೆ ನಮಗೆ ಯುದ್ಧವುಂಟಾದುದೆಯಾದರೆ ಅದಱಿಂ ಈಗ ಪ್ರಕಾಶಯುಕ್ತಗಳಾದ ಅಸ್ತ್ರ

ಗಳ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ, ಭಯಂಕರಗಳಾದ ಕಿರಣಗಳ ಜ್ವಾಲೆಗಳಿಂ ನೀರಾಜನವಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಹದೆಯುಳ್ಳ, ನನ್ನ ಈ ಧನುಸ್ಸು ಸಫಲವಾಗುವುದಲ್ಲವೆ ?'' ಎಂದು ಪೇಳುತ, ಶೌರ್ಯದಿಂ ವಕ್ರವಾಗಿ ಅಡಿಗಳನಿಡುವವನಾಗಲು;

ಅದಂ ನೋಡಿ ಶ್ರೀರಾಮನು— “ಎಲೈ, ಈ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಮಾರನಲ್ಲಿ ಶೌರ್ಯಾತಿಶಯವು ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾಗಿ ಇದೆ. ಅದೆಂತೆನೆ:— ಈ ಕುಮಾರನ ದೃಷ್ಟಿಯು ಮೂಉಲೋಕಂಗಳ ಬಲಸಾರವಂ ತೃಣೀಕರಿಸುತ್ತಲಿದೆ, ಮತ್ತು ಇವನ ಪಾದಗತಿಯು ಧೈರ್ಯ ಅಹಂಕಾರ- ಇವುಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿರುವದಱಿಂ ಭೂಮಿಯಂ ಪಾತಾಳಕ್ಕೆ ಅಡಗಿಸುವಂತೆ ತೋಱುತ್ತಲಿದೆಯಾದಕಾರಣ ಬಾಲ್ಯವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಪರ್ವತದಂತೆ ಮಹತ್ತಾಗಿರುವ ವೀರರಸವೇ ಈ ಕುಮಾರನ ರೂಪದಿಂ ಬರುತ್ತಲಿದೆಯೋ, ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಗರ್ವವೇ ಈರೀತಿ ಬರುತ್ತಲಿದೆಯೋ'' ಎಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯಯುಕ್ತನಾಗಲು;

ಲವನು ಕುಶನ ಸಮೀಪವನೈದಿ— “ಪೂಜ್ಯನು ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟನಾಗಿರಲಿ!'' ಎಂದು ಪೇಳಿದನು. ಕುಶನು ಲವನಂ ಕುಱಿತು— “ಎಲೈ ಆಯುಷ್ಮಂತನೆ, ಯುದ್ಧವು ಯುದ್ಧವು ಎಂಬ ಈ ವೃತ್ತಾಂತವೇನು ?'' ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೆಯ್ಯಲು; ಲವನು ಕುಶನಂ ಕುಱಿತು— “ಎಲೈ ಅಣ್ಣನೆ, ಈ ಯುದ್ಧವೆಂಬುದು ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯಾಪಾರವು. ಇದಂತಿರಲಿ. ಪೂಜ್ಯನಾದ ನೀನು ಉದ್ಧತಭಾವವಂ ಬಿಟ್ಟು ವಿನಯವಂ ಅಂಗೀಕರಿಸಬೇಕು.'' ಎಂದು ಪೇಳಿದನು. ಕುಶನು— “ಏನು ನಿಮಿತ್ತ?'' ಎಂದು ಕೇಳಲು; ಲವನು— “ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ರಘುಪತಿಯು ಇಲ್ಲಿ ಬಂದು ಇದ್ದಾನೆ. ಆ ಮಹಾತ್ಮನು ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಲ್ಲಿಯೂ ವಾತ್ಸಲ್ಯವಂ ಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ; ಮತ್ತು ನಿನ್ನಂ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಕುತೂಹಲಯುಕ್ತನಾಗಿದ್ದಾನೆ'' ಎಂದು ಪೇಳಿದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಕುಶನು— “ಎಲೈ ಆಯುಷ್ಮಂತನೆ, ರಾಮಾಯಣಕಥಾನಾಯಕನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪೋಷಕನಾದ ಆ ಸ್ವಾಮಿಯು ಬಂದು ಇದ್ದಾನೆಯೋ ಏನು?'' ಎಂದು ಕೇಳಲು; ಲವನು— “ಹೌದು, ಆ ರಘುಪತಿಯೇ ಬಂದು ಇದ್ದಾನೆ'' ಎಂದು ಪೇಳಿದನು. ಕುಶನು— “ಎಲೈ ತಮ್ಮನೆ, ನಮ್ಮಿಂದ ಬಹುತರವಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸತಕ್ಕ ಪುಣ್ಯಕರವಾದ ದರ್ಶನವುಳ್ಳವನು ಆ ಮಹಾತ್ಮನು, ಹೌದು. ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ, ನಾವು ಯಾವ ಕ್ರಮದಿಂ ಆಮಹಾತ್ಮನಂ ದರ್ಶನಂಗೆಯ್ಯುವರಾಗಬೇಕು, ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತೇನೆ'' ಎನಲು; ಲವನು— “ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೆ, ಗುರುವಂ ಕಾಣುವಂತೆ ಈಮಹಾತ್ಮನಂ ಕಾಣಬೇಕು.'' ಎಂದನು. ಕುಶನು— “ಈರೀತಿ ಹೇಗೆ ನಡೆಯತಕ್ಕದು?'' ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಲು; ಲವನು— “ಎಲೈ ಅಣ್ಣನೆ, ಈ ಉತ್ಕೃಷ್ಟಗುಣಶಾಲಿಯಾಗಿ ಸುಜನನಾಗಿ ಊರ್ಮಿಳಾದೇವೀಪುತ್ರನಾಗಿರುವ ಚಂದ್ರಕೇತುವೆಂಬ ರಾಜಪುತ್ರನು ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರನೆಂದು ಸ್ನೇಹದಿಂ ನನ್ನಂ ಭಾವಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆಯಾದುದಱಿಂ ಆ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಈ ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠನು ಧರ್ಮದಿಂ ನಮಗೂ ತಂದೆಯೇ ಸರಿ. ಇದಱಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.'' ಎಂದು ಪೇಳಿ

ಲು; ಕುಶನು— "ಹಾಗಾದರೆ ಈಗ ಈ ಅರಸಿನಲ್ಲಿ ವಿನಯವನಾಚರಿಸುವುದು ದೋ
ಷವಲ್ಲ." ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಇಬ್ಬರೂ ಸ್ವಾಮಿಯ ಸಮೀಪವನ್ನೈದುವರಾಗಲು
ಲವನು— "ಎಲೈ ಅಣ್ಣನೆ, ಆಕೃತಿಯಿಂ ಅಂಗವ್ಯಾಪಾರಂಗಳಿಂ ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದಲೂ
ಚೆನ್ನಾಗಿ ಭಾವಿಸಲು ಯೋಗ್ಯಗಳಾಗಿ ಅನೇಕಪ್ರಕಾರಂಗಳಾಗಿ ಲೋಕೋತ್ತರಗಳಾ
ಗಿಯೂ ಇರುವ ಉತ್ಕೃಷ್ಟಗಳಾದ ಚರಿತ್ರೆಗಳುಳ್ಳ ಈ ಮಹಾಪುರುಷನಂ ಪೂಜ್ಯ
ನಾದ ನೀನು ನೋಡುವನಾಗು." ಎಂದನು.

ಆಬಳಿಕ ಕುಶನು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ— "ಎಲೈ, ಈ ಮಹಾಪು
ರುಷನ ರೂಪು ಅತಿ ಪ್ರಸನ್ನವಾಗಿ ಇದೆ. ಕಟಾಕ್ಷವೀಕ್ಷಣ ಮೊದಲಾದ ಅಂಗವ್ಯಾಪಾ
ರವಿಶೇಷಂಗಳೂ ಕೂಡ ಅತ್ಯಂತಪಾವನವಾಗಿ ಇವೆ. ರಾಮಾಯಣವೆಂಬ ಮಹಾಕಾ
ವ್ಯವಂ ರಚಿಸಿರುವ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯು ಇಂಥ ಉತ್ತಮಪುರುಷನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವಾಕ್ಯಂ
ಸಮರ್ಪಿಸಿದನೆಂಬುದು ಯುಕ್ತವೇ ಸರಿ." ಎಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡುತ್ತ, ಸಮೀಪವನ್ನೈದಿ,
"ಎಲೈ ತಂದೆಯೆ, ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಶಿಷ್ಯನಾದ ಕುಶನು ನಿಮ್ಮ ಚರಣಂಗಳಿಗೆ ಅಭಿ
ವಾದನವಂ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ." ಎಂದು ಕುಶನು ವಂದಿಸಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು ಕುಶನಂ ಕು
ರಿತು— "ಎಲೈ ಆಯುಷ್ಮಂತನೆ, ಇಲ್ಲಿ ಬಾರೈ. ಅಮೃತದಿಂ ಪೂರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ
ಮೇಘದಂತೆ ಮಿಂಚುತ್ತಲಿರುವ ನಿನ್ನ ದೇಹವಂ ಆಲಿಂಗನಂಗೆಯ್ಯಲೋಸುಗ ಈ ನಾ
ನು ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂ ಕುತೂಹಲಯುಕ್ತನಾಗುತ್ತಲಿದ್ದೇನೆ." ಎನುತ ಕುಶನಂ ಆಲಿಂಗನಂ
ಗೆಯ್ದು, ಸುಖದಿಂ ಪರವಶನಾಗಿ ಇಂತೆಂದನು:— "ಎಲೈ, ಯಾವಕಾರಣದಿಂದ ಪರಿ
ಪೂರ್ಣವಾದ ಆನಂದದಿಂ ವ್ಯಾಕುಲವಾದ ಹೃದಯವು ದ್ರವಿಸುವುದರಿಂ ಸರಸವಾದ
ಈ ಕುಮಾರನ ದೃಢವಾದ ಆಲಿಂಗನವು ನನಗೆ ಹಿಮಸಾರವನ್ನು ಹಿಂಡಿದಂತೆ ಅತಿಶೀತಳ
ವಾಗಿ ತಾಪವಂ ಪರಿಹರಿಸುವುದೋ ಅದುಕಾರಣ ಈ ಕುಮಾರನು ನನ್ನ ಸ್ನೇಹದಿಂ ಜನಿ
ಸಿದ ದೇಹಸಾರವು ನನ್ನ ಅಂಗದಿಂ ಮತ್ತೊಂದು ಅಂಗವನ್ನೈದಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ ಪ್ರಸ
ರಿಸಿದಂತೆಯೂ ಮತ್ತು ದೇಹದ ಒಳಗೆ ಇರುವ ಒಂದು ಚೈತನ್ಯವಾದ ಧಾತುವು ಹೊರ
ಕ್ಕೆ ಆವಿರ್ಭವಿಸಿ ಈರೀತಿ ನಿಂತಿರುವುದೋ ಎಂತಲೂ ಬುದ್ಧಿಗೆ ತೋರುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ.
ಇದಕ್ಕೆ ನಿಮಿತ್ತವೇನೋ?" ಎಂಬದಾಗಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಲಿರ
ಲು; ಲವನು— "ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೆ, ಈಗ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವಾದುದರಿಂ ಸೂರ್ಯನು ಲಲಾ
ಟಸ್ಥಾನವಂ ತಪಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆಯಾದಕಾರಣ ತಂದೆಯಾದ ನೀನು ಈ
ಸಾಲವೃಕ್ಷದ ಛಾಯೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮುಹೂರ್ತಮಾತ್ರವು ಕುಳಿತು ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊ
ಳ್ಳುವನಾಗು." ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಿದನು.

ಶ್ರೀರಾಮನು— "ಎಲೈ ಪುತ್ರನೆ, ನಿನಗೆ ತೋರಿದಂತೆ ಆಗಲಿ" ಎಂದು ಅಲ್ಲಿಂದ
ತಿರುಗಿದವನಾಗಲು; ಎಲ್ಲರೂ ಆ ವೃಕ್ಷಛಾಯೆಯಲ್ಲಿ ಮರ್ಯಾದಾನುಸಾರವಾಗಿ ಕುಳಿತ
ವರಾಗುತ್ತಿರಲು;

ಶ್ರೀರಾಮನು ಆ ಕುಮಾರರಂ ನೋಡಿ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇಂತೆಂದು ಚಿಂತಿಸಿದನು:— "ಎಲ್ಯೆ, ಈ ಬಾಲಕರಿಗೆ ವಿನಯಾತಿಶಯವು ಇರುವಂತೆ ನಿಂತಿರುವ ವೈಖರಿಯು ಕುಳಿತಿರುವ ವೈಖರಿಯು ಸಹ ಇವು ಮೊದಲಾಗಿರುವ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಸೂಚಕಂಗಳಾದ ಭಾವಂಗಳು ಕುಶನಲ್ಲಿ ಲವನಲ್ಲಿ ಸಹ ಪ್ರಕಾಶಮಾನಗಳಾಗಿವೆ. ಮತ್ತು ಕಳಂಕರಹಿತನಾದ ಬಾಲಚಂದ್ರನಲ್ಲಿ ಯಾವ ರೀತಿ ಸ್ವಕೀಯಗಳಾದ ಕಿರಣಗಳು ಪ್ರತಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೂ ರಮಣೀಯವಾದ ಕಾಂತಿಯಂ ವೃದ್ಧಿಯನ್ಯೆದಿಸುವುವೋ ಆರೀತಿ ಈ ಕುಮಾರರ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀವಿಲಾಸಂಗಳು ಬಂದಂ ಬಿಟ್ಟು ಬಂದು ಇರದಂತೆ ಎಲ್ಲವೂ ಪರಸ್ಪರ ಕೂಡಿದಂಥವಾಗಿಯೇ ಪ್ರತಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೂ ರಮಣೀಯವಾದ ಕಾಂತಿ ವಿಶೇಷವಂ ವೃದ್ಧಿಯನ್ಯೆದಿಸುತ್ತಲಿವೆ. ಈ ಬಾಲಕರಲ್ಲಿ ಬಹುತರವಾಗಿ ರಘುಕುಲೋತ್ಪನ್ನರಾದ ಕುಮಾರರ ಲಕ್ಷಣಂಗಳನ್ನೇ ನಾನು ನೋಡುತ್ತೇನೆ. ಅದೆಂತೆನೆ:— ವೃಷಭದ ಹೆಗಲಿನಂತೆ ಅತ್ಯುನ್ನತಗಳಾದ ಹೆಗಲುಗಳುಳ್ಳ ಈ ಕುಶಲವರ ದೇಹವು ಯೌವನಯುಕ್ತವಾದ ಕಪೋತಪಕ್ಷಿಯ ಕಂಠದಂತೆ ಶ್ಯಾಮಲವರ್ಣವಾಗಿ ದೃಷ್ಟಿವಿಲಾಸವು ಪ್ರಸನ್ನವಾಗಿರುವ ಸಿಂಹದ ದೃಷ್ಟಿಯಂತೆ ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿ ಇದೆ; ಇವರ ಧ್ವನಿಯೂ ಕೂಡ ಶುಭಕರವಾದ ಮೃದಂಗದ ಶಬ್ದದಂತೆ ಅತಿಗಂಭೀರವಾಗಿ ಇದೆ." ಎಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತ, ಅವರಂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ ಪುನಃ ಇಂತೆಂದು ಚಿಂತಿಸಿದನು:— "ಎಲ್ಯೆ, ಈ ಬಾಲಕರ ಆಕೃತಿಯು ನಮ್ಮ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವರ ಲಕ್ಷಣಗಳಂ ಮಾತ್ರವೆ ಸೂಚಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ:— ಇವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಇರುವ ಆಯಾಯ ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳು ದೃಷ್ಟಿಸಿ ಚಾತುರ್ಯಗಳಿಂ ಊಹಿಸಿದರೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಸೀತೆಯಲ್ಲಿರುವ ಲಕ್ಷಣಂಗಳಿಗೆ ಅನುರೂಪವಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಲಿವೆ. ಮತ್ತು ಇವರ ಮುಖವಂ ನೋಡಿದರೆ ನೂತನವಾದ ಕಮಲದಂತೆ ಪೊಳೆಯುವ ಪ್ರಿಯಳಾದ ಸೀತೆಯ ಮುಖವು ಪುನಃ ನನ್ನ ನೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದಂತೆ ತೋರುತ್ತಲಿದೆಯಲ್ಲವೆ ? ಅದೆಂತೆನೆ:— ಶುಭ್ರಗಳಾಗಿ ನಿರ್ಮಲಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ದಂತಗಳ ಕಾಂತಿಯಿಂ ಅತಿಸುಂದರವಾದ ಈ ಬಾಲಕರ ತುಟಿಗಳಿರುವ ರೀತಿಯು ಸೀತೆಯ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಯಾವ ರೀತಿ ಇದೆಯೊ ಅದೇರೀತಿ ತೋರುತ್ತಲಿದೆ; ಪಾಶದಂತೆ ಇರುವ ಕರ್ಣಂಗಳು ಅದೇರೀತಿ ಇವೆ, ನೇತ್ರಂಗಳು ಮಾತ್ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನೀಲವರ್ಣಗಳಾಗಿ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ರಕ್ತವರ್ಣಗಳಾಗಿ ಇದ್ದರೂ, ಸೌಂದರ್ಯ ಗುಣಸಂಪತ್ತೆಲ್ಲವು ಅದೇರೀತಿ ಇರುವುದೇ ಹೊರತು ಮತ್ತೊಂದಿಲ್ಲ." ಎಂದು ಭಾವಿಸುತ, ಶ್ರೀರಾಮನು ಪುನಃ ಇಂತೆಂದು ಚಿಂತಿಸಿದನು:— "ಎಲ್ಯೆ, ಯಾವ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯ ತಪೋವನದಲ್ಲಿ ಸೀತಾದೇವಿಯು ತ್ಯಾಗಂಗೆಯ್ಯಲ್ಪಟ್ಟಳೊ ಆ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯು ಇರುವ ತಪೋವನವೇ ಇದಲ್ಲವೆ? ಮತ್ತು ಈ ಬಾಲಕರ ಆಕೃತಿಯು ಈರೀತಿ ಸೀತೆಯಂ ಪೋಲುವುದಾಗಿ ಇದೆ. ಇವರ ವಯಸ್ಸು ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಂಗಳಾಗಿ ಇದೆ. ಕಟಾಕ್ಷವೀಕ್ಷಣ ಮೊದಲಾದ ಅಂಗವ್ಯಾಪಾರಂಗಳು ಈರೀತಿಯಲ್ಲಿವೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಈ

ಬಾಲಕನು ನಮಗೆ ಜೃಂಭಕಾಸ್ತ್ರಗಳು ಸ್ವತಏವ ಪ್ರಕಾಶಮಾನಗಳಾಗಿ ಇವೆ ಯೆಂದು ಪೇಳಿದನು– ಎಂಬುದು ಯಾವುದುಂಟೊ ಅದಱಲ್ಲೂ ಒಂದು ಕಾರಣವಂ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ:— ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಗರ್ಭಿಣಿಯಾದ ಸೀತೆಯ ಮನಸ್ಸಂತೋಷಾರ್ಥವಾಗಿ ಚಿತ್ರಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ನಮ್ಮ ಚರಿತ್ರವಂ ತೋಱಿಸುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯು ಜೃಂಭಕಾಸ್ತ್ರದೇವತೆಗಳಂ ನೋಡಿ, ಇವರಾರೆಂದು ಕೇಳಲು; ನಾನು— 'ಎಲೌ ಪ್ರಿಯಳೆ, ಇವರು ಜೃಂಭಕಾಸ್ತ್ರದೇವತೆಗಳು; ಇವರಿಗೆ ನೀನು ವಂದಿಸುವಳಾಗು. ಸರ್ವಪ್ರಕಾರದಿಂದಲೂ ಈ ಅಸ್ತ್ರಗಳು ನಿನ್ನ ಪುತ್ರಜನನವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡು ಇರುವುವು.' ಎಂದು ಸೀತೆಯುಂ ಕುಱಿತು ಪೇಳಿದೆನಾದಕಾರಣ ಆ ನನ್ನ ಉಪದೇಶರೂಪವಾದ ಅನುಜ್ಞೆಯಿಂದ ಈ ಕುಮಾರರಿಗೆ ಸ್ವತಏವ ಈ ಅಸ್ತ್ರವಿದ್ಯೆಯು ತೋಱಿದಂಥದಾಗಿ ಇದ್ದೀತು. ಪೂರ್ವಿಕರಾದ ಋಷಿಗಳಿಗೂ ಕೂಡ ಗುರೂಪದೇಶವಂ ಹೊಱತು ಅಸ್ತ್ರಗಳು ಸ್ವಾಧೀನವಾಗವೆಂದು ನಾವು ಕೇಳಿದ್ದೆವಲ್ಲ; ಆದುದಱಿಂ ಈರೀತಿ ತೋಱುವ ಸುಖದುಃಖಾತಿಶಯಗಳುಳ್ಳುದಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಒಂದು ನಿಶ್ಚಯವುಂಟಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ಈ ಬಾಲಕರು ಅವಳಿಗಳಾಗಿ ಇದ್ದಾರೆ– ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ ನನಗೆ ಅತ್ಯಂತಸಮ್ಮತವಾಗಿ ಒಂದು ಕಾರಣವುಂಟು. ಅದೇನೆಂದರೆ:— ಸೀತೆಗೆ ಆಗ ಇದ್ದಂಥ ಗರ್ಭಿಣೀಭಾವವು ಎರಡು ಮಕ್ಕಳು ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇರುವಂತೆ ಚಿಹ್ನೆಗಳುಳ್ಳುದಾಗಿ ಇದ್ದಿತಲ್ಲವೆ?'' ಎನುತ ಕಣ್ಣೀರೊಡಗೂಡಿ ಪುನಃ ಇಂತೆಂದನು:— "ಎಲೈ, ಪರಿಚಯವು ಅಧಿಕವಾದುದಱಿಂ ಸ್ನೇಹವು ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟವಾಗಿ ವೃದ್ಧಿಯನೈದಲು, ಏಕಾಂತಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸಯುಕ್ತಳಾಗಿ ಇದ್ದರೂ ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ ಚಂಚಲಗಳಾದ ನೇತ್ರಪುಷ್ಪವಳಾಗಿ ಇರುವ ಸೀತೆಯು ಗರ್ಭಗ್ರಂಥಿಯು ನನ್ನ ಹಸ್ತದಿಂ ಸ್ಪೃಶಿಸಿ ನೋಡುವುದಱಿಂದ ಎರಡು ಬಗೆಯಾಗಿ ಇರುವುದನ್ನಾಗಿ ಪೊಡಲು ನಾನು ತಿಳಿದೆನು. ಆಬಳಿಕ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ದಿವಸಗಳಿಂದ ಆ ಸೀತೆಯೂ ಕೂಡ ತನ್ನ ಗರ್ಭಗ್ರಂಥಿಯು ಎರಡು ಬಗೆಯಾಗಿ ಇದೆ ಎಂದು ತಿಳಿದಳು.'' ಎಂದು ಸ್ಮರಿಸಿ ದುಃಖಿತನಾಗಿ,— "ಎಲೈ, ನಾನು ಈರೀತಿ ಏಕೆ ನಾನಾಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಚಿಂತಿಸಲಿ ? ಈ ಬಾಲಕರಂ ಒಂದಾನೊಂದು ಉಪಾಯದಿಂ ಕೇಳಿ ತಿಳಿಯೋಣ.'' ಎಂಬದಾಗಿ ಈ ರೀತಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರಲು; ಲವನು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕುಱಿತು— "ಎಲೈ ತಂದೆಯೆ, ಇದೇನು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಮಂಗಳಕರವಾದ ನಿಮ್ಮ ಮುಖವು ಕಣ್ಣೀರುಗಳೆಂ ಹಿಮಬಿಂದುಗಳಿಂದ ನನೆಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕಮಲದ ರೀತಿಯನೈದುತ್ತಲಿದೆ?'' ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೆಯ್ಯಲು; ಕುಶನು ಲವನಂ ಕುಱಿತು— "ಎಲೈ ತಮ್ಮನೆ, ರಘುಕುಲಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಈ ಪೂಜ್ಯನಿಗೆ ಸೀತಾದೇವಿಯ ವಿರಹದಿಂದ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ದುಃಖಕರವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ? ಸಕಲವೂ ದುಃಖಕಾರಣವೆ ಆಗುತ್ತಲಿದೆ. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪುರುಷನಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ಪತ್ನಿಯು ನಾಶವನ್ನೈದಿದರೆ ಜಗತೆಲ್ಲವೂ

ಅರಣ್ಯವಾಗಿ ತೋಱುತ್ತಲಿರುವುದಲ್ಲವೆ ? ಅದಱಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಸೀತಾವಿಷಯದಲ್ಲಿರುವ ಸ್ನೇಹವು ಸರ್ವಾತಿಶಯವಾದುದು. ಈಗ ಉಂಟಾಗಿರುವ ವಿರಹವಾದರೋ, ಪಾರವಿಲ್ಲದೆ ಇರುವಂಥದು. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ನೀನು ರಾಮಾಯಣದ ಅರ್ಥವಂ ತಿಳಿಯದವನಂತೆ ಸ್ವಾಮಿಯುಂ ಈರೀತಿ ದುಃಖನಿಮಿತ್ತವೇನೆಂದು ಏಕೆ ಕೇಳುತ್ತೀಯೆ ?'' ಎಂದು ಪೇಳಿದನು. ಶ್ರೀರಾಮನು ಆ ಕುಶನ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ— ''ಎಲೈ, ಈ ಕುಶನ ವಚನವಂ ಕೇಳಲಾಗಿ, ಸೀತೆ ಯಾರೋ ಇವನು ಯಾರೋ ಎಂದು ತಟಸ್ಥಭಾವವೇ ತೋಱುವುದೇ ಹೊಱತು ಸೀತೆಗೂ ಈ ಕುಮಾರರಿಗೂ ಮಾತೃಪುತ್ರಭಾವವು ತೋಱುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಈಗ ನಾನು ಈ ಬಾಲಕರಂ ಉಪಾಯದಿಂ ಕೇಳಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತೋಱಿದ ಅರ್ಥವಂ ನಿಶ್ಚೈಸತಕ್ಕದಲ್ಲ. ಎಲೈ ಮೂಢವಾದ ಹೃದಯವೇ, ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಏನೋ ತೋಱಿದ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವಂ ಊಹಿಸುವುದಱಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಅಧಿಕಾರವು ಏನು ಇದೆ? ಈರೀತಿ ಭೇದಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಹೃದಯವೇದನಾತಿಶಯವುಳ್ಳವನಾಗಿ ನಾನು ಈ ಶಿಶುಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡ ದಯಾವಿಷಯನಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಡುತ್ತೇನೆ. ಆಗಲಿ, ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಈ ದುಃಖಪ್ರಸ್ತಾಪವಂ ಮಱೆಮಾಡುತ್ತೇನೆ.'' ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚಿಂತಿಸಿ, ಬಳಿಕ ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ಕುಶಲವರಂ ಕುಱಿತು— ''ಎಲೈ ಆಯುಷ್ಮಂತರೆ, ಪೂಜ್ಯನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯ ಮುಖದಿಂದ ಆವಿರ್ಭವಿಸಿದ ಸರಸ್ವತೀಪ್ರವಾಹವಾಗಿ ರಾಮಾಯಣ ರಾಮಾಯಣ ವೆಂಬದಾಗಿ ಸೂರ್ಯವಂಶವಂ ವರ್ಣಿಸುವ ಒಂದು ಮಹಾಕಾವ್ಯವು ಇದೆ ಎಂದು ನಾವು ಕೇಳುತ್ತಲಿದ್ದೇವೆ. ಈಗ ನಾನು ಕುತೂಹಲದಿಂ ಆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕೇಳಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛೈಸುತ್ತಲಿದ್ದೇನೆ.'' ಎಂದು ಶ್ರೀರಾಮನು ಪೇಳಲು; ಕುಶನು ಸ್ವಾಮಿಯುಂ ಕುಱಿತು— ''ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೆ, ಆ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ನಾವು ಸಕಲಸಂದರ್ಭವಂ ಆವೃತ್ತಿಯಂ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಅದಱಲ್ಲಿ ಬಾಲಕಾಂಡದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಎರಡು ಶ್ಲೋಕಗಳು ಸ್ಮೃತಿಗೆ ಬಂದುವು.'' ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು— ''ಎಲೈ ಬಾಲಕರಿರಾ, ಆ ಶ್ಲೋಕಂಗಳಂ ಪೇಳಿ'' ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಲಾಗಿ; ಕುಶನು ಆಯೆರಡು ಶ್ಲೋಕಂಗಳ ಅರ್ಥವಂ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಅದೆಂತೆನೆ—ಆ ಜನ್ಮಪರಿಶುದ್ಧಳಾದ ಸೀತಾದೇವಿಯು ಶ್ರೀರಾಮನಿಗೆ ತನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ದಶರಥಮಹಾರಾಜನಿಂ ವಿವಾಹವಂ ಮಾಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪತ್ನಿಯೆಂಬ ಅಭಿಮಾನದಿಂ ಇಷ್ಟಳಾಗಿರುವಳು. ಮತ್ತು ಸೌಶೀಲ್ಯಮೊದಲಾದ ಆತ್ಮಗುಣಗಳಿಂ ಸೌಂದರ್ಯಮೊದಲಾದ ದೇಹಗುಣಗಳಿಂದಲೂ ಸೀತಾದೇವಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮನಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಯು ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಬಳೆಯುತ್ತಲಿರುವುದು. ಅದೇರೀತಿ ಸೀತಾದೇವಿಗೆ ಶ್ರೀರಾಮನು ಪ್ರಾಣಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಅತಿಪ್ರಿಯನಾದವನು. ಈ ಸೀತಾರಾಮರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿರುವ ಪ್ರೇಮಾತಿಶಯವಂ ಅವರಿಬ್ಬರ ಹೃದಯವೇ ಬಲ್ಲದು ಹೊಱತು ಮತ್ತೊಬ್ಬರಱಿಯರು.— ಎಂಬದಾಗಿ ಕುಶನು ಆ ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥಗಳಂ ಶ್ರವಣಂಗೆಯ್ಸಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು ಅದಂ ಕೇಳಿ ಇಂತೆಂದನು:— ''ಎಲೈ, ಈ

ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥಗಳ ಶ್ರವಣದಿಂ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಉಂಟಾದ ಮರ್ಮಚ್ಛೇದವು ಕಟಕಟಾ! ಅತಿದುಸ್ಸಹವಾಗಿ ಇದೆ. ಹಾ! ಎಲೌ ಪ್ರಿಯಳೆ! ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನಾವು ಇದೇರೀತಿ ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರೇಮಾನುಬಂಧದಿಂ ಏಕಹೃದಯರಾಗಿ ಇದ್ದೆವಲ್ಲವೆ! ಕಟಕಟಾ! ಎಲೌ ಪ್ರಿಯಳೆ! ನಿನ್ನ ಸಂಸಾರವೃತ್ತಾಂತಗಳು ಕೊನೆ ಮೊದಲು ಇಲ್ಲದಿರುವ ವಿರಹವುಳ್ಳವಾದಕಾರಣ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವೇ ವಿಷಯಗಳಾದವಲ್ಲಾ! ನಮಗೆ ಪುನಃ ಅಂಥ ಆನಂದ ವುಂಟಾಗುವುದೆಲ್ಲಿ, ಇನ್ನು ಸರ್ವಾತಿಶಯವಾದ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ ಆ ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರೇಮಾತಿಶಯವೆಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸೀತು! ಇನ್ನು ಪಾರವಿಲ್ಲದಿರುವ ಕುತೂಹಲರಸಗಳು ಎಲ್ಲಿ ಘಟಿಸುವುವು! ಸುಖದಶೆಯಲ್ಲಾದರೂ ದುಃಖದಶೆಯಲ್ಲಾದರೂ ಆರೀತಿ ಹೃದಯಗಳೆರಡೂ ಒಂದಾಗಿರುವುದು ಎಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸೀತು! ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಂಭವಿಸಲಾರದಾದಕಾರಣ ನಮ್ಮ ಸಂಸಾರವೃತ್ತಾಂತಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸ್ಮರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವೇ ಯೋಗ್ಯಗಳಾದುವು! ಹಾಗಾದರೂ ಈ ದುಷ್ಟವಾದ ಪ್ರಾಣವು ಈ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಚಲಿಸುತ್ತಲಿದೆಯೇ ಹೊರತು ನಾಶವನ್ನೈದುವುದಿಲ್ಲ. ಅಹೊ! ಇದು ಕಷ್ಟವಲ್ಲವೆ! ಅದೇನೆಂದರೆ:— ಪ್ರಿಯಳಾದ ಸೀತೆಯು ಅನೇಕ ಸಹಸ್ರಂಗಳಾದ ಗುಣಗಳಿಂ ಕ್ರಮದಿಂ ವಿಕಾಸಂಗೆಯ್ಯುವುದರಲ್ಲಿ ಉದ್ಯುಕ್ತವಾಗಿರುವುದಾದಕಾರಣ ಯಾವ ಕಾಲವೇ ದುಸ್ಸಹವಾಗಿರುವುದೋ ಈ ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥದ ಶ್ರವಣದಿಂ ಸಹಿಸಲಶಕ್ಯವಾದ ಅಂಥ ಕಾಲವನ್ನೇ ಈಗ ನಾವು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡೆವು. ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಮೊಳೆಯುತ್ತಲಿರುವ ಸೀತೆಯ ಮೊಗ್ಗುಗಳಂತೆ ಇರುವ ಆ ಕುಚಗಳು ಕೆಲವು ದಿವಸಗಳಿಂದ ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಂಡಂಥವಾದುವೋ, ಮತ್ತು ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯೌವನವು ಸ್ನೇಹವು ಉತ್ಸಾಹವು ಸಹ—ಇವುಗಳ ಸಂಬಂಧದಿಂ ಪ್ರಬಲವಾಗಿರುವ ಮನ್ಮಥನು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರೌಢವ್ಯಾಪಾರವುಳ್ಳವನಾಗಿ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಮನೋಹರನಾಗಿಯೂ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಲಿರುವನೋ ಅಂಥ ಆ ಕಾಲವನ್ನೇ ಈಗ ನಾವು ಸ್ಮರಿಸಿದೆವು." ಎಂಬದಾಗಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಸುಖವಂ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಲಿರಲು; ಲವನು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕುರಿತು— "ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೆ, ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಕೂಟಪರ್ವತದಲ್ಲಿರುವ ಮಂದಾಕಿನಿಯೆಂಬ ನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿ ಕ್ರೀಡಿಸುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯಂ ಕುರಿತು ರಘುಪತಿಯು ಹೇಳಿದ ಈ ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥವಂ ನೀನು ಕೇಳಬೇಕು. ಅದೇನೆಂದರೆ:— ಎಲೌ ಸೀತೆಯೆ, ಯಾವ ಶಿಲೆಗೆ ಸುತ್ತಲೂ ನಾಗಕೇಸರವೆಂಬ ವೃಕ್ಷವು ತನ್ನ ಪುಷ್ಪಗಳಿಂ ವರ್ಷಿಸಿದಂತೆ ಇರುವುದೋ, ಮಂಚದಂತೆ ವಿಶಾಲವಾಗಿರುವ ಆ ಶಿಲೆಯು ನೀನು ಪವಡಿಸಲೋಸುಗ ಹಾಸಿರುವಂತೆ ಇದೆ: ನೋಡು." ಎಂಬದಾಗಿ ಲವನು ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥವಂ ವಿವರಿಸಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಲಜ್ಜೆಯೊಡನೆ ಹಾಸ್ಯದೊಡನೆ ಸ್ನೇಹದೊಡನೆಯೂ ದೈನ್ಯದೊಡನೆಯೂ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ— "ಎಲೈ, ಶಿಶುಗಳೆಂಬವರು ಅತಿಮುಗ್ಧರಲ್ಲವೆ? ಅವರಲ್ಲಿಯೂ ಇವರು ವಿಶೇಷದಿಂ ಅರಣ್ಯಚಾರಿಗಳು; ಆದುದರಿಂ ಏನೂ ಅರಿಯರು?" ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ

ಚಿಂತಿಸುತ್ತ,– “ಹಾ ! ಎಲೌ ಸೀತೆಯೆ ! ಆ ಚಿತ್ರಕೂಟಕ್ರೀಡಾಸಮಯದಲ್ಲಿರುವ ವಿಶ್ವಾಸಾತಿಶಯಪ್ರಸ್ತಾಪವಂ ನೀನು ಸ್ಮರಿಸುವೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ! ಕಟಕಟ ! ಇದು ದುಷ್ಟವು. ಎಲೌ, ಪ್ರಿಯಳೇ ! ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವೇದಜಲದಿಂ ಶೀತಳವಾಗಿ ಮಂದಾಕಿನಿಯೆಂಬ ನದಿಯಲ್ಲಿ ತರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವುದಱಿಂ ಮಂದಗಮನವುಳ್ಳ ವಾಯುವಿನಿಂದ ಚಲಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಮುಂಗುರುಳುಗಳಿಂ ವ್ಯಾಪ್ತವಾದ ಅರ್ಧಚಂದ್ರನಂತೆ ಪೊಳೆಯುವ ಲಲಾಟಸ್ಥಾನವುಳ್ಳುದಾಗಿ ಕುಂಕುಮಚಿಹ್ನವಿಲ್ಲದುದಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಗಂಡಸ್ಥಳವುಳ್ಳುದಾಗಿ ಆಭರಣಗಳಂ ತೆಗೆದಿದ್ದರೂ ಅತಿಸುಂದರವಾದ ಪಾಶದಂತೆ ಇರುವ ಕರ್ಣಗಳಿಂದ ಮನೋಹರವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನಿನ್ನ ಮುಖವಂ ಈಗ ನಾನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಭಾವಿಸುತ್ತೇನೆ.” ಎನುತ್ತ, ಸ್ತಂಭಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಂತೆ ದೈನ್ಯದೊಡಗೂಡಿ— “ಎಲೈ, ನೋಡಿದೆಯಾ. ಅತಿದೂರದೇಶದಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೂ ತನಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ಜನವು ಬಹುಕಾಲ ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನಿಸುವುದಱಿಂ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದಾಗಿ ಎದುರಿಗೆ ಬಂದು ನಿಂತಿರುವಂತೆ ಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನವಂ ಮಾಡುತ್ತಲಿದೆಯೇ ಹೊಱತು ಮತ್ತೊಂದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಪುರುಷನಿಗೆ ಪತ್ನೀವಿರಹವುಂಟಾದಲ್ಲಿ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ಜೀರ್ಣವಾದ ಅರಣ್ಯದಂತೆ ತೋಱುವುದು; ಆ ಬಳಿಕ ಹೃದಯವು ಹೊಟ್ಟಿನ ರಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಕಂಗೆಯ್ಯಲ್ಪಟ್ಟಂತೆಯೂ ಇರುವುದು.” ಎಂಬದಾಗಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರಲು;

ಅಷ್ಟಱೊಳಗೆ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನು— “ವಸಿಷ್ಠಮುನಿಯು ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯು ದಶರಥಮಹಾರಾಯನ ಪತ್ನಿಯರುಗಳು ಜನಕರಾಯನು ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯೂ ಸಹ– ಈ ವೃದ್ಧಜನರೆಲ್ಲರೂ ಬಾಲಕರಾದ ಚಂದ್ರಕೇತುಲವರುಗಳ ಯುದ್ಧವಂ ಕೇಳಿ ಭಯಯುಕ್ತರಾಗಿ, ಆಬಳಿಕ ಮನಸ್ಸುಮಾತ್ರವು ತ್ವರೆಪಡುತ್ತಲಿದ್ದರೂ ಆಶ್ರಮದ್ವಾರವಾಗಿರುವುದಱಿಂ ಜರೆಯಿಂ ವ್ಯಾಪ್ತಗಳಾದ ಅಂಗಗಳೊಡನೆ ಯುಕ್ತರಾಗಿ ಸಡಿಲುತ್ತಲಿರುವ ಜಟಾಬಂಧವುಳ್ಳವರಾಗಿ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಬರುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ.” ಎಂದು ಪೇಳಿದನು.

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಇಂತೆಂದನು:— “ಎಲೈ, ಇದೇನು ! ಭಗವತಿಯಾದ ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯು ವಸಿಷ್ಠರು ನಮ್ಮ ಮಾತೃಜನರು ಜನಕರಾಯನು ಸಹ ಈ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದಾರೆ! ಈ ದುರ್ದಶಾವಿಶೇಷದಲ್ಲಿ ನಾನು ಈ ಜನರಂ ಎಂತು ನೋಡಲೀ!” ಎಂದು ದೀನಭಾವದಿಂ ನೋಡಿ—“ಎಲೈ, ಪೂಜ್ಯನಾದ ಜನಕರಾಯನೂ ಕೂಡ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನಾದಕಾರಣ ಅಲ್ಪಭಾಗ್ಯನಾದ ನಾನು ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದ ಪ್ರಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಂತೆ ಆದೆನು. ರಘುವಂಶಸ್ಥರಿಗೂ ಜನಕವಂಶಸ್ಥರಿಗೂ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧವುಂಟಾದುದು ಬಹುಶ್ಲಾಘ್ಯವಾಯಿತೆಂದು ಸಂತೋಷಯುಕ್ತನಾಗಿರುವ ಜ್ಯೇಷ್ಠರಾದ ವಸಿಷ್ಠಾದಿಗಳೊಡನೆ ಮಕ್ಕಳ ವಿವಾಹೋತ್ಸವವಂ ನೋಡಿ ಸಂತೋಷಯುಕ್ತ

ನಾಗಿರುವ ಅಂಥ ಜನಕರಾಯನಂ ಅಂಥ ತಂದೆಗಳ ಸಮಾಗಮಮಂ ಸಹ ನೋಡಿ, ಈಗ ಪೂರ್ಣಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗಿರುವ ಸೀತೆಗೆ ಇಂಥ ಮಹಾವಿಪತ್ತು ಉಂಟಾಗಿರುವುದಱಿಂ ದ್ರೋಹಿಯಾಗಿ ನಮ್ಮ ತಂದೆಗೆ ಮಿತ್ರನಾದ ಪುತ್ರೀಶೋಕದಿಂ ಸಂತಪ್ತನಾದ ಇಂಥ ಜನಕರಾಯನಂ ನೋಡುವನಾದರೂ ಈಗ ಏಕೆ ನಾನು ಸಹಸ್ರಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಸೀಳಿ ಪೋಗುವನಾಗಲಿಲ್ಲ ! ಅಥವಾ ಮಹಾ ಕಠಿನಚಿತ್ತನಾದ ರಾಮನಿಗೆ ಯಾವುದು ಅಸಾಧ್ಯವು?'' ಎಂದು ಶ್ರೀರಾಮನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಲಿರಲು;

ಪುನಃ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನು ಇಂತೆಂದನು:— ಎಲೈ ಇದು ಮಹಾ ಕಷ್ಟವು! ಪೂರ್ವದಂತೆ ಏಕಪ್ರಕಾರವಾಗಿರುವ ಕಟಾಕ್ಷವೀಕ್ಷಣ ಮೊದಲಾದ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಿಂದ ಮಾತ್ರವೇ ಉಳಿದಿರುವ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ ಇಂಥ ವ್ಯಸನಯುಕ್ತನಾಗಿರುವ ರಘುಪತಿಯಂ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ನೋಡಿ ಮೊದಲು ಈತನು ರಾಮನೆಂದು ತಿಳಿದು ಇರುವ ಜನಕರಾಯನಿಂದ ಈತನು ನಿಮ್ಮ ಪುತ್ರನಾದ ರಾಮನೆಂದು ತಿಳಿಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟವರಾಗಿ ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿ ಮೊದಲಾದ ಮಾತೃಜನರು ಬಹುಕಾಲದಿಂ ಪುತ್ರವಿರಹಯುಕ್ತರಾಗಿ ಈಗ ಇಂಥ ವ್ಯಸನಯುಕ್ತನಾಗಿ ಕೃಶನಾಗಿರುವ ರಾಮನಂ ನೋಡಿದುದಱಿಂದ ಮೂರ್ಛೆಯನೆಯ್ದುತ್ತಾರೆ.'' ಎಂದು ಪೇಳಲು;

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಗುರುಜನರಂ ಕುಱಿತು— "ಹಾ ! ಪೂಜ್ಯನೆ! ಹಾ ತಾಯಿಗಳಿರಾ ! ಕೇಳಿ: ಜನಕಕುಲಸ್ಥರಾದ ಅರಸುಗಳಿಗೂ ರಘುಕುಲಸ್ಥರಾದ ಅರಸುಗಳಿಗೂ ಸಹ ಯಾವ ಸೀತೆಯು ಕುಲಕ್ಕೆ ಸರ್ವಮಂಗಳಸ್ವರೂಪಳಾಗಿ ಇದ್ದಳೋ ಅಂಥ ಸೀತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ನಿರ್ದಯನಾದಕಾರಣ ಪರಮಪಾತಕಿಯಾದ ನನ್ನಲ್ಲಿಯೂ ನಿಮಗೆ ದಯವುಂಟಾಗಿರುವುದು ವ್ಯರ್ಥವೇ ಸರಿ.'' ಎನುತ್ತ, "ಆಗಲಿ, ಈ ಪೂಜ್ಯರಂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳೋಣ'' ಎಂದು ಶ್ರೀರಾಮನು ಆ ವೃಕ್ಷಮೂಲಪ್ರದೇಶದಿಂ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎದ್ದವನಾಗಲು;

ಕುಶಲವರು ಶ್ರೀರಾಮನಂ ಕುಱಿತು— "ಪೂಜ್ಯನು ಇತ್ತ ಇತ್ತ ಚಿತ್ತೈಸಬೇಕು'' ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಲು;

ದೈನ್ಯದಿಂ ವ್ಯಾಕುಲರಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ತಿರುಗಿದವರಾಗಿ ನಡೆದರು.

ಷಷ್ಠಾಂಕ ತಾತ್ಪರ್ಯಂ ಸಮಾಪ್ತಂ.

॥ ಸಪ್ತಮಾಂಕಂ ॥

ಆಬಳಿಕ ಏಳನೆಯ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಸಾಮಾಜಿಕರು ಸಪ್ತಾಂಗಗಳೊಡಗೂಡಿರುವ ಸಭಾಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಂಗೈದು ನಾಟಕಾಭಿನಯಮಂ ನೋಡಲೋಸುಗ ಕುತೂಹಲದಿಂ ಉದ್ಯುಕ್ತರಾಗಲು;

ಸೂತ್ರಧಾರನು ನಟನು ಸಹ ಇವರು ಮೊದಲಾದ ಭರತಕುಲಸ್ಥರು ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಂಗೈದು ಸಭಾಪ್ರಾರ್ಥನೆಯುಂ ಪುಷ್ಪಾಂಜಲಿಯುಂ ಮೊದಲಾದ ಪೂರ್ವರಂಗವಂ ನೆರವೇಱಿಸಿ ಗಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತಂತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರಂಗಳಲ್ಲಿ ಉದ್ಯುಕ್ತರಾಗಿ ನೇಪಥ್ಯಾಭಿಮುಖರಾಗಿ ನಿಂತಿರುವರಾಗಲು;

ಆಬಳಿಕ ಲಕ್ಷ್ಮಣಸ್ವಾಮಿಯುಂ ನೇಪಥ್ಯದಿಂ ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಂಗೈದು ಇಂತೆಂದನು:— "ಎಲೈ, ಪೂಜ್ಯನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯುಂ ಏನು ಕಾರಣ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಪುರಜನರು ದೇಶಗಳಲ್ಲಿರುವ ಜನರುಗಳು ಸಹ— ಇವರೊಡಗೂಡಿರುವ ಸಮಸ್ತಪ್ರಜೆಗಳಂ ನಮ್ಮಂ ಸಹ ಕರೆಯಿಸಿದವನಾಗಿ, ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವವಿಶೇಷದಿಂ ದೇವತೆಗಳು ಅಸುರರು ಪಶುಗಳು ಚರಾಚರಂಗಳಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳುಸಹ—ಇವರ ಸಮೂಹವೆಲ್ಲವೂ ತನ್ನ ಸನ್ನಿಧಿಯನೈದುವಂತೆ ಮಾಡಿದನೋ, ಆ ರಹಸ್ಯವು ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಇದಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮಣ್ಣನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯುಂ ನನ್ನಂ ಕುಱಿತು—"ಎಲೈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆ, ಪೂಜ್ಯನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯುಂ ಅಪ್ಸರಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳಿಂ ಅಭಿನಯಿಸಲ್ಪಡುವ ತನ್ನಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ನಾಟಕಪ್ರಬಂಧವಂ ನೋಡುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ನಮ್ಮಂ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಬರುವಂತೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿ ಇದ್ದಾನೆಯಾದಕಾರಣ ನೀನೇ ಈ ಗಂಗಾತೀರದಲ್ಲಿರುವ ರಂಗಸ್ಥಾನವನೈದಿ ಸಕಲಸಾಮಾಜಿಕರಿಗೂ ರಮಣೀಯಗಳಾದ ಸ್ಥಾನಗಳಂ ನಿರ್ಮಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವನಾಗು" ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ನಾನು ಪೂಜ್ಯನಾದ ಆ ಸ್ವಾಮಿಯ ಆಜ್ಞೆಯಿಂ ದೇವತೆಗಳ ಸಮೂಹಕ್ಕೆ ಸಹ ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಸ್ಥಾನವಿಶೇಷಗಳಂ ಕಲ್ಪಿಸಿದವನಾದೆನು. ಈ ನಮ್ಮ ಅಣ್ಣನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯಾದರೋ ರಾಜ್ಯಾಧಿಪತಿಯಾಗಿ ಇದ್ದರೂ ಕಷ್ಟವಾದ ಮುನಿವ್ರತವಂ ಧರಿಸಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮಹಾಮುನಿಯಲ್ಲಿರುವ ಗುರುಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಈ ಗಂಗಾತೀರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ." ಎಂದು ಪೇಳಲು;

ಆಗ ಶ್ರೀರಾಮನು ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಂ ಕುರಿತು— "ಎಲೈ ಆಯುಷ್ಮಂತನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೇ, ರಂಗಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರಾದವರೆಲ್ಲರು ಬಂದು ಇದ್ದಾರೆಯೋ ಏನು ?" ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಿದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣಸ್ವಾಮಿಯುಂ ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕುಱಿತು— "ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೆ, ಸಮಸ್ತ ಸಾಮಾಜಿಕರು ಬಂದು ಕುತೂಹಲಯುಕ್ತರಾಗಿ ಇದ್ದಾರೆ." ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣ

ನಂ ಕುಱಿತು— "ಎಲೈ ತಮ್ಮನೆ, ಕುಶಲವರೆಂಬ ಈ ಕುಮಾರರಲ್ಲಿ ನೀನು ಪುತ್ರನಾದ ಚಂದ್ರಕೇತುವಿನಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಪ್ರೀತಿಯನಿಡುವನಾಗು." ಎಂದು ಪೇಳಿದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಶ್ರೀರಾಮನನಂ ಕುಱಿತು— "ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೆ, ಮಹಾಪ್ರಭುವಾದ ನಿನಗೆ ಈ ಕುಮಾರರಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹವುಂಟಾಗಿರುವುದೆ ನಮಗೆ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ನಾವು ಆದೇರೀತಿಯಿಂ ಈ ಬಾಲಕರಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯಂ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ. ಪೂಜ್ಯನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ಇಲ್ಲಿ ಹಾಸಿರುವ ರಾಜಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತವನಾಗಬೇಕು." ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಿದುದಱಿಂ ಸ್ವಾಮಿಯು ರಾಜಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತವನಾಗಲು; ಸಮಸ್ತ ಸಾಮಾಜಿಕರು ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನಂಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಂಥವರಾದರು.

ಆಗ ಶ್ರೀರಾಮನು ಭರತಾಚಾರ್ಯನಾದ ಸೂತ್ರಧಾರನಂ ಕುಱಿತು— "ನಾಟಕಾಭಿನಯಮಂ ಮಾಡಲೋಸುಗ ಪ್ರಸ್ತಾಪಮಂಗೈವನಾಗು." ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು.

ಅಬಳಿಕ ಸೂತ್ರಧಾರನು ರಂಗಸ್ಥಾನಮಂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಇಂತೆಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಿದನು:— "ಪೂಜ್ಯನಾಗಿ ಸತ್ಯಾರ್ಥವಾದಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯು ಸ್ಥಾವರಜಂಗಮರೂಪವಾದ ಜಗತ್ತಂ ಕುಱಿತು ಇಂತೆಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ:- ನಾನು ತಪೋದೃಷ್ಟಿಯಿಂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಭಾವಿಸಿ ಲೋಕಪಾವನವಾಗಿ ವಚನಾಮೃತವಾಗಿ ಕರುಣಾದ್ಭುತರಸಗಳೊಡನೆ ಯುಕ್ತವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಯಾವ ಈ ಯೊಂದು ನಾಟಕಗ್ರಂಥಮಂ ರಚಿಸಿ ಇದ್ದೇನೆಯೋ, ಅದಱಲ್ಲಿ ನೀವೆಲ್ಲರು ಸುಸತ್ಕಾವ್ಯವೆಂಬ ಗೌರವದಿಂ ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತರಾಗಿ ಈ ನಾಟಕಾಭಿನಯಮಂ ನೋಡಬೇಕು"ಎಂಬದಾಗಿ, ಸೂತ್ರಧಾರನು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಆಜ್ಞಾವಚನಮಂ ಬಿನ್ನವಿಸಲು;

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಸಾಮಾಜಿಕರಂ ಕುಱಿತು— "ಎಲೈ ವಿದ್ವಾಂಸರೆ, ಕೇಳಿ. ಈ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯ ಆಜ್ಞಾವಚನಕ್ಕೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನೆಂದರೆ: ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಧರ್ಮಸ್ವರೂಪಮಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕಂಡಿರುವರಾದಕಾರಣ ಆ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ವಚನಂಗಳು ಸತ್ಯವಾದ ಅರ್ಥಮಂ ವಹಿಸಿರುವುವಾದುದಱಿಂದ ಎಲ್ಲಾದರು ಅಸತ್ಯಗಳಾಗುವುವೆಂದು ಶಂಕಿಸತಕ್ಕವಲ್ಲವೆಂಬದಾಗಿ ತಾತ್ಪರ್ಯವು." ಎಂದು ಶ್ರೀರಾಮನು ವಾಲ್ಮೀಕಿವಚನಾಭಿಪ್ರಾಯಮಂ ನಿರೂಪಿಸಲು;

ಅಷ್ಟಱೊಳಗೆ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ— "ಹಾ ! ಪೂಜ್ಯರಿಗೆ ಪುತ್ರನಾದ ಕುಮಾರನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೇ! ಒಬ್ಬಳಾಗಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಪ್ರಸವವೇದನೆಯುಳ್ಳವಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನನ್ನಂ ವ್ಯಾಘ್ರಮೊದಲಾದ ದುಷ್ಟಮೃಗಗಳು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಲಿವೆಯಾದಕಾರಣ, ಕಟಕಟಾ! ಅಲ್ಪಭಾಗ್ಯಳಾದ ಈ ನಾನು ಗಂಗೆಯಲ್ಲಿ ದೇಹಮಂ ಬಿಡುತ್ತೇನೆ." ಎಂದು ಪೇಳಲು;

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು— "ಎಲೈ, ಕಟಕಟ ! ಇದೇನೊ ಮತ್ತೊಂದು ಕಷ್ಟವು ಘಟಿಸಿತು?" ಎಂದು ಚಿಂತಾಯುಕ್ತನಾಗಲು;

ಸೂತ್ರಧಾರನು ಇಂತೆಂದನು:— "ಎಲೈ ಸಾಮಾಜಿಕರೆ, ಭೂಪುತ್ರಿಯಾದ

ಸೀತಾದೇವಿಯು ಅರಸಾದ ರಘುಪತಿಯಿಂ ಮಹತ್ತಾದ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ತ್ಯಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟವಳಾಗಿ ಪ್ರಸವವೇದನಾಯುಕ್ತವಾದ ತನ್ನ ದೇಹವಂ ಗಂಗಾದೇವಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಡುತ್ತಲಿದ್ದಾಳೆ." ಎಂದು ನಾಟಕಕಥಾಪ್ರಸ್ತಾಪವಂ ಮಾಡಿ ಪೊರಮಡುವನಾಗಲು;

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ದುಃಖವೇಗದೊಡಗೂಡಿ—"ಎಲೌ ಪ್ರಿಯಳೆ, ಎಲೌ ಪ್ರಿಯಳೆ! ಗಂಗೆಯಲ್ಲಿ ದೇಹವಂ ಬಿಡಬೇಡ, ಬಿಡಬೇಡ. ಕ್ಷಣಮಾತ್ರ ವಿಳಂಬವಂ ಮಾಡು." ಎಂದು ಸೀತೆಯಂ ಕುಱಿತು ಪೇಳಲು; ಆಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ನೋಡಿ—"ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೆ, ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೆ, ಇದು ನಾಟಕವು." ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು—"ಹಾ! ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಿಯಸಖಿಯಾಗಿ ಇದ್ದ ಸೀತೆಯೋ! ರಾಮನಿಂದ ಇಂಥ ದುರ್ದಶೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತಲ್ಲವೆ!" ಎಂದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕುಱಿತು—"ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೆ, ನೀನು ಚಿತ್ತವಂ ಸಂತೈಸಿದವನಾಗಿ ಈ ನಾಟಕಾಭಿನಯವಂ ನೋಡಬೇಕು." ಎಂದು ಬನ್ನವಿಸಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು—"ಎಲೈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆ, ವಜ್ರದಂತೆ ಅತಿಕಠಿನವಾದ ಈ ನಾನು ಈ ನಾಟಕಾಭಿನಯವಂ ನೋಡಲೋಸುಗ ಸನ್ನದ್ಧನಾಗಿ ಇದ್ದೇನೆ." ಎಂದು ಪೇಳಿದನು.

ಆಬಳಿಕ ಬಂದೊಂದು ಶಿಶುವಂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ತೊಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಲಗಿಸಿಕೊಂಡು ಲಾಲಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಗಂಗಾಭೂದೇವಿಗಳಿಂ ಉಭಯಪಾರ್ಶ್ವದಲ್ಲಿಯೂ ಅವಲಂಬಿಸಲ್ಪಟ್ಟವಳಾಗಿ ಮೂರ್ಛಾಯುಕ್ತಳಾದ ಸೀತೆಯು ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದವಳಾಗಲು;

ಶ್ರೀರಾಮನು ನೋಡಿ—"ಎಲೈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆ, ಎಲೈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆ, ಎತ್ತಲಿಂದಲೊ ತಿಳಿಯದಂತೆ ವ್ಯಾಪಿಸುವ ಅಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುವನಂತೆ ಆಗುತ್ತಲಿದ್ದೇನೆಯಾದುದಱಿಂ ನೀನು ನನ್ನನವಲಂಬಿಸುವನಾಗು." ಎಂದು ಪೇಳಿದನು.

ಆಗ ಗಂಗಾಭೂದೇವಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ಮೂರ್ಛಿತಳಾತ ಸೀತೆಯಂ ಕುಱಿತು—"ಎಲೌ ಮಗಳೆ, ಚಿತ್ತವಂ ಸಂತೈಸುವಳಾಗು. ಭಾಗ್ಯವಿಶೇಷದಿಂ ನೀನು ಜಲಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ರಘುಕುಲೋದ್ಧಾರಕರಾದ ಪುತ್ರರಂ ಪೆತ್ತವಳಾದೆಯಾದಕಾರಣ ನೀನು ವೃದ್ಧಿಯನ್ನೈದುತ್ತೀಯೆ." ಎಂದು ಪೇಳಿದ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ, ಸೀತೆಯು ಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟವಳಾಗಿ—"ಎಲೌ ಪುಣ್ಯವಶದಿಂ ನಾನು ಪುತ್ರರಂ ಪೆತ್ತೆ. ಹಾ! ಕಾಂತನೆ!" ಎಂದು ಮೂರ್ಛಿತಳಾದಳು.

ಆಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸ್ವಾಮಿಯ ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದವನಾಗಿ—"ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೆ, ಪುಣ್ಯಾತಿಶಯದಿಂ ರಘುವಂಶದಲ್ಲಿ ಶುಭಕರವಾದ ಸಂತಾನವು ಜನಿಸಿತಾದಕಾರಣ ನಾವು ವೃದ್ಧಿಯನ್ನೈದುತ್ತೇವೆ." ಎನುತ ಸ್ವಾಮಿಯಂ ನೋಡಿ—"ಎಲೈ, ಪೂಜ್ಯನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ನೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಶೋಕಗಳಿಂ ವ್ಯಾಕುಲವಾಗಿ ಉಕ್ಕಿ ಹೊಱಡುವ ಬಾಷ್ಪಜಲವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಮೂರ್ಛಿತನೇ ಆದನಲ್ಲ! ಕಟಕಟ! ಏನು ಮಾಡತಕ್ಕದು?" ಎನುತ ಬೀಸಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಬೀಸುತ್ತಲಿರಲು;

ಗಂಗಾಭೂದೇವಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ಸೀತೆಯಂ ಕುಱಿತು:— "ಎಲಾ ಮಗಳೆ, ಚಿತ್ತವಂ ಸಂತೈಸು, ಸಂತೈಸು." ಎಂದು ಉಪಚಾರವಂ ಮಾಡುತ್ತಲಿರಲು; ಸೀತಾದೇವಿಯು ಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟವಳಾಗಿ—"ಎಲೌ, ನೀವು ಯಾರು? ನನ್ನಂ ಬಿಡಿ." ಎಂದಳು. ಆಗ ಭೂದೇವಿಯು ಸೀತೆಯಂ ಕುಱಿತು— "ಎಲಾ ಮಗಳೆ, ಈಕೆ ಈರಘುಕುಲದೇವತೆಯಾದ ಗಂಗಾದೇವಿಯು" ಎಂದು ತಿಳಿಸಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು— "ಎಲಾ ಭಗವತಿಯೇ. ನಿನಗೆ ನಮಿಸುವೆನು." ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಗಂಗಾದೇವಿಯು—"ಎಲಾ ಪುತ್ರಿಯೆ, ನಿನ್ನ ಸುಚರಿತ್ರೆಗೆ ಉಚಿತವಾದ ಕಲ್ಯಾಣಸಮೃದ್ಧಿಯಂ ಪಡೆಯುವಳಾಗು" ಎಂದು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದಳು.

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು— "ನಾವು ಅನುಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟೆವು." ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದನು.

ಗಂಗಾದೇವಿಯು—"ಎಲಾ ಪುತ್ರಿಯೆ, ಈಕೆಯು ನಿಮ್ಮ ತಾಯಹದ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಭೂದೇವಿಯು" ಎಂದು ತಿಳುಹಿಸಲು; ಸೀತಾದೇವಿಯು ಭೂದೇವಿಯಂ ಕುಱಿತು—"ಎಲಾ ತಾಯೆ, ನಾನು ಇಂಥ ದುರ್ದಶೆಯನೈದಿದವಳಾಗಿ ನಿನ್ನ ದೃಷ್ಟಿವಿಷಯಳಾದೆನು; ಕಟಕಟಾ!" ಎಂದಳು. ಭೂದೇವಿಯು— "ಎಲಾ ಪುತ್ರಿಯೆ, ಬಾ ಬಾ" ಎನುತ, ಇಬ್ಬರು ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಆಲಿಂಗನವಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮೂರ್ಛಿತರಾದರು.

ಅದಂ ನೋಡಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸಂತೋಷಯುಕ್ತನಾಗಿ— "ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಸೀತೆಯು ಆ ಪ್ರಸವವೇದನಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗಂಗಾಭೂದೇವಿಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿದಳಲ್ಲವೆ" ಎಂದು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟನು. ಶ್ರೀರಾಮನು— "ಎಲೈ, ಭಾಗ್ಯವಿಶೇಷದಿಂ ಇದೇನೊ ಬಂದು ಕಾರಣಾಂತರವಿದೆ" ಎಂಬು ಭಾವಿಸಿದನು.

ಗಂಗಾದೇವಿಯು ಪುತ್ರೀಸ್ನೇಹದಿಂ ಮೂರ್ಛಿತಳಾದ ಭೂದೇವಿಯಂ ನೋಡಿ ಇಂತೆಂದಳು:—"ಎಲೈ, ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೇ ತನ್ನಲ್ಲಿ ವಹಿಸಿಕೊಂಡು ಸಮಸ್ತವಂ ಸಹಿಸುವ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಭೂದೇವಿಯೂ ಕೂಡ ಈಗ ವ್ಯಥೆಪಡುವಳಾದಕಾರಣ ಪುತ್ರೀಸ್ನೇಹವೆಂಬುದು ಬಹುಪ್ರಬಲವಾದುದು. ಅಥವಾ ಎಂಥವರಾದರೆ ಏನು? ಚೈತನ್ಯಯುಕ್ತವಾಗಿರುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಸರ್ವಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ದೇಹದಲ್ಲಿರುವ ಮೂಢವಾದ ಮನೋಗ್ರಂಥಿಯು ಸುಖದುಃಖರೂಪವಾದ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಮೂಲಕಾರಣವಾಗಿ ಸಮಸ್ತರಂ ಉಪದ್ರಪಡಿಸುತ್ತಲಿದೆ." ಎಂದು ಪೇಳುತ್ತ, ಗಂಗಾದೇವಿಯು ಭೂದೇವಿಯಂ ಕುಱಿತು— "ಎಲಾ ಸಖಿಯಾದ ಭೂದೇವಿಯೆ, ಎಲಾ ಮಗಳಾದ ಸೀತೆಯೆ, ಸಮಾಧಾನಪಡುವಳಾಗು, ಸಮಾಧಾನಪಡುವಳಾಗು" ಎಂದು ಉಪಚರಿಸಲು; ಭೂದೇವಿಯು ಗಂಗಾದೇವಿಯಂ ಕುಱಿತು— "ಎಲಾ ದೇವಿಯೆ. ನಾನು ಇಂಥ ಸೀತೆಯಂ ಪೆತ್ತವಳಾಗಿ ಎಂತು ಮನಸ್ಸಂ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಲಿ! ಎಲಾ ತಾಯೆ, ಈ ಮಗಳಾದ ಸೀತೆಯು

ರಾವಣಗೃಹದಲ್ಲಿ ದುಷ್ಟರಾದ ರಾಕ್ಷಸಸ್ತ್ರೀಯರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಹುಕಾಲ ವಾಸವಂ ಮಾಡಿದುದಂ ನಾನು ಸಹಿಸಿದೆನು. ಈಗ ಈ ಸೀತೆಯಂ ಪತಿಯು ತ್ಯಾಗಂಗೈದನೆಂಬ ಈಯೆರಡನೆಯ ದುಃಖವಾದರೊ ನನ್ನಿಂದ ಸಹಿಸಲು ಶಕ್ಯವಲ್ಲವು.'' ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಗಂಗಾದೇವಿಯು ಭೂದೇವಿಯಂ ಕುರಿತು— ''ಎಲೌ ಪುಣ್ಯವತಿಯೆ, ಕಷ್ಟದಶೆಯಂ ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿ ಬರುವ ದೈವದ ಮಾರ್ಗಗಳಂ ಮುಚ್ಚುವುದಕ್ಕೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾವವನು ಸಮರ್ಥನಾದಾನು.?'' ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು. ಭೂದೇವಿಯು ಗಂಗೆಯಂ ಕುರಿತು— ''ಎಲೌ ಭಾಗೀರಥಿಯೇ, ನಿಮ್ಮ ರಾಮಚಂದ್ರನಿಗೆ ಇದೆಲ್ಲವೂ ಯುಕ್ತವಾಗಿ ತೋರುಯಿದೆ. ಬಾಲ್ಯವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಾಲಕನಾದ ತಾನು ಅಗ್ನಿಸಾಕ್ಷಿಕವಾಗಿ ಸೀತೆಯಂ ಗ್ರಹಿಸಿದನು. ಅದೂ ಪ್ರಮಾಣವಲ್ಲ, ವಸಿಷ್ಠಮುನಿಯು ಪ್ರಮಾಣವಲ್ಲ, ವಂಶವು ಪ್ರಮಾಣವಲ್ಲ.'' ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಸೀತೆಯು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕುರಿತು—'' ಹಾ! ಪೂಜ್ಯರಿಗೆ ಪುತ್ರನಾದ ಕಾಂತನೆ! ಈಗ ನಾನು ನಿನ್ನಂಸ್ಮರಿಸುತ್ತೇನೆ.'' ಎಂದಳು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಭೂದೇವಿಯು— ''ಎಲೌ ಮಗಳೆ, ಕಟಕಟಾ! ನಿನಗೆ ಕಾಂತನು ಯಾರು?'' ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಸೀತೆಯು ಲಜ್ಜಾಯುಕ್ತಳಾಗಿ ಕಣ್ಣೀರೊಡನೆ ಕೂಡಿ— ''ಎಲೌ ತಾಯಿಯಾದ ಭೂದೇವಿಯು ಹೇಗೆ ಪೇಳಿದಳು.'' ಎಂದಳು.

ಶ್ರೀರಾಮನು ಆ ಭೂಮಿಯುವಚನವಂ ಕೇಳಿ— 'ಎಲೌ ತಾಯಿಯಾದ ಭೂದೇವಿಯೇ ಕಾಂತನೆಂಬ ನಾನು ಇಂಥವನಾಗಿ ಇದ್ದೇನೆ' ಎಂದು ವ್ಯಸನಪಡುವನಾಗಲು.

ಗಂಗಾದೇವಿಯು ಭೂಮಿಯಂ ಕುರಿತು— ''ಎಲೌ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಭೂದೇವಿಯೆ, ನೀನು ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಶರೀರವಾಗುತ್ತಲಿದ್ದೀಯೆ. ಅದೇನುಕಾರಣ ನೀನು ತಿಳಿಯದವಳಂತೆ ಅಳಿಯನಾದ ರಾಮಭದ್ರನಲ್ಲಿ ಕೋಪಯುಕ್ತಳಾಗುತ್ತಲಿದ್ದೀಯೆ. ಸೀತೆಯು ದುಷ್ಟನಾದ ರಾವಣನ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಬಹುಕಾಲ ವಾಸಮಾಡಿದವಳೆಂದು ದುಸ್ತರವಾದ ಅಪಕೀರ್ತಿಯು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿತು. ಅಗ್ನಿಶುದ್ಧಿಯು ಆಗಲಿಲ್ಲವೆ?— ಎಂದರೆ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಜನರು ಬಹುದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಲಂಕಾದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರುವ ಅಗ್ನಿಶುದ್ಧಿ ಎಂತು ಯಥಾರ್ಥವೆಂದು ತಿಳಿದಾರು. ಮತ್ತು ಯಾವ ತೆರದಿಂದಲಾದರೂ ಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಜೆಗಳ ಮನೋರಂಜನವಂ ಮಾಡುವುದು ಯಾವುದುಂಟೋ ಅದು ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಂಶಸ್ಥರಾದ ಅರಸುಗಳಿಗೆ ಕುಲಧರ್ಮವಾಗಿರುವುದು. ಅದು ಕಾರಣ ಇಂಥ ವಿಷಮಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಕುಮಾರನಾದ ರಾಮಭದ್ರನು ಏನು ಮಾಡಿಯಾನು ?'' ಎಂದು ಪೇಳಲು;

ಆ ಗಂಗಾವಚನವಂ ಕೇಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು— ''ಎಲೈ, ದೇವತೆಗಳು ತತ್ವಾರ್ಥವಂ ತಿಳಿಯುವುದರಲ್ಲಿ ತಡೆಯಿಲ್ಲದಿರುವ ಮನಃಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳವರಲ್ಲವೆ?'' ಎಂದನು.

ಗಂಗಾದೇವಿಯು ಭೂಮಿಯಂ ಕುರಿತು— ''ಎಲೌ ತಾಯಿ, ಅದಾಗ್ಯೂ

ನೀನು ಕ್ಷಮಿಸುವಳಾಗು, ನಿನಗೆ ಕೈಮುಗಿವೆನು.'' ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು.

ಅದಂ ನೋಡಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಗಂಗೆಯಂ ಕುಱಿತು— "ಎಲೌ ತಾಯೆ, ನೀನು ನನಗೆ ಭಗೀರಥಕುಲದಲ್ಲಿ ಅನುಗ್ರಹವಂ ಪ್ರಕಾಶವಂ ಮಾಡಿದೆ'' ಎಂದು ಪೇಳಲು;

ಭೂದೇವಿಯು ಗಂಗೆಯಂ ಕುಱಿತು- "ಎಲೌ ತಾಯೆ, ನಾನು ನಿರಂತರದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಸನ್ನಳಾಗಿಯೇ ಇದ್ದೇನೆ. ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ- ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿರುವ ಸ್ನೇಹವೇಗವು ಅನುಭವಮುಖದಲ್ಲಿ ಅತಿದುಸ್ಸಹವಾದುದು. ರಾಮಭದ್ರನಿಗೆ ಸೀತೆಯಲ್ಲಿರುವ ಸ್ನೇಹವಂ ನಾನು ಅಱಿಯೆನೆಂಬುದಿಲ್ಲ. ರಾಮಭದ್ರನು ಸಂತಾಪವನ್ನೈದುತ್ತಲಿರುವ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲೆ ದೈವಗತಿಯಿಂ ಸೀತೆಯಂ ತ್ಯಾಗಂಗೈದು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಅತಿದುಃಖಿತನಾಗಿದ್ದರೂ ಲೋಕೋತ್ತರವಾದ ಧೈರ್ಯದಿಂದಲೂ ಪ್ರಜೆಗಳ ಪುಣ್ಯವಿಶೇಷಗಳಿಂದಲೂ ಜೀವಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ.'' ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು.

ಶ್ರೀರಾಮನು ಆ ಭೂದೇವಿಯ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ,— "ಗುರುಜನರು ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ದಯಾಯುಕ್ತರಾಗಿರುವರಲ್ಲವೆ?'' ಎಂದನು.

ಸೀತೆಯು ದುಃಖಿಸುತ್ತ ಅಂಜಲಿಬದ್ಧವಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡು— "ಎಲೌ ತಾಯಾದ ಭೂದೇವಿಯೇ, ನನ್ನಂ ನಿನ್ನ ಅಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಲಯವನ್ನೈದಿಸುವಳಾಗು'' ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತ ಇರುವಳಾಗಲು;

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು— "ಭೂದೇವಿಯು ಏನು ಉತ್ತರವಂ ಕೊಡುವಳೋ?'' ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿದನು.

ಆಗ ಗಂಗಾದೇವಿಯು ಸೀತಾವಚನವಂ ಕೇಳಿ-"ಎಲೌ ಮಗಳೆ, ದೋಷವಿಲ್ಲ, ದೋಷವಿಲ್ಲ. ನೀನು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಲಯವನ್ನೈದುವಳಾಗದೆ ಅನೇಕ ಸಂವತ್ಸರಗಳು ಪ್ರಕಾಶಮಾನಳಾಗಿರು'' ಎಂದು ಆಶೀರ್ವಾದವಂ ಮಾಡಿದಳು. ಭೂದೇವಿಯು— "ಎಲೌ ಮಗಳೆ, ನೀನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ದೇಹವಂ ಲಯವನ್ನೈದಿಸುವುದಱಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನಿಡಬೇಡ; ಈ ಪುತ್ರರಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಿಯನಿಡುವಳಾಗು.'' ಎನಲು; ಸೀತೆಯು "ಎಲೌ ತಾಯೆ, ಅನಾಥರಾದ ಈ ಮಕ್ಕಳಿಂ ಫಲವೇನು?'' ಎಂದಳು.

ಆ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು— "ಎಲೈ ಹೃದಯವೇ, ನೀನು ಸೀತಾಮುಖದಿಂ ಇಂಥ ವಚನವಂ ಕೇಳಿದರೂ ದೃಢವಾಗಿ ಇದ್ದೀಯೆಯಾದಕಾರಣ ನೀನು ವಜ್ರಮಣಿಯಾಗಿಯೇ ಇರುವೆ'' ಎಂದು ಸಂತಾಪಪಟ್ಟನು.

ಗಂಗಾದೇವಿಯು ಸೀತಾವಚನವಂ ಕೇಳಿ— "ಎಲೌ ಮಗಳೆ, ಈ ನಿನ್ನ ಪುತ್ರರು ಪಾಲಕರೊಡನೆ ಯುಕ್ತರಾದಾಗ್ಯೂ ನೀನು ಎಂತು ಅನಾಥರೆಂದು ಪೇಳುವೆ?'' ಎನಲು; ಸೀತೆಯು— "ಎಲೌ ಪೂಜ್ಯಳೆ, ಭಾಗ್ಯಹೀನಳಾದ ನನಗೆ ಸನಾಥತ್ವವೆಂಬುದು ಎಂಥದು?'' ಎಂದು ನುಡಿದಳು. ಆಗ ಗಂಗಾಭೂದೇವಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ಸೀತೆಯಂ ಕುಱಿತು— "ಎಲೌ ಪುತ್ರಿಯೆ, ಜಗನ್ಮಂಗಳಸ್ವರೂಪಳಾಗಿರುವ ನಿನ್ನಂ ನೀನು ಎಂತು

ಅವಮಾನವಂ ಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದೀಯೆ ? ನಿನ್ನ ಸಂಬಂಧದಿಂ ನಾವೂ ಕೂಡ ಅತ್ಯಂತಲೋ ಕಪಾವನರಾಗಿ ಇದ್ದೇವಲ್ಲ.'' ಎಂದು ಸಂತೈಸುವರಾಗಲು;

ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕುಱಿತು— '' ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೆ, ಗಂಗಾಭೂದೇವಿಯರ ವಚನವಂ ಕೇಳು.'' ಎಂದನು. ಶ್ರೀರಾಮನು— '' ಎಲೈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆ, ಇದೇ ರೀತಿ ವಚನಂಗಳಂ ಲೋಕವೂ ಕೇಳಲಿ! '' ಎನಲು;

ಅಷ್ಟಱಲ್ಲಿ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತಾದ ಕೋಲಾಹಲಧ್ವನಿಯು ಬಳೆಯಿತು.

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು— '' ಇದೇನೊ ಬಂದು ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯಕರವು.'' ಎಂದು ನೋಡಿದನು.

ಸೀತೆಯು— '' ಎಲಾ, ಇದೇನು ಅಂತರಿಕ್ಷವು ಕೋಲಾಹಲಧ್ವನಿಗಳಿಂ ವ್ಯಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದಾಗಿ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಲಿದೆ'' ಎಂದು ನೋಡಲು; ಗಂಗಾಭೂದೇವಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ನೋಡಿ— '' ಆಃ! ತಿಳಿಯಿತು. ಅದೇನೆಂದರೆ— ಯಾವ ಅಸ್ತ್ರಗಳಿಗೆ ಭೃಶಾಶ್ವಮುನಿಯು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಮುನಿಯು, ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಮುನಿಯು ರಾಮನು, ಎಂಬದಾಗಿ ಗುರುಸಂಪ್ರದಾಯವುಂಟಾಗಿರುವುದೋ ಆ ಅಸ್ತ್ರಗಳೆಲ್ಲವೂ ಜೃಂಭಕಾಸ್ತ್ರಗಳೊಡಗೂಡಿ ಆವಿರ್ಭವಿಸುತ್ತಲಿವೆ.'' ಎಂದರು.

ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತ್ರದೇವತೆಗಳು ಸೀತೆಯಂ ಕುಱಿತು— '' ಎಲಾ ಸೀತಾದೇವಿಯೆ, ನಾವು ನಿನಗೆ ನಮಿಸುವೆವು. ಮೊದಲು ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರವಂ ನೋಡುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾವ ನಿನ್ನ ಕುಮಾರರಿಗೆ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇರುವಾಗಲೆ ರಘುಪತಿಯು ನಮ್ಮಂ ಉಪದೇಶವಂ ಮಾಡಿದನೋ ಈಗ ಆ ನಿನ್ನ ಪುತ್ರರಾದ ಈ ಶಿಶುಗಳು ನಮಗೆ ಆಶ್ರಯುಸ್ಥಾನವಲ್ಲವೆ.'' ಎಂದರು.

ಆ ಅಸ್ತ್ರದೇವತೆಗಳ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು— '' ಎಲೈ, ಭಾಗ್ಯವಶದಿಂ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಅಸ್ತ್ರದೇವತೆಗಳು, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದರು.'' ಎಂದು ನೋಡಿ— '' ಎಲೈ ಕಾಂತನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯೆ, ಈಗಲೂ ನಿನ್ನ ಪ್ರಸಾದಗಳು ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಲಿವೆ.''ಎನಲು;

ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕುಱಿತು— '' ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೆ, ಆ ಚಿತ್ರದರ್ಶನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯಂ ಕುಱಿತು— ಎಲಾ ಪ್ರಿಯಳೆ, ಸರ್ವಪ್ರಕಾರದಿಂದಲೂ ಈ ಅಸ್ತ್ರಗಳು ನಿನ್ನ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿರುವ ಪುತ್ರರನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುವುವೆಂದು ನೀನು ಪೇಳಿದೆಯಲ್ಲವೆ?'' ಎಂದು ಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು.

ಆ ಬಳಿಕ ಗಂಗಾಭೂದೇವಿಗಳು ಅಸ್ತ್ರದೇವತೆಗಳಂ ಕುಱಿತು— '' ಎಲೈ ಉತ್ಕೃಷ್ಟರಾದ ಅಸ್ತ್ರದೇವತೆಗಳಿರಾ, ನಾವು ನಿಮಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆವು. ನಿಮ್ಮ ಪರಿಗ್ರಹದಿಂ ನಾವು ಧನ್ಯರಾದೆವು. ಕಾಲವಿಶೇಷದಲ್ಲಿ ನೀವು ಈ ಬಾಲಕರಿಂ ಧ್ಯಾನಂಗೆಯ್ಯಲ್ಪಟ್ಟವರಾಗಿ ಇವರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಬೇಕು. ನಿಮಗೆ ಶುಭವುಂಟಾಗಲಿ.'' ಎಂದು ಪೇಳಿದರು.

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು— "ಎಲೈ ಕರುಣಾರಸತರಂಗಗಳು ವ್ಯಾಕುಲಗಳಾಗಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಾನಂದರಸಗಳೊಡಗೂಡಿರುವುದಱಿಂ ಶಿಥಿಲಗಳಾಗಿ ನನಗೆ ಈಗ ಬಂದಾನೊಂದು ದಶೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಲಿವೆ." ಎನಲು;

ಗಂಗಾಭೂದೇವಿಗಳು ಸೀತೆಯಂ ಕುಱಿತು— "ಎಲೌ ಮಗಳೆ, ಸಂತೋಷಪಡುವಳಾಗು, ಸಂತೋಷಪಡುವಳಾಗು. ಈಗ ನಿನ್ನ ಪುತ್ರರು ಈ ಅಸ್ತ್ರದೇವತಾಪರಿಗ್ರಹದಿಂ ರಾಮಭದ್ರನಿಗೆ ಸಮಾನರಾದರು." ಎಂದು ಪೇಳಿದರು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು— "ಎಲೌ ಪೂಜ್ಯಳೆ, ಈಬಾಲಕರಿಗೆ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ವಿದ್ಯೆಯಂ ಅಭ್ಯಾಸವಂ ಮಾಡಿಸುವರಾರು ?" ಎಂದು ಪೇಳಲು;

ಶ್ರೀರಾಮನು ಸೀತಾವಚನವಂ ಕೇಳಿ— "ಎಲೈ ನಮ್ಮ ರಘುವಂಶಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನೇ ಆಚಾರ್ಯನಾಗಿ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಈಗ ಸೀತೆಯು ಕೂಡ ನನ್ನ ಪುತ್ರರಿಗೆ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವಂ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಆಚಾರ್ಯನನೊಬ್ಬನಂ ಪಡೆಯಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ. ಕಟಕಟಾ !" ಎಂದು ವ್ಯಸನಪಟ್ಟನು.

ಗಂಗಾದೇವಿಯು ಸೀತೆಯಂ ಕುಱಿತು— "ಎಲೌ ಮಗಳೆ, ಈ ಪುತ್ರರ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವಿಷಯವಾಗಿ ಈ ಚಿಂತೆಯು ನಿನಗೆ ಏಕೆ ? ಈ ಬಾಲಕರು ಸ್ತನ್ಯಪಾನವಂ ಬಿಡುವವರಾಗಲು, ನಾನು ಈ ಪುತ್ರರಂ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಪೂಜ್ಯನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತೇನೆ. ಆ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯೇ ನಿನ್ನ ಪುತ್ರರಿಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ ಉಚಿತವಾದ ಕರ್ಮವಂ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಜನಕವಂಶವು ರಘುವಂಶವು ಸಹ ಈ ಉಭಯವಂಶಂಗಳಿಗೂ ಯಾವ ರೀತಿ ವಸಿಷ್ಠಬೃಹಸ್ಪತಿಗಳೆಂಬ ಋಷಿಗಳು ಆಚಾರ್ಯರಾಗಿ ಇರುವರೋ ಅದೇ ರೀತಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯು ಕೂಡ ಈ ಉಭಯವಂಶಗಳಿಗೂ ಆಚಾರ್ಯನಾಗಿ ಇರುವನಲ್ಲವೆ" ಎಂದು ಪೇಳಲು;

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು— "ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಗಂಗೆಯು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಆಲೋಚಿಸಿದಳು." ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕುಱಿತು— "ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೆ, ನಾನು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ಹೇಳುವೆನು. ಆಯಾಯ ಉಪಾಯಗಳಿಂ ಈ ಕುಶಲವರೇ ಪುತ್ರರೆಂದು ಊಹಿಸುತ್ತೇನೆ. ಈ ಕುಮಾರರಲ್ಲದೆ ಜನ್ಮಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಅಸ್ತ್ರಸಂಪ್ರದಾಯವುಳ್ಳವರು; ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯನೈದಿರುವವರು. ಇದಲ್ಲದೆ ಪೂಜ್ಯನಾದ ನಿನ್ನ ಆಕೃತಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಆಕೃತಿಯುಳ್ಳವರು. ಮತ್ತು ಶೌರ್ಯಶಾಲಿಗಳು. ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸುಳ್ಳವರು. ಆದುದಱಿಂ ಇವರೇ ಪುತ್ರರೆಂದು ಉಹಿಸುತ್ತೇನೆ." ಎಂದು ಪೇಳಿದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು— "ಎಲೈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆ, ಈರೀತಿ ಭ್ರಮಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಹೃದಯವುಳ್ಳವನಾಗಿ ನಾನೂ ಅತಿಮೂಢನಾಗುತ್ತೇನೆ." ಎನಲು;

ಭೂದೇವಿಯು ಸೀತೆಯಂ ಕುಱಿತು— "ಎಲೌ ಮಗಳೆ, ನನ್ನೊಡನೆ ಬಾ. ಪಾತಾಳಲೋಕವಂ ಪರಿಶುದ್ಧವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವೆ." ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು.

ಆ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು— "ಎಲೌ ಪ್ರಿಯಳೆ, ಇಲ್ಲಿಂದ ಲೋಕಾಂತರವನ್ನೈದಿದೆಯಾ? ಕಟಕಟಾ!" ಎನಲು;

ಸೀತೆಯುಂ ಭೂದೇವಿಯುಂ ಕುಱಿತು— "ಎಲೌ ತಾಯೆ, ನಿನ್ನ ಅಂಗಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನಂ ಲಯವನ್ನೈದಿಸುವಳಾಗು. ನಾನು ಈ ಲೋಕಾಪವಮಾನವಂ ಸಹಿಸಲಾಱೆನು." ಎಂದು ನುಡಿದಳು.

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು— "ಈ ಸೀತಾವಚನಕ್ಕೆ ಭೂದೇವಿಯು ಏನು ಉತ್ತರವಂ ಕೊಡುವಳೋ?" ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿದನು.

ಭೂದೇವಿಯು— "ಎಲೌ ಮಗಳೆ, ನನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯಿಂ ಈ ಶಿಶುಗಳಾದ ನಿನ್ನ ಪುತ್ರರು ಸ್ತನ್ಯಪಾನವಂ ಬಿಡುವ ಪರ್ಯಂತವೂ ಕಾಲವಂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವಳಾಗು. ಆಬಳಿಕ ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಹೇಗೆ ರುಚಿಸುವುದೋ ಆರೀತಿ ನಾನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ." ಎಂದು ಸೀತೆಯಂ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿದಳು. ಗಂಗಾದೇವಿಯು— "ಭೂದೇವೀವಚನದ ರೀತಿ ಮಾಡತಕ್ಕದು." ಎಂದು ಸಮ್ಮತಿಸಿದಳು.

ಈರೀತಿ ಗಂಗಾಭೂದೇವಿಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಆಲೋಚಿಸಿ ಸೀತೆಯೊಡಗೂಡಿ ಪಾತಾಳಲೋಕವನ್ನೈದಿದವರಾಗಲು;

ಶ್ರೀರಾಮನು ಚಿಂತಿಸಿ— "ಇಷ್ಟು ತಿಳಿದು, ಎಲೌ ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಚರಿತ್ರೆಯುಳ್ಳ ಸೀತೆಯೆ, ನೀನು ಲೋಕಾಂತರದಲ್ಲಿ ವಾಸವಂ ಮಾಡುವಳಾದೆಯಾ! ಕಟಕಟಾ!" ಎನುತ ಮೂರ್ಛೆಯನ್ನೈದಲು; ಆಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು— "ಹಾ! ಪೂಜ್ಯನಾದ ಮಹಾನುಭಾವನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯೆ, ಸಲಹುವನಾಗು, ಸಲಹುವನಾಗು. ನಿನ್ನ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಈತನೇ ತಾತ್ಪರ್ಯವಿಷಯನಾದ ಅರ್ಥವಲ್ಲವೆ?" ಎಂದನು.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು ಇಂತೆಂದನು:— "ಎಲೈ, ಈ ಸ್ಥಾನದಿಂದ ವಾದ್ಯಂಗಳನ್ನೆಲ್ಲವಂ ಅತ್ತಲೆಸೆಯುವನಾಗಿ. ಎಲೊ ಎಲೊ, ಚರಾಚರಸ್ವರೂಪಂಗಳಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಮನುಷ್ಯರು ದೇವತೆಗಳು ಸಹ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯಿಂ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಪಾವನವಾದ ಒಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದ ಅರ್ಥವಂ ಈಗ ನೋಡುವರಾಗಲಿ!" ಎಂಬದಾಗಿ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಗ್ಗಡಿಸಲು;

ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ನೋಡಿ— "ಇದೇನು ಗಂಗಾಜಲವು ಉದಯಿಸಿದಂತೆ ವ್ಯಾಕುಲವಾಗುತ್ತಲಿದೆ! ಆಕಾಶವು ಮುನಿಗಳಿಂ ವ್ಯಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು; ಮತ್ತು ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಸೀತೆಯು ಗಂಗಾಭೂದೇವಿಗಳೊಡಗೂಡಿ ಜಲದಿಂ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಲಿದ್ದಾಳೆ! ಇದೇನು ಆಶ್ಚರ್ಯವು!" ಎಂದನು.

ಪುನಃ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ— "ಎಲೌ ಜಗತ್ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಅರುಂಧತಿಯೆ, ನೀನು ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಂ ಗಂಗಾಭೂದೇವಿಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯುವಳಾಗು. ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಪುಣ್ಯಶೀಲಳಾಗಿಯೂ ಸೊಸೆಯಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ಸೀತೆಯನೊಪ್ಪಿಸುತ್ತೇವೆ." ಎಂಬದಾಗಿ

ಪೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡುತ್ತ— "ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯೆ, ನೋಡುನೋಡು." ಎಂದು ಹೇಳಿ, "ಕಟಕಟಾ! ಈಗಲೂ ಸ್ವಾಮಿಯು ಮೂರ್ಛೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲವೆ ?" ಎಂದನು.

ಆ ಬಳಿಕ ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯು ಸೀತೆಯು ಸಹ ರಂಗಸ್ಥಾನವನ್ನೈದಿದವರಾಗಲು; ಆಗ ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯು ಸೀತಾದೇವಿಯಂ ಕುಱಿತು— "ಎಲೌ ಸೊಸೆಯೆ, ಜನಕರಾಯನ ಪುತ್ರಿಯೆ, ತ್ವರೆಮಾಡು ತ್ವರೆಮಾಡು. ಇನ್ನುಮೇಲೆ ನನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ಈ ದೀನಭಾವವಂ ಬಿಟ್ಟು ವೇಗದಿಂ ಬಂದು ಸಂತಾಪಹರವಾದ ಸ್ಪರ್ಶವುಳ್ಳ ನಿನ್ನ ಹಸ್ತದಿಂ ಸ್ಪರ್ಶಿಸಿ ನನ್ನ ಪುತ್ರನಾದ ಈ ರಾಮಭದ್ರನಂ ಜೀವವಂತನಂ ಮಾಡು." ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಲು; ಸೀತಾದೇವಿಯು ತತ್ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ತ್ವರೆಯೊಡಗೂಡಿದವಳಾಗಿ ಬಂದು ತನ್ನ ಅತಿಸುಕುಮಾರವಾದ ಹಸ್ತಕಮಲದಿಂ ಶ್ರೀರಾಮನಂ ಸ್ಪರ್ಶಿಸುವಳಾಗಿ—"ಪೂಜ್ಯಳಿಗೆ ಪುತ್ರನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಕಾಂತನು ಚಿತ್ತವಂ ಸಂತೈಸಬೇಕು, ಚಿತ್ತವಂ ಸಂತೈಸಬೇಕು." ಎಂದು ಉಪಚರಿಸಿದಳು. ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿಯು ಸೀತಾಹಸ್ತಸ್ಪರ್ಶವಿಶೇಷದಿಂ ಮೂರ್ಛೆದಿಳಿದು ಪರಮಾನಂದಭರಿತನಾಗಿ — "ಇದೇನೈ!" ಎಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡುತ್ತ, ಭಾವಿಸಿನೋಡಿ, ಆನಂದಾಶ್ಚರ್ಯಗಳೊಡಗೂಡಿ, "ಇದೇನು, ಸೀತೆಯು ಬಂದು ಇದ್ದಾಳೆ!" ಎನುತ, ಅಪ್ಪುಜೊಳಗೆ ನೋಡಿ, ಲಜ್ಜಾಯುಕ್ತನಾಗಿ— "ಎಲೈ ಇದೇನು ತಾಯಾದ ಅರುಂತೀದೇವಿಯು ಬಂದು ಇದ್ದಾಳೆ! ಋಷ್ಯಶೃಂಗಮುನಿಯು ಮೊದಲಾದ ನಮ್ಮ ಗುರುಜನರೆಲ್ಲರು ಬಂದು ಇದ್ದಾರೆ!" ಎಂದು ಸಂತೋಷಿಸಲು; ಆಗ ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯು ಶ್ರೀರಾಮನಂ ನೋಡಿ— "ಎಲೈ ಪುತ್ರನೆ, ಈ ದೇವಿಯೆ ನಿಮ್ಮ ಕುಲದೇವತೆಯಾದ ಭಾಗೀರಥಿಯು, ಪ್ರಸನ್ನಳಾಗಿ ಬಂದು ಇದ್ದಾಳೆ." ಎಂದು ನಿರೂಪಿಸಲು;

ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ— "ಎಲೈ ಜಗತ್ಪತಿಯಾದ ಶ್ರೀರಾಮಭದ್ರನೆ, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದರ್ಶನಕಾಲದಲ್ಲಿ ನನ್ನಂ ಕುಱಿತು ಪೇಳಿದ ವಚನವಂ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಬುವನಾಗು. ಆಗ ನೀನು ನನ್ನಂ ಕುಱಿತು— ಎಲೌ ತಾಯೆ, ಈ ನಿನ್ನ ಸೊಸೆಯಾದ ಗರ್ಭಿಣಿಯಾದ ಸೀತೆಯಲ್ಲಿ ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯಂತೆ ಕ್ಷೇಮವಂ ಚಿಂತಿಸು— ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಿದುದಱಿಂ ನಾನು ಈ ಸೀತೆಯಂ ರಕ್ಷಿಸಿವೆನು. ಅದುಕಾರಣ ಈಗ ನಾನು ಋಣವಿಮುಕ್ತಳಾಗುತ್ತೇನೆ." ಎಂದು ಗಂಗೆಯು ಪೇಳಿದಳು.

ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯು— "ಎಲೈ ಪುತ್ರನೆ, ಈಕೆಯೇ ನಿನ್ನ ಅತ್ತೆಯಾದ ಭೂದೇವಿಯು." ಎಂದು ನಿರೂಪಿಸಲು;

ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ— "ಎಲೈ ಆಯುಷ್ಮಂತನಾದ ರಾಮಭದ್ರನೆ, ನೀನು ಲೋಕಾಪವಾದನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ನನ್ನ ಪುತ್ರಿಯಾದ ಸೀತೆಯಂ ತ್ಯಾಗಂಗೆಯ್ಯುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನಂ ಕುಱಿತು ಪೇಳಿದ ವಚನವಂ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಬುವನಾಗು. ಅಗ ನೀನು— ಎಲೌ

ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಭೂದೇವಿಯೇ, ತನ್ನ ಚರಿತ್ರದಿಂ ಶ್ಲಾಘ್ಯಳಾಗಿ ಜನಕರಾಯನ ಪುತ್ರಿಯಾದ ನಿನ್ನ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿರುವ ಈ ನಿನ್ನ ಶಿಶುಗಳಂ ನೋಡಿ ಸಲಹುವಳಾಗೆಂದು ಪೇೞಿದುದಱಿಂದ ಈಗ ನಾನು ಅದೇರೀತಿ ಸೀತೆಯುಂ ಪಾಲಿಸಿದವಳಾದುದಱಿಂ ನಾನು ಪ್ರಭುವಾದ ನಿನ್ನ ವಚನವಂ ಸಾರ್ಥಕವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದೆನು '' ಎಂಬ ಭೂದೇವೀವಚನವಂ ಕೇಳಿ, ಶ್ರೀರಾಮನು— " ಎಲಾ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಭೂದೇವತೆಯೇ, ನಾನು ಅಪರಾಧವಂ ಮಾಡಿದವನಾದಾಗ್ಯೂ ಪುತ್ರಸಮನಾದುದಱಿಂ ದಯಾಪಾತ್ರನಾಗುತ್ತೇನೆ." ಎಂದು ಪೇೞಿ ಭೂದೇವಿಗೆ ವಂದಿಸಿದನು.

ಆಗ ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯು ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯ ಆಜ್ಞೆಯಿಂ ಗಂಗಾತೀರದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿರುವ ಸಮಸ್ತ ಜನರಂ ಕುಱಿತು— " ಎಲೊ ಪುರಜನರುಗಳಿರಾ, ಎಲೊ ದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಜನರುಗಳಿರಾ, ನೀವು ಈ ಅರ್ಥವಂ ಕೇಳುವರಾಗಬೇಕು. ಅದೇನೆಂದರೆ:— ಈ ಗಂಗಾಭೂದೇವಿಗಳಿಂದ ಈರೀತಿ ಶ್ಲಾಘಿಸಲ್ಪಡುವಳಾಗಿ, ಅರುಂಧತಿಯಾದ ನನ್ನಿಂದಲೂ ಒಪ್ಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟವಳಾಗಿ, ಮತ್ತು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನಾದ ಅಗ್ನಿಯಿಂ ಆ ಮಹಾಸಭೆಯಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ತನ್ನ ಚರಿತ್ರವುಳ್ಳವಳಾಗಿ, ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಮೊದಲಾದ ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟವಳಾಗಿ, ಸೂರ್ಯವಂಶಕ್ಕೆ ಸೊಸೆಯಾಗಿ, ಯಜ್ಞಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವಳಾಗಿ, ಜನಕರಾಯನ ಪುತ್ರಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ಸೀತೆಯಂ ನೀವು ಪರಿಗ್ರಹಿಸುವರಾಗಬೇಕು. ಸಾಂಪ್ರತ, ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ನಿಮಗೆ ಎಂತು ತೋಱುತ್ತಲಿದೆ." ಎಂದು ನಿರೂಪಿಸಲು;

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು— " ಎಲೈ, ಈರೀತಿಯಾಗಿ ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯಿಂ ಧಿಕ್ಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವರಾಗಿ ಪುರಜನರು ದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಜನರು ಚರಾಚರಂಗಳಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಮೂಹವೂ ಕೂಡ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯುಂ ಕುಱಿತು ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು ಅಷ್ಟದಿಕ್ಪಾಲಕರು ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳು ಸಹ ಪುಷ್ಪವರ್ಷವಂ ಕರೆಯುತ್ತಲಿರುವರಾಗಿ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಅಣ್ಣನಂ ಸೇವಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ." ಎಂದು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟನು.

ಅರುಂಧತಿಯು ಸ್ವಾಮಿಯುಂ ಕುಱಿತು— " ಎಲೈ ರಾಮಭದ್ರನೆ, ನೀನು ನಿನ್ನ ಈ ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗದಲ್ಲಿ ಪತ್ನಿಯಾಗಿರುವ ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ಸೀತಾಪ್ರತಿಕೃತಿಗೆ ಮೂಲಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಪುಣ್ಯವತಿಯಾಗಿ ಪ್ರಿಯಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ಸೀತೆಯಂ ಧರ್ಮಾನುಸಾರವಾಗಿ ಪೂರ್ವದಂತೆ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸಾಧನಭೂತಗಳನ್ನಾಗಿ ಅಜ್ಞಾಪಿಸುವನಾಗು." ಎಂದು ನಿರೂಪಿಸಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು ಗುರುಪತ್ನಿಯ ಆಜ್ಞಾವಚನವಂ ಕೇಳಿ —" ಎಲಾ ತಾಯೆ, ಪೂಜ್ಯಳಾದ ನೀನು ಯಾವರೀತಿ ಅಜ್ಞಾಪಿಸುವೆಯೋ ಆರೀತಿ ನಾನು ಆಚರಿಸುತ್ತೇನೆ." ಎಂದು ಪೇೞಿದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು— " ಈಗ ನಾನು ಕೃತಾರ್ಥನಾಗುತ್ತೇನೆ." ಎಂದು ಸಂತೋಷಿಸಿದನು. ಆಗ ಸೀತೆಯು ಸ್ವಾಮಿಯು

ವಚನವಂ ಕೇಳಿ– "ಪುನಃ ನಾನು ಜೀವಿಸಿದೆನು." ಎಂದಳು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸೀತೆಯಂ ಕುಱಿತು— "ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ವಂದಿಸುತ್ತಾನೆ." ಎಂದು ಪೇಳಿ, ಸೀತೆಗೆ ವಂದಿಸಿದನು. ಆಗ ಸೀತೆಯು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಂ ಕುಱಿತು— "ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯರಿಗೆ ಪುತ್ರನಾದವನೆ, ಇದೇ ರೀತಿ ನೀನು ನನಗೆ ಹಿತಚಿಂತಕನಾಗಿ ಚಿರಂಜೀವಿಯಾಗು." ಎಂದು ಆಶೀರ್ವಾದವಂ ಮಾಡಿದಳು.

ಆಬಳಿಕ ಅರುಂಧತಿಯು ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯಂ ಕುಱಿತು— "ಎಲೈ ಮಹರ್ಷಿಯೆ, ಈಗ ಸೀತಾಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿರುವ ಕುಶಲವರಂ ರಾಮಭದ್ರನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುವನಾಗು." ಎಂದು ಪೇಳಿ, ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯು ಅಲ್ಲಿಂದ ಪೊಱಟವಳಾಗಲು; ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿರ್ವರು ಗುರುಪತ್ನಿಯ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ— "ಎಲೈ, ಭಾಗ್ಯವಶದಿಂ ನಾವು ಊಹಿಸಿದಂತೆಯೇ ಆಯಿತು." ಎಂದು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟರು. ಆಗ ಸೀತೆಯು ಮಹಾತಿಶಯದಿಂ— "ಪುತ್ರರು ಎಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾರೆ?" ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈದಳು.

ಆಬಳಿಕ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯು ಕುಶಲವರು ಸಹ ರಂಗಸ್ಥಾನವನ್ನೈದಿದವರಾಗಲು; ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯು ಕುಶಲವರಂ ಕುಱಿತು— "ಎಲೈ ಆಯುಷ್ಮಂತರೆ, ಕೇಳಿ. ಈ ರಘುಪತಿಯಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ನಿಮಗೆ ತಂದೆಯು; ಈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ನಿಮ್ಮ ಚಿಕ್ಕತಂದೆಯು; ಈ ಸೀತೆಯು ನಿಮ್ಮ ತಾಯಿ; ರಾಜರ್ಷಿಯಾದ ಈ ಜನಕರಾಯನು ನಿಮಗೆ ಮಾತಾಮಹನು." ಎಂದು ನಿರೂಪಿಸಲು; ಸೀತೆಯು ಸಂತೋಷದೊಡನೆ ಕಾರುಣ್ಯದೊಡನೆಯೂ ಅಭಿಪ್ರಾಯದೊಡನೆಯೂ ಸಹ ಕೂಡಿದವಳಾಗಿ ಜನಕರಾಯನಂ ಕಂಡು— "ಎಲೈ, ನಮ್ಮ ತಂದೆಯೂ ಇಲ್ಲಿ ಬಂದು ಇದ್ದಾನೆ." ಎಂದಳು. ಆಗ ಕುಶಲವರು— "ಹಾ ತಾಯೆ! ಹಾ ತಂದೆಯೆ! ಹಾ ಹಾ! ಮಾತಾಮಹನೆ!" ಎಂದು ಕರೆಯುತ, ಆ ಪೂಜ್ಯರ ಸಮೀಪವನ್ನೈದುವರಾಗಲು; ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಸಂತೋಷಾತಿಶಯದಿಂ ಅವರಿಬ್ಬರಂ ಆಲಿಂಗನವಂ ಮಾಡಿ— "ಪುತ್ರರಾದ ನೀವಿಬ್ಬರು ನಮ್ಮನ್ನು ಹೊಂದಿದರಲ್ಲವೆ." ಎಂದು ಆದರಿಸಿದರು. ಸೀತೆಯು ಪುತ್ರರಂ ಕುಱಿತು— "ಎಲೈ ಮಗುವಾದ ಲವನೆ, ನನ್ನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಾರೈ; ಎಲೈ ಮಗುವಾದ ಕುಶನೆ, ಇಲ್ಲಿ ಬಾರೈ. ಬಹುಕಾಲಕ್ಕಾಗಿ ಲೋಕಾಂತರದಿಂ ಬಂದಿರುವ ತಾಯಾದ ನನ್ನಂ ನೀವು ಆಲಿಂಗನಂಗೆಯ್ಯುವರಾಗಿ." ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಕುಶಲವರು ಅದೇರೀತಿ ತಾಯಾದ ಸೀತೆಯಂ ಆಲಿಂಗನಗೆಯ್ಯುವರಾಗಿ,— "ನಾವು ಕೃತಾರ್ಥರಾದೆವು." ಎಂದರು. ಸೀತೆಯು ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯಂ ಕುಱಿತು— "ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಮಹರ್ಷಿಯೆ, ನಾನು ನಿಮಗೆ ವಂದಿಸುವೆನು." ಎಂದು ನಮಿಸಿದಳು. ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯು ಸೀತೆಯಂ ಕುಱಿತು— "ಎಲೌ ಮಗಳೆ, ಇದೇರೀತಿ ಪತಿಪುತ್ರರೊಡಗೂಡಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನೈದಿ ದೀರ್ಘಾಯುಷ್ಮಂತಳಾಗು." ಎಂದು ಆಶೀರ್ವಾದವಂ ಮಾಡುತ್ತಿರಲು;

ಅಷ್ಟರಲ್ಲೊಳಗೆ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ— "ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯು ಆಜ್ಞಾಧಾರಕನಾದ ಶತ್ರುಘ್ನನು ಲವಣಾಸುರನಂ ಸಂಹರಿಸಿ ಅವನ ಸಂಸ್ಥಾನವಾದ ಮಧುರಾಪುರಕ್ಕೆ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿ ಬಂದು ಇದ್ದಾನೆ." ಎಂದು ಪೇಳಲು;

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು— "ಎಲೈ ದೈವಾನುಕೂಲ್ಯವುಂಟಾದಲ್ಲಿ ಶುಭಗಳನನುಸರಿಸಿಕೊಂಡು ಮತ್ತು ಶುಭಗಳು ಇದೇರೀತಿ ಪ್ರಾಪ್ತಗಳಾಗುವುವು." ಎಂದು ಪೇಳಿದನು.

ಶ್ರೀರಾಮನು— "ಈರೀತಿ ಸಮಸ್ತ ಶುಭವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೂ ಇದಂ ನಾನು ನಂಬುವದಿಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಇಂತೆಂದು ಪೇಳುವುದು ಏಕೆ? ಸಂಪತ್ತುಗಳ ಸ್ವಭಾವವೇ ಇಂಥದಲ್ಲವೆ?" ಎಂದು ಪೇಳುತ್ತಲಿರಲು;

ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕುರಿತು— "ಎಲೈ ರಾಮಭದ್ರನೆ, ಮತ್ತು ಯಾವ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು ನಾನು ನಿನಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸುವನಾಗಲಿ, ಪೇಳುವರಾಗು?" ಎಂಬು ನಿರೂಪಿಸಿದವನಾಗಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯಂ ಕುರಿತು— "ಎಲೈ ಮಹರ್ಷಿಯೆ, ನನಗೆ ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಇಷ್ಟವಾದರ್ಥವು ಮತ್ತೇನು ಇದೆ? ಆದರೂ ಈ ಭರತಾಚಾರ್ಯವಚನವು ನಿಮ್ಮನುಗ್ರಹದಿಂ ತ್ಯವಾಗಲಿ.

ಅದೆಂತೆನೆ:— ಯಾವ ಈ ಕಥೆಯು ತಾಯಿಯಂತೆಯೂ ಗಂಗೆಯಂತೆಯೂ ಪಂಗಳಂ ಪರಿಹರಿಸಿ ಜನರಂ ಪರಿಶುದ್ಧರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದೋ; ಶ್ರೇಯಸ್ಸುಗಳಂ ದ್ಧಿಯನ್ನೈದಿಸುವುದೋ; ಮತ್ತು ಯಾವ ಕಥೆಯು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಮಂಗಳಕರವಾಗಿ ನೋಹರವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದೋ: ಶಬ್ದಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವಂ ತಿಳಿದಿರುವ ಅಭಿಜ್ಞ ಸೆ ಭವಭೂತಿಯೆಂಬ ಮಹಾಕವಿಯು ವಾಕ್ಕೇ ಈರೀತಿ ನಾಟಕಕಥಾರೂಪವಾಗಿ ಣಮಿಸಿ ಇರುವುದಾದಕಾರಣ ಅಭಿನಯಗಳಿಂ ಪ್ರಕಾಶಂಗೈಯ್ಯಲ್ಪಟ್ಟ ಅರ್ಥಸ್ವರೂಳ್ಳ ಅಂಥ ಈ ಕಥೆಯಂ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಭಾವಿಸುವರಾಗಲಿ." ಎಂದು ಪೇಳಿದ ಬಳಿಕ ರಂಗಸ್ಥಾನದಿಂದ ಎಲ್ಲರೂ ತಿರಿಗಿದವರಾಗಿ ಪೋದರು.

ಸಪ್ತಮಾಂಕಂ ಸಮಾಪ್ತಂ.

ಉತ್ತರರಾಮಚರಿತ್ರಕಥೆ

ಸಂಪೂರ್ಣವಾದುದು.